

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Viešosios politikos analizės magistro programa

GRETA BARZDELYTĖ

II kurso studentė

**LIETUVOS ŠILUMOS ŪKIO POLITIKOS KAITA: KONKURENCIJOS
ĮGALINIMAS AR DIDESNIS VALSTYBĖS KIŠIMASIS?**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. Vitalis Nakrošis

Vilnius, 2016 m. gegužės 16 d.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Lietuvos šilumos ūkio politikos kaita: konkurencijos įgalinimas ar didesnis valstybės kišimasis?“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Greta Barzdelytė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Barzdelytė G. Lietuvos šilumos ūkio politikos kaita: konkurencijos įgalinimas ar didesnis valstybės kišimasis?: Viešosios politikos ir politikos analizės specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. V. Nakrošis – V., 2016. – 65 p.

Reikšminiai žodžiai: politikos kaita, proceso sekimas, šilumos ūkio politika, nepriklausomi šilumos gamintojai, konkurencija, valstybės kišimasis, Vyriausybės prioritetas, koalicijų sąveika.

Šiame darbe nagrinėjama Lietuvos šilumos ūkio politikos (centrinio lygiu) kaita didžiuosiuose miestuose, labiausiai koncentruojantis į XV ir XVI Vyriausybių kadencijas, tačiau skiriant dėmesį ir politikos ištakoms. Pritaikius Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo ir rezultatų teorinį analizės pagrindą bei pasitelkus proceso sekimą, atliekama tiriamoji atvejo studija.

Tyrime analizuojamas šilumos ūkio politikos kaitos kelias, išskiriami svarbiausi įvykiai. Besikeitusių politikos kryptis aiškinama per trijų posistemyje veikusių koalicijų sąveiką. Tikrinamos septynios hipotezės dėl išorės šokų, politinio dėmesio, prioriteto logikos tinkamumo, ambicingumo, demonizavimo strategijos, lyderystės ir politikos mokymosi svarbos politikos kaitai.

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. VIEŠOSIOS POLITIKOS KAITA IR POLITIKOS PROCESO STUDIJS	14
2. PALAIKYMO KOALICIJŲ PAGRINDAS	17
2.1. PRIELAIDOS IR JŲ TIKRINIMAS	17
2.2. STRUKTŪRA IR ĮSITIKINIMŲ SISTEMOS	18
2.3. KAITOS KELIAI	20
3. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS PRIORITETŲ ĮGYVENDINIMO IR REZULTATŲ TEORINIS ANALIZĖS PAGRINDAS	22
3.1. IŠORĖS IR TARPINIŲ VEIKSNIŲ ĮTAKA VIEŠOSIOS POLITIKOS KAITAI.....	22
3.2. TARPINIAI VEIKSNIAI	23
3.3. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS PRIORITETŲ LOGIKA IR AMBICINGUMAS	24
3.4. „DEMONIZAVIMAS”	25
3.5. KAITOS LYDERYSTĖ	26
3.6. POLITIKOS MOKYMASIS	27
4. ŠILUMOS ŪKIO POLITIKOS KAITOS ANALIZĖ.....	28
4.1. ŠILUMOS ŪKIO POLITIKOS IŠTAKOS: 1997 - 2008 M.	28
4.2. IŠORĖS VEIKSNIAI IR JŲ ĮTAKA ŠILUMOS ŪKIO POLITIKAI LIETUVOJE	31
4.3. POLITINIS DĖMESYS ŠILUMOS ŪKIUI.....	38
4.4. PRIORITETO LOGIKA IR AMBICINGUMAS	44
4.5. PALAIKYMO KOALICIJOS, JŲ IŠTEKLIAI IR VEIKLOS STRATEGIJOS.....	50
5. ŠILUMOS ŪKIO POLITIKOS SPRENDIMAI, JŲ ĮGYVENDINIMAS IR REZULTATAI.....	61
IŠVADOS	69
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	73
PRIEDAS 1. SVARBIAUSIŲ ĮVYKIŲ LENTELĖ.....	79

PRIEDAS 2. IŠRAŠYTI PUSIAU STRUKTŪRUOTI KOKYBINIAI INTERVIU.....	81
1 INTERVIU SU BUVUSIU MINISTRO PIRMININKO A. KUBILIAUS PATARĖJU ENERGETIKOS KLAUSIM AIS K. ŠKIUDU.....	81
2 INTERVIU SU NŠG ATSTOVU.....	88
3 INTERVIU SU BUVUSIU VKEKK PIRMININKU A. JANKAUSKU	90
4 INTERVIU SU SEIMO NARE, SOCIALDEMOKRATE B. VĖSAITE	94
5 INTERVIU SU VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ŠILUMOS IR VANDENS ŪKIO SKYRIAUS VEDĖJU K. KAROSU	98
6 INTERVIU SU BUVUSIU ENERGETIKOS MINISTRU J. NEVEROVIČIUMI	108
7 INTERVIU SU LIETUVOS ŠILUMOS TIEKĖJŲ ASOCIACIJOS ATSTOVU	112
8 INTERVIU SU BUVUSIU LR PREZIDENTĖS PATARĖJU, „LIETUVOS ENERGIJOS” KOGENERACINIŲ JĖGAINIŲ PROJEKTŲ TARNYBOS VADOVU N. RASBURSKIU	121
9 INTERVIU SU XVI-OSIOS LR VYRIAUSYBĖS ATSTOVU.....	131
10 INTERVIU SU ENERGETIKOS MINISTERIJOS ŠILUMOS ŪKIO IR ENERGIJOS EFEKTYVUMO SKYRIAUS VEDĖJA D. KAPAČINSKAITE	144
11 INTERVIU SU BUVUSIA VKEKK PIRMININKE D. KORSAKAITE.....	147
12 INTERVIU SU XV-OSIOS LR VYRIAUSYBĖS ENERGETIKOS VICEMINISTRU R. ŠVEDU.....	151
13 INTERVIU SU LR PREZIDENTŪROS ATSTOVU	155
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	158

Paveikslų ir lentelių sąrašas

1. Lentelė. Šilumos ūkio politikos posistemio atitikimas PKP prielaidoms.....	18
2. Paveikslas. Palaikymo koalicijų pagrindo schema.....	20
3. Paveikslas. Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo analizės pagrindas, pritaikytas ŠŪ politikos posistemii.....	28
4. Paveikslas. Politinis dėmesys ŠŪ Seime.....	39
5. Lentelės. Vyriausybės 2014-5 m. prioritetų lentelė.....	46
6. Paveikslas. Nacionalinės šilumos ūkio plėtros programos vidinė logika.....	49
7. Lentelė. Šilumos ūkio politikos posistemis.....	52
8. Paveikslas. Šilumos kainos kaita Kauno m.....	67
9. Paveikslas. Šilumos kainos kaita Vilniaus m.....	67

Santrumpos

AEI – atsinaujinantys energijos ištekliai
CŠT – centralizuotas šilumos tiekimas
DP – Darbo partija
ES – Europos Sąjungas
FNNT – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba
LEI – Lietuvos energetikos institutas
LiCS – Liberalų ir centro sąjunga
LLRA – Lietuvos lenkų rinkimų akcija
LLRI – Lietuvos laisvosios rinkos institutas
LRLS – Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis
LSDP – Lietuvos socialdemokratų partija
LŠTA – Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija
NŠG – nepriklausomi šilumos gamintojai
NŠŪP – Nacionalinė šilumos ūkio plėtros programa
PKP – palaikymo koalicijų pagrindas
SGD – suskystintos gamtinės dujos
SPAV – strateginio poveikio aplinkai vertinimas
ŠŪ – šilumos ūkis
ŠŪĮ – šilumos ūkio įstatymas
TPP – Tautos prisikėlimo partija
TS–LKD – Tėvynės sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai
TT – Tvarka ir teisingumas
VIAP – viešuosius interesus atitinkančios paslaugos
VKEKK – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
VP – viešoji politika

Įvadas

1997 m. pradėta esminė Lietuvos šilumos ūkio (toliau ŠŪ) pertvarka, kuomet ŠŪ atskirtas nuo akcinės bendrovės „Lietuvos energija“, padalintas į savarankiškas įmones ir perduotas savivaldybėms. Tuomet pasikeitė ir ŠŪ valdymas bei reguliavimas. Savivaldybės, perėmusios valstybei priklausiusias šilumos tiekimo bendrovių akcijas, įgavo teisę ŠŪ valdyti savarankiškai, o tuo pačiu ir prisiėmė atsakomybę už jų veiklos rezultatus.¹ Visgi, susiduriant su problemomis, klestinčiomis savivaldybių valdomuose ŠŪ (pvz., modernizacijos ir perėjimo prie biokuro vilkinimu, kuriuo ypač pasižymėjo didieji miestai), vartotojams vis stipriau laidant kritikos strėles dėl nepagrįstai didelių šilumos kainų ir netinkamo valdymo (2012 m. tik 3% respondentų teigė neturintys nusiskundimų dėl ŠŪ valdymo savo mieste²), o politikams ir šilumininkams kaltinant vieniems kitus, imta vis garsiau kalbėti apie pertvarkos būtinybę.

Centrinės valdžios dėmesys šiai viešosios politikos (toliau VP) sričiai išaugo į valdžią atėjus XV-ajai Vyriausybei. Veiklos programoje pabrėžta atsinaujinančių ir vietinių energijos šaltinių plėtra bei būtinos priemonės monopolinių energijos kainų šuolių mažinimui.³ Vyriausybės valdymo laikotarpiu įvairiomis priemonėmis siekta efektyvinti šilumos ūkį: keistas reguliavimas, patvirtintos įstatymų pataisos, sudarant palankias sąlygas nepriklausomiems šilumos gamintojams (toliau NŠG), šilumos tiekėjai atskirti nuo prižiūrėtojų, kurta biokuro birža, kt. Visgi, didžiausių, nors programoje ir neįtvirtintų, pokyčių, numatant III-iojo ES energetikos paketo principų pritaikymą ŠŪ, atskiriant veiklas, konkrečiai – centralizuojant šilumos tiekimą didžiuosiuose miestuose, pasiekti nepavyko. Valdantieji tuomet susilaukė nepritarimo ne tik iš šilumininkų, bet ir iš opozicijos. Aukšto dėmesio ir konfliktiškumo laipsnio tęstinumas pastebimas ir į valdžią atėjus XVI-ajai Vyriausybei (ŠŪ įvardytas kaip prioritetinga sritis). Tačiau, nors nuomonės ir toliau išsiskyrė, vieniems pasisakant už valstybės energetinių tikslų siekimą per rinkos reguliavimą ir NŠG, o kitiems laikantis nuomonės, kad šilumos gamyba turėtų būti valstybės rankose (kartu pažabojant monopolininkus), kas 2014 m. tapo esminiu ginču Vyriausybėje, Prezidentei ir Ministrui Pirmininkui atstovaujant vieną, o tuometiniam energetikos ministrui J. Neverovičiui – kitą stovyklą, galutinis sprendimas buvo priimtas.

2014 m. balandžio 9 d. LR Vyriausybės nutarimu patvirtinta Nacionalinė šilumos ūkio plėtros 2014-2020 m. programa, įtvirtinanti nuostatą, jog Vilniaus ir Kauno kogeneracinių pajėgumų renovacijos ir naujų pajėgumų statybos projektus įgyvendins bendrovės, kurių ne mažiau nei 51 %

¹ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „Šilumos ūkis“ <<https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/silumos-ukis>>

² Spinter tyrimai, „Apklausa: tik 3 proc. gyventojų neturi nusiskundimų dėl sąskaitų už šilumą“ <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/MzQ4Ozk7OzA=>> [Žiūrėta 2015 05 08]

³ XV-osios Vyriausybės veiklos programa <https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/planaimo_dokumentai/15_vyr_programa.pdf>

akcijų priklausys valstybei per „Lietuvos energiją”,⁴ o šių projektų įgyvendinimui numatytos ES Struktūrinių fondų lėšos. Taigi, nors apie pokyčius kalbėta eilę metų, o tikslų siekimo priemonių alternatyvų paieška bei klausimai ar ir kiek valstybė turi kištis įžiebė nuomonių dvikovą, politikos kaita, vadinama pertvarka, reforma ar net perversmu, įvyko. Žvelgiant į politikos procesą, matyti trys veikėjų grupės, savaip mačiusios tinkamus pokyčius, priklausomai nuo jų įsitikimų: kairieji vs. dešinieji, valstybė vs. privatus kapitalas bei jokių valdžios siūlomų pokyčių nepriimantieji, besivadovaujantys savais interesais. Natūraliai kyla klausimas– kodėl kaita galiausiai įvyko ir kas ją lėmė.

Svarbu atkreipti dėmesį į kiek neįprastą ir sudėtingą, gal net kiek prieštaringą, **šio magistro darbo tyrimo objektą**: šilumos ūkio politikos (centrinio lygiu) kaitą didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje ir Kaune. Tai galima paaiškinti tuo, kad, nors po 1997 m. decentralizacijos ŠŪ valdymas perduotas savivaldybėms, esminiai sprendimai priiminėjami aukščiausios valdžios lygmeniu, o didžiųjų miestų problematika lėmė, kad būtent Vilnius ir Kaunas pastaraisiais metais tapo dėmesio objektu. Tyrimo **tikslas**: išanalizuoti šilumos ūkio politikos Lietuvoje kaitos kelią ir priežastis. **Pagrindinis klausimas**, į kurį siekiama atsakyti: kas lėmė šilumos ūkio politikos Lietuvoje kaitą?

Kodėl vyksta VP kaita – vienas didžiųjų VP proceso klausimų. Pastarasis– itin sudėtingas analizuoti dėl kompleksiskumo, kylančio dėl interakcijos tarp gausybės skirtingų veikėjų, siekiančių politinės įtakos, periodinių ir netikėtų įvykių, komplikuočių politikų ir programų, persidengiančių skirtinguose valdžios lygmenyse, bei kontekstų, charakterizuojamų eilės sąlygų, pradedant geografija, baigiant socio-ekonomika.⁵ Kompleksiškumas nereiškia, kad reikia modelių, atitinkančių visus įmanomus aspektus,⁶ tačiau kuria būtinybę konceptualiam supaprastinimui, įgalinančiam sudaryti tyrimų darbotvarkes, komunikuoti mokslininkus ir praktikus, galiausiai – vystyti efektyvias sprendimų priėmimo strategijas.⁷ Taigi, mokslininkai verčiami sintetinti, kurti, empiriškai tikrinti ir nuolat tobulinti padėti galinčius įrankius, t.y. teorijas.

Vienu mėginimų supaprastinti kompleksiskumą tapo P. Sabatier kartu su H. Jenkins-Smith išvystytas palaikymo koalicijų pagrindas (angl. *Advocacy coalition framework*, toliau - PKP). Tai sistema grindžiamas modelis, integruojantis daugelį politikos ciklo stadijų, inkorporuojantis „iš viršaus į apačią” ir „iš apačios į viršų” požiūrių aspektus, skiriantis svarbų vaidmenį techninei ir mokslinei

⁴ Apsispręsta dėl šilumos ūkio pertvarkos, 2014 04 09. <<http://www.lrv.lt/lt/naujienos/aktualijos/?nid=14211>> [Žiūrėta: 2014 12 11]

⁵ Christopher M. Weible, “Introducing the Scope and Focus of Policy Process Research and Theory”. In *Theories of Policy Process*. Third Edition, Westview Press, 2014, 3-24. p. 3.

⁶ Thomas A Birkland, *An Introduction to the Policy Process - Theories, Concepts and Models of Public Policy Making*. Third Edition. Routledge, 2014-12-18.

⁷ Weible C. M., Sabatier P. A., McQueen K., „Themes and Variations: Taking Stock of the Advocacy Coalition Framework“, *The Policy Studies Journal*, 37(1), 2009, p. 121.

informacijai.⁸ PKP laikomas vienu labiausiai teoriškai išplėtotų ir ambicingiausių teorinių pagrindų,⁹ o platus empirinis taikymas patvirtino jo naudą, siekiant paaiškinti politikos vystymąsi ir kaitą.¹⁰ Pabrėžtina, kad pagrindas Amerikoje išvystytas pirmiausiai būtent energetikos ir aplinkosaugos politikoms analizuoti, atsižvelgiant į aukštą sričių techniško lygį, mokslinės informacijos svarbą ir sistemos pliuralistiškumą. Taigi, PKP neabejotinai tinkamas ir Lietuvos ŠŪ politikai analizuoti.

Tuo tarpu Lietuvoje iki 2013 m. PKP taikytas vos keletą kartų: aiškinant aukštojo mokslo reformą ir tabako bei alkoholio politikos Lietuvoje kaitą griežtesnių ribojimų link.¹¹ 2014 m. juo remiantis sudarytas teorinis analizės pagrindas Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo procesui ir rezultatams analizuoti, pritaikytas šešioms XV-osios Vyriausybės veiklos prioritetams ir prioritetinėms sritims.¹² Nors išlaikyta PKP esmė, pagrindas papildytas kitų viešosios VP ar viešojo administravimo požiūrių įžvalgomis, pasitelkiant pertraukiamos pusiausvyros, viešosios politikos tinklų, lyderystės, veiklos valdymo ir VP sėkmės šaltinių teiginius.¹³ Taikymo patirtis atskleidžia, kad PKP derinimas su kitomis teorijomis pasitaiko dažnai.¹⁴ Be to, nors išvystytas kaip alternatyva euristiniam požiūriui, eilė tyrėjų integravo etapų požiūrį į PKP arba jį taikė tik vienam ar keletui etapų analizuoti. Pats teorinių požiūrių derinimas įgalina šalinti vieno keliamus apribojimus, lyginti skirtingus požiūrius ir prisidėti prie VP teorijos plėtojimo.¹⁵

Atsižvelgiant į tai, kad minėtas teorinis analizės pagrindas ne tik išpildo šią „ribotumų vengimo“ sąlygą, bet ir atkreipia dėmesį į svarbiausius trūkstamus Lietuvos VP procesui analizuoti svarbius aspektus, nuspręsta juo remtis šiame darbe, pritaikius prie ŠŪ politikos posistemio. Be to, taip prisidedama prie autorių sudarytos darbotvarkės, papildant nagrinėjamų atvejų skaičių ir suteikiant galimybę lyginti skirtingų Lietuvos atvejų rezultatus.

⁸ C. M. Weible, P. A. Sabatier, H. C. Jenkins-Smith, D. Nohrstedt, A. D. Henry and P. deLeon. “A Quarter Century of the Advocacy Coalition Framework: An Introduction to the Special Issue”. *The Policy Studies Journal*, Vol. 39, No. 3, 2011. P. 349.

⁹ G. Capano, 2009. Understanding policy change as an epistemological and theoretical problem. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 11 (1), 7–31. P. 23.

¹⁰ Metodi Sotirov, Michael Memmler, The Advocacy Coalition Framework in natural resource policy studies — Recent experiences and further prospects. *Forest Policy and Economics*, 16 (2012) 51–64. P. 52.

¹¹ V. Pukinaitė, *Tabako ir alkoholio kontrolės politikos lietuvoje kaita pagal Sabatier palaikymo koalicijų pagrindą*. TSPMI magistro darbas, Vilnius, 2011.

¹² Projekto metu rengiamos šešios atvejo studijos pagal pagrindinius XV-osios Vyriausybės veiklos prioritetus ir jų prioritetines sritis: 1) pasiruošimą statyti Visagino atominę elektrinę; 2) aukštojo mokslo reformą; 3) valstybės tarnybos reformą; 4) asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo pertvarkymą; 5) struktūrinę socialinės srities reformą ir 6) būsto renovavimo programos įgyvendinimą.

¹³ Nakrošis V., Barcevičius E., Vilpišauskas R., „Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos prioritetai: kaip analizuoti jų įgyvendinimo procesą ir rezultatus?“, *Politologija*, 2015/1. P.4.

¹⁴ Dažniausiai derintas su daugialypių srautų pagrindu, kultūrine teorija, pertraukiamos pusiausvyros modeliu, į veikėjus orientuotu institucionalizmu, naratyvų teorija, politikos tinklų analize, politikos antreprenerystės modeliu, institucinės analizės bei vystymosi pagrindu.

¹⁵ Weible, Sabatier, 2009, p. 133-134.

Žemiau pateikiamos septynios¹⁶ autorių pateiktos ir analizuojamam atvejui pritaikytos **hipotezės**:

H1: svarbūs sukrėtimai už viešosios politikos posistemio ribų (pvz., auganti iškastinio kuro kaina, vyriausybių pasikeitimai, kt.) yra būtinos, bet nepakankamos sąlygos reikšmingiems sprendimams priimti dėl šilumos ūkio politikos kaitos.

H2: kuo daugiau politinio dėmesio aukščiausios valdžios institucijų darbotvarkėje skiriama šilumos ūkiui ir kuo ilgiau jis išlaikomas, tuo didesnė reikšmingos viešosios politikos kaitos ir jos pokyčių tikimybė, ir priešingai – jeigu neskiriama politinio dėmesio arba jis neišlaikomas, reikšmingų viešosios politikos turinio pasikeitimų tikimybė yra mažesnė.

H3: kuo tinkamesnė viešosios politikos intervencijos logika, tuo didesnė sėkmingo sprendimų priėmimo ir jų įgyvendinimo tikimybė.

H4: kuo viešoji politika yra ambicingesnė, tuo labiau tikėtina, kad ji susidurs su dideliu pasipriešinimu ir kitais sunkumais, dėl kurių sėkmingos viešosios politikos kaitos ir jos įgyvendinimo tikimybė yra mažesnė.

H5: tikėtina, kad viešosios politikos posistemiams, kuriems būdingi didesni nuomonių ir įsitikinimų skirtumai, dažnesnis palaikymo koalicijų keitimasis ir sprendimų priėmimas ignoruojant oponentų argumentus, bus aktyviai taikoma „demonizavimo“ strategija, kuri mažina reikšmingos viešosios politikos kaitos ir jos pokyčių tikimybę.

H6: reikiamą lyderystę galintis pasiūlyti politikos veikėjas padidins susitarimo dėl siekiamos viešosios politikos kaitos ir jos įgyvendinimo tikimybę. Norint pasiekti esminę viešosios politikos kaitą ir esant poreikiui surasti sutarimą tarp trijų nesutariančių koalicijų, t.y. mobilizuoti platų palaikymą, bus svarbi transformacinės lyderystės pasiūla.

H7: mokymasis tarp koalicijų tikėtinas tuose viešosios politikos posistemiuose, kuriems būdingas vidutinis konfliktiškumo lygis, remiamasi visuotinai pripažintomis priešastinėmis teorijomis ir veikia profesiniai forumai, kurie leidžia skirtingų koalicijų nariams susitikti ir keisti idėjomis. Mokymasis tarp koalicijų didina sėkmingo rezultatų pasiekimo tikimybę, nes sumažina oponuojančių koalicijų pasipriešinimą.

Atsižvelgiant į vieną svarbių PKP prielaidų dėl ne trumpesnio nei dešimties metų laikotarpio politikos procesui analizuoti, svarbu pažymėti, jog šiame darbe **analizuojamas laikotarpis**: koncentruojamasi ties XV-osios ir XVI-osios Vyriausybių kadencijomis (iki kaitos sprendimo), tačiau dėmesys skiriamas ir politikos ištakoms, pradedant esmine šilumos ūkio politikos pertvarka 1997 m.

Tikslų pasiekimui numatyti šie **uždaviniai**:

¹⁶ Nors autoriai išskyrė aštuonias hipotezes, atsižvelgiant į nagrinėjamą atvejį, nuspręsta netikrinti septintosios.

1. Apžvelgti viešosios politikos proceso teorijas ir pristatyti darbui reikšmingus palaikymo koalicijų pagrindo aspektus, patikrinti prielaidas;
2. Pritaikyti Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo ir rezultatų analizės pagrindą ŠŪ politikos posistemiiui, operacionalizuojant stabilių veiksnių ir išorinių šokų turinį, apibrėžti tikrinamas hipotezes;
3. Apžvelgti ŠŪ politikos ištakas 1997-2008 m. bei sudaryti svarbiausių įvykių 2009-2015 m. lentelę, 1997 - 2015 m., išskiriant esminius kaitos įvykius;
4. Empiriškai ištirti ŠŪ politikos posistemyje susidariusias palaikymo koalicijas ir įvertinti jų tarpusavio sąveikos ir žymių sukrėtimų reikšmę šilumos ūkio politikos kaitai;
5. Paaiškinti ŠŪ politikos pokyčius, remiantis palaikymo koalicijų sąveika.

Kalbant apie mokslinę literatūrą, skirtą Lietuvos ŠŪ politikos posistemiiui, svarbu pažymėti, kad nors jos nestinga energetikos tematikai apskritai (dalis klausimų nagrinėti platesniame tyrimų spektre - energijos intensyvumas, vartojimo efektyvumas,¹⁷ tvarumas,¹⁸ AEI,¹⁹ elektros energijos generavimas, kt., kiti aptarti pavieniuose darbuose - pvz. pagrindinių Baltijos šalių energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės problemos ir iššūkiai²⁰), konkrečiai ŠŪ politikos sritis mokslinių tyrimų gausa nepasižymi.

Dar 1998 m. rašyta apie gyvenamųjų patalpų šildymo problemą Lietuvoje, pristatant šildymo situaciją, privatizacijos procesą ir jo poveikį šilumos energijos vartojimui, saugojimo priemonių įgyvendinimą bei modifikavimą, turto savininkų ir vyriausybinių agentūrų priemones, taupymo potencialą, kliūtis potencialo realizavimui, institucinius ir finansinius metodus jiems įveikti.²¹ Aprašytos mažų CŠT sistemų, būdingų mažiems Lietuvos ir kitų VRE šalių miestams, renovavimo ir pakeitimo problemos, skiriant dėmesį ekonominei šilumos generavimo kaštų analizei.²² Ignalinos AE uždarymo kontekste, pabrėžiant naujų pajėgumų būtinybę, iškastinio kuro importo problemą (t.y.

¹⁷ Pvz., D. Streimikiene, A. Volochovic, Z. Simanaviciene, Comparative assessment of policies targeting energy use efficiency in Lithuania. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 16 (2012) 3613–3620. P. 3613; A. Baležentis, T. Baležentis, D. Streimikiene, The energy intensity in Lithuania during 1995–2009: A LMDI approach, *Energy Policy* 39 (2011) 7322–7334, P. 7322; D. Streimikiene, R. Ciegis, D. Grundey, Promotion of energy efficiency in Lithuania. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 12 (2008) 772–789. P. 772.

¹⁸ Pvz., D. Streimikiene, T. Baležentis, I. Kriščiukaitienė, Promoting interactions between local climate change mitigation, sustainable energy development, and rural development policies in Lithuania. *Energy Policy* 50 (2012) 699–710. P. 699.

¹⁹ Pvz., V. Katinas, M. Marciukaitis, A. Markevicius, Current situation of the wind energy use and investigation of wind resources in the coastal region of the Baltic Sea in Lithuania, *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 13 (2009) 201–207. P. 201.; M. Marciukaitis, V. Katinas, A. Kavaliauskas, Wind power usage and prediction prospects in Lithuania, *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 12 (2008) 265–277. P. 265.

²⁰ D. Streimikiene, Z. Simanaviciene, R. Kovaliov. Corporate social responsibility for implementation of sustainable energy development in Baltic States. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 13 (2009) 813–824. P. 813.

²¹ E. Kazakevicius, L. Schipper and S. Meyers, The residential space heating problem in Lithuania. *Energy Policy*, Vol. 26, No. 11, pp. 831–858, 1998. P. 831.

²² E.F. Dzenajavičiene, V. Kveselis, C. McNaught, M. Tamonis, Economic analysis of the renovation of small-scale district heating systems—4 Lithuanian case studies, *Energy Policy* 35 (2007) 2569–2578. P. 2569.

energetinę priklausomybę) CO₂ emisijų augimą ir aukštas šildymo kainas, analizuotos sąlygos centralizuoto šilumos tiekimo katilų pakeitimui kombinuota šilumos ir elektros energijos gamyba.²³

Pastarasis tyrimas leidžia suvokti, kad ŠŪ bei numatomi pokyčiai neabejotinai susiję ir su biokuro panaudojimu bei elektros gamyba, kadangi statant naujus techninius pajėgumus ir naudojant pirmąjį, siekiama kogeneracijos būdu kartu gaminti šilumą ir elektros energiją, tad aktualūs ir mokslininkų darbai, skirti biokurui ir elektros gamybai. Pvz., dėmesys skirtas bioenergijos potencialui Lietuvos miškuose įvertinti,²⁴ analizuotas biomasės panaudojimas ir problemos,²⁵ nagrinėtos galimybės didinti Lietuvos privačių miškų medienos naudojimą bioenergijos tikslais,²⁶ ir svarbiausia - vertintos galimybės plėtoti kietosios biomasės resursų naudojimą šilumos ir elektros energijos gamybai.²⁷

Taigi, nors, iš pirmo žvilgsnio, šilumos ūkiui skirtos mokslinės literatūros atrodo nedaug, tačiau atsižvelgiant į šio politikos posistemio persidengimą su kitais posistemiais (pvz. elektros gamybos ir tiekimo, būsto renovacijos, AEI skatinimo, kt.), aktualių tyrimų skaičius pastebimai išauga. Visgi, dauguma jų yra turinio literatūra, t.y. pasižymi itin techniniu pobūdžiu, tuo tarpu politikos procesui, o ne techninam lygmeniui analizuoti, skirtų tyrimų nėra atlikta. Kalbant apie techninę literatūrą, svarbu paminėti įvairius dabartinę situaciją ir ateities planus/perspektyvas nusakančius pranešimus, vertinimus, analizes, studijas, atliktas Lietuvos energetikos instituto, Lietuvos laisvosios rinkos instituto, Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos, UAB “Ekostrategija”, UAB “Ekotermija”, Lietuvos energetikos konsultantų asociacijos, UAB “Sistela”, UAB “Civitta” ir kitų, kurios nors šioje trumpoje literatūros apžvalgoje ir neminimos, tačiau naudojamos tyrimo metu. Be to, PKP ŠŪ politikai iki šiol nėra taikytas, tad tyrimas užpildys ir PKP taikymo nišą.

Įvertinus ŠŪ politikos proceso sudėtingumą atliekama tiriamoji atvejo studija, jai būdingai, atsakant į klausimus “kaip” ir “kodėl”²⁸. Taip unikaliai prisidedama prie Lietuvos ŠŪ politikos fenomenalumo supratimo. Vadovaujamosi procesiniu požiūriu, o VP proceso sudėtingumo suvokimui darbe naudojamas, pastaraisiais dešimtmečiais pripažinimo sulaukęs ir plačiai taikomas, priežastinis proceso sekimas, ypač tinkantis atvejo studijoms.²⁹ Tai metodas, grindžiamas “konfigūracinio

²³ H. Lund, G. Šiupšinskas, V. Martinaitis, Implementation strategy for small CHP-plants in a competitive market: the case of Lithuania, *Applied Energy* 82 (2005) 214–227. P. 214.

²⁴ S. Silveira, L. Andersson, A. Lebedys, Opportunities to boost bioenergy in Lithuania, *Biomass and Bioenergy* 30 (2006) 1076–1081, p. 1076.

²⁵ V. Katinas, A. Markevicius, A. Kavaliauskas, Current status and prospects of biomass resources for energy production in Lithuania. *Renewable Energy* 32 (2007) 884–894. P. 884.

²⁶ D. Mizaraite, S. Mizaras, L. Sadauskiene, Wood fuel supply, costs and home consumption in Lithuania. *Biomass and Bioenergy* 31 (2007) 739–746. P. 739.

²⁷ E. Perednis, V. Katinas, A. Markevičius, Assessment of wood fuel use for energy generation in Lithuania. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16 (2012) 5391–5398. P. 5391.

²⁸ Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods*, Thousand Oaks: Sage, 2009 [1984]. Second edition P. 1.

²⁹ Alexander L. George, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. MIT Press, 2004. P. 205.

mąstymo” ir “laikinumo” ontologiniais ir epistemologiniais pamatais, įgalinantis ištirti priežastinius mechanizmus, nagrinėjantis mechanizmą, prisidedančių prie baigties gavimo, veikimą.³⁰ Einama giliau nei koreliacijų ar sąsajų ieškojimas, stengiantis atsekti teorinius priežastinius mechanizmus, siejančius X ir Y.³¹ Taigi, tyrėjas įgalinamas pateikti išsamesnę ir nuoseklesnę priežastinių ryšių aiškinimą nei naudojantis vien kiekybine analize ar analizuojant naratyvus.³² Taikant požiūriui būdingą konfigūracinį mąstymą apibrėžtu laikotarpiu nuodugnai nagrinėjama atvejo istorija, ieškoma „rūkstančio šautuvo“ įrodymų, galiausiai - renkamos proceso veikėjų „išpažintys“.³³ Šiuo atveju nuspręsta taikyti į rezultato/ baigties aiškinimą orientuotą proceso sekimo tipą, kuris nuo kitų³⁴ skiriasi tuo, kad ne tikrinamos ar vystomos bendros teorijos, o nustatomas pakankamas aiškinimas, kodėl specifiniu atveju buvo pasiektas turimas rezultatas.³⁵ Taigi, jis labiau orientuotas ne į teoriją, o į atvejį.

Nagrinėjant ŠŪ politikos kaitą, siekiama nustatyti priežastines sąlygas, veiksnių konfigūracijas ir mechanizmus, konkrečiais laiko taškais lėmusius kaitą. To įgyvendinimui atlikta pirminių ir antrinių šaltinių analizė ir 13 pusiau struktūruotų kokybinių interviu bei pokalbis telefonu su XV-osios ir XVI-osios Vyriausybių, Prezidentūros, Energetikos ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybės, „Lietuvos energijos“, VKEKK ir NŠG atstovais, kai kuriais partijų nariais.

1. Viešosios politikos kaita ir politikos proceso studijos

Kaitos ir pokyčių neatsiejamumas nuo politikos lemia tai, kad VP kaita ir stabilumas vis dar išlieka tarp svarbiausių politikos analizės objektų.³⁶ Apskritai - kodėl vyksta ar nevyksta VP kaita - laikoma vienu esminių VP proceso klausimų.³⁷ Eilė mokslininkų siekia suprasti, kodėl politikos kryptys kinta ar išlieka stabilios, kaip kinta sprendimai ir jų pasekmės, ar ir kaip tai skiriasi įvairiuose sektoriuose ir pagal reikšmę visuomenei.³⁸ Anot Sabatier, VP kaita inicijuojama sąmoningai, o jos siekiama tikslingai, naudojant visus turimus išteklius, kurių pasitelkimas įgalina vykdyti tam tikrų

³⁰ Adrian Kay, Philip Baker, “What Can Causal Process Tracing Offer to Policy Studies? A Review of the Literature”. *The Policy Studies Journal*, Vol. 43, No. 1, 2015.

³¹ Beach Derek, Rasmus Brun Pedersen. *Process-Tracing Methods. Foundations and Guidelines*. The University of Michigan Press. 2013, P. 4-5.

³² Kay.

³³ Joachim Blatter, Markus Haverland, *Case Studies and (Causal-) Process Tracing. Comparative Policy Studies. Conceptual and Methodological Challenges*. Houdsmills Basingtoke: Palgrave Machmillan. 2014.

³⁴ Taip pat išskiriami į teorijos tikrinimą ir vystymą orientuoti tipai.

³⁵ Beach, P. 156.

³⁶ Metodi Sotirov, Michael Memmler, “The Advocacy Coalition Framework in natural resource policy studies - Recent experiences and futher prospects”. *Forest Policy and Economics*, 16 (2012) 51-64. P. 51.

³⁷ Capano, p. 7.

³⁸ John, p. 482

sprendimų palaikymo strategijas.³⁹ Tai viena įdomiausių, bet tuo pačiu ir sudėtingiausių tyrimų temų dėl būtinybės žinoti ir suprasti šimtų veikėjų tikslus ir suvokimus, dažnai labai techninius mokslinius ir teisinius klausimus, dešimtmečio ar ilgesniu laikotarpiu.⁴⁰ Viešosios politikos - ŠŪ - kaita tapo ir šio magistro darbo tyrimo objektu.

Tuo tarpu svarbiausiais politikos proceso teoriniais požiūriais dažnai įvardijami “chaotiškasis” daugialypių srautų pagrindas, “linijinis, pažingsnis, evoliucinis” pertraukiamos pusiausvyros modelis, “eklektiškasis” PKP. Kai kurie mokslininkai prie jų prideda ir istorinius požiūrius, besikoncentruojančius ties naratyvais ar kelio priklausomybe, institucinės analizės bei plėtos pagrindą.⁴¹ Visgi, atsižvelgiant į reikšmingumą, toliau trumpai apžvelgiami tik pirmieji trys.

Viena VP kaitą aiškinanti teorija yra Bryan D. Joneso ir Frank R. Baumgartnerio pasiūlytas pertraukiamos pusiausvyros (angl. *Punctuated Equilibrium*) modelis.⁴² Anot autorių, į politinį procesą reikėtų žiūrėti kaip į ilgalaikių stabilumo periodų, kartais pertraukiamų nestabilumo ir rimtų politinių pasikeitimų eigą. Teigiama, kad VP kaita nevyks tol, kol sprendimų priėmėjai, interesų grupės ir žiniasklaida neturės pakankamų išteklių - laiko, reikalingų žinių ar visuomenės dėmesio. Taip palaikomas stabilumas, kuris bus pertraukiamas, jei vienas iš minėtų dalyvių įgis tam tikrų išteklių, ko pasekoje bus keičiama tam tikra VP sritis, programa ar ją formuojančios institucijos.⁴³ Lyginant su kitais požiūriais, pertraukiamos pusiausvyros modelio pridėtinė vertė glūdi tame, kad konceptuose ir hipotezėse integruojami kognityviniai ir instituciniai veiksniai. Kartu apjungiamos ir idėjinė bei institucinė politikos formavimo pusės. Tai ypač svarbu ES kontekste, dėl eilės institucijų, skirtingos narystės ir neaiškių institucinių ribų.⁴⁴ Visgi, šis teorinis požiūris tinkamesnis ir dažniau naudojamas, analizuojant VP stabilumo pertrūkius ilguoju laikotarpiu,⁴⁵ taigi nėra tinkamas tapti esminiu taikomu šiame darbe. Nepaisant to, jis inkorporuotas į Vyriausybės veiklos prioritetų teorinį pagrindą, o viena jo įžvalgų grindžiama antroji šiam darbui pritaikyta hipotezė.

³⁹ Nakrošis et al., p. 9

⁴⁰ Sabatier, P., The need for better theories. In: Sabatier, P. (Ed.), *Theories of the Policy Process*, 2nd ed. Westview Press, Boulder (Co.), 2007. P. 3–17. P. 4.

⁴¹ Capano, p. 51.

⁴² Frank R. Baumgartner, Bryan Jones, *Agendas and Instability in American Politics*, Chicago: University of Chicago Press, 1993, p. 1–39.

⁴³ Bryan Jones, Frank Baumgartner, James True, “Policy Punctuations: U.S. Budget Authority, 1947–1995.” *Journal of Politics*, 60, 1998, p. 1–33.

⁴⁴ S. Princen, Punctuated equilibrium theory and the European Union, *Journal of European Public Policy*, 20:6, 2013, 854-870. P. 865.

⁴⁵ Bryan D. Jones, Baumgartner F. R., “From There to Here: Punctuated Equilibrium to the General Punctuation Thesis to a Theory of Government Information Processing”. *The Policy Studies Journal*, Vol. 40, No. 1, 2012. P. 3.

Paminėtinas ir Kingdono daugialypių srautų pagrindas (angl. *multiple streams approach*). Autorius siekė atsakyti į klausimą, kodėl vieni klausimai atsiranda darbotvarkėje, o kiti ne,⁴⁶ bei paaiškinti, kaip vyriausybė priima politinius sprendimus dviprasmiškose situacijose. Šiame pagrinde įtraukiami penki struktūriniai elementai: problemos, politikos, politika, politikos langai ir politikos antrepreneriai.⁴⁷ Pagrindas akcentuoja nelinijinę politikos vystymosi logiką, revoliucinę dinamiką ir teikia svarbą atsitiktinumui bei individo elgesiui, kuriant pokyčius. Pati kaita laikoma neprognozuojama. Kaip ir chaoso teorijoje, čia laikomasi koevoliucinio požiūrio, kas reiškia, jog politikos matomos kaip “kompleksiškos prisitaikančios sistemos”.⁴⁸ Visgi, nepaisant plataus taikymo, šis požiūris dažnai kritikuojamas dėl nerealistišku priedaidų, netinkamai nurodytų procesų, nepakankamai aiškių hipotezių, kt. aspektų.⁴⁹ Taigi, juo nebus remiamasi šiame darbe.

Galiausiai, viena labiausiai teoriškai išplėtotų ir plačiai empiriškai taikomų VP kaitos teorijų (nors pats autorius tai vadina „į teoriją pretenduojančiu analizės pagrindu“),⁵⁰ kurią nuspręsta taikyti ir šiame darbe - Paul Sabatiero (kartu su Hank Jenkins-Smithu) sukurtas PKP. Pats Sabatieras teigė, kad, siekiant numatyti politikos pokyčius, reikia bendresnės ir empiriškai patikrinamos politinio proceso teorijos, kuri jungtų įvairius teorinius požiūrius.⁵¹ Autoriai siekė įveikti keletą išvelgtų VP proceso studijų ribotumų: dominavusį euristinį etapų modelį laikė netinkamu politikos procesui analizuoti; siekė atsakyti dešimtmetį trunkantiems debatams dėl “iš viršaus į apačią” bei “iš apačios į viršų” požiūrių stipriųjų bei silpnųjų pusių įgyvendinimo tyrimuose bei poreikį sistema grindžiamoms politikos formavimo teorijoms; matė teorijų ir tyrimų, orientuotų į mokslinės ir techninės informacijos vaidmenį politikos procese, trūkumą.⁵² Be to, kai kur pažymimas ir siekis praplėsti analizuojamą laikotarpį, sukurti kompleksiškesnį posistemų vaizdą bei realistiškesnį individo modelį.⁵³

Dalis PKP stiprybių glūdi būtent minėtų ribotumų įveikime. Taip pat būtina paminėti aiškia struktūrą, tiksliai apibrėžtas sąvokas, aiškiai įvardytus priežastinius ryšius ir hipotezes, pateikiamą integruotą politikos proceso vaizdą, skiriamą dėmesį ne tik įsitikinimams, bet ir socialiniams, ekonominiams veiksniams, kaip potencialiai darantiems įtaką viešosios politikos kaitai, atitikimą pozityvistinės teorijos kriterijams. Be to, taikymo patirtis atskleidė jo pritaikomumą skirtingoms

⁴⁶ J. W. Kingdon, “Agenda Setting”. In Theodoulou, Cahn. *Public Policy: The Essential Readings*, 2013, 105-113. P. 105.

⁴⁷ Nikolas Zahariadis, “Ambiguity and Multiple Streams”. In Weible, Sabatier, *Theories of the policy process*. 2014, 25-58. P. 25-31.

⁴⁸ Capano, p. 19.

⁴⁹ Zahariadis, p. 40.

⁵⁰ Paul Sabatier and Hank C. Jenkins-Smith, “The Advocacy Coalition Framework, An Assessment.” Kn. Sabatier Paul (sud.), *Theories of the Policy Process*, Westview Press, 1999, p. 125.

⁵¹ Wayne Parsons, *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 185.

⁵² Sabatier, Jenkins-Smith, 1999.

⁵³ Weible, Sabatier, 2009, p. 121-122.

geografinėms vietovėms bei temoms, galimybę taikyti tiek vieną, tiek derinant su kitų požiūrių įžvalgomis.⁵⁴ Ypač svarbu, kad PKP yra nuolat peržiūrimas ir tobulinimas, taigi evoliucionuoja.

Nuo 1987 iki 2013 m. PKP empiriškai taikytas viso 224 kartus. Daugiausiai Šiaurės Amerikoje ir Europoje (po 95 ir 94 kartus atitinkamai), nors pastaruoju metu vis dažniau taikomas ir Azijoje bei kitur. Analizuojamos įvairios politikos sritys - aplinkos, sveikatos, finansų/ekonomikos, socialinė, švietimo, technologijų, rekreacijos, turizmo politikos.⁵⁵ Taigi, patirtis atskleidė pagrindo pritaikomumą tiek skirtinguose regionuose, tiek politikos srityse ir taip davė atkirtį vienai kritikos krypti - esą pagrindas tinkamas tik JAV analizuoti.⁵⁶ Tarp svarbiausių PKP taikymo atvejų išskiriami du energetikos politikos atvejai: ofšorinių dujų ir naftos atvejis JAV, iliustravęs koalicijų narystės stabilumą ir narių pasitraukimą,⁵⁷ bei Švedijos branduolinės energetikos atvejis.⁵⁸ Įdomu, kad pastarasis atvejis to paties autoriaus nagrinėtas net dukart, žvelgiant į skirtingus aspektus, ir padėjo atskleisti, jog aiškinant koalicijų elgesį bei politikos kaitą svarbus ne tik mokymasis, bet ir interesai.⁵⁹ Kitame tyrime kritiniais veiksniais paaikškėjo esantys ir politinio konflikto bei strateginių veiksmų intensyvumas bei mastas.⁶⁰ Toliau naudinga giliau pažvelgti į šiam darbui aktualiausius PKP aspektus.

2. Palaikymo koalicijų pagrindas

Toliau įvertinamas ŠŪ politikos posistemio atitikimas PKP prielaidoms, pristatomos esminės struktūrinės pagrindo dalys bei potencialūs kaitos keliai.

2.1. Prielaidos ir jų tikrinimas

Aiškliai apibrėžtos prielaidos – vienas PKP išskirtinumu. Žemiau pateikiamoje lentelėje jos ne tik įvardytos, bet ir įvertintas ŠŪ politikos atitikimas.

⁵⁴ Weible et al., 2009, p. 124.

⁵⁵ Hank C. Jenkins Smith, Daniel Nohrstedt, Christopher M. Weible, Paul A. Sabatier, "The Advocacy Coalition Framework: Foundations, Evolution, and Ongoing Research." In *Theories of the policy process*, 2014, p. 210.

⁵⁶ Weible et al., 2009, p. 125-127.

⁵⁷ Hank C. Jenkins-Smith, Gilbert K. St. Clair, Brian Woods, Explaining Change in Policy Subsystems: Analysis of Coalition Stability and Defection over Time. *American Journal of Political Science*, Vol. 35, No. 4, November 1991, Pp. 851-80.

⁵⁸ Weible, 2014, p. 3.

⁵⁹ Daniel Nohrstedt, External shocks and policy change: Three Mile Island and Swedish nuclear energy policy. *Journal of European Public Policy*, 12:6, 2005, 1041-1059.

⁶⁰ Daniel Nohrstedt, Do Advocacy Coalitions Matter? Crisis and Change in Swedish Nuclear Energy Policy. *The Policy Studies Journal*, Vol. 36, No. 2, 2008.

Lentelė. Šilumos ūkio politikos posistemio atitikimas PKP prielaidoms

Nr.	Prielaida	Šilumos ūkio atitikimas	Atitikimas
1.	Analizuojant politikos procesą ir kaitą būtina atsižvelgti į techninės informacijos ir įrodymų svarbą, kuri atlieka svarų vaidmenį sprendimų priėmime.	ŠŪ politika pasižymi aukštu techniško lygiu, o įvairių institutų analizės ir ekspertiniai vertinimai svarbūs sprendimų priėmimo. Tyrimai atliekami ir atsakingų institucijų užsakymu.	ATITINKA
2.	Politikos kaitos proceso analizei būtina dešimtmečio ar ilgesnė laiko perspektyva.	Koncentruojamasi į XV - XVI Vyriausybės valdymo laikotarpius, tačiau dėmesys skiriamas ir politikos ištakoms, pradedant 1997 m. ŠŪ pertvarka.	ATITINKA
3.	Svarbiausias PKP analizės vienetas - ne konkreti valdžios institucija ar programa, o viešosios politikos posistemis. Jame veikia įvairūs problema suinteresuoti veikėjai iš viešojo ir privataus sektoriaus, sąveikaujantys tarpusavyje.	ŠŪ politikos posistemyje veikia tiek viešojo (politikai, biurokratai), tiek privataus sektoriaus atstovai (šilumininkai, nepriklausomi gamintojai), sąveikaujantys įvairiomis formomis - bendradarbiaujant, dalinantis informacija, demonizuojant, kt.	ATITINKA
4.	Posistemiuose veikia ne tik tradiciniai "geležiniai trikampiai" (įstatymų leidėjai, biurokratai, interesų grupės), bet ir žurnalistai, tyrėjai, politikos analitikai, visų valdžios lygmenų veikėjai. Taigi, visi reguliariai mėginantys daryti įtaką posistemio reikalams.	Dėl minėto aukšto srities techniško lygio, svarbus ekspertų ir mokslininkų vaidmuo, dažnai pasisako žurnalistai ir kt. Pvz., ekspertas M. Nagevičius, žurnalistas E. Eigirdas, kt.	ATITINKA
5.	Politikos ir programos geriausiai suvokiamos kaip įsitikinimų įgyvendinimas, o ne institucinės priklausomybės išraiška. Įsitikinimų sistema turi hierarchinę trišalę struktūrą ir yra skirstoma į pamatinius įsitikinimus, pagrindinius politikos įsitikinimus bei antrinius įsitikinimus.	Įsitikinimais grindžiami pagrindinių veikėjų pasisakymai ir veiksmai. Pvz., esminis skirtumas tarp pirmų dviejų koalicijų įsitikinimų - rinka vs. planavimas.	ATITINKA
6.	Posistemiai simplifikuojami, agreguojant veikėjus į vieną ar daugiau koalicijų, kurių sąveika leidžia paaiškinti viešosios politikos kaitą. ⁶¹	Šiuo atveju veikėjai agreguojami į tris koalicijas: "Už šilumos ūkio liberalizavimą", "Už didesnę valstybės įsitraukimą"; konjunktūrinė koalicija.	ATITINKA

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis PKP prielaidomis.

2.2. Struktūra ir įsitikinimų sistemos

Iš išorės posistemius veikia santykinai stabilūs veiksniai ir išorės sisteminiai įvykiai, kurie daro įtaką viešosios politikos posistemiu, apribojant arba suteikiant išteklius veikėjams. Pirmieji apima specifinius politikos posistemų požymius, politinės sistemos konstitucinę sąrangą, socio-kultūrinę

⁶¹ Sabatier, Jenkins-Smith H. C., 1999, p. 118–120.

vertybes, gamtinių išteklių pasiskirstymą. Būdami itin sunkūs pakeisti retai tampa koalicijų strategijų subjektais, tačiau veikia jų elgesį. Tuo tarpu antrieji, labiau tikėtina, pasižymi pokyčiais dešimties metų bėgyje. Teigiama, kad jie yra kritinė sąlyga esminei politikos kaitai, apribojant arba suteikiant išteklius posistemų veikėjams. Išskiriamos keturios galimos kintamųjų grupės: esminiai socio-ekonominiai pokyčiai, viešosios nuomonės pokyčiai, valdančiosios daugumos pokyčiai, viešosios politikos sprendimai ir pokyčiai iš kitų posistemų.⁶² Svarbu pabrėžti, kad išorės veiksniai visgi laikomi svarbiais, tačiau nepakankamais politikos kaitai įvykti, tačiau jie gali daryti įtaką posistemiams per tarpinius veiksnius.

Būtina atkreipti dėmesį ir kitą svarbų veiksnių - įsitikinimų sistemas. Tai hierarchinės trišalės struktūros. Aukščiausias/ plačiausias jų lygmuo - pamatiniai įsitikinimai (angl. *deep core beliefs*), kurie atsispindi visose politikos srityse ir itin sunkiai keičiasi. Tai baziniai ontologiniai ir normatyviniai įsitikinimai, pvz. individuali laisvė vs. socialinė lygybė, kairės/ dešinės skalė. Kitas lygmuo - pagrindiniai politiniai įsitikinimai (*policy core*). Jie rodo pagrindinius normatyvinius prioritetus ir priešastinių ryšių supratimą konkrečioje politikos srityje - posistemyje. Pvz. ekonominis vystymasis vs. aplinkosauga. Būtent šie įsitikinimai yra koalicijų "klijai", jas vienija ir turi įtakos stabilumui. Jie gali keistis, remiantis įrodymais, naujais duomenimis, patirtimi, ar keičiantis strateginiams svarstymams. Galiausiai - antriniai klausimai (*secondary aspects*), apimantys siauresnius įsitikinimus dėl problemos rimtumo, priešastinių veiksnių, politikos preferencijų, norimų reguliacijų ar biudžeto paskirstymo, institucijų dizaino, įvairių veikėjų veiklos vertinimų. Šie įsitikinimai gana lengvai keičiasi.⁶³

Tuo tarpu pačiuose posistemuose (išskiriami brandūs ir besiformuojantys) veikia įvairiausi veikėjai, kurie pagal savo įsitikinimus agreguojasi į palaikymo koalicijas (įprastai nuo 1 iki 4). Veikėjai yra ribotai racionalūs, o juos vienija normatyviniai bei priešastiniai įsitikinimai. Be to per tam tikrą laiką jie įsitraukia į koordinuotą veiklą. Beveik kiekvienu metu posistemyje bus individų ar organizacijų, nesusijusių su koalicijomis, tačiau daroma prielaida, kad ilguoju laikotarpiu dauguma jų bus nesvarbūs (paliks posistemius arba inkorporuosis į koalicijas).⁶⁴

Siekdami savo tikslų, veikėjai naudoja strategijas ir išteklius, darančius įtaką valdžios institucijų sprendimams, o keičiantis situacijai ar atsiradus naujiems įrodymams, koalicijos gali peržiūrėti savo įsitikinimus, keisti strategijas. Atsiradus tam tikriems konfliktams, juos gali padėti spręsti trečia tarpininkaujanti veikėjų grupė - kompromisų ieškantys politikos brokeriai. Galiausiai, priimti sprendimai daro įtaką politikos produktams, prisidedantiems prie poveikio, o veikėjai gali mokytis iš

⁶² Ibid, 120.

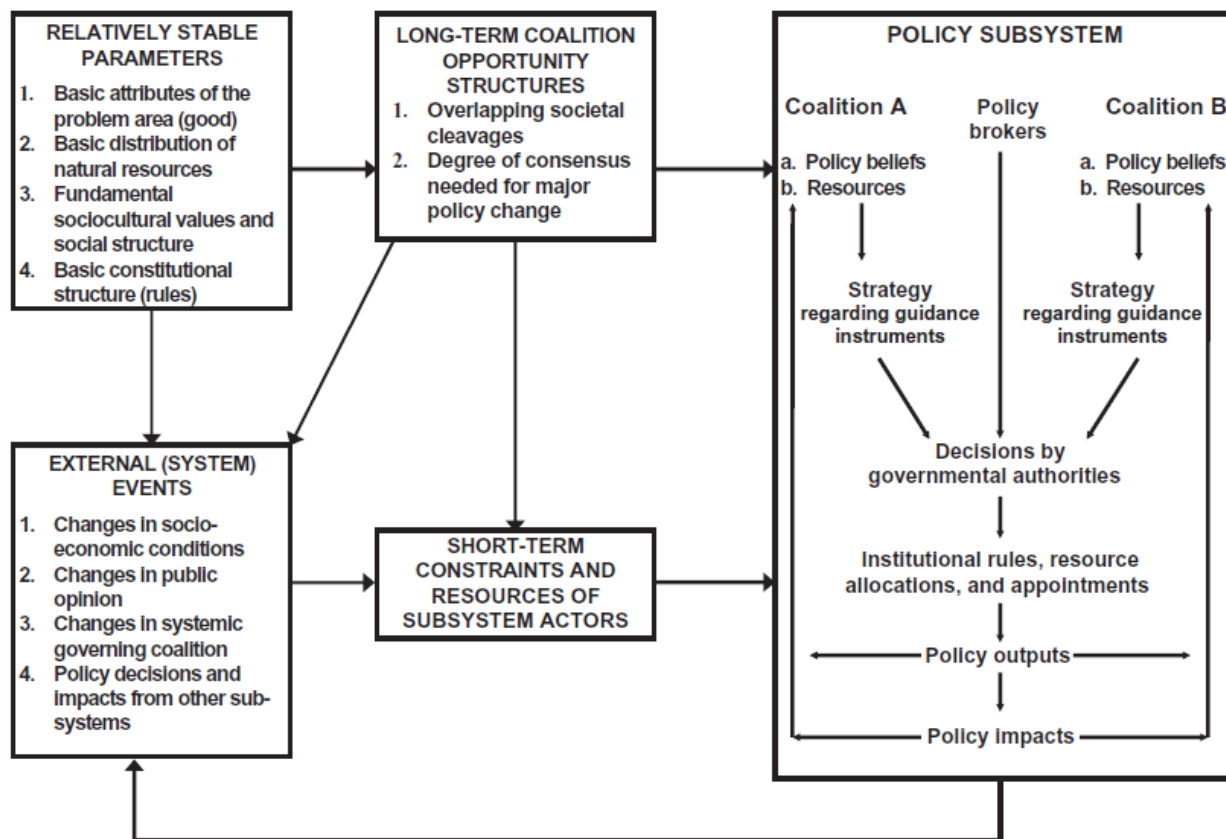
⁶³ Ibid, 121-122.

⁶⁴ Sabatier, P.A. (1998) „The advocacy coalition framework: revisions and relevance for Europe“, *Journal of European Public Policy*, 5:1, 98-130. P. 103.

politikos proceso.⁶⁵

PKP išskiriama eilė hipotezių, kurios skirstomos į koalicijų stabilumo, politikos kaitos ir mokymosi. Šiame darbe iš PKP kyla pirma, penkta ir septinta hipotezės. Apie jas ir likusias kituose skyriuose. Žemiau pateikiama PKP schema.

Paveikslas. Palaikymo koalicijų pagrindo schema

2007 Advocacy Coalition Framework Flow Diagram

Šaltinis: Weible C. M., Sabatier P. A., Jenkins-Smith H. C., Nohrstedt D., Henry A. D., deLeon P., „A Quarter Century of the Advocacy Coalition Framework: An Introduction to the Special Issue“, *The Policy Studies Journal* 39 (3), 2011, p. 349–360.

2.3. Kaitos keliai

Autoriai atskyrė reikšmingą ir nereikšmingą VP kaitą. Reikšminga ji bus tuomet, kai keisis esminiai vyriausybės programos aspektai, arba nereikšminga, kai neįvyks esminių programos aspektų pokyčių.⁶⁶ Pirminėje PKP versijoje pristatyti du pagrindiniai kaitos keliai, tačiau vystant teoriją pridėti

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Sabatier, Jenkins-Smith, 1999, p. 147.

dar du.⁶⁷ Žemiau trumpai apie visus keturis autorių išskiriamus politikos kaitos kelius:

1. Pirmasis kaitos kelias siejamas su išorės veiksniais. Anot autorių, išorės sukrėtimai (apibrėžti anksčiau) didina esminės politikos kaitos tikimybę, bet tam būtini įgalinantys faktoriai (priežastiniai mechanizmai), pvz., išaugęs visuomenės ir politikų dėmesys, darbotvarkės kaita, koalicijų resursų persiskirstymas, tam tikri politiniai įvykiai.⁶⁸ Mažumų koalicijos gali mobilizuotis, siekdamos išnaudoti išorės įvykius, pvz., kurti tam tikrą viešą naratyvą, siekiant pritraukti dėmesio jų trokštamiems politikos veiksams, tuo pačiu apeliuojant į naujus veikėjus.⁶⁹ Visgi, patys išorės sukrėtimai laikomi būtina, bet nepakankama sąlyga. Būtent dėl minėtų įsiterpiančių žingsnių svarbos keliama hipotezė, kad išorės šokai yra itin svarbūs, tačiau nepakankami esminei politikos kaitai.⁷⁰ Ji tikrinama ir šiame darbe.
2. Antras kaitos kelias gali būti nulemtas politikos mokymosi. Pastarasis apibrėžiamas, kaip „gana ilgalaikis mąstymo ar elgesio ketinimų keitimasis, kylantis dėl patirties ir/ ar naujos informacijos, susijęs su pasiekimų arba politikos tikslų persvarstymu.“⁷¹ Taigi, mokymasis vyksta inkrementiškai, ilguoju laikotarpiu. Tuo tarpu dėl įsitikinimų sistemos tvirtumo jis veikia antrinius įsitikinimus.⁷² Nors manoma, kad politikos analizė retai veikia politinius sprendimus, tačiau tikima, kad dažnai pasitarnauja, atliekant „apšvietimo funkciją“, laipsniškai keičiant posistemų veikėjų sąvokas ir prielaidas. Mokymasis gali prisidėti prie esminės politikos kaitos, tačiau tai labiau tikėtina, kuomet jis sutampa su išoriniais ar vidiniais šokais.⁷³ Politikos mokymosi hipotezė tikrinama ir šiame darbe.
3. Esminė politikos kaita gali vykti ne tik dėl išorinių, bet ir dėl vidinių įvykių, kurie vyksta posistemo viduje, yra veikiami posistemų veikėjų bei, tikėtina, pabrėžia posistemyje susiformavusių praktikų nesėkmes.⁷⁴ Tokie vidiniai veiksniai, kaip krizės, politiniai fiasko, skandalai ar nesėkmės galimai daro įtaką veikėjų įsitikinimams ir pritraukia dėmesį specifiniams politikos klausimams ar programoms. Koalicijos gali imtis konkurencinių įvykių ar diskusijų „įrėminimo“, problemų, jų priežasčių, atsakomybės pasiskirstymo ar politikos implikacijų diskutavimo.⁷⁵ Vidiniai įvykiai gali patvirtinti esminius mažumų koalicijų politikos įsitikinimus,

⁶⁷ Weible et al., 2009, p. 124.

⁶⁸ Jenkins Smith et. al., 2014, p. 202.

⁶⁹ Sabatier and Jenkins-Smith, 1999, p. 124.

⁷⁰ Sabatier, 1998. P. 106.

⁷¹ Sabatier and Jenkins-Smith, 1999, 148.

⁷² Weible et al., 2009, p. 124.

⁷³ Jenkins Smith et. al., 2014, p. 202-203.

⁷⁴ Weible et al., 2009, p. 124.

⁷⁵ Jenkins Smith et. al., 2014, p. 202.

didinti abejones dėl pirminių dominuojančios koalicijos įsitikinimų, inicijuoti politikų efektyvumo kvestionavimą. Tai ar, vidinių šokų pasekmėje, galiausiai įvyks esminė politikos kaita, priklauso nuo tų pačių mechanizmų, kurie aptarti kalbant apie išorės šokus.⁷⁶

4. Galiausiai, kaitą gali lemti derybiniai susitarimai tarp prieš tai nesutarusių koalicijų ir taip nuvesti prie esminės politikos kaitos.⁷⁷ Jie gali pasireikšti įvairiomis formomis, tačiau palengvinami deryboms palankių bendradarbiavimo institucijų. Autoriai išskiria devynis derybų skatinimo “receptus”: kenkiančias aklavietes, platų atstovavimą, lyderystę, konsensusinių sutarimų taisykles, finansavimą, veikėjų įsipareigojimus, empirinių klausimų svarbą, pasitikėjimą ir alternatyvių vietų trūkumą. Svarbiausia derybų sąlygą laikomas pirmasis “receptas”, t.y. kenkiančios aklavietės, kuomet nesutariančios koalicijos suvokia status quo kaip nepriimtina ir neturi alternatyvių kelių savo tikslų siekimui.⁷⁸

3. Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo ir rezultatų teorinis analizės pagrindas

Kaip jau minėta įvade, Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo ir rezultatų teorinis analizės pagrindas, išlaikydamas PKP rėmus, yra papildytas ir kitų teorinių požiūrių įžvalgomis. Taip ne tik įveikiami vienos teorijos taikymo ribotumai, bei ir leidžiama geriau paaiškinti VP kaitą, atsižvelgiant į Lietuvos VP specifiką. Šiame skyriuje daugiausiai dėmesio skiriama būtent iš kitų teorinių požiūrių kylančioms įžvalgoms ir keliamoms hipotezėms, kurios pritaikomas ŠŪ politikos kaitai analizuoti. Skyriaus pabaigoje pateikiama pritaikyta pagrindo schema.

3.1. Išorės ir tarpinių veiksnių įtaka viešosios politikos kaitai

Kaip jau minėta pristatant PKP, iš išorės posistemius veikia tiek santykinai stabilūs veiksniai, tiek išorės įvykiai, kurie gali atverti galimybių langą pokyčių realizavimui.

Pritaikytame analizės pagrinde autorių išskirti šie santykinai stabilūs veiksniai, darę įtaką XV-osios Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimui: Lietuvos narystė Europos Sąjungoje (toliau ES), Rusijos ir Lietuvos tarpvalstybiniai santykiai, energijos išteklių kainos, senėjanti visuomenė, konstitucinės normos, korupcija, viešųjų finansų rodikliai. Tuo tarpu svarbiausiais išorės įvykiais įvardyti: finansų ir ekonominė krizė, Vyriausybės pasikeitimas, Prezidentės D. Grybauskaitės išrinkimas, viešosios nuomonės kaita.

Atsižvelgiant į ŠŪ politikos posistemio specifiką, dalis šių veiksnių nagrinėjama ir šiame darbe,

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Weible et al., 2009, p. 124.

⁷⁸ Jenkins Smith et. al., 2014, p. 203.

tačiau papildoma ir specifiniais, posistemį veikusiais, veiksniais. Kaip santykinai stabilius veiksnius, nuspręsta nagrinėti: ES įtaką, priklausomybę nuo Rusijos tiekiamo iškastinio kuro šilumos gamybai, aukštą šilumos energijos suvartojimą bei aukštą biokuro potencialą. Tuo tarpu, kalbant apie išorinius įvykius, išskirti šie: auganti importuojamo iškastinio kuro kaina, Prezidentės D. Grybauskaitės išrinkimas ir perrinkimas, Vyriausybių pasikeitimai, visuomenės nuomonė.

Aptarti kintamieji imponuoja, tikrinant pirmąją šio darbo hipotezę, kuri, pagal 2009 m. publikuotą apžvalgą, yra dažniausiai tikrinama PKP hipotezė.⁷⁹

HI: Svarbūs sukrėtimai už viešosios politikos posistemio ribų (pvz., auganti iškastinio kuro kaina, vyriausybių pasikeitimai, kt.) yra svarbios, bet nepakankamos sąlygos reikšmingiems sprendimams priimti dėl šilumos ūkio politikos kaitos.

3.2. Tarpiniai veiksniai

Pritaikomame analizės pagrinde išskiriami du svarbiausi tarpiniai veiksniai: reikalingo sutarimo laipsnis bei politinio dėmesio masto ir stabilumo laipsnis.⁸⁰

Pirmasis išskiriamas, atsižvelgiant į PKP pritaikymo prie Europos patirtį. Sabatier teigė, kad išorės veiksnių įtaka priklauso nuo viešosios politikos kaitai pasiekti reikalingo sutarimo laipsnio. Įvertinus politinės kultūros ir viešosios politikos stiliaus Europoje ir JAV skirtumus, pridėtas papildomas tarpinis veiksnys - konsensuso, reikalingo reikšmingoms permainoms pradėti, laipsnis,⁸¹ kuris daro įtaką koalicijų sudėčiai ir strategijoms.⁸² Anot autorių, kaitos sprendimų priėmimas Lietuvoje taip pat turi savą, kliūtis keliančią, specifiką. Pabrėžiama, kad norint įveikti Prezidento veto ar pakeisti konstitucines normas, reikia paprastos ar net absoliučios daugumos. Be to, dėl fragmentuotos partinės sistemos bei dviejų politinių partijų blokų konkurencijos, tikėtina, kad posistemiuose susidarys po dvi koalicijas – palaikymo ir oponuojančią. Pastarosios, tikėtina, bus susijusios su pozicijoje ir opozicijoje esančiomis politinėmis partijomis, na o kuomet siekiamas absoliučios daugumos reikalaujančio sprendimo priėmimas, bus stengiamasi sudaryti plačiąsias („patogumo“) koalicijas.⁸³

Tuo tarpu antrasis kintamasis aktualizuojamas tuo, kad nepriklausomai nuo VP ketinimų, sprendimų priėmėjai gali neišlaikyti politinio dėmesio prioritetiniams klausimams dėl pakitusios

⁷⁹ Iki 2009 m. tikrinta viso 18 kartų.

Weible et al., p. 129.

⁸⁰ Vitalis Nakrošis, Egidijus Barcevičius, Ramūnas Vilpišauskas. *Kada reformos virsta pokyčiais? Politinis dėmesys, palaikymo koalicijos ir lyderystė A. Kubiliaus vyriausybės veiklos 2008-2012 metų laikotarpiu*. Vilniaus Universiteto leidykla, 2015 m., Vilnius. P. 26-28.

⁸¹ Sabatier, 1998, p. 120.

⁸² Weible, Sabatier, 2009, p. 124.

⁸³ Nakrošis et al. P. 27.

visuomenės nuomonės, rinkimų, darbotvarkės perkrovos ar kitų politinių aplinkybių.⁸⁴ Be anksčiau įvardytų ir nagrinėjamam atvejui pritaikytų išorės sisteminių įvykių, autoriai mini ir su LR Prezidento išrinkimu bei jo formuojamais prioritetais, ministrų pakeitimais ir konfliktais ar įtampomis tarp valdančiosios daugumos partnerių susijusias politines aplinkybes. Be to, tikėtina, kad vienos partijos vyriausybės ar ideologiškai artimesnių politinių partijų koalicinės vyriausybės sutarimą pasieks lengviau nei atstovaujamos skirtingas ideologijas.⁸⁵

Atsižvelgiant į tikslams pasiekti reikalingą politinio stabilumo laikotarpį, formuluojama iš pertraukiamos pusiausvyros modelio kylanti hipotezė, pritaikius prie tyrimo objekto, skambanti taip:

H2: Kuo daugiau politinio dėmesio aukščiausios valdžios institucijų darbotvarkėje skiriama šilumos ūkiui ir kuo ilgiau jis išlaikomas, tuo didesnė reikšmingos viešosios politikos kaita ir jos pokyčių tikimybė ir priešingai – jeigu neskiriama politinio dėmesio arba jis neišlaikomas, reikšmingų viešosios politikos turinio pasikeitimų tikimybė yra mažesnė.

3.3. Vyriausybės veiklos prioritetų logika ir ambicingumas

Nors PKP nepateikiamos hipotezės politikos vidinio suderinamumo ir ambicingumo tikrinimui, autoriai nusprendė, kad jų suformulavimas leis nagrinėti tiek palaikančių, tiek oponuojančių koalicijų požiūrių intervencijos logiką, nuoseklumą ir ambicingumą, bei leis sistemiškai išanalizuoti VP turinį, prieš skiriant dėmesį PKP veiklos strategijoms ir tarpusavio sąveikai. Be to, tai leidžia nagrinėti ar gerai pasirinkta nagrinėjamos politikos srities intervencijos logika⁸⁶ ir ar tinkamai pasirinkta priežastinė teorija.⁸⁷ Tinkama intervencijos logika reiškia, kad kiekvienas prioritetas turi aiškius tikslus, uždavinius ir priemones, kuriuos sieja nuoseklus hierarchinis ryšys – pradedant bendresniu (tikslų) ir baigiant konkrečių veiksmų lygmeniu. Kalbant apie priežastinę teoriją, keliamas klausimas: ar, atsižvelgiant į pasirinktą intervencijos logiką, galima pagrįstai tikėtis, jog pasitelkiant įvardytas priemones yra realu pasiekti išsikeltus tikslus?⁸⁸ Tuo remiantis autorių suformuluota hipotezė,⁸⁹ kurią aktualu tikrinti ir ŠŪ politikos atveju:

H3: Kuo geresnis viešosios politikos intervencijos logikos tinkamumas, tuo didesnė sėkmingo

⁸⁴ *Ibid.* P. 27.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Intervencijos logiką autoriai traktuoja kaip aiškius, kiekvieno prioriteto turimus tikslus, uždavinius ir priemones, siejamus nuoseklaus hierarchinio ryšio.

⁸⁷ Priežastinės teorijos esminis klausimas - anot autorių - ar, atsižvelgiant į pasirinktą intervencijos logiką, galima pagrįstai tikėtis, jog, pasitelkus įvardytas priemones, yra realu pasiekti išsikeltus tikslus?

⁸⁸ Nakrošis et al. P. 29.

⁸⁹ Nakrošis et al., P. 24-26.

sprendimų priėmimo ir jo įgyvendinimo tikimybė.

Pagrindas papildytas ir ambicingumo hipoteze. Anot autorių, VP sėkmė priklauso ir nuo politikos ambicingumo, kuo ambicingesnė politika - tuo sunkiau pasiekti sėkmingą jos įgyvendinimą.⁹⁰ Atsižvelgiant į aukštą ŠŪ politikos posistemio konfliktiškumo laipsnį ir ilgus siekiamų pokyčių derinimo laikotarpius, galima daryti prielaidą, kad nesutarimus lėmė ne tik įsitikinimų skirtumai, bet ir ambicingi tikslai, tad tai nuodugniau iširti ir tikrinti šią hipotezę taip pat tikslinga nagrinėjamu atveju:

H4: Kuo viešoji politika yra ambicingesnė, tuo labiau tikėtina, kad ji susidurs su dideliu pasipriešinimu ir kitais sunkumais, dėl kurių sėkmingo viešosios politikos kaitos ir jos įgyvendinimo tikimybė yra mažesnė.

3.4. „Demonizavimas”

Autoriai taip pat nusprendė tikrinti vieną rečiausiai taikomą “demonizavimo” hipotezę.⁹¹ Trumpai tariant, ji reiškia, jog koalicijų nariai ir lyderiai sureikšmina neigiamus oponentų motyvus, elgesį ir potencialią neigiamą siūlomų pokyčių įtaką, siekdami mobilizuoti koalicijų narių pastangas.⁹² Tai viena veiklos strategijų, kurios taikymas turėtų priklausyti nuo įsitikinimų skirtumų ir politinių pralaimėjimų dažnumo. Anot autorių, poliarizuotoje Lietuvos politinėje sistemoje, pasižymint konfrontacinei politikai tarp skirtingų politinių partijų blokų, galima tikėtis dažno šios strategijos taikymo, ko rezultatas būtų poliarizacija, žemas bendradarbiavimas ir ribotas keitimasis informacija tarp oponuojančių koalicijų, įvairių įtakos kanalų išnaudojimas, siekiant politinių tikslų.⁹³ Paprastai tai veda prie ilgalaikio nesutarimo dėl esminių klausimų VP sistemyje ir didelio VP nestabilumo, įvykus rinkimams ir pasikeitus valdančiajai daugumai.

Oponuojančioms interesų grupėms yra kur kas lengviau sustabdyti esmines reformas, kai jos viešai įvardytos ir pagrįstos sąnaudų ir naudos analizės skaičiavimais – šiuo atveju galima greičiau ir lengviau numatyti neigiamą planuojamos VP kaitos poveikį konkrečioms visuomenės grupėms ir mobilizuoti reikalingą pasipriešinimą.

Teigiama, kad „demonizavimo“ strategijos taikymas, atsižvelgiant į Lietuvos politinės sistemos poliarizaciją, politinių partijų blokų kaitą ir konfrontacinę politiką, gali būti būdingas ir gana techniniuose posistemiuose ar reguliacinės politikos srityse, pvz. energetikos politikoje.⁹⁴ Išties,

⁹⁰ Ibid., P. 26-27.

⁹¹ Weible et al., 2009, P. 128-129.

⁹² Nakrošis et al. 31-33.

⁹³ Ibid, p. 34.

⁹⁴ Ibid., p. 35.

susipažinus su ŠŪ politikos posistemiū, akivaizdu, kad, dėl aukšto konfliktiškumo laipsnio, koalicijos demonizuoja vienas kitas, pvz. XV - osios Vyriausybės kadencija vadinama “tamos amžiumi energetikoje”, kaltinama dėl “akivaizdaus dujų protegavimo”, kt. Taigi, hipotezę būtina tikrinti.

H5: tikėtina, kad viešosios politikos posistemiams, kuriems būdingi didesni viešosios politikos įsitikinimų skirtumai, dažnesnis palaikymo koalicijų keitimasis ir sprendimų priėmimas ignoruojant oponentų argumentus, bus aktyviai taikoma „demonizavimo“ strategija, kuri mažina reikšmingos viešosios politikos kaitos ir jos pokyčių tikimybę.

3.5. Kaitos lyderystė

Pagrindas papildytas ir lyderystės hipoteze, pačią lyderystę apibrėžiant kaip reikiama is gebėjimais pasižyminčius koalicijų veikėjus, kurie siekia pokyčių, integruodami palaikymo koalicijas, mobilizuodami išteklius, prisidėdami prie efektyvios jų veiklos, bendraudami su visuomene ir interesų grupėmis, kartais atlikdami tarpininkų tarp skirtingų palaikymo koalicijų vaidmenį. Anot jų, reikiamo pobūdžio lyderystę galintys pasiūlyti veikėjai palengvina VP kaitą ir įgyvendinimą. Jais gali tapti aukščiausių valdžios institucijų vadovai (Prezidentas, Ministras Pirmininkas, Seimo Pirmininkas) ar kiti politikai ir atsakingų institucijų vadovai, įvairių darinių (tarybų, komisijų, darbo grupių) pirmininkai, kiti tarpininkai, tiek priklausantys palaikymo koalicijoms, tiek esantys neutraliais arbitrais.⁹⁵

Visgi, galimybės pasiekti susitarimą priklauso ne tik nuo lyderių veiklos, bet ir nuo kitų sąlygų, pvz., egzistuojant *status quo*, nepriimtina m visoms koalicijoms ar kt. Vienu pavyzdžių autoriai įvardija pakitusią saugumo aplinką regione, galinčią lemti išskirtinį dėmesį priklausomybę nuo Rusijos mažinančių projektų energetikoje įgyvendinimui. Be to, pagrinde taip pat atskiriama transformacinė ir transakcinė lyderystė. Pastaroji apima vadovavimą išimties tvarka, vadovui stebint pavaldinių veiklą ir imantis taisomųjų veiksmų, atsiradus nukrypimų nuo planuotų rezultatų ar nesilaikant numatytų standartų, nefinansinį ir finansinį darbuotojų motyvavimą, kuris priklauso nuo suteiktų paslaugų, taip pat asmeninę vadovo paramą darbuotojams. Tuo tarpu pirmoji reiškia sektino pavyzdžio demonstravimą, patrauklios vizijos aiškų suformulavimą ir sekėjų įkvėpimą imtis pokyčių.⁹⁶ Siekiant kaitos, efektyviais gali būti abu tipai. Kvestionuoti ar būta lyderių ŠŪ politikos kaitoje, jų svarbą bei konstatuoti tipą nuspręsta ir šiame magistro darbe.

H6: reikiama lyderystę galintis pasiūlyti politikos veikėjas padidins susitarimo dėl siekiamos viešosios

⁹⁵ Nakrošis et al., p. 33-36.

⁹⁶ Ibid., p. 35.

politikos kaitos ir jo įgyvendinimo tikimybę. Norint pasiekti esminę šilumos ūkio politikos kaitą ir esant poreikiui surasti sutarimą tarp trijų nesutariančių koalicijų, t.y., mobilizuoti platų palaikymą, bus svarbi transformacinės lyderystės pasiūla.

3.6. Politikos mokymasis

Kaip minėta, pristatant PKP, autoriai didelį vaidmenį skiria politikos mokymuisi. Įdomu, kad, anot jų, mokymasis palaikymo koalicijos viduje nėra didelė problema, nes taip tiesiog sutvirtinami įsitikinimai, ypač tuomet, kai esama aukšto tarpkoalicinio konfliktiškumo lygio. Dėl šios priežasties daugiausiai akcentuotas mokymasis tarp koalicijų. Nepaisant to, Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo ir rezultatų pagrindo sudarytojai nusprendė nagrinėti abu mokymosi tipus. Anot jų, valdančioji koalicija gali pabrėžti tik teigiamą informaciją ir tvirtai laikytis nustatyto kurso, siekiant vengti kritikos dėl nuomonės keitimo ir „blaškymosi“. Iš kitos pusės, įgyvendinimo metu koalicijos gali keisti tiek priemones, tiek tikslus ar uždavinius.⁹⁷

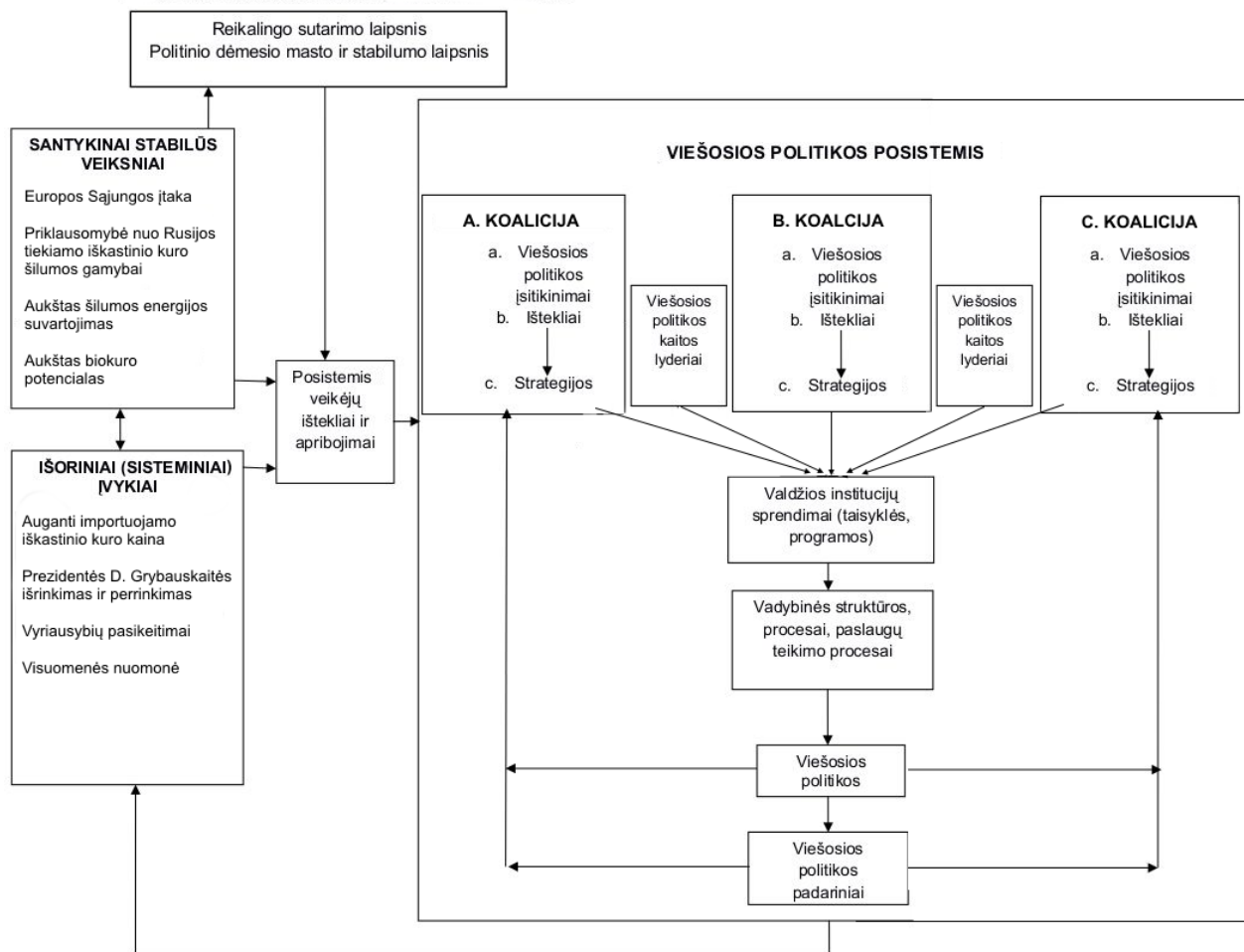
Tuo tarpu mokymasis tarp koalicijų sudėtingesnis, kadangi nepakanka tik geros informacijos ir įrodymų, reikia ir tarpininkų, padedančių susikalbėti, profesinių forumų ir seminarų, susitikti ir keisti idėjomis. Autorių teigimu, tai gali pasireikšti srityse, kuriose svarbūs gamtos ir inžineriniai mokslai (pvz., energetika), tačiau tokiu atveju tikėtina, kad mokymasis skatins šalutinių įsitikinimų pokyčius, tuo tarpu viešosios politikos įsitikinimai gali keistis tik išimtiniais atvejais.⁹⁸ Atsižvelgiant į ŠŪ politikos atitikimą šioms sąlygoms, ilgus nesutarimus dėl galimos kaitos ir galiausiai pasiektą sprendimą, bei esminį, kai kurių vadinamą „grįžimą atgal“ (centralizacija - decentralizacija - centralizacija), mokymosi hipotezę taip pat svarbu patikrinti.

H7: mokymasis tarp koalicijų tikėtinas tuose viešosios politikos posistemiuose, kuriems būdingas vidutinis konfliktiškumo lygis, remiamasi visuotinai pripažintomis priežastinėmis teorijomis ir veikia profesiniai forumai, kurie leidžia skirtingų koalicijų nariams susitikti ir keisti idėjomis. Mokymasis tarp koalicijų didina sėkmingo rezultatų pasiekimo tikimybę, nes sumažina oponuojančių koalicijų pasipriešinimą.

⁹⁷ Nakrošis et al., p. 39-41.

⁹⁸ Ibid., p. 39-40.

Paveikslas. Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo analizės pagrindas, pritaikytas ŠŪ politikos posistemiiui

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo ir rezultatų analizės pagrindo schema.

4. Šilumos ūkio politikos kaitos analizė

4.1 Šilumos ūkio politikos ištakos: 1997 - 2008 m.

Vadovaujantis pasirinktu teoriniu požiūriu, siekiant paaiškinti kaitą VP posistemiuose, svarbu nagrinėti ne trumpesnę nei dešimties metų laikotarpį. Dėl to šiame skyriuje aptariamos ŠŪ politikos ištakos.

Atspirties tašku pasirinkta 1997 m. ŠŪ pertvarka, kuomet ŠŪ atskirtas nuo „Lietuvos energijos“, padalintas į savarankiškas įmones ir perduotas savivaldybėms. Anot K. Škiudo, Ūkio ministerijai buvo sudėtinga suvaldyti „Lietuvos energijos“ „monstrą“, kuriame tuomet buvo viskas, pradedant elektra, baigiant šiluma ir dujomis. Dalijimo sprendimas buvo logiškas, kadangi veiklas vienijo tik tai, kad jos

susijusios su energetika. Institucinis ar vadybinis atskyrimas buvo būtinas, siekiant skaidrios apskaitos ir realių veiklos rezultatų matomumo (iki tol tuo nebuvo rūpinamasi).⁹⁹ Savivaldybės įgavo teisę bendroves valdyti savarankiškai bei prisiėmė atsakomybę už veiklos rezultatus. Pertvarkos scenarijų palaikė ir Pasaulio banko bei Tarptautinio valiutos fondo ekspertai, Didžiųjų miestų sąjungą bei Savivaldybių asociaciją.¹⁰⁰

Po reformos žemas šilumos kainas, iki tol dotuojamas „Lietuvos energijos“, reikėjo gerokai didinti, siekiant padengti tiekimo sąnaudas. To daryti nesiryžusios savivaldybės stabdė šilumos tiekimo įmonių atnaujinimą. Paminėtina, kad siekiant užtikrinti ekonominį sektoriaus gyvybingumą, 1997 m. įsteigta Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (VKEKK), kuriai pavesta prižiūrėti CŠT ekonomiką, organizuoti kainodarą ir atlikti kitas reguliavimo funkcijas.¹⁰¹

Visgi, dėl kartu gautų finansinių išsipareigojimų (skolų) ir neteikiamos valstybės paramos, ŠŪ daugeliui savivaldybių tapo nepakeliama našta. Įmonių veikla priklausė nuo finansinės savivaldybių padėties ir politinių sprendimų valios, o sunki daugelio ŠŪ būklė reišė didelių investicijų poreikį. Kaip teigė K. Škiudas, nors reforma ir buvo reikalinga dėl valdymo efektyvumo, skaidrumo ir vadybos principų tobulinimo, ŠŪ perdavimas savivaldybėms buvo neparuoštas, savivaldybės neturėjo valdymo kompetencijos, tai darė nevykusiai, trūko skaidrumo ir profesionalumo. Tai lėmė, kad daugelis jų „kaip karštą bulvę paskui, po kelių metų, išnuomojo privatininkams.“¹⁰²

K. Karosas pabrėžė, kad Vilniaus ŠŪ buvo nugyventas, atiduota viskas, kas „vos galėjo judėti.“ Greta atsižvelgiant į didelius išsiskolinimus ir aukštą šilumos kainą, savivaldybė atliko studiją dėl galimų sprendimo opcijų. Viena jų - paskolų ėmimas ir savarankiškas tvarkymas, tačiau tai atrodė sudėtinga, atsižvelgiant į gilią krizę, nepatiklų bankų požiūrį, mažą bankų skaičių bei aukštą palūkanų normą. Dėl blogos finansinės padėties, abejota ar kas gali „ištraukti“ didelį ūkį dėl reikalingų milžiniškų lėšų. Alternatyvus, kapitalizmo principais grindžiamas, kelias buvo koncesijos rūšis – nuoma privatininkui, nurodant užduotis. Pirminis tikslas buvo šilumos kainų mažinimas, patikimumo užtikrinimas ir ŠŪ sutvarkymas. Maždaug 2000 m. apsispręsta dėl koncesijos, paskelbtas konkursas, trukęs apie pusantų metų. Nedalyvavus nei vienai Lietuvos įmonei, į Vilnių atėjo Dalkia.¹⁰³

CŠT sistemų nuomą ar pardavimą privatiems operatoriams pasirinko ir eilė kitų savivaldybių. Į CŠT rinką atėjo užsienio ir vietos kapitalo operatoriai: minėtoji „Dalkia“, „E energija“ ir „Fortum Heat“. Tuo tarpu Kauno termofikacinė elektrinė parduota. CŠT bendrovių nuomos ar privatizavimo

⁹⁹ Interviu su K. Škiudu

¹⁰⁰ LŠTA, Žingsnis į priekį: nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančių resursų.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Interviu su K. Škiudu

¹⁰³ Interviu su K. Karosu.

laikotarpiu galima vadinti 2000-2003 m. Proceso metu valdymo teisės perduotos privatiems operatoriams 12-oje savivaldybių, įskaitant Vilnių ir kitus didžiuosius miestus.¹⁰⁴

2003 m. pasižymėjo ir tuo, kad priimta pirmoji Šilumos ūkio įstatymo (ŠŪĮ) redakcija ir jai įgyvendinti būtini poįstatyminiai aktai – pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys ŠŪ organizavimą, subjektų pareigas bei teises, tarpusavio santykius, atsakomybę. Taip įteisintas ekonominis CŠT sektoriaus egzistavimo pagrindas, sudarytos galimybės intensyviau investuoti ir gauti grąžą. Įdiegta skatinamoji ilgalaikių šilumos kainų kainodara. Tuo tarpu 2004 m., Lietuvai įstojus į ES, atsirado galimybių investicijoms panaudoti ES struktūrinių bei sanglaudos fondų lėšas, kurių pagrindu suformuotos investicinės subsidijų priemonės. Jos naudotos dviem tikslais – pereinant nuo iškastinio kuro prie vietos atsinaujinančio (kietosios biomasės) ir keičiant susidėvėjusius termofikacinio vandens vamzdynus. Suformavus ekonominio gyvybingumo pagrindus ir atsiradus galimybei pasinaudoti kreditais bei subsidijomis, sumažėjo trečios šalies pritraukimo poreikis, tad CŠT įmonių nuomos procesai baigėsi.¹⁰⁵

2003–2005 m. laikomi stabilizacijos sektoriuje laikotarpiu. Kainos nustatytos objektyviai – didesnės už savikainą. Prasidėjo CŠT įmonių pertvarkymas: atnaujintas nusidėvėjęs turtas, optimizuotas darbuotojų skaičius, didintas šilumos tiekimo efektyvumas, pradėti diegti biokurą naudojančios įrenginiai. Vilniaus atveju, pasirašant sutartį su Dalkia buvo suplanuota per 15 m. (2002–2017 m.) investuoti 576 mln. litų. VKEKK priimti sprendimai dėl nuostolių tinkluose ribojimo, nustatant tam tikras ekonomines normas (pvz., jei nustatyta nuostolių riba 16%, skirtumas tarp realaus ir nustatytojo nuostolio negalėjo būti įskaičiuojamas į šilumos kainą), skatino smūgines investicijas – masinį šilumos trasų keitimą naujomis. Dėl susidėvėjusių vamzdynų, aukšto avaringumo ir didelių nuostolių, grupinės boilerinės karšto vandens tiekimui pakeistos karšto vandens įrenginiais kiekviename name. Taip nuostoliai sumažinti nuo 20 % iki maždaug 14 % 2006 m., kas jau leido juos įskaičiuoti į vartotojų šilumos sąskaitas. Be to, atsižvelgiant į dujų kainą, priklausymą nuo vienintelio tiekėjo (GAZPROM) ir AEI skatinimo siekį, „Vilniaus energija“ savomis investicijomis pastatė 50 MW biokuro katilinę. Nors tai užtikrino tik apie 9 % viso miestui reikalingo pajėgumo, tai jau buvo galima laikyti gera pradžia.¹⁰⁶

2006-2009 m. pasižymėjo drastišku iškastinio kuro kainos augimu. Būtent prasidėjus antrajai naftos krizei, vėl kilo diskusijų dėl CŠT įmonių valdymo, reguliavimo ir bendrosios politikos. Bendrovės dėl pavėluoto šilumos kainų perskaičiavimo patyrė didelių finansinių nuostolių, kurie

¹⁰⁴ LŠTA, Žingsnis į priekį: nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančių resursų.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Interviu su K. Karosu

įskaičiuoti į vėlesnių metų šilumos kainas kaip kompensacija už patirtas, bet nepadengtas sąnaudas. Anot šilumininkų, būtent valstybinis reguliavimas, paveikęs ekonominį Lietuvos CŠT gyvybingumą, buvo vienas svarbiausių faktorių, lėmusių politinius atskirų savivaldybių sprendimus, techninę šilumos įmonių strategiją ir galutinę šilumos kainas.¹⁰⁷ Tuo pačiu, auganti šildymo kaina ir visuomenės nepasitenkinimas tapo svarbiu impulsu aukščiausioms valdžios institucijoms ieškoti sprendimo būdų.

Prieduose pateikiama esminių tolesnių įvykių lentelė – nuo 2008 m. iki 2015 m., svarbiausi kurių išsamiai analizuojami tolesnėse darbo dalyse. Kitame skyriuje aptariami svarbiausi santykinai stabilūs ir išorės veiksniai, veikę ŠŪ politikos posistemį analizuojamu laikotarpiu.

4.2. Išorės veiksniai ir jų įtaka šilumos ūkio politikai Lietuvoje

Svarbiausi santykinai stabilūs veiksniai

1. Europos Sąjungos įtaka

Kaip vieną esminių santykinai stabilių kintamųjų būtina išskirti ES įtaką. Tam yra bent kelios priežatys.

Pirmiausia, 2004 m. Lietuvai įstojus į ES, atsirado galimybių investicijoms panaudoti ES struktūrinių bei sanglaudos fondų lėšas. Jų pagrindu suformuotos investicinės subsidijų priemonės, kurios naudotos dviem tikslais – keičiant iškastinį kurą vietos atsinaujinančiu (kietąja biomase) ir keičiant susidėvėjusius termofikacinio vandens vamzdynus. Būtent naujos rūšies paramos panaudojimo galimybės lėmė CŠT įmonių nuomos proceso pabaigą, mažinant trečiosios šalies pritraukimo poreikį.¹⁰⁸

Antra, kaip visateisė narė, Lietuva turi atsižvelgti į ES keliamus strateginius energetikos tikslus ir esminius dokumentus.¹⁰⁹ Nacionalinėje šilumos ūkio plėtros programoje minimi bent keletas tokių, į kuriuos atsižvelgta, ją rengiant.¹¹⁰ Trečia, dalis analizuojamų pokyčių grįsta III - iuoju ES energetikos

¹⁰⁷ LŠTA, Žingsnis į priekį: nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančių resursų.

¹⁰⁸ LŠTA, Žingsnis į priekį: nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančių resursų. 2013. P. 137.

¹⁰⁹ Pvz., Direktyva 2004/8/EB „Dėl termofikacijos skatinimo, remiantis naudingosios šilumos paklausa vidaus energetikos rinkoje“; Direktyva 2010/31/EB „Dėl pastatų energinio naudingumo“; Direktyva 2009/28/EB „Dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti Direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB“; kt.

¹¹⁰ Direktyvos: 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2009/125/EB ir 2010/30/ES ir kuria panaikinamos direktyvos 2004/8/EB ir 2006/32/EB (OL 2012 L 315); 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičiančią ir vėliau panaikiniančią direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB (OL 2009 L 140) (toliau – direktyva 2009/28/EB); 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/29/EB, iš dalies keičianti direktyvą 2003/87/EB, siekiant patobulinti ir išplėsti Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą (OL 2009 L 140); kt. Strateginiai dokumentai: Europos Komisijos komunikatas „2020 m. konkurencingos, darnios ir saugios energetikos strategija“ (COM(2010)639); Europos Komisijos komunikatas „Energetikos veiksmų planas iki 2050 m.“ (COM(2011)0885); Europos Komisijos komunikatas „Postūmis energijos vidaus rinkai“ (COM(2012)663), Žalioji knyga,

paketu. Nors pastarasis tiesiogiai taikomas tik elektros ir dujų sektoriams, tačiau būtent jame išskirtus principus, kaip teisingus ir tinkamus, siekta pritaikyti ŠŪ sektoriui XV Vyr. kadencijos pabaigoje. Pvz., tai viešajame diskurse pabrėžta tiek atskiriant šilumos prižiūrėtojus nuo šilumos tiekėjų (LR Prezidentės inicijuotos įstatymo pataisos (projekto Nr. XIP-2915(4)) Seime priimtos 2011 m. rugsėjo 27 d.),¹¹¹ tiek siekiant tiekėjus atskirti nuo gamintojų.

Galiausiai, ES konkrečiai šiame tyrime ŠŪ svarbi ir dėl skiriamos paramos specifiniams numatytiems pokyčiams įgyvendinti. Pvz., programos įgyvendinimui numatyta iki 376,5 mln. eurų ES paramos,¹¹² kuri daugiausiai bus skiriama Kauno ir Vilniaus kogeneracinių elektrinių statybai. Tai traktuojama ir kaip vienas koalicijų naudojamų išteklių.

2. *Priklausomybė nuo Rusijos tiekiamo iškastinio kuro šilumos gamybai*

Naudojamame analizės pagrinde teigiama, kad energijos išteklių srityje Lietuva ilgą laiką buvo itin priklausoma nuo Rusijos, dariusios spaudimą šalies ūkiui ir gyventojams per energijos išteklių tiekimą ir jų kainodarą.¹¹³

Ne išimtis ir ŠŪ, atsižvelgiant į tai, kokią dalį šilumos gamyboje sudaro importuojamas iškastinis kuras. Nors pastarąjį dešimtmetį gamtinių dujų dalis bendrame kuro balanse šilumos gamybai palaipsniui krenta (pikiniais metais galima laikyti 2004 m., kuomet sudarė 83,6 %, AEI tuomet teko vos 10 %), tačiau 2013 m. vis dar sudarė 61 %.¹¹⁴ Taigi, priklausomybė nuo Rusijos tiekiamo iškastinio kuro šilumos gamybai buvo ypač opus klausimas analizuojamu laikotarpiu.

Būtina akcentuoti, kad Rusijos įtaka ŠŪ politikos srityje tęsis tol, kol didžioji šilumos dalis išgaunama iš iškastinio kuro, pačiai Lietuvai šių resursų neturint. Šis veiksnys taip pat siejamas su Lietuvos energetikos strateginiuose dokumentuose išsakomais energetinės nepriklausomybės siekais.

3. *Aukštas šilumos energijos suvartojimas*

Tiek politikai, tiek šilumininkai, tiek ekspertai, kalbėdami apie būdus, padėsiančius mažinti šilumos kainą vartotojams, išskiria du: perėjimą prie biokuro ir būsto renovaciją. Pastarasis siūlomas, atsižvelgiant į itin aukštą šilumos energijos suvartojimą, o kartu tai leidžia atskleisti ŠŪ politikos

2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija (COM(2013)169, kt.

¹¹¹ 2011 m. rugsėjo 29 d. pranešimas VIR, Priimtos Šilumos ūkio įstatymo pataisos.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=115892&p_k=1>

¹¹² Arvydas Jockus, "Pertvarkytas šilumos ūkis - pigesnė energija." 2015 - 01 - 24

<<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/pertvarkytas-silumos-ukis-pigesne-energija/195453>>

¹¹³ Nakrošis et. al. P. 328-330

¹¹⁴ Vytautas Stasiūnas, "Centralizuoto šilumos ūkio sektoriaus padėtis ir ekspertų atlikti darbai 2014 m. bei uždaviniai 2015 m.". Pranešimas pristatytas 2015 m. sausio 12 d. Energetikos ekspertų pasitarime 2015 m. šilumos ūkio sektoriaus uždaviniams aptarti.

posistemio susietumą ar net persidengimą su būsto renovavimo politikos posistemiu.

Pirmajame XXI - ojo amžiaus dešimtmetyje akcentuota itin didelių šilumos technologinių nuostolių tinkluose problema. Visgi, nors nuostoliai tinkluose ir ženkliai sumažinti nuo 32,3 % 1996 m. iki 15,75 % 2013 m.,¹¹⁵ dvigubą sumažėjimą pabrėžė ir kalbinti ŠŪ ekspertai,¹¹⁶ o pagal šį rodiklį Lietuvos CŠT sistemos priartėjo prie Skandinavijos ŠŪ standarto, kur vamzdynuose prarandama 8 - 12 % šilumos,¹¹⁷ šilumos švaistymas lieka svarbiu klausimu. Šiuo metu opiausia ne tai kiek prarandama tinkluose, o kiek iššvaistoma, dėl energetiškai neefektyvaus būsto. Daug ir labai daug šilumos suvartojantys daugiabučiai vis dar sudaro 80 % bendrame balanse.¹¹⁸ Kuo nesandaresnis ir prastesnės varžos namas - tuo daugiau energijos suvartojama. Kuo daugiau jos suvartojama, tuo daugiau ir prarandama tiekimo metu, tad auga ir vartotojų sąskaitos už šildymą.

Apibendrinant, nors šis veiksnys itin susijęs su būsto renovavimo posistemiu, būdamas ir vienu svarbiausių veiksnių, lemiančių aukštas šildymo kainas, jis yra neatsiejamas nuo ŠŪ politikos kaitos.

4. *Aukštas biokuro potencialas*

Biokuro potencialo įvertinimas ir tikslingas naudojimas laikomi išeities tašku, būtinu darniai energetikos plėtrai. Jis ne tik leidžia sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, bet ir skatina šalies ir atskirų regionų ekonominę vystymąsi, daro poveikį energijos kainoms, kuria papildomas darbo vietas, kt.¹¹⁹

Teigiama, kad medienos kuras sudaro didžiausią Lietuvos AEI dalį, o jo didžiausi resursai slypi restitucijai saugomuose miškuose (apie 67 %), bei privačiuose miškuose (apie 23 %). Biokuro panaudojimo plėtrai nematoma jokių rimtų kliūčių.¹²⁰ Pastaraisiais metais atlikus vertinimus, konstatuota, kad pagal vienam gyventojui tenkantį biomasės kiekio potencialą tarp ES narių Lietuva užima vieną lyderiaujančių pozicijų - antrąją vietą.¹²¹ Tai leidžia teigti, kad biomasės ištekliai, įvertinus jų apimtį ir stabilias savybes, yra vieni svarbiausių AEI kontekste.¹²² Kartu tai patvirtina, jog Lietuva turi pakankamai rezervų, įgalinančių įvykdyti įsipareigojimus ES: pasiekti, kad AEI dalis energijos gamyboje padidėtų nuo 15 % 2005 m. iki 23 % 2020 m.¹²³

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Interviu su V. Jankausku, Interviu su K. Karosu, kt.

¹¹⁷ LŠTA, dėl Seimo nario Sauliaus Stomos paklausimo. <<http://www.lsta.lt/lt/articles/view/209>>

¹¹⁸ LŠTA, Šilumos suvartojimo analizė <<http://www.lsta.lt/lt/pages/apie-silumos-uki/silumos-suvartojimo-analize>>

¹¹⁹ Dr. A Galinis, "Šalies savivaldybėse esamų atsinaujinančių energijos išteklių (biokuro, hidroenergijos, saulės energijos, geoterminės energijos) ir komunalinių atliekų panaudojimas energijai gaminti. Galutinė ataskaita". Lietuvos energetikos institutas. 2009 m. Guodžio 15 d. P. 12.

¹²⁰ Perednis et. al., p. 5398.

¹²¹ Galinis, p. 101.

¹²² Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolė, "Valstybinio audito ataskaita. Atsinaujinančių energijos išteklių potencialo naudojimas Lietuvoje". 2010 m. sausio 15 d., Vilnius, p. 22

¹²³ Ibid, p. 4.

Svarbu paminėti, kad šiuo metu daugiausia AEI suvartojama namų ūkiuose, tačiau būtent CŠT sistema laikoma didžiausiu potencialiu AEI vartotoju, kadangi CŠT gamybai santykinai lengva panaudoti AEI naudojančias technologijas, be to, absoliučia apimtimi šilumai gaminti suvartojama išties daug kuro.¹²⁴ AEI dalis bendrame balanse šilumos gamybai išaugo nuo 2 % 2000 m. iki 33,4 % 2013 m. Siekiama, kad 2020 m. tai sudarytų net 80 %.¹²⁵ Taigi, akivaizdžiu tampa siekis kuo plačiau panaudoti turimus resursus. Verta paminėti nepagrįstas skeptikų abejones dėl pakankamų išteklių, kadangi atlikto vertinimo duomenimis, viso Lietuvos vietinio kuro potencialas siekia apie 2,2 mln. tne, o labiausiai tikėtiniu scenarijumi 2020 - 2025 m. numatomas apie 1.48 mln. tne poreikis.¹²⁶ Taigi, vietinio kuro potencialas akivaizdžiai viršija numatomą poreikį, ėmus jį plačiai naudoti.

Būtina atkreipti dėmesį ir į kainos veiksnį. Tyrimuose pabrėžiama, kad istorija parodė, jog šilumos gamybos kaina biokurą deginančiose katilinėse buvo daug stabilesnė, o jų pranašumas, palyginti su dujas deginančiomis katilinėmis, išryškėdavo gamtinių dujų kainų piko metu.¹²⁷ Biokuro kaina išlieka apie 2,5 - 3 kartus mažesnė nei importuojamų gamtinių dujų.¹²⁸ Atliktas biokuro paklausos ir pasiūlos 2020-2025 m. vertinimas atskleidė, kad nereikėtų tikėtis itin didelio biokuro kainos augimo ateityje. Net jei augs biokuro ruošimo kaštai, didės atlyginimai, išteklių kaštai, augs paklausa, biokuro kainos augimą lėtins auganti pasiūla.¹²⁹

Pabrėžiama, kad sunku įsivaizduoti, jog biokuro kaina kada nors pralenks gamtinių dujų kainą. Nors ir numatyta, jog pastačius suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalą ir atsiradus konkurencijai tarp importuotojų gamtinių dujų, jų kaina ženkliai sumažės, tačiau, mažėjant gamtinių dujų vartojimui, jų transportavimo bei išdujinimo SGD terminale pastovūs kaštai bus dalinami mažesniai dujų kiekiui, o dėl to, net importuojant pigesnę produktą, galutinis vartotojas už tą patį dujų kiekį tikėtinais mokės daugiau. Kaina didės ir dėl gamtinių dujų akcizo mokesčių bei CO2 kaštų. Todėl tvirtinta, jog yra itin didelė tikimybė, kad 2020-2025 m. gamtinių dujų kainos ir biokuro kainos skirtumas net padidės. Maža to, įvertinta, kad maždaug 70-80 % visos prognozuojamos biokuro kainos sudaro lėšos, liekančios

¹²⁴ Galinis, P. 160.

¹²⁵ Vytautas Stasiūnas. „Biokuro panaudojimas Lietuvos šilumos ūkyje – nauda ir ateitis.“ LŠTA <www.lsta.lt/files/events/2014-11-04_05_Litbiomos%20konf/Bendroji%20dalis_pranesimai/6.%20Vytautas%20Stasiun.pdf>

¹²⁶ Lietuvos energetikos konsultantų asociacija, “Baigiamoji ataskaita, Biokuro potencialo Lietuvoje įvertinimas, biokuro kainų prognozė, biokuro panaudojimo socialinės naudos įvertinimas ir biokuro panaudojimo plėtrai reikalingų valstybės intervencijų pasiūlymai.” 2013 m., Vilnius. P. 43-44.

¹²⁷ Dr. A Galinis, “Šalies savivaldybėse esamų atsinaujinančių energijos išteklių (biokuro, hidroenergijos, saulės energijos, geoterminės energijos) ir komunalinių atliekų panaudojimas energijai gaminti. Galutinė ataskaita”. Lietuvos energetikos institutas. 2009 m. Guodžio 15 d. P. 230

¹²⁸ Vytautas Stasiūnas. „Biokuro panaudojimas Lietuvos šilumos ūkyje – nauda ir ateitis.“

¹²⁹ Pastarasis veiksny susijęs su numatomu kirtimų apimtys ir medienos pramonės augimu.

Lietuvoje.¹³⁰

Svarbiausi išorės įvykiai

1. *Auganti importuojamo iškastinio kuro kaina*

Vienu svarbiausių veiksnių, dariusių įtaką politikos kaitai galima laikyti importuojamo iškastinio kuro kainos pokyčius, pasireiškusius nagrinėjamu laikotarpiu.

Anot LŠTA, būtent 2006 ir vėlesniais metais prasidėjus antrajai naftos krizei ir iškastiniam kurui pastebimai brangstant, vėl kilo diskusijos dėl CŠT įmonių valdymo, reguliavimo ir šio energetikos sektoriaus bendrosios politikos.¹³¹ Bendrovės dėl pavėluoto šilumos kainų perskaičiavimo patyrė didelių finansinių nuostolių, kurie įskaičiuoti į vėlesnių metų šilumos kainas kaip kompensacija už patirtas, bet nepadengtas šilumos tiekimo sąnaudas.¹³² Žvelgiant į kuro kainos¹³³ dinamiką (nuo 2005 m.) matomas ypač ryškus augimas nuo 2005 iki 2008 m. spalio (nuo 439 iki 2113 Lt/tne), tuomet kainai sparčiai kritus, ji šiek tiek svyruodama vėl augo nuo 2009 birželio iki 2012 liepos (nuo 956 iki 2050 Lt/tne).¹³⁴ Tuomet garsiai kalbėta apie rekordines gamtinių dujų kainų aukštumas.

Su gamtinių dujų kainos brangimu siejamas ir šilumos kainos didėjimas, kadangi perkamo kuro kainos dedamoji sudaro iki 80 % šilumos kainos,¹³⁵ tad pikiniu dujų kainos metu pasireiškė ir aukščiausios šilumos kainos vartotojams.

Augančios importuojamo iškastinio kuro kainos svarbą vieningai pabrėžė ir visi kalbinti ŠŪ politikos posistemio dalyviai. Anot K. Škiudo, šis veiksnys turėjo esminę įtaką politikos kaitai. Jei pirmasis naudojamo kuro pasikeitimas nuo mazuto prie dujų buvo labiau direktyvinis dėl aplinkos taršos, tai antrasis (nuo dujų prie biokuro) grynai apspręstas gamtinių dujų kainos kilimo. Svarbu, kad sprendimas tarsi atėjo iš abiejų pusių: to siekė tiek ŠŪ valdančios savivaldybės, tiek aukščiau esantys politikai iš viršaus. Jis pabrėžė, kad perėjimas prie biokuro ypač spartėjo į valdžią atėjus XV-ajai Vyriausybei.¹³⁶ Tuo tarpu anot NŠG atstovo, neproporcingai išaugusios šilumos kainos gyventojams, padidėjusios dėl GAZPROM taikomos dujų kainos, lėmė politinės valios keisti ŠŪ modelį atsiradimą.

¹³⁰ Lietuvos energetikos konsultantų asociacija, Baigiamoji ataskaita, Biokuro potencialo Lietuvoje įvertinimas, biokuro kainų prognozė, biokuro panaudojimo socialinės naudos įvertinimas ir biokuro panaudojimo plėtrai reikalingų valstybės intervencijų pasiūlymai. 2013 m., Vilnius. P. 43-44.

¹³¹ LŠTA, Žingsnis į priekį: nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančių resursų. 1998–2013. P. 137
<www.lsta.lt/files/Leidiniai/Sumazintas.pdf>

¹³² Ibid.

¹³³ Lyginama gamtinių dujų kainų (su transportavimu, galios ir kt. mokesčiais) dinamika be PVM.

¹³⁴ LŠTA, Kuro kainos. <<http://www.lsta.lt/pages/apie-silumos-uki/kuro-kainos>>

¹³⁵ VKEKK, Šilumos kainos sandara.

<<http://www.regula.lt/siluma/Puslapiai/silumos-kainu-statistika/silumos-kainos-sandara.aspx>> Būtina akcentuoti, kad naudojant biokurą, jis sudaro apie 40 % šilumos kainas, tuo tarpu dujas - apie 70-80 %.

¹³⁶ Interviu su K. Škiudu.

Viena kitų priežasčių pateikiama ir saugumo poreikio gaminti dalį energijos vietoje iš vietinių išteklių atsiradimas.¹³⁷

2. *Prezidentės D. Grybauskaitės išrinkimas ir perrinkimas*

Lietuvai pritaikytame analizės pagrinde pabrėžiama, kad dėl dualistinės vykdomosios valdžios struktūros ir Prezidento galių veiklos prioritetų įgyvendinimas priklausė nuo valdančios daugumos partijų santykio su prezidentu.¹³⁸ Šiuo atveju svarbus ne tik D. Grybauskaitės išrinkimas LR Prezidente 2009 m. ir jos santykiai su valdančiąja dauguma iki naujų LR Seimo rinkimų, bet ir perrinkimas 2014 m. bei santykiai su nauja valdančiąja dauguma.

Autoriai konstatavo, kad jų nagrinėjamu laikotarpiu Prezidentė skatino ministrų kabineto sudėties pasikeitimą, nustatė savo prioritetus Vyriausybei, duodavo nurodymus ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms, tarpininkavo Vyriausybės krizės, kilusios atleidus FNNT vadovus, valdyme.¹³⁹ Ne mažiau svarbus vaiduo jai teko ir suformavus XVI-ąją Vyriausybę. Apskritai, ŠŪ srityje Prezidentė pasižymi itin dideliu aktyvumu. Dėl šios priežasties atvejo analizėje svarbus ne tik jos išrinkimas ir perrinkimas, kaip sisteminis išorės veiksnys, bet ir vaidmuo pačiame ŠŪ politikos posistemyje.

Kalbant apie palaikytus pokyčius, vienas respondentų patvirtino, kad D. Grybauskaitė palaikė XV-osios Vyriausybės politiką dėl konkurencijos įvedimo į ŠŪ.¹⁴⁰ Kitas pabrėžė, kad Prezidentės vaidmuo pagal Konstituciją visiškai nesusijęs su ŠŪ, ji negali keisti nieko svarbaus, vienintelė jos turima galia nebent užprotestuotavimas. Na o pats faktas, kad iš Prezidentūros girdimi įvairiausi siūlymai jau yra neįstatyminis klausimas.¹⁴¹

3. *Vyriausybių pasikeitimai*

Jei pritaikomame analizės pagrinde reikšmingiausiu politiniu įvykiu laikomas 2008-2012 m. Vyriausybės pasikeitimas ir keturių politinių partijų (TS-LKD, LiCS, LRLS, ir TPP) koalicijos sudarymas po 2008 m. LR Seimo rinkimų,¹⁴² ŠŪ atveju ne mažiau svarbus ir Vyriausybės pasikeitimas 2012 m., kuomet suformuota koalicija iš LSDP, DP, TT bei LLRA.

Pirmajame laiko intervale pabrėžiama, kad ištis svarbus įvykis buvo Tautos prisikėlimo partijos skilimas 2009 m. vid., kuomet valdančioji dauguma prarado tvirtą daugumą LR Seime ir balansavo ties mažumos Vyriausybės riba. Teigiama, kad tai sumažino “skausmingų” sprendimų priėmimo galimybes

¹³⁷ Interviu su nepriklausomų šilumos gamintojų atstovu

¹³⁸ Nakrošis et al, p. 19.

¹³⁹ Nakrošis et al., p. 20.

¹⁴⁰ Interviu su NŠG atstovu.

¹⁴¹ Interviu su V. Jankausku

¹⁴² Nakrošis et al, p. 19.

ir didino valdančiosios daugumos priklausomybę nuo kitų Seimo frakcijų palaikymo, ko pasekoje galima manyti, jog reikšmingos VP reformų kaitai palankesnė buvo XV Vyr. kadencijos pradžia.¹⁴³ Tai ypač svarbu ŠŪ politikos kontekste, kadangi reikšmingiausi pokyčiai inicijuoti kadencijos pabaigoje, kurią, atsižvelgiant į anksčiau įvardytas priežastis, galima laikyti nepalankiu laiku svarbioms reformoms.

Antrajame laiko intervale svarbu pabrėžti, kad 2014 m. rugsėjį nuo valdančiosios koalicijos atskilo LLRA, o prieš tai buvo pakeistas ir jų deleguotas Energetikos ministras J. Neverovičius. Šių įvykių implikacijas darbe verta nagrinėti giliau.

4. Visuomenės nuomonė

Pritaikomame analizės pagrinde taip pat pabrėžiama, kad XV Vyr. kadencijos pradžioje sparčiai krito visuomenės pasitikėjimas Vyriausybe ir Ministru Pirmininku A. Kubiliumi, kam įtaką darė finansinės konsolidacijos politikos įgyvendinimas. Tai laikoma viena kliūčių, įgyvendinant Vyriausybės veiklos prioritetus, kuriems reikėjo visuomenės atstovų dalyvavimo ir pasitikėjimo politinėmis institucijomis, pvz., būsto renovacijos programą,¹⁴⁴ kuri, kaip jau akcentuota, susijusi su šilumos ūkio politikos posistemiu.

Visuomenės nuomonės faktorių verta nagrinėti ir ŠŪ politikos srityje, kvestionuojant ar ir kaip tai galėjo daryti įtaką politikos kaitai. Pvz., 2008 m. liepą atliktas tyrimas atskleidė, kad net 82 % gyventojų yra susirūpinę dėl sąskaitų už šildymą.¹⁴⁵ 2011 m. šis rodiklis sumažėjo iki beveik 70 %. Anot sociologų, žmonės tiesiog “pavargo bijoti”. Atsižvelgdami į išaugusias šildymo kainas, kiek mažiau nei pusė respondentų ketino “karpyti” išlaidas kitiems poreikiams, o 1/10 - ieškoti pigesnių šildymo alternatyvų.¹⁴⁶

Kalbant apie šilumos ūkio valdymą, 2012 m. tik 3 % respondentų teigė neturintys nusiskundimų dėl ŠŪ valdymo savo mieste. Didžioji dalis teigė, kad sąskaitos už šildymą yra nepagrįstai didelės, o konflikte tarp tuometinio Vilniaus mero A. Zuoko ir premjero A. Kubiliaus laikėsi nuomonės, jog abu politikai atsakingi vienodai ir tiesiog ieško kaltų. Tuo tarpu tarp atsakymo variantų į klausimą, kam turėtų priklausyti miestų ŠŪ, pateikta ir tuo metu vis garsiau aptarinėti imta alternatyva apie sostinės ŠŪ nacionalizavimą, tačiau už valstybinio kapitalo šilumos tiekimą pasisakė tik kas penktas respondentas (19,9 %), daugiausiai (39 %) manė, jog svarbu ne kas valdo ŠŪ, o kad būtų užtikrinamos

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Nakrošis et al., 20.

¹⁴⁵ Spinter tyrimai, “Išaugusios šildymo kainos nepalieka abejingų”, 2008 09 05.

<<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/NTc7OTs7MA==>>

¹⁴⁶ Spinter tyrimai, “Sociologai: žmonės pavargo bijoti šildymo sąskaitų, bet dar tebebijo 70 proc.,” 2011 12 07

<<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/MzMyOzk7OzA=>>

pagrįstos kainos.¹⁴⁷

2012 m. liepą atliktoje apklausoje apie, gyventojų nuomone, efektyviausias priemones, kurių politikai galėtų imtis, siekdami atpiginti šilumą ir elektrą beveik pusė respondentų (49 %) pasisakė už AEI panaudojimo gamyboje skatinimą. Antruoju dažniausiu atsakymu tapo tam tikras užsienio politikos perrašymas, t.y. nusileidimas Rusijai politiniais klausimais, esą tai leistų mainais gauti pigesnę elektrą bei dujas (37,3 % respondentų), tačiau 25 % pasisakė visiškai priešingai - už kuo skubesnį atsijungimą nuo Rusijos energetikos sistemų ar bent jau alternatyvų energijai iš Rytų paieškas. Beveik trečdalis (31,8 %) pasisakė už taupymo alternatyvą, t.y. masinę daugiabučių renovaciją. Na o kiek daugiau nei ketvirtis (27,3 %) teigė, kad privataus verslo įsileidimas į energetikos sektorių nepasiteisino - efektyviausia, siekiant atpiginti šilumą ir elektrą, nacionalizuoti stambias privačias energetines kompanijas.¹⁴⁸

Apibendrinant, visuomenės nepasitenkinimą esančia ŠŪ padėtimi ir nepagrįstai didelėmis šildymo sąskaitomis galima laikyti svarbiu veiksniu, skatinusiu politikus, tiesiogiai priklausomus nuo rinkėjų valios rinkimų metu, atsigręžti į šį politikos posistemį ir ieškoti naujų kelių. Tuo tarpu NŠG atstovas interviu metu pabrėžė, kad gyventojai dėl šildymo išlaidų gali būti nepatenkinti nepriklausomai nuo ŠŪ reguliavimo režimo, tačiau ypač svarbi teisinga komunikacija, kadangi vienoje monetos pusėje yra kaina, o kitoje - saugumas.¹⁴⁹

Atsižvelgiant į išdėstytą informaciją ir argumentus, galima teigti, kad pirmoji hipotezė - *svarbūs sukrėtimai už viešosios politikos posistemio ribų (pvz., auganti iškastinio kuro kaina, vyriausybių pasikeitimai, kt.) yra svarbios, bet nepakankamos sąlygos reikšmingiems sprendimams priimti dėl šilumos ūkio politikos kaitos - labiau patvirtinama*. Išorės šokai tapo išties svarbiais. Pvz., auganti importuojamų gamtinių dujų kainą tapo svarbiu stimulu skirti didesnę dėmesį šiai politikos sričiai ir ieškoti problemos sprendimo būdų, galiausiai lėmusių kaitą.

4.3. Politinis dėmesys šilumos ūkiui

Siekiant patikrinti antrąją šio darbo hipotezę, svarbu įvertinti svarbiausių LR institucijų darbotvarkėse ir kituose dokumentuose/ pasisakymuose, nagrinėjamu laikotarpiu, skiriamą dėmesį

¹⁴⁷ Spinter tyrimai, "Apklausa: tik 3 proc. gyventojų neturi nusiskundimų dėl sąskaitų už šilumą" <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/MzQ4Ozk7OzA=>> [Žiūrėta 2015 05 08]

¹⁴⁸ Spinter tyrimai, "Apklausa: daugiau nei trečdalis gyventojų mano, kad šilumą ir elektrą atpigintų politinis nuolaidžiavimas Rusijai," 2012 09 03 <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/NDIwOzk7OzA=>>

¹⁴⁹ Interviu su nepriklausomų šilumos gamintojų atstovu.

šilumos ūkio politikai. Dėl to toliau vertinama ar ir kiek dėmesio šiai politikos sričiai skyrė Seimas, Prezidentūra ir Vyriausybė.

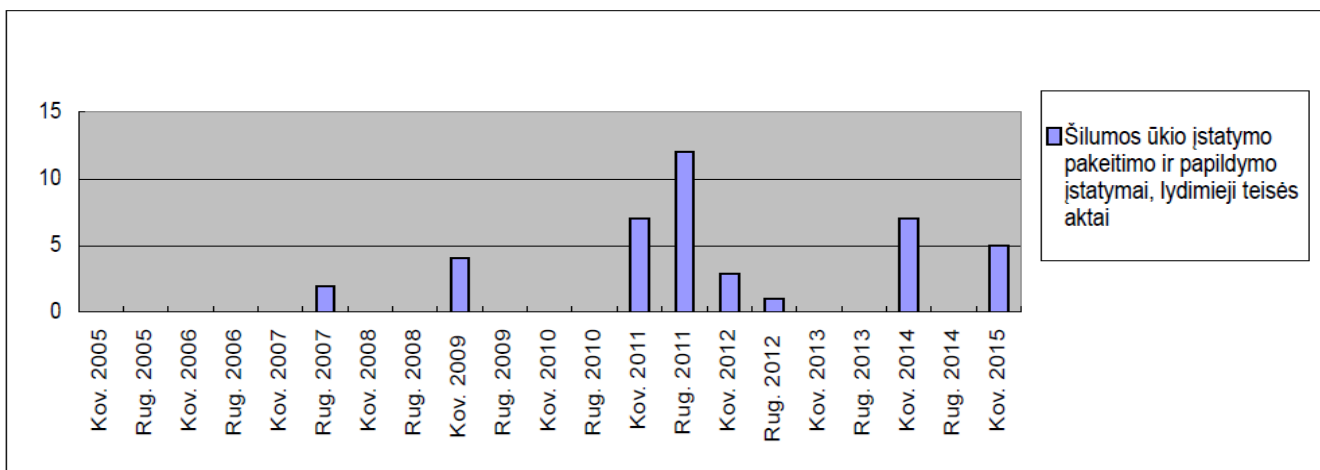
Seimo darbotvarkių analizė

Analizuojant Seime šilumos ūkiui skiriamą politinį dėmesį, pasitelkiamas VU TSPMI Viešosios politikos analizės studentų sukoduotas duomenų rinkinys, kuriame koncentruotasi ties prioritetinių teisės aktų darbotvarkės 2005 - 2015 m. kaita.

Minėtame tyrime nustatyta, kad 2005 m. kovo mėn. – 2015 m. kovo mėn. Seimo sesijų prioritetiniuose įstatymų projektuose pagal politikos sritis energetikos sričiai viso teko 6 % teisės aktų.¹⁵⁰ Taigi, tai buvo penkta daugiausiai dėmesio sulaukusi politikos sritis (viso 21 politikos sritis). Atsižvelgiant į energetikos politikos kompleksiskumą ir sričių įvairovę, negalima daryti prielaidos, kad visas šis dėmesys teko šilumos ūkio politikai. Turint omenyje laikotarpio aktualijas, didelė dėmesio dalis teko branduolinei energetikai (Visagino AE uždarymo kontekste), dujų sektoriui (pvz., SGD terminalas), kitiems prioritetingiems klausimams.

Nepaisant to, dėmesio teko ir šilumos ūkiui. Sukoduotame duomenų rinkinyje, išfiltravus energetikos politikos sritį, peržvelgti visi teisės aktų projektai, atsirenkant orientuotus į Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymus bei juos lydinius teisės aktus. Žemiau pateiktame grafike matyti kiek tokių teisės aktų projektų pateko į Seimo darbotvarkę skirtingais laiko taškais.

Paveikslas. Politinis dėmesys ŠŪ Seime

Šaltinis: remiantis VU TSPMI studentų sukoduotu duomenų rinkiniu

¹⁵⁰ Jonas Antanavičius, Miglė Drublionytė, Dovilė Grigaliūnaitė, Anastazija Markevičiūtė, Vytautas Peciukonis. *Lietuvos Respublikos Seimo prioritetinių teisės aktų darbotvarkės kaita 2005-2015 metais*. Dalyko rašto darbas, VU TSPMI, 2015 m. P. 26.

Matyti, kad G. Kirkilo Vyriausybės kadencijos laikotarpiu (tyrime koduoti duomenys tik nuo 2005 m. kovo) orientuotų į šilumos ūkį teisės aktų svarstyta vos 2. Tuo tarpu į valdžią atėjus XV-ajai A. Kubiliaus Vyriausybei dėmesys pastebimai išaugo bei labiausiai pasireiškė kadencijos pradžioje bei antrojoje pusėje. 2009 m. pavasario sesijoje fiksuoti 4 atvejai, o po to dėmesys grąžintas tik antroje kadencijos pusėje - 2011 m. į darbotvarkę pateko 7 klausimai, tų pačių metų rugsėjį - 12. Nors dėmesys pastebimai mažėjo, tačiau buvo išlaikytas iki kadencijos pabaigos - 2012 m. kovą svarstyti 3 teisės aktų projektai, rugsėjį - 1. Tuo tarpu, kalbant apie A. Butkevičiaus Vyriausybės valdymo laikotarpį, 2013 m. atrodo tarsi štilis, tačiau pastebimi dėmesio proveržiai 2014 m. ir 2015 m. kovo mėnesiais.

Būtina pabrėžti, kad negalima manyti, jog tai vieninteliai nagrinėjama politikos posistemiumi svarbūs teisės aktai, ką lemia šilumos ūkio politikos posistemio susietumas su kitais politikos posistemiais. Pvz., 2011 m. ypač svarbiu tapo atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris itin didelio dėmesio susilaukė ir 2014 - 2015 m. Ypač svarbus ir 2011 m. energijos išteklių rinkos įstatymas, dėmesio susilaukęs ir 2012 m.¹⁵¹

Koncentruojantis ties XV ir XVI Vyriausybių valdymo laikotarpiu, negalima vienareikšmiškai teigti, kad politinis dėmesys išaugo, jį lyginant su laikotarpiu iki į valdžią ateinant A. Kubiliaus Vyriausybei. Visgi, žvelgiant į 2005 - 2008 m. perspektyvą, matomas vėliau sekęs pastebimas dėmesio augimas. Nepaisant to, jis nebuvo nuoseklus. Būtent nuoseklumo dėmesio skyrime stygius galėjo tapti esmine kliūtimi, siekiant svarbių pokyčių.

Prezidentės metiniai pranešimai

Siekiant suvokti Prezidentės D. Grybauskaitės poziciją ir tai ar ji skyrė šiai politikos sričiai dėmesio nagrinėjama laikotarpiu, toliau analizuojami jos metiniai pranešimai.

Pirmajame jų, 2010 m., kalbant apie neskelbiamų problemų, kurias lyg ir aišku kaip spręsti, sąrašą, minimos aukštos energijos kainos, o energetinis saugumas įvardijamas kaip vienas kadencijos prioritetų.¹⁵² Tuo tarpu 2011 m., kartu su skatinimu pradėti SGD statybas ir užsitikrinti energetinę nepriklausomybę, jau raginta ir nustoti trypčioti vietoje bei neatidėliotinai susitvarkyti su šilumos ūkio problemomis.¹⁵³

Ypač didelis dėmesys šilumos ūkiui skirtas Prezidentės 2012 m. pranešime, kur ji pabrėžė būtinybę pažaboti monopolininkų apetitą, siekiant, kad būtų mokamos konkurencinės, o ne oligarchinės

¹⁵¹ VU TSPMI studentų sukoduotas duomenų šaltinis

¹⁵² Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2010 m. birželio 8 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2010-m./173>>

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2011 m. birželio 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2011-m./172>>

kainos už šildymą. Pranešime taip pat vartojamas „šiluminio skurdo“ terminas,¹⁵⁴ pripažįstant, kad Lietuvos gyventojai žiemos mėnesiais su tuo neabejotinai susiduria. Anot Prezidentės, šilumos ūkio pertvarka - nekintanti užduotis tiek tuometiniam Seimui, tiek naujam, bei pagrindinis reikalavimas, formuojant naująją Vyriausybę. Taip pat akcentuota, kad „radus politinės valios pradėti pertvarką šilumos ūkyje, monopolininkų čiuptuvai aplipo atliekų tvarkymą ir biokuro gamybą.“ Galiausiai, primintas Prezidentės domėjimosi korupciniais įstatymais tęstinumas,¹⁵⁵ ko pasekoje, aptariamais metais, šalies vadovė keletą kartų naudojosi veto teise.

2013 m. pranešime šilumos ūkis tiesiogiai neminimas, tačiau keletą kartų užsiminta apie nagrinėjamo politikos posistemio apimamus aspektus - džiaugtąsi bendros Lietuvos ir Suomijos termofikacinės elektrinės Klaipėdoje atidarymu, leidusiu tikėtis pigesnės šilumos energijos klaipėdiečiams, didesniu vietinio kuro panaudojimu bei pradėjusia veikti biokuro birža.¹⁵⁶

Neilgai trukus - 2014 m. - vėl tiesiogiai grįžta prie šilumos ūkio klausimo ir jo kritikos. Pabrėžti šalį alinantys „vietinių energetinių oligarchų apetitai“. Tiesiogiai adresuotas buvusio „rubikoninio ikoro tapimas grobuonimi, užvaldžiusiu savivaldybių komunalinį ūkį nuo atliekų surinkimo iki vandens ir šilumos tiekimo,“ teigiant, kad šis darinys apiplėšinėja šalies žmones. Pabrėžta, kad šilumos sektoriuje ypač reikalinga ryžtinga valstybės politika. Išreikštas nusivylimas, kadangi, nors ir „atsirado pirmieji nepriklausomi šilumos gamintojai, išskaidytas šilumos ir kitų komunalinių paslaugų teikimas, sustabdyta monopolininkų ir jiems atidirbinėjančių namų administratorių savivalė, penkerių metų pastangos sumažinti šilumos ir komunalinių paslaugų kainas vis dar nepakankamos.“ Be to, pripažinta, kad dalyje regionų „ne savivaldybė valdo šilumos tiekėjus, o šilumos oligarchai diktuoja sąlygas vietos valdžiai ir gyventojams.“ Šiame Prezidentės metiniame pranešime pirmą kartą atvirai išsakyta idėja svarstyti dalies šilumos ūkio didžiuosiuose miestuose perėmimą į valstybės rankas bei išreikštas poreikis vienai bendrai šilumos ūkio programai valstybėje.¹⁵⁷ Na o 2015 m. jau tik išsakyta, kad šilumos kainos vis dar laukia neatidėliotinių sprendimų.¹⁵⁸

Šilumos ūkiui tekęs dėmesys Vyriausybėje: programų ir prioritetinių sričių analizė

¹⁵⁴ Jei išlaidos šildymui viršija 10 % asmens gaunamų pajamų, laikoma, kad šiluminio skurdo riba yra peržengta

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2012 m. birželio 7 d.

<<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2012-m./171>>

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2013 m. birželio 11 d.

<<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2013-m./170>>

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2014 m. kovo 27 d.

<<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2014-m./175>>

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2015 m. birželio 4 d.

<<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2015-m./22723>>

Siekiant suvokti, kokį dėmesį šilumos ūkio politikai skyrė Vyriausybė, svarbu atkreipti dėmesį tiek į programose deklaruotus tikslus, tiek į prioritetines sritis.

Programos ir metiniai prioritetai

XV - oji Vyriausybė savo programoje prie svarbiausių 2009 - ūjų metų darbų energetikos srityje pabrėžė atsinaujinančių ir vietinių energijos šaltinių plėtrą bei priemonės monopolinių energijos kainų šuolių mažinimui. Vykdamas pirmąjį uždavinį numatyta peržiūrėti ir pradėti intensyviai įgyvendinti miestų šilumos ūkio diversifikavimo programą, kas leistų didinti miestams tiekiamos šilumos ir elektros kogeneravimą iš biokuro. Tuo tarpu, kalbant apie antrąjį, numatyta kontroliuoti monopolines energijos kainas, inicijuojant įstatymų ir kitų teisės aktų pakeitimų projektus, orientuotus į laisvą įėjimą į rinką, naikinančius kryžminį subsidijavimą, patikslinančius pagrįstų viršutinių energijos tarifų nustatymo pagrindus, bei užtikrinančius realų VKEKK nepriklausomumą, nustatant pagrįstas kainų ribas. Taip pat numatyta inicijuoti Šilumos ūkio įstatymo pataisas, kurios leistų šilumos kainas gyventojams perskaičiuoti kas mėnesį ir taip išvengti didelių šilumos kainų šuolių, kintant kuro kainai.¹⁵⁹ Nors 2010 m. prioritetų sąrašė konkrečiai apie šilumos ūkį neužsiminta, minimas tikslas didinti šalies energetinį saugumą ir skatinti konkurenciją energetikos rinkose.¹⁶⁰ Tuo tarpu tarp 2011 m. prioritetinių kryptų įvardijama AEI naudojimo plėtra šilumos ir elektros energetikos sektoriuose.¹⁶¹ Galiausiai 2012 m. vėlgi numatyta didinti AEI panaudojimą, sukurti energijos išteklių biržą. Be to, užtikrinti energijos vartotojų interesų apsaugą, skatinti energijos taupymą ir efektyvų vartojimą,¹⁶² kas tiesiogiai susiję su šilumos ūkiu.

Dėmesio tęstinumas pastebimas ir į valdžią atėjus XVI - ajai Vyriausybei, kuri savo programoje tarp neatidėliotinių vyriausybės veiklos prioritetų pabrėžė energetikos problemų sprendimą, šildymo kainų mažinimą, visuotinį daugiabučių namų renovavimą, šilumos ūkio pertvarką, skiriant paramą savivaldybėms bei platesnį AEI naudojimą.¹⁶³ Energetikos ir energetinio saugumo skyriuje net konkretizuotas šilumos ūkio poskyris, kuriame deklaruoti siekiai: gamtines dujas šilumos gamyboje keisti biokuru, skatinti konkurenciją šilumos gamybos srityje, skatinti naujų biokuro tiekėjų atsiradimą rinkoje, stiprinti biokuro biržą, šalinti biurokratinę kliūtis, trukdančias biokuro naudojimo šilumos

¹⁵⁹Lietuvos Respublikos Seimas. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2008 m. gruodžio 9 d. Nr. XI-52, Vilnius. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=333778&p_query=&p_tr2=>

¹⁶⁰ LR Vyriausybės 2010 m. veiklos prioritetai <<http://lr.lt/bylos/veikla/LRV-2010-prioritetai.pdf>>

¹⁶¹ LR Vyriausybės 2011 m. veiklos prioritetai <<http://lr.lt/bylos/veikla/LRV-2011-prioritetai.pdf>>

¹⁶² Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. veiklos prioritetų. 2011 m. spalio 12 d. Nr. 1203, Vilnius <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=408916>

¹⁶³ LR Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51, Vilnius <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761>

ūkyje plėtrai, įtraukti biokuro diegimo projektus į valstybės investicijų programą, nukreipiant ES paramos lėšas (struktūrinių fondų lėšas skiriant biokuro katilinių statybai ir taip mažinant šilumos kainas), apriboti šilumos gamintojų ir tiekėjų, nesiimančių pigesnės šilumos gamybos ir tiekimo priemonių, pelnus, tobulinti prekybos biokuru modelį, skatinti ir remti vietos pramonę, gaminančią įrangą, skirtą energijos ir šilumos gamybai iš AEI, skatinti kogeneracinę šilumos ir elektros gamybą, griežtinti skaidrumo reikalavimus įmonėms, vykdančioms veiklą centralizuoto šilumos tiekimo ūkyje, tobulinti valstybinę kainų reguliavimo sistemą ir mechanizmus.¹⁶⁴

Nors 2013 m. Vyriausybės veiklos prioritetų sąrašė šilumos ūkis, kaip toks, apskritai neminimas, tačiau koncentruojamasi į su juo ypač susijusį energijos efektyvumo didinimą bei darnią atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtrą.¹⁶⁵ Tuo tarpu 2014 m. prioritetų sąrašė šilumos ūkis vėl atsiduria dėmesio centre, kartu su punktu: “3.3. Šilumos ūkio pertvarka siekiant mažinti kainas (ypač platesnis biokuro naudojimas).”¹⁶⁶ Na o 2015 m. tai dar labiau konkretizuojama, įvardyjant prioritetą: “3.3. Šilumos ūkio pertvarka Vilniuje ir Kaune, siekiant gerokai sumažinti šilumos kainas vartotojams.”¹⁶⁷

2-osios hipotezės tikrinimas

Įvertinus išanalizuotą medžiagą, aktualią politinio dėmesio hipotezės tikrinimui, galima teigti, kad 2-oji šio tyrimo hipotezė **labiau patvirtinama**, kadangi svarbiausi kaitos sprendimai priimti būtent tais laiko taškais, kuomet šilumos ūkio politikos sričiai buvo skiriama daugiausiai dėmesio aukščiausiųjų valdžios institucijų lygmeniu.

Be to, svarbu suvokti politinio dėmesio impulsus, dalimi kurių tapo išorės sukrėtimai, konkrečiai – auganti importuojamo iškastinio kuro kaina. Pastarasis veiksnys lėmė augančią šilumos kainą vartotojams, o tuo pačiu ir augantį visuomenės nepasitenkinimą. Augančios kainos apsprendžiamą spaudimą politikams pabrėžė ir K. Škiudas, kuris taip par pripažino, kad XV-osios Vyriausybės dėmesys šilumos ūkiui buvo nepakankamas, o rimtos pertvarkos idėjos liko tik kalbomis, nepasiekiant net rimtų svarstymų lygmens. Tai iš dalies lėmė pakankamų resursų stygius dėl koncentravimosi į kitus energetikos politikos projektus.¹⁶⁸

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ LR Vyriausybės 2013 m. veiklos prioritetai <http://lrv.lt/Posed_medz/2013/130410/22.pdf>

¹⁶⁶ LR Vyriausybės 2014 m. veiklos prioritetai
<http://lrv.lt/bylos/vyriausybes/2014%20Vyriausybes%20prioritetai_n931.pdf>

¹⁶⁷ LR Vyriausybės 2015 m. veiklos prioritetai <<http://lrv.lt/bylos/vyriausybes/2015%20veiklos%20prioritetai.pdf>>

¹⁶⁸ Interviu su K. Škiudu

Tuo tarpu XVI-oji Vyriausybė šilumos ūkio pertvarką paskelbė savo prioritetu, prie klausimo grįžtant 2014 m., tuomet politinis dėmesys šiai politikos sričiai pastebimai išaugo ir Seime bei Prezidentūroje. Tais pačiais metais priimtas ir esminis kaitos sprendimas.

4.4 Prioriteto logika ir ambicingumas

Toliau tikrinamos trečioji (intervencijos logikos tinkamumo) ir ketvirtoji (ambicingumo) hipotezės. ŠŪ politikos kaitos atveju svarbu pabrėžti, kad yra du esminiai analizės objektai – skirtingi, XV-osios ir XVI-osios Vyriausybių, siūlyti, ir mėginti (mėginami) diegti modeliai.

XV-oji Vyriausybė

XV-oji Vyriausybė skatino konkurenciją šilumos gamybos srityje per NŠG, kitoje monetos pusėje pabrėžiant reguliavimo svarbą. Kadencijos metu taip pat siekta skaldyti vertikalias monopolijas, remiantis III-iojo ES energetikos paketo principais. Tuo remiantis 2011 m. šilumos punktų prižiūrėtojai atskirti nuo tiekėjų, o kadencijos pabaigoje parengtas įstatymo projektas dėl gamybos bei tiekimo veiklų atskyrimo, kurio patvirtinti nepavyko dėl objektyvaus neišbaigtumo bei laiko stokos. Visgi, svarbu pabrėžti, kad XV-oji Vyriausybė neturėjo vieningos šilumos ūkio koncepcijos, užfiksuotos dokumentuose, o ŠŪ pertvarka nebuvo įtraukta į Vyriausybės veiklos prioritetus, kas apsunkina analizę dėl struktūruotų dokumentų stygiaus. Interviu rezultatai patvirtino, kad sprendimas dėl NŠG buvo pradinis arba dalinis, modelis nebuvo išbaigtas, kadangi NŠG nesprenžia pikų ir rezervinių galių klausimų. Be to, TS-LKD vykdyta politika nereiškė, kad valstybės ar savivaldybių įmonių vaidmuo yra paneigiamas, kadangi lieka sritys, kuriose šių subjektų dalyvavimas yra reikalingas.¹⁶⁹

XVI-oji Vyriausybė

Prioriteto pristatymas

Tuo tarpu, į valdžią atėjus XVI-ajai Vyriausybei, 2012-2016 m. veiklos programos neatidėliotinių Vyriausybės veiklos prioritetų skyriuje galima išskirti šį prioritetą, tiesiogiai susijusį su ŠŪ:

38. Energetikos problemų sprendimas, šildymo kainų mažinimas, visuotinis daugiabučių namų renovavimas. Šilumos ūkio pertvarka skiriant paramą savivaldybėms, platesnis atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Interviu su K. Škiudu

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr.

To paties dokumento energetikos ir energetinio saugumo skyriaus ŠŪ poskyryje konstatuojamas platus tikslų sąrašas:

332. Šilumos gamybai skirtas gamtines dujas keisime atsinaujinančiais energijos ištekliais, ypač biokuru, ir skatinsime konkurenciją šilumos gamybos srityje. Skatinsime naujų biokuro tiekėjų atsiradimą šioje rinkoje, stiprinsime biokuro prekybos biržą.

333. Pašalinsime visas biurokratinės kliūtis, kurios šiuo metu trukdo plėsti biokuro naudojimą šilumos ūkyje ir užkerta kelią efektyviam pasenusių daugiabučių namų renovavimui.

334. Įtrauksime biokuro diegimo projektus į valstybės investicijų programą, nukreipsime į šią sritį ES paramos lėšas. ES struktūrinių fondų lėšas skirdami biokuro katilinių statybai, sumažinsime šilumos kainas. Didinsime investicijas į biokurą naudojančių technologijų plėtrą ir jų diegimą.

335. Apribosime šilumos gamintojų ir tiekėjų, kurie nesiima jokių pigesnės šilumos gamybos ir tiekimo priemonių, pelnus. Tobulinsime prekybos biokuru modelį, skatindami vietos gamintojų gamybą.

336. Skatinsime ir remsime vietos pramonę, kuri gamina įrangą, skirtą energijos ir šilumos gamybai iš atsinaujinančių energijos išteklių, ir šios įrangos panaudojimą.

337. Skatinsime kogeneracinę šilumos ir elektros gamybą, kur tai ekonomiškai pagrįsta.

338. Kelsime griežčiausius skaidrumo reikalavimus įmonėms, vykdančioms veiklą centralizuoto šilumos tiekimo ūkyje. Tobulinsime valstybinę kainų reguliavimo sistemą ir mechanizmus.¹⁷¹

Apibendrinant, galima išskirti šiuos su ŠŪ siejamus tikslus:

1. Biokuro naudojimo šilumos gamyboje skatinimo tęstinumas.
2. Konkurencijos šilumos gamybos srityje skatinimas.
3. Biokuro rinkos ir prekybos biržos tobulinimas bei stiprinimas.
4. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas biokuro diegimo projektams.
5. Kogeneracinė šilumos ir elektros gamyba.
6. Mažiausios šilumos kainos užtikrinimas.

Svarbu pabrėžti, kad šie tikslai persidengia su energetikos ir energetinio saugumo, AEI bei energijos vartojimo efektyvumo didinimo politikos posistemų tikslais, ypač kalbant apie AEI rinkos stiprinimą ir platesnį biokuro naudojimą šilumos bei elektros gamyboje.¹⁷² Naujumas nepastebimas, kadangi jie, iš esmės, sutampa su XV-osios Vyriausybės ŠŪ sektoriuje vykdyta politika. AEI plėtra,

XII-51 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=439761> Svarbu pabrėžti, kad toliau dėmesys nebus skiriamas visuotinio daugiabučių namų renovavimo daliai, kadangi tai išskirtinio dėmesio vertas klausimas, kuris jau atskirai nagrinėtas, pasitelkiant tą patį teorinį analizės pagrindą.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=439761>

¹⁷² Ibid.

kogeneracija, ES paramos naudojimas ir dėmesys šilumos kainai buvo akcentuojami ir XV-osios Vyriausybės. Šios Vyriausybės padėti pamatai ir konkurencijai šilumos gamyboje bei biokuro biržai. Taigi, galima fiksuoti politikos krypties tęstinumą, o kaip, interviu metu, pastebėjo pašnekovai, pačią XVI-ąją Vyriausybę galima vadinti užbaigimų Vyriausybe.¹⁷³ Būtina pastebėti, kad patys tikslai labiau deklaratyvūs, nenumatomos nei konkrečios priemonės jų siekimui, nei rezultatų matavimo rodikliai.

Aiškesnę viziją galima matyti vėlesnių metų prioritetuose. Pvz., 2014 m. išskiriant energetinio efektyvumo ir saugumo didinimą, trečiuoju punktu įvardyta šilumos ūkio pertvarka, siekiant mažinti kainas (ypač platesnis biokuro naudojimas). Tuo tarpu 2015 m. jis, iš esmės, nesikeitė, tačiau jau išryškėjo koncentracija į didžiuosius miestus - šilumos ūkio pertvarka Vilniuje ir Kaune, siekiant gerokai sumažinti šilumos kainas vartotojams. Šiais metais jau pateiktos pažangos lentelės, kuriose numatyti svarbiausi darbai, įgyveninimo terminai, atsakinga institucija bei siektini rezultatai. Apibendrintą paveikslą galima matyti žemiau pateiktose 2014 ir 2015 m. lentelėse. Prioritetinė kryptis prilyginta tikslui, o svarbiausi darbai - priemonėms.

Lentelės. Vyriausybės 2014-5 m. prioritetų lentelė

Tikslas	Priemonės	Įgyvendinimo terminas ketvirčiais	Atsakinga institucija
Šilumos ūkio pertvarka, siekiant mažinti kainas (ypač platesnis biokuro naudojimas)	Parengti LR energijos išteklių rinkos įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, skatinančius likvidžią ir skaidrią prekybą užtikrinančią biokuro biržą	I	Energetikos ministerija
	Siekiant užtikrinti biokuro rinkos plėtrą, veiklos efektyvumą ir skaidrumą, apsvarstyti didelio naudingumo kogeneracijos ir efektyvios CŠT plėtros galimybes		
	Įgyvendinus antrąjį uždavinį, parengti Nacionalinės šilumos ūkio 2014-2020 metų plėtros programos projektą		
	Konsultuoti savivaldybes ir teikti joms pasiūlymus dėl savivaldybių ŠŪ specialiųjų planų atitikties Nacionalinės šilumos ūkio 2014-2020 metų plėtros programai	I-IV	
Pagrindiniai rodikliai (svarbiausi rezultatai)		Siektina 2014 m. reikšmė	Atsakinga institucija
Centralizuotos šilumos gamybos sektoriaus dalis, kurią sudaro iš AEI pagaminta energija procentais (2013 m. - 35)		45	Energetikos ministerija
Per energijos išteklių biržą įsigyta biokuro, viso per metus Lietuvoje suvartoto biokuro procentais (2013 m. - 3)		10	

Šaltinis: LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2014 METŲ VEIKLOS PRIORITETŲ ĮGYVENDINIMO PAŽANGOS LENTELE

Tikslas	Priemonės	Įgyvendinimo terminas ketvirčiais	Atsakinga institucija
Šilumos ūkio pertvarka Vilniuje ir Kaune, siekiant gerokai sumažinti šilumos kainas vartotojams	Patvirtinti Nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2015-2021 metų programos įgyvendinimo veiksmų planą	I	Energetikos ministerija
	Konsultuoti savivaldybes ir teikti joms pasiūlymus dėl savivaldybių šilumos ūkio specialiųjų planų atitikties	I-IV	

¹⁷³ Interviu su N. Rasburskiu

	Nacionalinei šilumos ūkio plėtros 2015-2021 metų programai		
	Parengti valstybės ES investicinių fondų lėšomis finansuojamų šilumos ūkio sektoriaus projektų finansavimo sąlygų aprašą	II	
	Parengti valstybės ES investicinių fondų lėšomis finansuojamų šilumos ūkio sektoriaus projektų sąrašus	II	
	Pabaigti Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo, įrengiant vietinius ir AEI naudojančias kogeneracines elektrines, partnerių atranką	I	Finansų ministerija
Pagrindiniai rodikliai (svarbiausi rezultatai)		Siektina 2015 m. reikšmė	Atsakinga institucija
Šilumos energijos, pagamintos iš AEI ir patiektos į CŠT sistemas dalis, procentais (2014 m. - 45)		50	Energetikos ministerija
Įrenginių, tiekiančių šilumą į nurodyto miesto CŠT sistemą ir naudojančių vietinius energijos išteklius, įrengtoji šiluminė galia (MW) (2014 m. Vilniuje – 112, Kaune - 30)		Vilniuje – 140* Kaune – 130*	

*Kaupiamasis rodiklis. 2015 m. Vilniuje bus įrengta papildomai ne mažiau 28 MW šiluminės galios įrenginių, o Kaune papildomai ne mažiau nei 100 MW šiluminės galios įrenginių, naudojančių biokurą ir (ar) vietinių energijos išteklius.

Apibendrinant galima teigti, kad numatyti uždaviniai buvo nuoseklūs, realistiški ir nesunkiai įgyvendinami, daugumos jų atsakomybė patikėta Energetikos ministerijai, kuriojančiai ŠŪ politiką. Tuo tarpu siektini rodikliai pagrįsti ir atspindintys labiau nuoseklią AEI plėtros savięgą, nei Vyriausybės ambicingumą. Vėlesnių metų prioritetuose matomas Vilniaus ir Kauno ŠŪ plėtros projektų įgyvendinimo nuoseklumas – koordinavimas, reikiamų dokumentų rengimas ir rangos darbų pradžia.¹⁷⁴

Nacionalinė šilumos ūkio plėtros programa

Prioritetinės krypties uždavinių pateikimas leidžia aiškiai matyti esminį dokumentą, kuriuo grindžiama ŠŪ pertvarka – Nacionalinė šilumos ūkio plėtros 2015-2021 metų programa. Ji rengta, remiantis Lietuvos energetikos instituto atlikta didelio naudingumo kogeneracijos ir efektyvios CŠT plėtros galimybių studija. Pirmiausiai orientuota į 2014-2020 m. ir patvirtinta dar 2014 m. balandžio 9 d., tačiau, nusprendus atlikti Strateginio poveikio aplinkai vertinimą (toliau - SPAV), buvo peržiūrėta ir iš naujo teikta Vyriausybei, kurios patvirtinta 2015 m. kovo 18 d.¹⁷⁵ Suvokiant dokumento svarbą, rekonstruota programos tikslų, uždavinių ir numatytų priemonių priežastinė logika pateikta paveiksle.

Išanalizavus priežastinę logiką, galima teigti, kad ji rodo pakankamai aiškius loginius ryšius - numatytos priemonės leis įgyvendinti keliamus uždavinius, o pastarieji įgalins tikslų pasiekimą. Programa nuosekli ir visapusiška, apima ŠŪ plėtrą ir modernizavimą, techninius sprendimus, optimalaus energijos ar kuro rūšių naudojimo gamybai modelio parinkimą, šilumos gamybos, kogeneracijos įrenginių

¹⁷⁴ 2016 m. Vyriausybės veiklos prioritetai.

¹⁷⁵ „Priimtas kertinis dokumentas, įgyvendinantis Vyriausybės prioritetus šilumos ūkio pertvarkoje.“ 2015 03 18.

<<http://www.kogen.lt/priimtas-kertinis-dokumentas,-igyvendinantis-vyriausybes-prioritetus-silumos-ukio-pertvarkoje>>

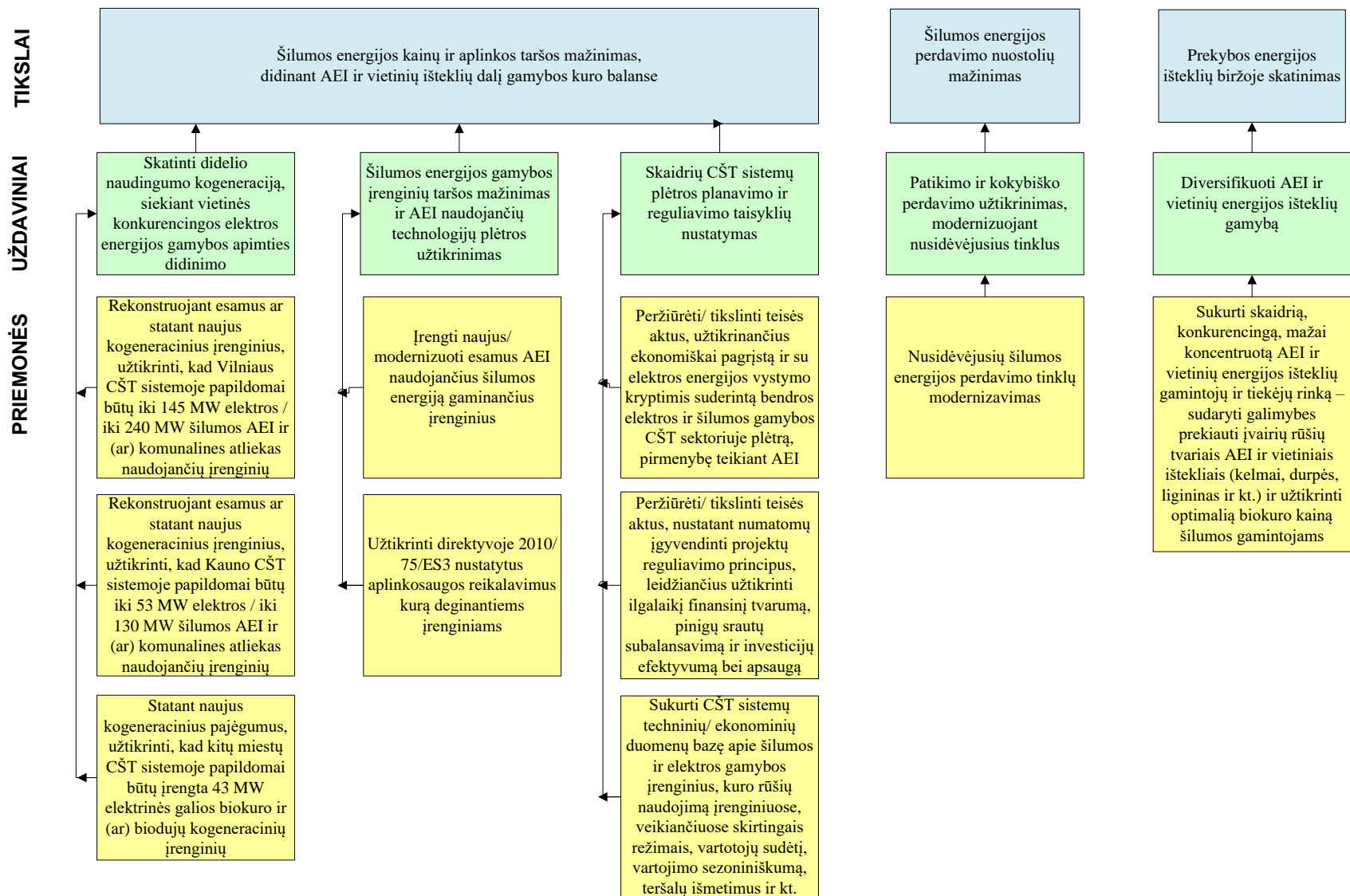
diegimo poreikio bei potencialo nustatymą, investicijų dydžio, finansavimo poreikio bei šaltinių parinkimą, plėtros ir modernizavimo priemones, įgyvendinimo grafikus ir terminus, perdavimo tinklų plėtros bei modernizavimo kryptims ir jų įgyvendinimo priemonėms atitinkamoje teritorijoje užtikrinti ir įgyvendinti sąlygų nustatymą, kitas nuostatas.¹⁷⁶

Siektini rodikliai yra aiškūs ir įgyvendinami. Pvz., įgyvendinus pirmąjį tikslą - šilumos kainų ir aplinkos taršos mažinimą, didinant AEI ir vietinių išteklių dalį gamybos kuro balanse – numatytas kainų mažėjimas 20 %, lyginant su 2013 m. Toks skirtumas identifikuotas, palyginus ŠŪ, kuriuose jau pereita prie biokuro ir ne, tad yra tikėtinas rodiklis. Itin ambicingas AEI ir vietos išteklių dalies CŠT sistemų kuro balanse rodiklis, kuris, įgyvendinus programą, turėtų kilti nuo 34 iki 70 % (2013 ir 2021 m. atitinkamai). Interviu rezultatai atskleidė, kad, kuomet programa tvirtinta pirmąjį kartą, tai neatrodė realu, tačiau, matant pozityvią AEI panaudojimo šilumos gamyboje dinamiką pastaraisiais metais, bei atsižvelgiant į faktą, kad tikslo pasiekimas nusikėlė į 2021 m., jam pasiekti, iš esmės, trūksta tik Vilniaus perėjimo prie AEI.¹⁷⁷ Tinkamas ir atskirų energetikos sektorių sinergijos panaudojimas – didelio naudingumo kogeneracijos skatinimas, kur tai energetiškai ir ekonomiškai pagrįsta. Pats didelio naudingumo kogeneracijos skatinimo uždavinys patvirtina aiškią koncentraciją į Vilnių ir Kauną, tiek pagal numatomus papildomus pajėgumus, tiek pagal skiriamą negrąžintinos subsidijos dalį. Tai tinkama, atsižvelgiant į vis dar nepakankamai išnaudojamą šilumos poreikio potencialą bendrai šilumos ir elektros gamybai iš AEI ir kito vietinio kuro. Realistiškas ir nuostolių šilumos trasose mažinimo tikslas – nuo 15,4 iki 14 % (2015 ir 2021 m. atitinkamai). Režiumuojant, faktas, kad programos rengimas buvo absoliučiai grindžiamas energetikos ekspertų atlikta studija, leidžia tikėti numatomų galingumų ir kitų rodiklių pagrįstumu.

Aukščiau išdėstyta informacija leidžia teigti, kad šilumos ūkio plėtros intervencijos logika numatyta tinkamai, kas sumažino pasipriešinimo tikimybę jos tvirtinimo metu, tad **trečioji** šio **tyrimo hipotezė** dėl viešosios politikos intervencijos logikos tinkamumo yra **patvirtinama**. Tuo tarpu kalbant apie ambicingumą, galima sakyti, kad programoje numatytos siektinos reikšmės yra pagrįstai ambicingos, o bene vieninteliu nesutarimus lėmusiu aspektu tapo kogeneracinių elektrinių projektų Vilniuje ir Kaune įgyvendinimo modelis. Jis tiesiogiai atspindėjo XVI-osios Vyriausybės siekį į ŠŪ politiką įnešti daugiau valstybinio planavimo, o kartu lėmė oponuojančių jėgų pasipriešinimą. Didesnį valstybės kišimosi šilumos ir elektros gamyboje siekį galima laikyti ambicingu, tačiau, koncentravus Vyriausybės pajėgumus, oponuojančios jėgos buvo įveiktos (J. Neverovičiaus atveju) arba ignoruojamos (trečiosios koalicijos atveju), o kaitos sprendimas pasiektas. Taigi, **ketvirtoji tyrimo hipotezė** yra **labiau paneigiama**.

¹⁷⁶ Nutarimas dėl nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2015–2021 metų programos patvirtinimo. P. 3.

¹⁷⁷ Interviu su N. Rasburskiu

Paveikslas. Nacionalinės šilumos ūkio plėtros programos vidinė logika.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu dėl Nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2015-2021 metų programos patvirtinimo.

4.5 Palaikymo koalicijos, jų ištekliai ir veiklos strategijos

Vadovaujantis tyrimo teoriniu modeliu, toliau nagrinėjamos ŠŪ politikos posistemyje susiformavusios koalicijos, analizuojamos jų veiklos strategijos, tikrinamos „demonizavimo“ bei lyderystės hipotezės.

Šilumos ūkio politikos posistemyje dalyvaujančių koalicijų įsitikinimų sistemos

ŠŪ politikos posistemis pasižymi aukštu kompleksiskumo laipsniu, sukuriančiu papildomų komplikacijų, siekiant išskirti veikiančias palaikymo ar pasipriešinimo koalicijas. Nagrinėjamu laikotarpiu sąlyginai galima identifikuoti tris koalicijas, savaip mačiusias tinkamus pokyčius, priklausomai nuo jų įsitikinimų.

Kertinis viešai deklaruojamas valdančiųjų tikslas, nepriklausomai nuo to, kas sudarytų valdančiąją daugumą, yra šilumos tiekimo patikimumas, saugumas ir žemiausios kainos vartotojams užtikrinimas. Tai laikytina vienu pamatinių įsitikinimų, vienijančių pirmąsias dvi posistemio koalicijas. Vienijančiu įsitikinimu laikytinas ir kuro rūšies pasirinkimas šilumos gamybai, visoms pabrėžiant AEI (daugiausiai biokuro) panaudojimo plėtrą. Įsitikinimų skirtys išryškėja kertinių tikslų įgyvendinimo vizijose.

Pirmoji koalicija pasižymi dešiniaisiais politiniais įsitikinimais, pasitikėjimu rinkos mechanizmais ir konkurencija. Pirmiausiai išryškėjo šios koalicijos tikėjimas, kad konkurencija turi būti užtikrinta šilumos gamyboje – tarp šilumos gamintojų. Tai tiesiogiai susiję su kitu viešosios politikos įsitikinimu – laisvos prieigos prie šilumos tinklų užtikrinimu visiems šilumos gamintojams, kuris ypač išryškėjo, kuomet 2012 m. „AB Grigiškės“ kilo sunkumų dėl šilumos tiekimo į Vilniaus šilumos tinklus.¹⁷⁸ Šie įsitikinimai tiesiogiai atsispindėjo valdančiosios daugumos sprendimuose, kuriais siekta skatinti NŠG atėjimą į rinką, o tuo pačiu siekta ir monopolijų pažabojimo. Kiek klaidinanti TS-LKD deleguoto energetikos ministro siūlyta idėja susigrąžinti į nacionalinį lygmenį perdavimo tinklų valdymą. Tačiau, kaip pabrėžė K. Škiudas, centralizacija taip ir neįvyko, tai liko idėjų lygmenyje. Anot respondento, net negalima sakyti, kad tam buvo realūs planai, nes, iš principo, niekas tuo neužsiėmė.¹⁷⁹ Įdomu tai, kad nors iš pirmo žvilgsnio tokia idėja ir paneigia konkurencijos siekį, tačiau būtent šilumos tinklų centralizavimas matytas kaip priemonė užtikrinti konkurenciją šilumos gamybos srityje. Pagrindinės

¹⁷⁸ „Bendrovė „Grigiškės“ skundžiasi prezidentei dėl nesuperkamos šilumos energijos, „Vilniaus energija“ ginasi negalinti jos supirkti.“ 15min.lt.
<<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/bendrove-grigiskes-skundziasi-prezidentei-del-nesuperkamos-silumos-energi-jos-vilniaus-energija-ginasi-negalinti-jos-supirkti-56-197522>>

¹⁷⁹ Interviu su K. Škiudu

šios koalicijos politinės jėgos padėjo pamatus biokuro biržai, tačiau nebuvo numatytas privalomas dalyvavimas joje.

Koalicija įvardyta, kaip koalicija „Už šilumos ūkio liberalizavimą.“ Ją sudarė po 2008–ųjų m. Seimo rinkimų suformuotos valdančiosios daugumos politinės jėgos - TS-LKD ir LRLS. Pagal antrinius (politikos) įsitikinimus jai galima priskirti NŠG bei LLRI. NŠG skatinimą 2008–2012 m. palaikė ir šalies Prezidentė D. Grybauskaitė, ne kartą teigusi, kad tik reali konkurencija ŠŪ užtikrins žemiausią kainą šilumos vartotojams. Nors su koalicija realiai nesąveikavo ir aktyviai veikė kitu laikotarpiu, dėl tikėjimo konkurencijos nauda ir privačių investuotojų vaidmeniu šilumos gamyboje, koalicijai priskirtinas ir buvęs Energetikos ministras J. Neverovičius.

Tuo tarpu **antroji** išskirta **koalicija** pasisakė už planavimo užtikrinimą bei didesnę valstybės įsitraukimą, atspindimi kairieji politiniai įsitikinimai. Konkurencija ŠŪ laikyta žalinga dėl masto ekonomijos griovimo, pabrėžė ne tik biokuro, bet ir atliekų panaudojimo šilumos gamyboje svarbą, pasisakė už privačių monopolijų pažabojimą. Ši koalicija netikėjo, kad veiklų atskyrimas padės spręsti ŠŪ problemas bei įtvirtino privalomą biokuro įsigijimą per biržą. Koalicijai galima priskirti LSDP bei DP. Pagal viešai reiškiamus įsitikinimus, priskirtinas ir ekonomistas R. Kuodis, kuris ne kartą teigė, kad ŠŪ yra pati natūraliausia monopolija, o geriausia būdas užtikrinti pigią šilumą – viena valstybės valdoma įmonė. Tai grindžiama įsitikinimu, kad privačios įmonės Lietuvoje yra „labai agresyvios, korumpuoja viską aplink, perkasi įstatymus ir daro įvairiausius cirkus, apeinant reguliavimą.“ Tuo remiantis jis konstatuoja, kad vietoje konkurencijos turėtų būti pasirenkama valstybinio planavimo kryptis.¹⁸⁰ Svarbu pabrėžti, kad dėl politikos mokymosi, kuomet konkurencijos skatinimas per NŠG nedavė greitų rezultatų, savo poziciją keitė Prezidentė, kuri nebeįsivaizdavo ŠŪ problemų sprendimo be didesnio valstybės įsikišimo. Taigi, galima fiksuoti įsitikinimų pokyčius.

Taip pat išskiriama **trečioji**–konjunktūrinė–**koalicija**. Atsižvelgiant į tai, kad svarbiausias jos veikėjas - Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija (toliau - LŠTA), kuri atstovauja didžiųjų šilumos tiekėjų interesus, pamatiniu įsitikinimu galima laikyti konjunktūros išsaugojimą. Politikos įsitikinimais galima laikyti perėjimą prie biokuro ir būsto renovaciją. Su pastarąja tiesiogiai susijęs įsitikinimas, kad tikroji problema glūdi ne šilumos kainoje, o suvartojime. Koalicija pasižymi ir politikos įsitikinimu, kad biokuro panaudojimui turi būti pritaikytos esamos CŠT sistemos, skiriant ES paramą pagrindiniams šilumos tiekėjams bei sudarant jiems sąlygas turėti kuo daugiau vartotojų. Koalicija netiki konkurencija per NŠG, kadangi CŠT – monopolinė rinka, o “[...] Maximos ir Rimi konkurencija čia netinka.”¹⁸¹

¹⁸⁰ BNS, „R. Kuodis apie ministro iniciatyvą: šiek tiek idiotiškas žaidimas.“

<<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/r-kuodis-apie-ministro-iniciatyva-siek-tiek-idiotiskas-zaidimas.d?id=67145832>>

¹⁸¹ Interviu su LŠTA atstovu

Anot jų, NŠG neturi jokių įsipareigojimų prieš vartotoją, todėl visa atsakomybė gula ant pagrindinio tiekėjo, ypač pikų metu ir rezervų užtikrinimo klausimu. Veiklų atskyrimas laikomas netinkamu, kadangi III ES paketas yra netaikytinas ŠŪ, o vertikalių monopolijų skaidymas naudos neduotų. Nepalaikyta ir biokuro biržos idėja, kadangi dvišalėmis sutartimis įmonės gali biokuro pirkimo klausimus spręsti paprasčiau ir lanksčiau.¹⁸²

Koalicijos lyderiu, bent jau viešojoje erdvėje, galima laikyti A. Janukonį, kurio blogas¹⁸³ tapo vienu esminių šaltinių, siekiant suvokti LŠTA poziciją ŠŪ politikos kaitos klausimais. Pagal politikos įsitikinimus koalicijai taip pat priskirtina Lietuvos energetikos konsultantų asociacija, dr. Valdas Lukoševičius. Įsitikinimai įvardyti remiantis viešais pasisakymais bei patvirtinti interviu su LŠTA atstovu metu.

Apibendrintas ŠŪ politikos posistemyje veikiančių koalicijų ir jų įsitikinimų sistemų poveikslas pateikiamas žemiau esančioje lentelėje.

Lentelė. Šilumos ūkio politikos posistemis

	Koalicijoje dalyvaujantys veikėjai	Įsitikinimų sistemos		
		Pamatiniai įsitikinimai	Viešosios politikos įsitikinimai („koalicijos klijai“)	Kai kurie antriniai įsitikinimai
Už šilumos ūkio liberalizavimą	TS-LKD, LRLS, nepriklausomi šilumos gamintojai, LLRI, LR Prezidentė (2008-2012 m.), J. Neverovič	Pasitikėjimas rinkos mechanizmais – konkurencijos skatinimas Šilumos tiekimo patikimumas ir saugumas Žema šilumos kaina	Laisva prieiga prie tinklų visiems šilumos gamintojams Platesnis AEI (biokuro) naudojimas šilumos gamyboje Monopolijų pažabojimas	III ES energetikos paketo pritaikymas ŠŪ: gamybos, tiekimo ir administravimo veiklų atskyrimas Neprivalomas biokuro įsigijimas per biokuro biržą
Už didesnę valstybės įsitraukimą	LSDP, DP, ekonomistas R. Kuodis, LR Prezidentė (nuo 2012 m.)	Tikėjimas valstybiniu reguliavimu, planavimu ir būtinybe grąžinti šilumos ūkį į valstybės rankas Šilumos tiekimo patikimumas ir saugumas Žema šilumos kaina	Konkurencija ŠŪ laikoma žalinga dėl masto ekonomijos griovimo Platesnis AEI (biokuro ir atliekų) naudojimas šilumos gamyboje Privačių monopolijų pažabojimas	Veiklų atskyrimas problemos nesprendžia Privalomas biokuro pirkimas per biržą
Konjunktūrinė koalicija	Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija,	Konjunktūros išsaugojimas	Perėjimas prie biokuro ir būsto renovacija	Mažo galingumo katilinių skaičiaus

¹⁸² Interviu su LŠTA atstovu

¹⁸³ A. Janukonis savo nuomonę reiškė blogė nuo 2012 m. gegužės iki 2014 m. lapkričio.

	Lietuvos energetikos konsultantų asociacija, V. Lukoševičius		Esamų CŠT sistemų pritaikymas biokuro naudojimui Paramos skyrimas pagrindiniam šilumos tiekėjui Valdymas nėra svarbus	didėjimas per NŠG yra netinkamas III ES energetikos paketas netinkamas ŠŪ Dvišalės sutartys yra paprastesnis ir lankstesnis būdas atlikti biokuro pirkimus
--	--	--	---	---

Šaltinis: sudaryta autorės.

Šilumos ūkio politikos posistemio koalicijų sąveika ir veiklos strategijos

Jeigu tradiciškai galima skirti koalicijas, kurios siekia arba skatinti VP pokyčius, arba išlaikyti *status quo*, pirmųjų dviejų koalicijų santykiuose tai negaliojo. Kaip pažymėjo pirmosios koalicijos atstovas, po nepriklausomybės atgavimo, sprendžiant kitų sektorių problemas, energetika iš esmės stagnavo ir buvo palikta savieigai. Tuo tarpu kovojant su dujų monopolija, ŠŪ susiformavo kita – pavadinimą keitęs Rubikonas, ėmęs dominuoti ir piktnaudžiauti, taip galiausiai pareikalavus centrinės valdžios pastangų, savivaldybių atsakomybėje esančiam ŠŪ.¹⁸⁴ Monopolijos įsigalėjimas ir priklausomybė nuo iškastinio kuro tiesiogiai sieta su augančia šilumos kaina, o pastaroji su visuomenės nepasitenkinimu. Taip politikai atsidūrė kenkiančioje aklavietėje, kuomet *status quo* nebuvo priimtinas nei vienai objektyviai veikiančiai politinei jėgai.

Kaip teigė D. Korsakaitė, XV Vyriausybės valdymo metai pasižymėjo bendros ŠŪ konjunktūros kaita. Išrinkus naują Prezidentę, susiformavus naujai politinei jėgai (konservatoriams ir liberalams) bei paskyrus naują Energetikos ministrą, kuris save pozicionavo kaip didelį kaitos nešėją, bendras tikėjimas, kad galima realiai keisti situaciją, nuvilnijo į platesnius sluoksnius.¹⁸⁵ Įvertinus, kad Vilniaus ŠŪ buvo išnuomotas, o Kauno šilumos gamybos pajėgumai parduoti, nuspręsta daryti pagrindiniams tiekėjams spaudimą per NŠG.¹⁸⁶ Svarbu pabrėžti, kad patys šilumininkai nebandė to blokuoti. Nors teoriškai palankių sąlygų NŠG sudarymu siekta pagrindiniams tiekėjams daryti spaudimą, išties tai atvėrė galimybę patiems pasinaudoti potencialia nauda. Vyriausybės atstovas pabrėžė, kad „Vilniaus Energija“, būdama viską užgniauzusi, grėsmės nejautė.¹⁸⁷

Bandymu skaidyti vertikalias monopolijas tapo 2011 m. patvirtintas šilumos tiekėjų ir prižiūrėtojų atskyrimas. Kaip teigė tuometinė VKEKK pirmininkė, tai „[...] iliustracija, kaip kartais dideli pokyčiai

¹⁸⁴ Interviu su R. Švedu

¹⁸⁵ Interviu su D. Korsakaite

¹⁸⁶ Interviu su K. Škiudu

¹⁸⁷ Interviu su Vyriausybės atstovu

pasidaro atsitiktinumo dėka.¹⁸⁸ Idėja gimė susitikimo Valstybinėje energetikos inspekcijoje metu, kaip būtinas žingsnis, kuris leistų užtikrinti ŠŪ išskaidymą.¹⁸⁹ Viešu idėjos nešėju tapo Prezidentūra, kuriai pavyko mobilizuoti palaikymą ir įtvirtinti ŠŪĮ pataisą. Nesėkmingu bandymu keisti ŠŪ tapo A. Sekmoko pertvarkos idėja, įtvirtinant III ES energetikos paketo principus bei numatant šilumos tinklų nacionalizavimą. Jam nepavyko užsitikrinti pakankamos paramos, idėjos nepalaikė Prezidentūra,¹⁹⁰ ypač priešinosi „Vilniaus energija“ bei kiti didesni žaidėjai, kadangi suvokė, jog iš to neišloš. Be to, sprendimas buvo neparuoštas ir energetiškai abejotinas. Dėl didelio spaudimo ir pernelyg vėlyvo parengimo (artėjančių rinkimų faktorius), parengto įstatymo projektas net nepasiekė derinimo stadijos.¹⁹¹ Opozijoje tuo metu buvusi didžioji antrosios koalicijos dalis veikė ganėtinai pasyviai. Viena vertus, mažiau radikalūs sprendimai palaikyti, esant kenkiančioje aklavietėje. Kita vertus, pasižymėta būdinga opozicijos kritika dėl nepakankamo dėmesio ŠŪ problemoms skyrimo.¹⁹²

Po 2012 m. Seimo rinkimų, valdančiąją daugumą sudarius labiau kairiosioms politinėms jėgoms, veiksmai orientuoti į valstybinio planavimo sektoriuje įnešimą. Be to, tikėta, kad trokštama kogeneracinę šilumos ir elektros gamybą, kaip ir atliekų sutvarkymą didžiuosiuose miestuose, gali užtikrinti tik valstybės intervencija.¹⁹³ Pirmas Vyriausybės inicijuotas svarbus žingsnis buvo biokuro kvotų ir rėmimo per VIAP panaikinimas, patvirtinus AEI įstatymo pakeitimo projektą ir įgyvendinanti įstatymą. Žvelgiant į balsavimo Seime rezultatus, susipriešinimo šiuo klausimu nebuvo.¹⁹⁴ Tačiau Vyriausybės atstovas pabrėžė, kad politikos užkulisiuose buvo dalinių nesutarimų su DP, TT, Energetikos ministerija ir Ministru. Tuo tarpu, jo vadinama, „pagrindinė jėga“ – „Vilniaus energija“ kvotos naikinimui neprieštaravo, suprasdama, kad jiems nebūtų leista laimėti aukciono.¹⁹⁵

Proceso sekimas atskleidė, kad esminis susikirtimas tarp koalicijų išryškėjo didėjančio valstybės vaidmens ŠŪ klausimu, ko siekiant buvo panaudota buldozerio strategija tuometinio energetikos Ministro J. Neverovičiaus atžvilgiu. Valstybės vaidmens įtvirtinimui reikėjo įstatyminių pokyčių. Pirmiausiai pakeistas Atliekų tvarkymo įstatymas, įtvirtinant nuostatą, kad komunalinės atliekos gali būti deginamos tik valstybinės svarbos objektuose (balsavimo rezultatai Seime susipriešinimo

¹⁸⁸ Interviu su D. Korsakaite

¹⁸⁹ Interviu su D. Korsakaite

¹⁹⁰ Interviu su Prezidentūros atstovu

¹⁹¹ Interviu su Vyriausybės atstovu

¹⁹² Interviu su Vyriausybės atstovu

¹⁹³ Interviu su Vyriausybės atstovu.

¹⁹⁴ Už įstatymo pakeitimą balsavo 81 Seimo narys, prieš 0, susilaikė 15.

<http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-16595>; Už pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymą balsavo 80, prieš 1, susilaikė 8.

¹⁹⁵ Interviu su Vyriausybės atstovu

neatskleidė).¹⁹⁶ Interviu metu taip pat paaiškėjo, kad nors tai buvo nenaudinga interesų grupėms, kadangi didžiuosiuose miestuose atliekų deginimo projektus jau planavo įgyvendinti privatūs investuotojai, jie praleido progą padaryti įtaką „[...] įstatymą jie pramiegojo. Kaip sakė – slidinėjo kažkur.“¹⁹⁷ Jo įgyvendinimui patvirtintame Vyriausybės nutarime įtvirtinta, jog valstybė šiuose projektuose privalo išlaikyti kontrolinį akcijų paketą.¹⁹⁸ Taip padėti pamatai Vilniaus ir Kauno kogeneracinių elektrinių projektų įgyvendinimo modeliui. Anot J. Neverovičiaus, nutarimas nuo jo buvo slepiamas ir patvirtintas jam esant komandiruotėje.¹⁹⁹ Taigi, tikslingai panaudota buldozerio strategija, apeinant potencialų pasipriešinimą iš esminio ŠŪ politiką koordinuojančios institucijos atstovo.

Be to, nors už NŠŪP rengimą atsakinga numatyta Energetikos ministerija, tyrimas atskleidė, kad jis tikslingai vyko dviem frontais – Ministerijos ir Vyriausybės. Ministerijos užsakymu 2013 m. vasaros pradžioje UAB Civitta pradėjo rengti programą, kuri rudenį buvo pristatyta pačiai ministerijai ir Vyriausybei.²⁰⁰ Anot J. Neverovičiaus, tuomet paaiškėjo, jog išsiskiria jo ir Premjero filosofijos. Pirminėje ministerijos programoje nebuvo numatyta valstybinės monopolijos, atvirkščiai – siekta įtvirtinti konkurencijos principus. Tuo tarpu, anot jo, Vyriausybė siekė suvalstybinimo. Pripažinta, kad dvi skirtingos programos rengtos dėl to, kad Premjero patarėjai buvo užsispyrę rengti savąją.²⁰¹

Dviejų programų rengimas patvirtintas interviu su Vyriausybės atstovu metu. Anot jo, ministerijoje buvo interesų grupių atstovų, kas reiškė, jog pavedus atlikti tam tikrą užduotį, nebuvo daroma niekas arba daroma atvirkščiai, idėjos buvo blokuojamos. Dėl to teko pasirinkti atitinkamas strategijas. Nebuvo galima atvirai užsakyti NŠŪP, kadangi nebuvo kaip pateisinti užduoties perėmimą iš atsakingos institucijos – Energetikos ministerijos. Tai būtų reiškę ažiotažą. Dėl to situacija buvo „gražiai apversta.“²⁰² 2013 m. Vyriausybės užsakymu Lietuvos energetikos institutas (LEI) atliko bendrą Nacionalinės energetikos strategijos peržiūrą, kurios pirminiame komponente (tarpinėje ataskaitoje) turėjo būti pateiktas didelio naudingumo kogeneracijos vertinimas bei numatyti pasiūlymai NŠŪP. Anot Vyriausybės atstovo, pagal pateiktus pasiūlymus programą rengti ir teikti Vyriausybei

¹⁹⁶ Už balsavo 69, prieš 0, susilaikė 6.

<http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-17640>

¹⁹⁷ Interviu su Vyriausybės atstovu.

¹⁹⁸ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 113 „Dėl Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarkos“ pakeitimo.“ 2014 m. vasario 19 d. Nr. 158.

<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c810e3809af211e3a4affcaaa513aa57>>

¹⁹⁹ Interviu su J. Neverovič

²⁰⁰ Interviu su J. Neverovič

²⁰¹ Interviu su J. Neverovič

²⁰² Interviu su Vyriausybės atstovu

turėjo ministerija, tačiau ji prieštaravo dėl valstybės, kaip veikėjo, atsiradimo – tai nepatiko nei ministerijai, nei šilumininkams, kurie tiems klausimams darė įtaką.²⁰³

Aiškų buldozerio strategijos naudojimą atskleidžia programos priėmimo procesas - J. Neverovičius patvirtino, kad pristatinėdamas NŠŪP Vyriausybėje buvo nutrauktas, o kitą savaitę jau pristatyta ir patvirtinta Vyriausybės rengta programa su kuria jam neleista susipažinti.²⁰⁴ Pats ministras balsuodamas susilaikė, kitiems Vyriausybės nariams vieningai balsavus už.²⁰⁵

Vyriausybės atstovo teigimu, interesų grupės yra „[...]organizmas kaip šveicariškas laikrodis. Ten operatyvumas toks, kad tu gali idėją sugalvoti, o jie jau žino, ką tu sugalvojai ir tavo pirmus žingsnius blokuos.“ Surinkti stiprūs žmogiškieji ištekliai neleidžia abejoti jų kompetencija. Darydami įtaką sprendimų priėmimo procesui jie pasitelkia platų veikimo būdą. Pvz., turėjo savo viceministrus ir kitus atstovus, specialistus ministerijose, asociacijas, jų naudai pasisakančius nepriklausomus ekspertus. Informacijos turėjimas per susijusius asmenis tapo didele vertybe, ilgą laiką įgalinusia blokuoti interesų netenkinančius sprendimus.²⁰⁶ Tai, kad trečioji koalicija, pašnekovo teigimu, daug kur buvo ženkliai stipresnė nei valstybė, vertė iš jų mokytis ir ieškoti nestandartinių veikimo būdų. Kalbant bendrai – veikti aktyviai, greitai ir be kompromiso. Pirmiausiai reikėjo stiprios komandos, dalis kurios pasitelkta iš įmonių (numanomai iš „Lietuvos energijos“), kadangi per ministeriją informacija nutekėdavo. Tuomet reikėjo susidėlioti efektyvius procesus, o Ministrui Pirmininkui davus žalią šviesą, buvo pasitelkiami visi metodai. Įstatymo pataisos ir nutarimai buvo teikiami ir tvirtinami ypatingos skubos tvarka, valstybinės svarbos statuso suteikimas objektams užtikrino, kad negalės įsikišti privatus interesai ir sklandų projektų įgyvendinimą, neturint gaišti laiko dėl sklypų paieškos. Be to, pasitelktos teisėsaugos institucijos, kurių dėka iš postų buvo galima pašalinti procesą blokuojančius žmones. Apibendrinant, kaip teigė pašnekovas „[...] karas buvo. O kare tokie ir metodai.“²⁰⁷

Atsispiriant nuo pastarosios citatos, toliau tikrinamas demonizavimo strategijos naudojimas.

Demonizavimo strategijos naudojimas

Buvęs energetikos ministras itin skeptiškas NŠŪP parinktam kogeneracinių elektrinių įgyvendinimo modeliui. Anot jo, tai nėra tinkamiausias sprendimas valstybei, kuris labiau primena siekį įsisavinti lėšas ir „Lietuvos energijos“ protegavimą. Juolab, kad nebuvo jokio patikrinimo ar „Lietuvos energija“ geriausiai užtikrins programos įgyvendinimą. Kita vertus, pati programa iš siekio

²⁰³ Interviu su Vyriausybės atstovu

²⁰⁴ Interviu su J. Neverovič

²⁰⁵ Interviu su Vyriausybės atstovu

²⁰⁶ Interviu su Vyriausybės atstovu

²⁰⁷ Interviu su Vyriausybės atstovu

mažinti šilumos kainą virto konkrečios bendrovės protegavimo programa.²⁰⁸ Iš kitos pusės, Vyriausybės atstovas, Prezidentūros atstovas ir kogeneracinių elektrinių projektams vadovaujantis N. Rasburskis, išjungus diktofoną, interviu metu puse lūpų teigė, kad J. Neverovičius, prisidengdamas liberaliomis idėjomis, tiesiog dangsto Danpower ir didžiųjų Kauno šilumininkų interesus.²⁰⁹ Visgi, tai nėra pakankami įrodymai, leidžiantys patvirtinti demonizavimo strategijos naudojimą tarp pirmųjų dviejų koalicijų viena kitos atžvilgiu. Juolab, kad J. Neverovičius teigė, kad vienas kovojo už privataus kapitalo vykdytiną NŠŪP. Tačiau strategijos požymiai pastebėti pirmųjų dviejų koalicijų santykiyje su trečiąja.

ŠŪ politikos kaitos sprendimai iš esmės orientuoti į rinkos skaidrinimą, piktnaudžiavimų panaikinimą ir vertikalių monopolijų pažabojimą. Skambia retorika trečiosios koalicijos atžvilgiu ypač pasižymėjo Prezidentė tokiais pareiškimais, kaip: „monopolininkų čiuptuvai aplipo atliekų tvarkymą ir biokuro gamybą,“²¹⁰ „šalį alina vietinių energetinių oligarchų apetitai,“ „rubikoninis ikoras tapo grobuonimi, užvaldžiusiu savivaldybių komunalinį ūkį nuo atliekų surinkimo iki vandens ir šilumos tiekimo.“ Interviu rezultatai taip pat atskleidė, kad aukšta šilumos kaina tiesiogiai sieta su monopolijų įsigalėjimu, o kaip pabrėžė vienas pašnekovų, „jeigu ne rubikonas, gal išvis jokios reformos nebūtų reikėję.“²¹¹ Apibendrinant, šilumos tiekėjai didžiuosiuose miestuose, ypač Vilniaus atveju, buvo nuosekliai ir kryptingai demonizuojami, jiems suverčiant atsakomybę dėl kylančios šilumos kainos bei į jų pažabojimą orientuojant politikos kaitos turinį.

Tuo tarpu trečioji koalicija kryptingai laidė kritikos strėles valdančiųjų atžvilgiu. XV-osios Vyriausybės valdymo laikotarpis vadintas „atradimų ir populiarių sprendimų laikotarpiu“ bei „tamos amžiumi Lietuvos energetikoje.“ Interviu metu, prašant LŠTA atstovo pagrįsti šiuos teiginius, buvo įvardyti keli aspektai. Pirmiausia, numačius 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų dalį biokuro konversijai, nustatyta, jog vienam objektui galima tik iki 5 mln. Lt parama, kas reiškė esminę dalį mažosioms katilinėms, kartu ir mažiesiems miestams, bet buvo per menka Vilniui ir Kaunui. Sudarius sąlygas mažiesiems, didieji neturėjo galimybių pereiti prie biokuro, pagrindinių įmonių vystymas buvo stabdomas. Antra, pašnekovas įvardijo „juodąjį periodą“, kuomet buvo masiškai keičiami teisės aktai, neleidžiant įmonėms su jais net susipažinti. Ypač problemišku laikomas 2011 m. įvykdytas šilumos punktų ir tiekėjų atskyrimas. Patys sprendimai vadinti nesusipratimais, o vystytų SGD terminalo ir AE projektai laikyti nusigrėžimu nuo tikrųjų problemų, kuo turėtas laikyti šilumos suvartojimas. Trečia,

²⁰⁸ Interviu su J. Neverovičiumi

²⁰⁹ Interviu su Vyriausybės atstovu, interviu su Prezidentūros atstovu, interviu su N. Rasburskiu

²¹⁰ Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2012 m. birželio 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2012-m./171>>

²¹¹ Interviu su R. Švedu

pabrėžtas šilumos ūkio politizavimas, ypač pasireiškiantis rinkiminiais periodais, kuomet kalbama apie ŠŪ reformą, o pats socialiai jautrus klausimas pasitelkiamas atviriems žaidimams. Tikima, kad valstybei naudinga turėti socialinį sluoksnį – daugiabučių namų gyventojus, kuris įtikinėjimas staigiais pokyčiais, esant išrinktam. Pvz., paskiriant naują VKEKK pirmininką, ministrą, merą ar kitą vadovą, kuris esą sumažins mokėjimus už šilumą. Trečiosios koalicijos įsitikinimu, tai ne tik nieko nekeičia, bet ir yra pabėgimas nuo realybės su tikrosiomis problemomis, o pačios įmonės negali suvokti, kas pas juos negerai, kainai esant maksimaliai žemai. Pabrėžtas bendradarbiavimo tarp įmonių, vartotojų ir valstybės institucijų neegzistavimas.²¹²

Koalicijos lyderis A. Janukonis 2010 m. “Dalkia” siūlytų investicijų į Vilniaus šilumos ūkio pervedimą nuo gamtinių dujų prie biokuro atmetimą bei 2012 m. “Vilniaus energijoje” bei susijusiose įmonėse STT atliktas kratas vadinto dujų karu prieš biokurą, aukštų politikų siekiu Lietuvą padaryti iki galo priklausomą nuo dujų, siejant tai su SGD terminalo statybomis. Menkinta Energetikos ministerijos kompetencija, teigta, kad Prezidentūra šilumininkų atžvilgiu naudoja tokius pačius metodus kaip Rytuose - propagandą, spaudimą verslui, jėgos struktūrų pasitelkimą politikų interesams tenkinti.²¹³

Apibendrinant, nors nerasta pakankamai įrodymų, leidžiančių patvirtinti demonizavimo strategijos naudojimą pirmųjų dviejų koalicijų santykyje, aukščiau įvardyti teiginiai atskleidžia aiškų demonizavimą pirmųjų dviejų koalicijų santykyje su konjunktūriniu koalicija. Visgi, atvirai ignoruojant konjunktūrinės koalicijos argumentus ir veiksmus nukreipus prieš ją, kaitos sprendimai buvo pasiekti. Taigi, **penktoji tyrimo hipotezė**, dėl aktyviai taikomos „demonizavimo“ strategijos ir to lemiamos mažesnės kaitos tikimybės, **patvirtinama dalinai**.

Šilumos ūkio politikos kaitos lyderiai

2009-ųjų m. sausio viduryje, nusprendus įkurti Energetikos ministeriją, ji tapo atsakinga už ŠŪ politikos koordinavimą. Laikinai pareigas ėjus D. Kreiviui, vasarį jis buvo pakeistas kitu TS-LKD atstovu A. Sekmoku. Paminėtina, kad iki tuometiniam LR Prezidentui V. Adamkui pasirašant ministro paskyrimo dekretą, jis jau buvo sulaukęs kritikos iš opozicijoje buvusių socialdemokratų. Daugiausiai tai lėmė jo abejonės dėl naujos atominės elektrinės statybos būtinybės. Net teigta, kad jis kelia grėsmę šalies energetinės strategijos tikslams.²¹⁴

²¹² Interviu su LŠTA atstovu

²¹³ Janukonio blogas: <<http://www.andriusjanukonis.lt/biokuro-verslo-puolimas-intensyveja/>>

<<http://www.andriusjanukonis.lt/konservatoriu-tikslas-biokuro-zlugdymas/>>

<<http://www.andriusjanukonis.lt/konservatoriai-tesia-kova-pries-nacionalini-kura/>> [Žiūrėta 2016 03 20]

²¹⁴ Balsas.lt, BNS, „A. Sekmokas paskirtas energetikos ministru.“ 2009.02.06.

<<http://www.tv3.lt/naujiena/236877/a-sekmokas-paskirtas-energetikos-ministru-papildyta/www.balsas.lt/k/atsipusk-pries-ist-orijos-egzamina-atsakyk-teisingai-ir-laimek-knyga-intelektualus-zaidimas-zinovu-klubas>>

Savo kadencijos laikotarpiu ir po jos A. Sekmokas susilaukė kritikos tiek iš antrosios, tiek iš trečiosios šiame darbe išskirtos koalicijos. Daugiausiai argumentuota nekompetencija ir informacijos slėpimu. Tai ypač pabrėžė LŠTA su A. Janukoniu praeškyje. Pvz., pasirodžius informacijai, kad XV-osios Vyriausybės kadencijos pabaigoje rengiama ŠŪ pertvarka, spaudoje ne kartą pasirodė informacija, jog LŠTA kreipėsi į Ministeriją, tačiau visa informacija yra slepiama, su šilumininkais nebendradarbiaujama.²¹⁵ Tyrimo rezultatai parodė, kad XV-osios Vyriausybės kadencijos metu, lyderiu netapo nei A. Sekmokas, nei A. Kubilius. Tai patvirtinta ir interviu metu, pašnekovams neįžvelgus jų lyderystės bei pabrėžiant, kad XV-oji Vyriausybė net neturėjo aiškios ŠŪ vizijos.²¹⁶

Interviu rezultatai leido atskleisti Prezidentūros svarbą XV-osios LRV kadencijos metu. Pašnekovė teigė, kad tuo metu bet kokių pokyčių, įskaitant ir konkurencijos skatinimą, nešėjas buvo Prezidentūros žmonės. Ministerijoje negimė jokios idėjos. Paprašius įvardyti konkretų asmenį, buvo pateikta tuometinio Prezidentės patarėjo N. Udrėno pavardė.²¹⁷ Šį rūkstantį šautuvą siekta patvirtinti interviu su Prezidentūros atstovu metu. Pripažinta, kad Prezidentė turėjo aiškią kryptį – vartotojų interesų užtikrinimą, skaidant monopolijas, tačiau pasitikėdama savo patarėju ji jam buvo suteikusi visišką veiksmų laisvę. N. Udrėnas išties buvo tas žmogus, kuris reguliarių formalių ir neformalių susitikimų su atsakingais asmenimis metu skleidė idėjas ir konkrečius pasiūlymus politikos formavimui, t.y. pasižymėjo transformacine lyderyste.²¹⁸

XVI-osios LRV kadencijos pradžioje Energetikos ministru paskirtas LLRI atstovas J. Neverovičius buvo potencialus lyderis, aktyviai mėginęs naudoti transformuojančiąją lyderystę. Vilniaus Savivaldybės atstovas laikotarpį, kuomet jis ėjo savo pareigas, įvertino teigiamai, kadangi ministras daug dėmesio skyrė Vilniaus ŠŪ problemoms ir ieškojo sprendimo, bendradarbiaudamas su savivaldybe. Priešingai, to jis negalėjo pasakyti apie ankstesnį ministrą. Mėginimo lyderiauti užuominas atskleidė ir interviu su pačiu J. Neverovičiumi. Pvz., teigė bandęs įtikinti Prezidentę dėl privataus kapitalo ir konkurencijos naudos, rengiant NSŪP.²¹⁹ Taigi, jis bandė keisti, t.y. transformuoti, jos tuometinius įsitikinimus. Išnaudoti lyderystės potencialo nepavyko dėl pamatinių įsitikinimų skirtumų su kitais esminiais tuometiniais posistemio veikėjais.

Svarbu atkreipti dėmesį ir į XVI-osios LRV Ministrą Pirmininką A. Butkevičių. Interviu rezultatai parodė, kad Premjeras atliko lyderio vaidmenį ryžtingais veiksmais dėl atliekų panaudojimo elektros ir šilumos gamyboje, kogeneracijos būdu. Anot K. Škiudo, tai stiprus, politinis ir valingas sprendimas,

²¹⁵ Aida Valinskienė, Šilumos ūkyje nesuprantami virazai. Respublika.

<http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/verslas/silumos_ukyje_nesuprantami_virazai/>

²¹⁶ Interviu su K. Škiudu, Interviu su J. Neverovičiumi, kt.

²¹⁷ Interviu su D. Korsakaite

²¹⁸ Interviu su Prezidentūros atstovu

²¹⁹ Interviu su J. Neverovič

atliekų deginimą planuojant ir reguliuojant valstybės lygmeniu, bei vengiant perteklinių pajėgumų, kadangi tokius planus jau kurį laiką turėjo ir privatūs investuotojai.²²⁰ N. Rasburskis, kaip lyderį, išskyrė XVI-ąją Vyriausybę bendrai, nenorėdamas įvardyti konkrečių asmenų, tačiau pabrėždamas, kad tai ne vien Premjeras. Tuo tarpu pačios Vyriausybės atstovas vengė tiesaus atsakymo į klausimą apie lyderį, teigdamas “[...] čia taip įvardyti lyderį... Jei aš jį įvardysiu, jūs gal įrašą arbitražui ar kokiam Danpoweriui atiduosit.” Kita vertus, akcentuotas Ministro Pirmininko vaidmuo, tačiau a) toks lyderio išskyrimas gali būti susijęs su institucine priklausomybe ir patogumu atsakomybę sieti su viešu Vyriausybės vadovu, b) ne kartą minėta, kad Premjeras natūraliai palaikė kaitą. Verta atkreipti dėmesį, kad palaikymas savaime nereiškia lyderiavimo, o giliau pažvelgus į Premjero komandą, peršasi mintis, kad idėjų skleidėju Vyriausybės lygmeniu, galėjo būti Premjero patarėjas energetikos klausimais T. Garasimavičius. Vyriausybės atstovui uždavus klausimą dėl jo vaidmens, buvo pripažinta, kad daugeliu atvejų tai buvo jo asmeninės idėjos, o turint kryptį, jis matė ir priemones, kurių buvo galima imtis. Be to, jis buvo ir tas asmuo, kuris tiesiogiai bendradarbiavo su Prezidentūra.²²¹

Nors Prezidentės įsitikinimų pokyčiai sutapo su besikeitusia ŠŪ politikos kryptimi, interviu rezultatai atskleidė, kad XVI LRV kadencijos metu Prezidentūroje idėjų nešėjų neliko²²² (sutampa su N. Udrėno darbo Prezidentūroje pabaiga 2012 m.). Vyriausybės atstovas atviravo, kad su Prezidentūra vyko glaudus darbas, o viso proceso metu buvo jaučiamas palaikymas, tačiau konkretūs sprendimai, tokie kaip kvotų naikinimas ar NŠŪP, nebuvo Prezidentūros iniciatyvos.²²³ Tyrimas atskleidė, kad šiuo laikotarpiu didžiausią įtaką darė kogeneracinių elektrinių Vilniuje ir Kaune įgyvendintoja. Kaip teigė pašnekovė „dabar šilumos ūkio politiką atskirais fragmentuotais lūžiais formuoja „Lietuvos energijos“ konglomerato žmonės.“²²⁴ Kita vertus, negalima visiškai paneigti Prezidentūros vaidmens, kadangi Prezidentė pasižymėjo spaudimo darymu kuo greičiau įgyvendinti ŠŪ pertvarką, pareiškimais savo metiniuose pranešimuose bei susitikimų su Energetikos ministru metu (transakcinės lyderystės bruožai) bei telkė palaikymą pokyčiams (transformacinės lyderystės bruožai). Be to, būtina paminėti, kad „Lietuvos energijos“ Kogeneracinių jėgainių projektų tarnybos vadovu tapo N. Rasburskis – buvęs Prezidentės patarėjas energetikos klausimais.

Interviu metu taip pat pavyko užčiuopti ir, pašnekovų vadinamą, neigiamą lyderystę. J. Neverovičius teigė, kad sunku identifikuoti lyderius politikų tarpe, tačiau jis išskyrė “Vilniaus energiją”,

²²⁰ Interviu su K. Škiudu

²²¹ Interviu su Vyriausybės atstovu

²²² Interviu su D. Korsakaite

²²³ Interviu su Vyriausybės atstovu

²²⁴ Interviu su D. Korsakaite

pripažindamas, kad jų lyderystė pasireiškė labiau neigiama prasme.²²⁵ Taigi, „Vilniaus energiją“ galima laikyti trečiosios koalicijos lydere, veikusia įvairiais įtakos kanalais.

Įvertinus aukščiau pateiktą informaciją, **patvirtinama šeštoji tyrimo hipotezė**. Visgi, svarbu pabrėžti, kad sutarimo tarp visų trijų koalicijų siekti nereikėjo, kadangi svarbiausi sprendimai priimti Vyriausybės lygmeniu.

5. Šilumos ūkio politikos sprendimai, jų įgyvendinimas ir rezultatai

Įstatymų pakeitimai ir Vyriausybės nutarimai

Interviu metu vieningai pabrėžta, kad svarbiausias („reikšmingas, inovatyvus ir labai modernus“²²⁶) XV-osios Vyriausybės kadencijos metu priimtas sprendimas – rinkos atvėrimas NŠG. Tai padaryta ŠŪĮ 10 str. pakeitimu 2010 m. birželį. Juo numatyta, kad šilumos tiekėjai superka iš NŠG šilumą, pagamintą iš biokuro, AEI, deginant atliekas ir geoterminės energijos, už ne didesnę nei šilumos tiekėjo šilumos gamybos vienanarė kaina.²²⁷ Šiuo pakeitimu padėti pamatai konkurencinei aplinkai šilumos gamyboje.²²⁸

Kitas svarbus, ne vienareikšmiškai vertinamas, sprendimas sekė 2011 m. rugsėjį, kuomet Prezidentės iniciatyva šilumos punktų prižiūrėtojai atskirti nuo tiekėjų. ŠŪĮ įstatyme numatyta, kad „Pastato šildymo ir karšto vandens sistemos prižiūrėtoju (eksploatuotoju) negali būti šilumos tiekėjas ar asmenys, susiję su šilumos tiekėju darbo santykiais ar tiekiantys prekes ar teikiantys paslaugas šilumos tiekėjui, ar šilumai gaminti naudojamo kuro, šilumos tiekimo veiklai naudojamų apskaitos prietaisų ar kitų įrenginių gamintojai, taip pat asmenys, kurie verčiasi šilumai gaminti naudojamo kuro didmenine ar mažmenine prekyba, ar asmenys, kartu su išvardytais asmenimis priklausantys susijusių ūkio subjektų grupei pagal Konkurencijos įstatymą.“²²⁹ Šis žingsnis matytas kaip priemonė vertikalios integracijos ribojimui.

Suformavus XVI-ąją Vyriausybę, pirmas svarbus sprendimas 2013 m. liepą buvo biokuro kvotų ir rėmimo per VIAP panaikinimas, Atsinaujinančių išteklių energetikos pakeitimo įstatymu²³⁰ ir Įstatymo

²²⁵ Interviu su J. Neverovič

²²⁶ Interviu su D. Korsakaite

²²⁷ Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymas. XI-862. 2010-06-01.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373859&p_query=&p_tr2=>

²²⁸ Interviu su N. Rasburskiu

²²⁹ Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2, 3, 20, 22, 28, 31, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. XI-1608. 2011-09-29. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=407675&p_query=&p_tr2=>

²³⁰ Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 5, 12, 13, 36, 40, 41, 42, 57 ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas. 2013 m. liepos 2 d. Nr. XII-495. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F0A938D4ED8A>>

pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymu.²³¹ Vyriausybės atstovas pabrėžė, kad tuo siekta tolesnę biokuro kogeneracijos plėtrą užtikrinti per paramą subsidijoms, panaudojant europines lėšas, bei planavimo būdu, numatant konkrečius reikalingus pajėgumus NŠŪP.²³²

Siekiant didinti valstybės vaidmenį komunalinių atliekų tvarkyme ir panaudojime kogeneracinėje šilumos ir elektros gamyboje, 2014 m. sausį Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimu įtvirtinta nuostata, kad komunalinės atliekos gali būti deginamos tik Vyriausybės valstybinės reikšmės pripažintuose objektuose.²³³ Vasarį, įgyvendinant šį pakeitimą buvo priimtas LRV nutarimas Dėl valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo ir pripažinimo, kuriame įtvirtinta nuostata, kad komunalinių atliekų projektai skirti energijos gamybai privalomai turi tenkinti kelias sąlygas: turi būti gaminama ne tik šiluma, bet ir elektros energija (kogeneracija), valstybė šiuose projektuose privalo išlaikyti kontrolę (ne mažiau 51 proc. akcijų), kt.²³⁴ Priimant šiuo dokumentus, argumentuota tuo, kad sektorius planuojamas chaotiškai, neefektyviai, įrenginiai arba nėra statomi, arba planuojami pertekliai, kurių eksploatavimui nebus galima užtikrinti pakankamo atliekų kiekio.²³⁵ Šiais dokumentais padėti pamatai Vilniaus ir Kauno kogeneracinių elektrinių projektų įgyvendinimo modeliui, vėliau numatytam NŠŪP.

LRV 2014 m. balandžio 9 d. pasitarime pritarta Nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2014–2020 metų programos projektui. Po svarstymo pasitarime buvo pakoreguotas Energetikos ministerijos pateiktas Programos variantas ir įtvirtinta nuostata, kad Vilniaus ir Kauno atliekų ir biokuro kogeneracinių elektrinių projektuose valstybė turėtų išlaikyti kontrolę (ne mažiau 51 proc.) bei kiti aktualūs dalykai. Kadangi, LRV nutarimai yra priimami LRV posėdyje, šis Programos projektas, kuriam buvo pritarta tik pasitarime, nėra laikomas norminiu teisės aktu. Jo priimti nepavyko, kadangi nebuvo atliktas programos strateginis poveikio aplinkai vertinimas (SPAV). 2014 gegužę priimtas LRV nutarimas dėl Vilniaus ir Kauno kogeneracinių elektrinių pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais projektais. Projektų vykdytoju paskirta UAB Lietuvos energija (ne mažiau 51 proc. akcijų), pavedant konkurso

²³¹ Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 5, 12, 13, 36, 40, 41, 42, 57 ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymas. 2013 m. liepos 2 d. Nr. XII-494. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9542BCFE0D55>>

²³² Interviu su Vyriausybės atstovu

²³³ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo Nr. VIII-787 4 straipsnio pakeitimo įstatymas. 2014 m. sausio 23 d. Nr. XII-769. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0118561089a811e397b5c02d3197f382>>

²³⁴ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 113 „Dėl Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarkos“ pakeitimo. 2014 m. vasario 19 d. Nr. 158. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c810e3809af211e3a4affcaaa513aa57>>

²³⁵ Interviu su Vyriausybės atstovu

būdu pritraukti partnerius 49 proc. daliai.²³⁶ 2015-03-18 Atlikus SPAV, programa priimta LRV posėdyje 2015 m. kovą.²³⁷

Reguliavimo pokyčiai

Pagal reguliavimą iki 2009 m., šilumos kainą leista perskaičiuoti ne dažniau kaip kartą per metus, kas buvo nekorektiška ir neatitiko gerosios praktikos. Pasibaigusi sutartis su Gazprom ir drastiškai kylanti dujų kaina tapo išorės signalu skirti dėmesį reguliavimui bei užtikrinti, kad šilumos gamybos sąnaudos neviršija pajamų už parduotą šilumos energiją, susidarant milžiniškiems sukauptiesiems nuostoliams.²³⁸ Atsižvelgiant į tai, ŠŪĮ pakeitimo ir papildymo įstatymu įtvirtinta galimybė, kas mėnesį perkaičiuoti šilumos kainas ir taip lanksčiau reaguoti į kuro kainų pokytį.²³⁹ Leidus bendrovėms savarankiškai keisti šilumos kainą, VKEKK buvo atsakinga už kasmetinį pokyčių pagrįstumo įvertinimą.²⁴⁰

2010 m. patvirtinus ŠŪĮ 10 str. pakeitimą, VKEKK patvirtino jį įgyvendinantį teisės aktų paketą, kuriuo kompleksiskai siekta sudaryti prielaidas ir užtikrinti veiksmingą konkurenciją šilumos gamyboje, skatinti AEI ir atliekinių energijos išteklių naudojimą ir vartotojų teisę į šilumą mažiausiomis sąnaudomis.²⁴¹ Tai - NŠG pripažinimo nereguliuojamais tvarka, Šilumos supirkimo iš NŠG tvarka bei Šilumos kainų nustatymo metodikos dalinis pakeitimas.

1. Pirmasis lėmė, kad šilumos gamybos kainodara tapo privaloma visiems NŠG, tačiau esant pagrįstam NŠG prašymui, VKEKK, atlikusi tyrimą, gali nuspręsti netaikyti privalomosios kainodaros. Komisija tokį sprendimą gali priimti, jei a) NŠG atitinkamoje CŠT sistemoje negamina reikšmingos įtakos tos sistemos kainai darančio šilumos kiekio, b) NŠG veiksmai ar ketinimai nedarą įtakos CŠT sistemos ūkinei veiklai. Bet kokiu atveju, NŠG gaminama šiluma negali būti brangesnė nei pagrindinio tiekėjo gamybos kaina arba kuro dedamoji.²⁴²
2. Antruoju nustatyta, kad NŠG, naudojančios iškastinį kurą gali šilumą parduoti ne brangiau nei šilumos tiekėjo kuro dedamoji, o naudojančios AEI ar atliekinius išteklius – ne brangiau

²³⁶ Dėl Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais projektais. 2014 m. gegužės 28 d. Nr. 486. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0488baf0eb1f11e3bb22becb572235f5>>

²³⁷ Dėl Nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2015–2021 metų programos patvirtinimo. 2015 m. kovo 18 d. Nr. 284. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/89b9df10d3c711e49a8e8a8aa8141086?positionInSearchResults=16&searchModelUUID=252d5f9b-63a9-4066-9a9b-635683ea3bd0>>

²³⁸ Interviu su D. Korsakaite

²³⁹ Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2, 15, 22, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. 2009 m. gegužės 12 d. Nr. XI-250. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=344418&p_query=&p_tr2=>

²⁴⁰ Interviu su D. Korsakaite

²⁴¹ VKEKK 2010 m. Veiklos ataskaita. P. 9

²⁴² Dėl Šilumos supirkimo iš nepriklausomų šilumos gamintojų tvarkos ir sąlygų aprašo patvirtinimo. 2010 m. spalio 4 d. Nr. O3-202. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A37C2263838C>>

nei gamybos kaina, įskaičiuojant ir investicijas į įrenginius, nusidėvėjimą, darbo užmokestį, kt.²⁴³

3. Trečiuoju siekta labiau prognozuojamos teisinės bei ekonominės aplinkos, skatinančios investicijas bei konkurencijos atsiradimą atskiruose ŠŪ segmentuose.²⁴⁴

Kaip teigė tuometinė VKEKK pirmininkė, svarbiausia, kad šiuo paketu reguliatorius nustatė saugiklius, jog joks nepasiteisinęs investicinis projektas nebūtų perkeltas ant vartotojų pečių. T.y. užtikrino, kad vartotojas nemokėtų brangiau nei investicijos nebuvimo atveju.²⁴⁵

Stebint rinkos vystymąsi ir identifikavus tinklų valdytojų išskirtinę padėtį bei žymiai didesnę derybinę galią, 2012 m. nustatyta, kad tiekėjas privalo supirkti šilumą iš NŠG, jeigu šiluma atitinka nustatytus kokybinius parametrus, o siūloma kaina ne didesnė nei tiekėjo palyginamosios šilumos gamybos sąnaudos. Tais pačiais metais, vis garsiau kalbant apie susidariusias vertikalias monopolijas, įtvirtinta teisė reguliuoti vertikaliam susijusiam asmeniui, jiems turint reikšmingą įtaką sektoriaus dalyvių veiklos rezultatams ir konkurencinei aplinkai. Be to, tiekimas pastato viduje tapo visiškai atskirtu nuo infrastruktūros valdytojų interesų, t.y. veiklą už šilumos įvado leista vykdyti tik su sistemos operatoriumi nesusijusiems asmenims.²⁴⁶

Analizuojamu laikotarpiu patvirtinta eilė kitų smulkių pakeitimų, orientuotų į efektyvesnę ir skaidresnę rinkos veikimą. Tačiau interviu rezultatai atskleidė, kad per pastaruosius keletą metų reguliatoriaus lygmeniu nepriima jokių svarbių sprendimų.²⁴⁷

Konkurencijos įgalinimo rezultatai

Šiame skyriuje analizuojama, kaip buvo pasinaudota ŠŪĮ 10 str. pakeitimu sukurtomis sąlygomis į šilumos gamybos rinką įeiti naujiems žaidėjams bei kokius rezultatus, šilumos kainos klausimu, tai lėmė. Daugiausiai remiamasi VKEKK nuo 2013 m. rengiamomis NŠG gaminamos šilumos energijos rinkos apžvalgomis.

Nuo pat vadinamojo „konkurencijos eksperimento“ pradžios, pagal NŠG koncentraciją, Kaunas užėmė vieną lyderiaujančių pozicijų. Bene greičiausiai atvertos rinkos galimybėmis pasinaudojo UAB „GECO Kaunas“, o bendras NŠG, iš kurių šilumą pirko AB „Kauno energija“, skaičius 2013 m. I –

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. O3-96 patvirtintos šilumos kainų nustatymo metodikos dalinio pakeitimo. 2010 m. spalio 4 d. Nr. O3-203
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383248&p_query=&p_tr2=>

²⁴⁵ Interviu su D. Korsakaite

²⁴⁶ VKEKK veiklos ataskaitos – 2011-2012 m.

²⁴⁷ Interviu su D. Korsakaite

2015 m. III ketvirtį svyravo nuo 5 iki 9.²⁴⁸ Tuo tarpu Vilniuje NŠG pasižymėjo tiek vėlesniu atėjimu į rinką, tiek žemesniu bendru skaičiumi - 2013 m. į rinką atėjo UAB „Aliejaus investicijų projektai“,²⁴⁹ 2014 m. - UAB „Technology Projects“,²⁵⁰ 2015 m. - UAB „Pramonės energija.“²⁵¹

Anot VKEKK, sistemoje veikiančių NŠG skaičius daro tiesioginę įtaką šilumos tiekėjų parduodamos šilumos kainai. Kuo didesnis NŠG skaičius šilumos tiekimo sistemoje – tuo didesnė konkurencija ir mažesnė svertinė perkamos šilumos kaina. Taip pat pastebėta, kad svertinė kaina mažėja, perkant didelius šilumos kiekius.²⁵² Tai pasireiškė Kauno atveju, kadangi dėl aukšto NŠG skaičiaus ir augančios biokuro dalies šilumos gamyboje mažėjo AB „Kauno energija“ parduodamos šilumos kaina vartotojams. Dėl konkurencijos labai mažėjo ir UAB Kauno termofikacijos elektrinės gamybos apimtys. Į AB „Kauno energija“ tinklus 2014 m. IV ketv., palyginti su 2012 m. IV ketv., KTE patiekė 2,3 karto mažiau šilumos.²⁵³

Žemiau pateiktuose grafikuose matyti Kauno ir Vilniaus miestų šilumos kainų svyravimas nuo 2009 m. spalio iki 2016 m. balandžio mėnesio bei iš NŠG supirktos šilumos energijos dalis bendrame balanse. Kylančią šilumos kainą analizuojamo laikotarpio pradžioje lėmė auganti gamtinių dujų kaina ir žemas biokuro panaudojimas šilumos gamyboje. Matyti, kad pirmus kelerius metus po konkurencijos šilumos gamyboje įgalinimo kaina ženkliai nemažėjo. Tai galima paaiškinti tuo, kad dėl nustatyto reguliavimo NŠG galėjo šilumą parduoti ne didesne nei pagrindinio šilumos tiekėjo kaina. Taigi, buvo siūloma vos keliais nuošimčiais žemesnė kaina. Kauno atveju, kainos žemėjimą užtikrino augantis NŠG skaičius, kuomet skirtingi biokurą naudojančios gamintojai, konkuruodami tarpusavyje, siekdami parduoti pagamintą šilumą, ėmė leisti šilumos kainą. Kauno atveju, bendram šilumos kainos mažėjimui reikšmingos įtakos turėjo ir AB „Kauno energija“ atliktos investicijos į biokurą naudojančius įrenginius.

²⁴⁸ Remiantis NŠG rinkos apžvalgomis 2013–2015 m. VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos energijos rinkos apžvalga.“

<www.regula.lt/siluma/Puslapiai/nepriklausomi%20silumos%20gamintojai/nepriklausomu-silumos-gamintoj-rinkos-apzvalga.aspx>

²⁴⁹ VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2013 m. IV ketv.“ 2014 m. kovas. P. 17. <http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2014-rugpjutis/NSG_apzvalga_2013_IV_ketvirtis.pdf>

²⁵⁰ VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2014 m. III ketv.“ 2014 m. lapkritis. P. 29.

<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2014-gruodis/NSG_apzvalga_2014_III_ketv-tnaujinta-2014-12-09.pdf>

²⁵¹ VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2015 m. I ketv.“ 2015 m. spalio. P. 8

<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2015-spalis/VKEKK_NSg_gamybos_rinkos_apzvalga_2015_I_ketv.pdf>

²⁵² VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2014 m. III ketv.“ P. 22-23.

²⁵³ VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2014 m. IV ketv.“ 2015 m. gegužė. P. 8. <http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2015-geguze/NSG_ataskaita_2014_IV_ketv.pdf>

Palyginamųjų šilumos gamybos sąnaudų mažėjimas viena vertus apunkino NŠG galimybę konkuruoti, kita vertus užtikrino ženkliai žemesnę šilumos kainą vartotojams.²⁵⁴

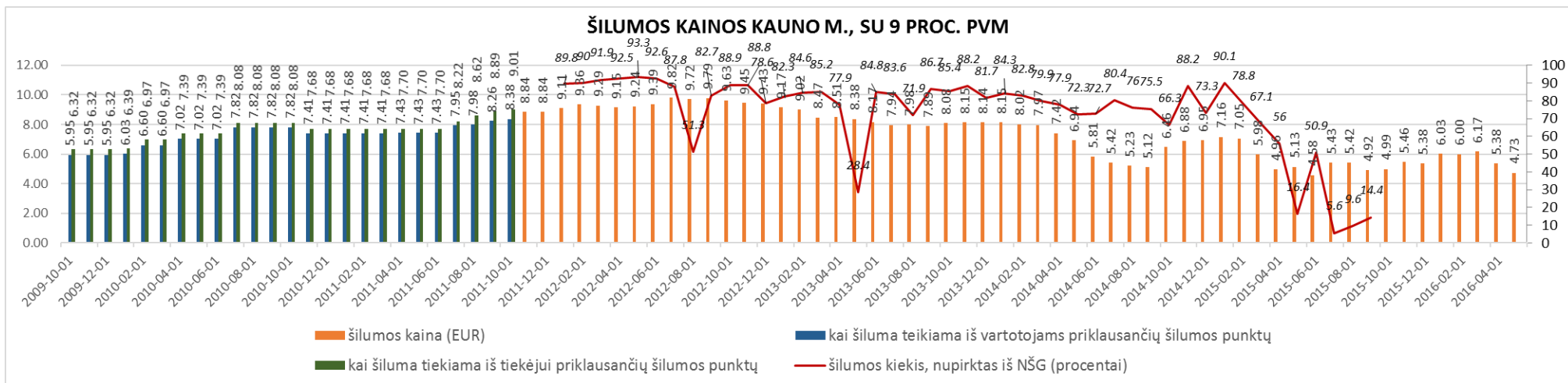
Tuo tarpu Vilniuje konkurencija pasireiškė žemesniu mastu dėl vėlesnio NŠG atėjimo į rinką ir mažesnio jų skaičiaus. Visgi, galima matyti, nors ir mažiau ženklų šilumos kainos mažėjimą, kuriam įtakos turėjo NŠG parduodamos šilumos kaina ir sumažėjusi UAB „Vilniaus energija“ naudojamų dujų kaina.²⁵⁵

Svarbu pastebėti, kad NŠG didžiausią efektą šilumos kainos atžvilgiu turėjo esant minimaliam šilumos poreikiui (šiltuoju sezonu). Tuo tarpu esant maksimaliam šilumos poreikiui šaltuoju sezonu, NŠG skaičius nedarė arba darė mažiau ženklų įtaką galutinei šilumos kainai vartotojams.²⁵⁶ Taigi, konkurencijos efektas tiesiogiai priklausė nuo sezoniškumo - prasidėjus šildymo sezonui ir išaugus šilumos poreikiui konkurencija mažėjo. Dėl ko NŠG pardavė šilumos energiją arti šilumos tiekėjo gaminamos šilumos palyginamųjų sąnaudų.

²⁵⁴ VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2015 m. III ketv.“ p. 25
<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2016/2016-vasaris/NSG_apzvalga_2015_III_ketv_atnaujinta.pdf>

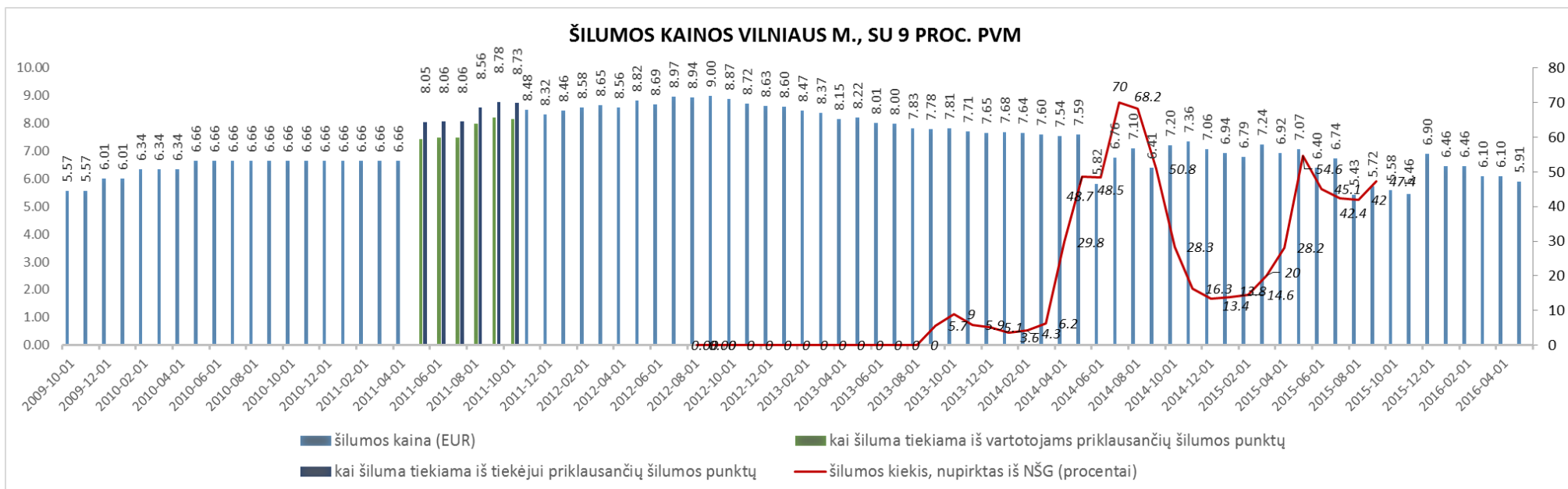
²⁵⁵ VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2015 m. I ketv.“ P. 29.

²⁵⁶ VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2015 m. III ketv.“ p. 22

Paveikslas. Šilumos kainos kaita Kauno m.

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis VKEKK nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos energijos rinkos apžvalgomis (2013-2015 m.) bei VKEKK pateiktais duomenimis apie šilumos tiekimo bendrovių šilumos kainas (duomenys atnaujinti 2016.05.01).

Paveikslas. Šilumos kainos kaita Vilniaus m.

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis VKEKK nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos energijos rinkos apžvalgomis (2013-2015 m.), VKEKK pateiktais duomenimis apie šilumos tiekimo bendrovių šilumos kainas (duomenys atnaujinti 2016.05.01) bei „Vilniaus Energija“ duomenimis dėl šilumos ir karšto vandens kainų Vilniaus gyventojams.

Mokymasis iš politikos įgyvendinimo

Analizuojant Lietuvos ŠŪ politiką, svarbu suvokti, kad tai nėra baigtinis produktas, sukuriamas priėmus tam tikrą sprendimą ar įgyvendinus reformą. Tai nenutrūkstamas tobulinimo ir galimų problemų sprendinių ieškojimo procesas, pasireiškęs ir nagrinėjamu laikotarpiu.

Kaip minėta, po 1997 m. pertvarkos, ŠŪ perėjus savivaldybių valion, dėl sudėtingos finansinės situacijos ir įrenginių nudėvėjimo, kai kurios savivaldybės savo valdomus ŠŪ išnuomavo privatiems operatoriams. Bėgant laikui tapo aišku, kad tai ne visuomet turėjo vien teigiamų padarinių (pvz., smūginės investicijos, nuostolių tinkluose sumažinimas, finansinės situacijos gerinimas, kt.). Anot N. Rasburskio, buvo klaidinga manyti, kad į monopolinę veiklą atėjęs privatininkas norės tik gero, kadangi esminis jo tikslas – pelnas. Teko išmokti pamoką, kad nuomotojai nėra nei panacėja, nei pranašai, sprendžiantys ŠŪ problemas. Atvirakščiai, savivaldybių įmonės, kurios buvo šiuolaikiškos, veržlios, mokačios ir gebančios valdyti ŠŪ, susitvarkė žymiai geriau nei nuomininkai. Kaip bene geriausių pavyzdį pašnekovas pateikė Vilnių, kuriame pasireiškė didelė įtampa ir neigiami ženklai, kad finansinė interesų grupė, kurdama paslaugų teikimo grandines, stengiasi iš miestiečių išspausti viską, ką gali.²⁵⁷ Tuo tarpu J. Neverovičius pastebėjo, kad nors koncesijos modelis teoriškai nėra blogas, buvo sukompromituotas ir nesėkmingas.²⁵⁸

Matant, kad ūkiai nugyvenami, o savivaldybės nesijaučia stabiliais jų šeimininkais, pradėta eiti nuomos sutarčių nepratęsinėjimo keliu. 2017 m. pasibaigus nuomos sutarčiai su Dalkia, Vilniaus ŠŪ grįš į savivaldybės rankas. Galima teigti, kad neigiamų ženklų didėjimas lėmė ir konkurencijos įgalinimo iniciatyvas. Siekiant sudaryti spaudimą pagrindiniams šilumos tiekėjams didžiuosiuose miestuose, atvertos galimybės į rinką ateiti NŠG. Interviu metu paaiškėjo, kad skatinant NŠG kartu tikėtasi ir privačių operatorių socialinio supratimo, tačiau atsiradus pirmiesiems šilumos kaina visiškai nemažėjo, arba mažėjo labai neženkliai. Tuomet suprasta, kad privatūs investuotojai, atstovaujantys savus interesus, nepriklausomai nuo šilumos gamybos galimumų, niekada neteiks socialinės paslaugos. Bus tiesiog siekiama maksimizuoti pelną. Ir, anot pašnekovų, tai mažąsias katilines pasistačiusiems gamintojams puikiai pavyko. Įvairiais skaičiavimais, katilinės atsipirko per 1,5 – 2 metus. Pašnekovai tai įvardijo kaip „greitą konkurenciją“, įgalinusia greitą atsipirkimą, vadovaujantis principu „po manęs nors ir tvanas“.²⁵⁹

Kauno atveju konkurencija neatnešė greito efekto, tačiau Vilniaus atvejis kompleksiškesnis. Kaip teigė pašnekovas, pats šilumos tiekėjas pasistatė sau konkurentus, o kitiems ilgą laiką neleido įeiti į

²⁵⁷ Interviu su N. Rasburskiu

²⁵⁸ Interviu su J. Neverovič

²⁵⁹ Interviu su N. Rasburskiu

rinką.²⁶⁰ Būtent tikėjimas, kad „konkurencijos eksperimentas“ nepasitvirtino bei tai, kad buvo investuojama į paprastas biokuro katilines, o ne kogeneracines elektrines lėmė NŠŪP rengimą ir valstybinių projektų numatymą didžiuosiuose miestuose.²⁶¹

Svarbu pabrėžti, kad klausiant ar NŠŪP numatomi objektai apsunkina sąlygas NŠG, nuomonės dalinai išsiskyrė. N. Rasburskis teigė, kad rėkimas, jog taip ŠŪ suvalstybinamas yra netiesa, kadangi patys objektai taip pat bus NŠG, gaminantys tik dalį reikiamos energijos. Jo skaičiavimais, Vilniuje būsiantys 227 MW pajėgumai, esant 1000 MW poreikiui, užtikrins tik 22 % bendro tiekiamo šilumos kiekio.²⁶² Kitokios nuomonės besilaikiusi pašnekovė teigė, kad tai reiškia NŠG diskriminavimą, akcentuodama, jog kogeneracinių elektrinių statybai bus panaudojamos subsidijos, neįskaičiuojamos į šilumos kainą.²⁶³

Apibendrinant, analizuojamu laikotarpiu ŠŪ politikos sistemyje galima fiksuoti mokymąsi iš politikos įgyvendinimo. Mokymasis vyko tiek koalicijos viduje, tiek tarp koalicijų. Pvz., 2014 m. LRV prioritetu buvo ŠŪ pertvarka, siekiant mažinti kainas, tačiau gavus mokslinės informacijos apie kintančią rinkos struktūrą ir padėtį mažesniuose miestuose, 2015 m. jau persikoncentruota tik į Vilnių ir Kauną. Be to, XVI LRV savo veiklos programoje rodė konkurencijos tarp šilumos gamintojų tęstinumą, kuriai pamatus padėjo oponuojanti XV-oji LRV. Taip pat matydama, kad patvirtintas biokuro biržos modelis neveikė, XVI-oji Vyriausybė jį keitė ir įtvirtino palaipsnių privalomąjį pirkimą per biržą. Ypač vaizdžiu mokymosi pvz. tapo kintantys Prezidentės įsitikinimai, kas lėmė jos priskyrimą dviems koalicijoms skirtingais laikotarpiais. Be to, priiminėjant NŠŪP, pirmoji koalicija elgėsi santūriai, matydama, kad konkurencijos modelis ne visur davė matomų rezultatų. Taigi, **septintoji tyrimo hipotezė patvirtinama**. Mokymasis tarp koalicijų didino sėkmingo rezultatų pasiekimo – sprendimų priėmimo – tikimybę, sumažindamas oponuojančių koalicijų pasipriešinimą.

Išvados

Šio magistro darbo tyrimo objektu tapo ŠŪ politikos (centrinio lygiu) kaita didžiuosiuose miestuose (Vilniuje ir Kaune). Pritaikius Vyriausybės veiklos prioritetų įgyvendinimo ir rezultatų teorinį analizės pagrindą bei pasitelkus proceso sekimą, tyrime siekta išanalizuoti, kokie veiksniai ir jų konfigūracijos lėmė ŠŪ politikos kaitą, labiausiai koncentruojantis į XV ir XVI Vyriausybės valdymo laikotarpį. Tyrimo metu atskleista, kad analizuojamu laikotarpiu sistemyje veikė trys koalicijos –

²⁶⁰ Interviu su Vyriausybės atstovu

²⁶¹ Interviu su K. Karosu

²⁶² Interviu su N. Rasburskiu

²⁶³ Interviu su D. Korsakaite

koalicija “Už šilumos ūkio liberalizavimą”, koalicija “Už didesnę valstybės įsikišimą” bei konjunktūrinė koalicija, atstovavusi didžiųjų šilumos tiekėjų interesus.

Svarbu pabrėžti, kad iki šiol į Lietuvos ŠŪ orientuoti darbai buvo daugiausiai turinio literatūra, t.y. pasižymėjo itin techniniu pobūdžiu. Tuo tarpu šiuo tyrimu pakilta į aukštesnį lygmenį, aiškinant politikos kaitą per politikos procesą ir taip siekiant prisidėti prie ŠŪ politikos fenomenalumo supratimo. Tyrimu taip pat prisidedama prie naudojamo analizės pagrindo autorių sudarytos tyrimų darbotvarkės, papildant ją ŠŪ politikos kaitos atveju ir suteikiant galimybę palyginti iki šiol surinktus rezultatus su kompleksiška ŠŪ politikos sritimi. Užpildyta ir PKP taikymo ŠŪ politikai niša.

Pirmoji hipotezė, kad svarbūs sukrėtimai už VP posistemio ribų yra būtina, bet nepakankama sąlyga reikšmingiems sprendimams dėl ŠŪ politikos kaitos **patvirtinta**. Svarbiausiu išorės šoku tapo drastiškai kylanti importuojamų gamtinių dujų kaina, lėmusi augančią šilumos kainą bei vartotojų nepasitenkinimą. Šie veiksniai vertė svarbiausias centrinės valdžios institucijas telkti dėmesį ir ieškoti galimų problemos sprendimo būdų. Po 2008-ųjų m. Seimo rinkimų valdančiąją daugumą sudarius liberaliosioms politinėms jėgoms bei išrinkus Prezidentę, tiesiogiai paskelbusią kovą su vertikaliomis monopolijomis, priimti rinką naujiems žaidėjams atvėrę sprendimai, kuriais siekta daryti spaudimą pagrindiniams Vilniaus ir Kauno šilumos tiekėjams. Visgi, dėl koncentracijos į kitus energetinius projektus, žmogiškųjų išteklių stokos ir nepakankamo politinio dėmesio, esminė pertvarka ŠŪ XV-osios Vyriausybės valdymo laikotarpiu nebuvo pasiekta. Tuo tarpu XVI-oji Vyriausybė šilumos ūkio pertvarką paskelbė savo prioritetu, sukonzentravo išteklius ir pasitelkdama įvairias veiklos strategijas bei turėdama Prezidentės palaikymą patvirtino kaitos sprendimą, įnešdama į sektorių valstybinio planavimo bei užtikrindama valstybės intervenciją šilumos gamyboje didžiuosiuose miestuose. Taigi, **antroji tyrimo hipotezė** (dėl politinio dėmesio svarbos reikšmingos VP kaitos tikimybei) **patvirtinta**.

Patvirtinta ir trečioji tyrimo hipotezė dėl intervencijos logikos tinkamumo reikšmės sėkmingam sprendimų priėmimui, kadangi A. Sekmoko siūlyta ŠŪ pertvarka, pritaikant III-iojo ES energetikos paketo principus, buvo energetiškai abejotina, neišbaigta ir per vėlyva, turint omenyje artėjančius rinkimus. Tuo tarpu NŠŪP parengta LEI atliktos studijos pagrindu, pateikiant aiškia priežastinę logiką, numatant nuoseklius tikslus, uždavinius ir priemones. Ambicingiausiu ir bene vieninteliu esminių nesutarimų sukėlusiu programos aspektu tapo kogeneracinių elektrinių projektų Vilniuje ir Kaune įgyvendinimo modelis, tiesiogiai atspindėjęs XVI-osios Vyriausybės siekį į ŠŪ politiką įnešti daugiau valstybinio planavimo, o kartu lėmęs esminį Energetikos ministro pasipriešinimą. Visgi, panaudojus buldozerio strategiją, sprendimas buvo priimtas, tad **ketvirtoji tyrimo hipotezė labiau paneigiama**.

Nors nepavyko rasti aiškių įrodymų, leidžiančių patvirtinti demonizavimo strategijos naudojimą tarp pirmųjų dviejų koalicijų, ji labai aiškiai naudota pirmųjų dviejų koalicijų santykiuose su trečiaja. Politikos sprendimai buvo iš esmės orientuoti į rinkos skaidrinimą, piktnaudžiavimų panaikinimą bei vertikalinių monopolijų pažabojimą, formuojant viešąjį diskursą, kad augančios šilumos kainos kalti vien šilumininkai, siekiantys maksimizuoti savo pelnus Lietuvos gyventojų sąskaitomis. Netylėjo ir demonizuojama trečioji koalicija, kuri XV LRV kadenciją vadino “tamsos amžiumi”, “juodoju periodu”, SGD terminalo statybas bei kitus sprendimus vadino dujų karu prieš biokurą. Visgi, konjunktūrinės koalicijos argumentai buvo atvirai ignoruojami, o politika nukreipta prieš ją, kas net galėjo padėti susitelkti politikos formuotojams kovoje prieš bendrą priešą. Taigi, **penktoji tyrimo hipotezė**, dėl aktyviai taikomos „demonizavimo“ strategijos ir to lemiamos mažesnės kaitos tikimybės, **patvirtinama tik dalinai**.

Kalbant apie lyderystę, svarbu pabrėžti ypač reikšmingą Prezidentūros vaidmenį analizuojamu laikotarpiu. Interviu rezultatai atskleidė, kad XV-osios LRV valdymo metu visos idėjos kilo būtent ten, o esminis veikėjas buvo Prezidentės patarėjas N. Udrėnas. Prezidentės siekis buvo monopolijų pažabojimas ir žemiausios kainos vartotojams užtikrinimas, tačiau ji suteikė visišką veiksmų laisvę savo patarėjui, kuris reguliarių formalių ir neformalių susitikimų su Energetikos ministru metu formavo politikos kryptį. Tuo tarpu XVI-osios Vyriausybės valdymo metu, N. Udrėnui palikus patarėjo postą, svarbų vaidmenį atliko „Lietuvos energija.“ Visgi, būtina įvertinti buvusios Prezidentūros komandos idėjų svarbą joje, kadangi buvęs Prezidentės patarėjas energetikos klausimais N. Rasburskis, dirbęs kartu su N. Udrėnu, tapo Vilniaus ir Kauno kogeneracinių elektrinių projektų vadovu. Apibendrinant, analizuojamu laikotarpiu reikiama lyderystė buvo pasiūlyta, tačiau nebuvo būtinas transformacinės lyderystės potencialas, priimant esminį kaitos sprendimą, įtvirtiną NŠŪP, kadangi: a) pirmoji koalicija buvo pasyvi, b) trečioji koalicija atvirai demonizuota, mobilizuoti jos palaikymo nesiekta, c) Premjero ir jo patarėjų įtikinėti nereikėjo dėl sutampančių įsitikinimų, o visi svarbiausi sprendimai priimti būtent LRV lygmeniu. Taigi, **šeštoji tyrimo hipotezė patvirtinama tik dalinai**.

Tyrimo metu **patvirtinta ir septintoji tyrimo hipotezė** dėl politikos mokymosi, su kuriuo galima sieti keletą esminių ŠŪ politikos kaitos lūžių - nusivylus Vilniaus ir Kauno ŠŪ perdavimu privačiam operatoriui (Kauno atveju – gamybos pajėgumų pardavimu) siekta daryti spaudimą pagrindiniams šilumos tiekėjams per konkurencijos įvedimą ir NŠG. Tuo tarpu nematant greitų konkurencijos rezultatų šilumos kainos aspektu, imta aktyviai siekti valstybės įsikišimo į šilumos gamybą didžiuosiuose miestuose. Politikos mokymosi požymių galima matyti ir smulkesniuose ŠŪ politikos sprendimuose.

Svarbu pabrėžti, kad „Lietuvos energijos“ kogeneracinės elektrinės vis dar rangos darbų etape, todėl reali šių projektų įtaka šilumos gamybos rinkai skirtinguose miestuose paaiškės tik po kelerių

metų. Svarbu stebėti žaidėjų elgesį ir įvertinti ar NŠŪP numatyti projektai išties atneš numatytą naudą vartotojams bei kaip elgsis NŠG. Atsižvelgiant į tai, kad vis dar neapsispręsta dėl Vilniaus ŠŪ ateities, verti sekti ir esminių šio miesto žaidėjo elgesį bei tai ar pasibaigusi konsensijos sutartis padarys įtakos konjunktūrinės koalicijos aktyvumui ŠŪ politikos posistemyje.

Be to, ŠŪ politikos posistemis dalinai persidengia bent su keletu kitų energetikos politikos posistemių, tokių kaip elektros AEI skatinimo, būsto renovacijos, energetinio efektyvumo, kt. Viena vertus, tai gali būti šio tyrimo ribotumas, nepakankamai įvertinus iš kitų politikos posistemių sklidusius išorės signalus. Antra vertus, tai puiki niša ateities tyrimams. Ypač įdomus būtų šilumos ir elektros posistemio nagrinėjimas kartu, atsižvelgiant į kogeneracinę šilumos ir elektros gamybą.

Literatūros sąrašas

1. „Bendrovė „Grigiškės“ skundžiasi prezidentei dėl nesuperkamos šilumos energijos, „Vilniaus energija“ ginasi negalinti jos supirkti.“ 15min.lt.
<<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/bendrove-grigiskes-skundziasi-prezidentei-del-n-esuperkamos-silumos-energijos-vilniaus-energija-ginasi-negalinti-jos-supirkti-56-197522>>
2. „Priimtas kertinis dokumentas, įgyvendinantis Vyriausybės prioritetus šilumos ūkio pertvarkoje.“ 2015 03 18.
<<http://www.kogen.lt/priimtas-kertinis-dokumentas,-igyvendinantis-vyriausybes-prioritetus-silumos-ukio-pertvarkoje>>
3. 2011 m. rugsėjo 29 d. pranešimas VIR, Priimtos Šilumos ūkio įstatymo pataisos.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=115892&p_k=1>
4. Antanavičius, Jonas, Miglė Drublionytė, Dovilė Grigaliūnaitė, Anastazija Markevičiūtė, Vytautas Peciukonis. *Lietuvos Respublikos Seimo prioritetinių teisės aktų darbotvarkės kaita 2005-2015 metais*. Dalyko rašto darbas, VU TSPMI, 2015 m.
5. Apsispręsta dėl šilumos ūkio pertvarkos, 2014 04 09.
<<http://www.lrv.lt/lt/naujienos/aktualijos/?nid=14211>> [Žiūrėta: 2014 12 11]
6. Baležentis, T., D. Streimikiene, The energy intensity in Lithuania during 1995–2009: A LMDI approach, *Energy Policy* 39 (2011) 7322–7334.
7. Balsas.lt, BNS, „A. Sekmokas paskirtas energetikos ministru.“ 2009.02.06.
<<http://www.tv3.lt/naujiena/236877/a-sekmokas-paskirtas-energetikos-ministru-papildyta/www.balsas.lt/k/atsipusk-pries-istorijos-egzamina-atsakyk-teisingai-ir-laimek-knyga-intelektualus-za-idimas-zinovu-klubas>>
8. Baumgartner, Frank R., Bryan Jones, *Agendas and Instability in American Politics*, Chicago: University of Chicago Press, 1993, p. 1–39.
9. Beach Derek, Rasmus Brun Pedersen. *Process-Tracing Methods. Foundations and Guidelines*. The University of Michigan Press. 2013.
10. Birkland, Thomas A, *An Introduction to the Policy Process - Theories, Concepts and Models of Public Policy Making*. Third Edition. Routledge, 2014-12-18.
11. Blatter, Joachim, Markus Haverland, *Case Studies and (Causal-) Process Tracing. Comparative Policy Studies. Conceptual and Methodological Challenges*. Houdsmills Basingtoke: Palgrave Machmillan. 2014.
12. BNS, „R. Kuodis apie ministro iniciatyvą: šiek tiek idiotiškas žaidimas.“
<<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/r-kuodis-apie-ministro-iniciatyva-siek-tiek-idiotiskas-zaidimas.d?id=67145832>>
13. Capano, G., 2009. Understanding policy change as an epistemological and theoretical problem. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 11 (1), 7–31.
14. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 113 „Dėl Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarkos“ pakeitimo. 2014 m. vasario 19 d. Nr. 158.
<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c810e3809af211e3a4affcaa513aa57>>
15. Dėl Nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2015–2021 metų programos patvirtinimo. 2015 m. kovo 18 d. Nr. 284.
<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/89b9df10d3c711e49a8e8a8aa8141086?positionInSearchResults=16&searchModelUUID=252d5f9b-63a9-4066-9a9b-635683ea3bd0>>
16. Dėl Šilumos supirkimo iš nepriklausomų šilumos gamintojų tvarkos ir sąlygų aprašo patvirtinimo. 2010 m. spalio 4 d. Nr. O3-202.
<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A37C2263838C>>

17. Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. O3-96 patvirtintos Šilumos kainų nustatymo metodikos dalinio pakeitimo. 2010 m. spalio 4 d. Nr. O3-203
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=383248&p_query=&p_tr2=>
18. Dėl Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektu pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais projektais. 2014 m. gegužės 28 d. Nr. 486.
<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0488baf0eb1f11e3bb22becb572235f5>>
19. Dzenajavičiene, E.F., V. Kveselis, C. McNaught, M. Tamonis, Economic analysis of the renovation of small-scale district heating systems—4 Lithuanian case studies, *Energy Policy* 35 (2007) 2569–2578.
20. Galinis, A., “Šalies savivaldybėse esamų atsinaujinančių energijos išteklių (biokuro, hidroenergijos, saulės energijos, geoterminės energijos) ir komunalinių atliekų panaudojimas energijai gaminti. Galutinė ataskaita”. Lietuvos energetikos institutas. 2009 m. Guodžio 15 d.
21. George, Alexander L., *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. MIT Press, 2004.
22. Yin, Robert K., *Case Study Research: Design and Methods*, Thousand Oaks: Sage, 2009 [1984]. Second edition.
23. Janukomio blogas: <<http://www.andriusjanukonis.lt/biokuro-verslo-puolimas-intensyveja/>>
<<http://www.andriusjanukonis.lt/konservatoriu-tikslas-biokuro-zlugdymas/>>
<<http://www.andriusjanukonis.lt/konservatoriai-tesia-kova-pries-nacionalini-kura/>> [Žiūrėta 2016 03 20]
24. Jenkins Smith, Hank C., Daniel Nohrstedt, Christopher M. Weible, Paul A. Sabatier, “The Advocacy Coalition Framework: Foundations, Evolution, and Ongoing Research.” In *Theories of the policy process*, 2014.
25. Jenkins-Smith, Gilbert K. St. Clair, Brian Woods, Explaining Change in Policy Subsystems: Analysis of Coalition Stability and Defection over Time. *American Journal of Political Science*, Vol. 35, No. 4, November 1991.
26. Jockus Arvydas, “Pertvarkytas šilumos ūkis - pigesnė energija.” 2015 - 01 - 24
<<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/pertvarkytas-silumos-ukis-pigesne-energija/195453>>
27. Jones, Bryan D., Baumgartner F. R., “From There to Here: Punctuated Equilibrium to the General Punctuation Thesis to a Theory of Government Information Processing”. *The Policy Studies Journal*, Vol. 40, No. 1, 2012.
28. Jones, Bryan, Frank Baumgartner, James True, “Policy Punctuations: U.S. Budget Authority, 1947–1995.” *Journal of Politics*, 60, 1998, p. 1–33.
29. Kay, Adrian, Philip Baker, “What Can Causal Process Tracing Offer to Policy Studies? A Review of the Literature”. *The Policy Studies Journal*, Vol. 43, No. 1, 2015.
30. Katinas, V., A. Markevicius, A. Kavaliauskas, Current status and prospects of biomass resources for energy production in Lithuania. *Renewable Energy* 32 (2007) 884–894.
31. Katinas, V., M. Marciukaitis, A. Markevicius, Current situation of the wind energy use and investigation of wind resources in the coastal region of the Baltic Sea in Lithuania, *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 13 (2009) 201–207.
32. Kazakevicius, E., L. Schipper and S. Meyers, The residential space heating problem in Lithuania. *Energy Policy*, Vol. 26, No. 11, pp. 831-858, 1998. P.
33. Kingdon, J. W., “Agenda Setting”. In Theodoulou, Cahn. *Public Policy: The Essential Readings*, 2013, 105-113. P. 105.
34. Lietuvos energetikos konsultantų asociacija, “Baigiamoji ataskaita, Biokuro potencialo Lietuvoje įvertinimas, biokuro kainų prognozė, biokuro panaudojimo socialinės naudos

- įvertinimas ir biokuro panaudojimo plėtrai reikalingų valstybės intervencijų pasiūlymai.” 2013 m., Vilnius.
35. Lietuvos Energija, „Lietuvos energija“ baigė vertinti iš potencialių partnerių gautus pasiūlymus. 2015-03-31.
<<http://www.le.lt/index.php/naujienos/pranesimai-spaudai/lietuvos-energija-baige-vertinti-is-potencialiu-partneriu-gautus-pasiulymus-/1487>>
 36. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo Nr. VIII-787 4 straipsnio pakeitimo įstatymas. 2014 m. sausio 23 d. Nr. XII-769.
<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0118561089a811e397b5c02d3197f382>>
 37. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 5, 12, 13, 36, 40, 41, 42, 57 ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas. 2013 m. liepos 2 d. Nr. XII-495.
<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F0A938D4ED8A>>
 38. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 5, 12, 13, 36, 40, 41, 42, 57 ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymas. 2013 m. liepos 2 d. Nr. XII-494.
<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9542BCFE0D55>>
 39. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2010 m. birželio 8 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2010-m./173>>
 40. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2011 m. birželio 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2011-m./172>>
 41. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2013 m. birželio 11 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2013-m./170>>
 42. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2015 m. birželio 4 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2015-m./22723>>
 43. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2012 m. birželio 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2012-m./171>>
 44. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2014 m. kovo 27 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2014-m./175>>
 45. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2015 m. birželio 4 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2015-m./22723>>
 46. Lietuvos Respublikos Seimas. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2008 m. gruodžio 9 d. Nr. XI-52, Vilnius.<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=333778&p_query=&p_tr2=>>
 47. Lietuvos Respublikos Seimas. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2008 m. gruodžio 9 d. Nr. XI-52, Vilnius.<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=333778&p_query=&p_tr2=>>
 48. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761>
 49. Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymas. XI-862. 2010-06-01.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373859&p_query=&p_tr2=>>
 50. Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2, 15, 22, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. 2009 m. gegužės 12 d. Nr. XI-250.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=344418&p_query=&p_tr2=>>
 51. Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2, 3, 20, 22, 28, 31, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. XI-1608. 2011-09-29.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=407675&p_query=&p_tr2=>>

52. Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolė, “Valstybinio audito ataskaita. Atsinaujinančių energijos išteklių potencialo naudojimas Lietuvoje”. 2010 m. sausio 15 d., Vilnius.
53. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. veiklos prioritetų. 2011 m. spalio 12 d. Nr. 1203, Vilnius
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=408916>
54. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. veiklos prioritetų. 2011 m. spalio 12 d. Nr. 1203, Vilnius
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=408916>
55. Lietuvos šilumos sektorius
<http://www.enmin.lt/lt/activity/veiklos_kryptys/elektra_ir_siluma/silumos_ukis.php?clear_cache=Y>
56. LR Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51, Vilnius <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=439761>
57. LR Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51, Vilnius <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=439761>
58. LR Vyriausybės 2010 m. veiklos prioritetai
<<http://lrv.lt/bylos/veikla/LRV-2010-prioritetai.pdf>>
59. LR Vyriausybės 2010 m. veiklos prioritetai
<<http://lrv.lt/bylos/veikla/LRV-2010-prioritetai.pdf>>
60. LR Vyriausybės 2011 m. veiklos prioritetai <<http://lrv.lt/bylos/veikla/LRV-2011-prioritetai.pdf>>
61. LR Vyriausybės 2011 m. veiklos prioritetai
<<http://lrv.lt/bylos/veikla/LRV-2011-prioritetai.pdf>>
62. LR Vyriausybės 2013 m. veiklos prioritetai <http://lrv.lt/Posed_medz/2013/130410/22.pdf>
63. LR Vyriausybės 2013 m. veiklos prioritetai <http://lrv.lt/Posed_medz/2013/130410/22.pdf>
64. LR Vyriausybės 2014 m. veiklos prioritetai
<http://lrv.lt/bylos/vyriausybes/2014%20Vyriausybes%20prioritetai_n931.pdf>
65. LR Vyriausybės 2014 m. veiklos prioritetai
<http://lrv.lt/bylos/vyriausybes/2014%20Vyriausybes%20prioritetai_n931.pdf>
66. LR Vyriausybės 2015 m. veiklos prioritetai
<<http://lrv.lt/bylos/vyriausybes/2015%20veiklos%20prioritetai.pdf>>
67. LR Vyriausybės 2015 m. veiklos prioritetai
<<http://lrv.lt/bylos/vyriausybes/2015%20veiklos%20prioritetai.pdf>>
68. LR Vyriausybės 2016 m. veiklos prioritetai
69. LRS, 2011 m. rugsėjo 29 d. pranešimas VIR, Priimtose Šilumos ūkio įstatymo pataisos.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=115892&p_k=1>
70. LRV, „Vilniaus ir Kauno šilumos ūkio pertvarkos projektai pripažinti svarbiais valstybės ekonomikai.“ 2014 05 28.
<<http://lrv.lt/lt/naujienos/vilniaus-ir-kauno-silumos-ukio-pertvarkos-projektai-pripazinti-svarbiais-valstybes-ekonomikai>>
71. LŠTA, dėl Seimo nario Sauliaus Stomos paklausimo. <<http://www.lsta.lt/lt/articles/view/209>>
72. LŠTA, Kuro kainos. <<http://www.lsta.lt/lt/pages/apie-silumos-uki/kuro-kainos>>
73. LŠTA, Šilumos suvartojimo analizė
<<http://www.lsta.lt/lt/pages/apie-silumos-uki/silumos-suvartojimo-analize>>
74. LŠTA, Žingsnis į priekį: nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančių resursų. 1998–2013.
<www.lsta.lt/files/Leidiniai/Sumazintas.pdf>
75. Lund, H., G. Šiupšinskas, V. Martinaitis, Implementation strategy for small CHP-plants in a competitive market: the case of Lithuania, *Applied Energy* 82 (2005) 214–227.

76. Marciukaitis, M., V. Katinas, A. Kavaliauskas, Wind power usage and prediction prospects in Lithuania, *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 12 (2008) 265–277.
77. Mizaraite, D., S. Mizaras, L. Sadauskiene, Wood fuel supply, costs and home consumption in Lithuania. *Biomass and Bioenergy* 31 (2007) 739–746.
78. Nakrošis V., Barcevičius E., Vilpišauskas R., „Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos prioritetai: kaip analizuoti jų įgyvendinimo procesą ir rezultatus?“, *Politologija*, 2015/1. P.4.
79. Nakrošis, Vitalis, Egidijus Barcevičius, Ramūnas Vilpišauskas. *Kada reformos virsta pokyčiais? Politinis dėmesys, palaikymo koalicijos ir lyderystė A. Kubiliaus vyriausybės veiklos 2008-2012 metų laikotarpiu*. Vilniaus Universiteto leidykla, 2015 m., Vilnius.
80. Nohrstedt, Daniel, Do Advocacy Coalitions Matter? Crisis and Change in Swedish Nuclear Energy Policy. *The Policy Studies Journal*, Vol. 36, No. 2, 2008.
81. Nohrstedt, Daniel, External shocks and policy change: Three Mile Island and Swedish nuclear energy policy. *Journal of European Public Policy*, 12:6, 2005, 1041-1059.
82. Perednis, E., V. Katinas, A. Markevičius, Assessment of wood fuel use for energy generation in Lithuania. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16 (2012) 5391–5398.
83. Princen, S., Punctuated equilibrium theory and the European Union, *Journal of European Public Policy*, 20:6, 2013, 854-870.
84. Pukinaitė, V., *Tabako ir alkoholio kontrolės politikos Lietuvoje kaita pagal Sabatier palaikymo koalicijų pagrindą*. TSPMI magistro darbas, Vilnius, 2011.
85. Sabatier, P., The need for better theories. In: Sabatier, P. (Ed.), *Theories of the Policy Process*, 2nd ed. Westview Press, Boulder (Co.), 2007. P. 3–17. P. 4.
86. Sabatier, P.A. (1998) „The advocacy coalition framework: revisions and relevance for Europe“, *Journal of European Public Policy*, 5:1, 98-130. P. 120.
87. Sabatier, Paul, and Hank C. Jenkins-Smith, “The Advocacy Coalition Framework, An Assessment.“ Kn. Sabatier Paul (sud.), *Theories of the Policy Process*, Westview Press, 1999.
88. Silveira, S., L. Andersson, A. Lebedys, Opportunities to boost bioenergy in Lithuania, *Biomass and Bioenergy* 30 (2006) 1076–1081.
89. Sotirov, Metodi, Michael Memmler, The Advocacy Coalition Framework in natural resource policy studies — Recent experiences and further prospects. *Forest Policy and Economics*, 16 (2012) 51–64.
90. Spinter tyrimai, “Apklausa: tik 3 proc. gyventojų neturi nusiskundimų dėl sąskaitų už šilumą” <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menuTOP/9/home/publish/MzQ4Ozk7OzA=>> [Žiūrėta 2015 05 08]
91. Spinter tyrimai, “Apklausa: daugiau nei trečdalis gyventojų mano, kad šilumą ir elektrą atpigintų politinis nuolaidžiavimas Rusijai,” 2012 09 03 <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menuTOP/9/home/publish/NDIwOzk7OzA=>>
92. Spinter tyrimai, “Išaugusios šildymo kainos nepalieka abejingų”, 2008 09 05. <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menuTOP/9/home/publish/NTc7OTs7MA==>>
93. Spinter tyrimai, “Sociologai: žmonės pavargo bijoti šildymo sąskaitų, bet dar tebebijo 70 proc.,” 2011 12 07 <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menuTOP/9/home/publish/MzMyOzk7OzA=>>
94. Stasiūnas, Vytautas. „Biokuro panaudojimas Lietuvos šilumos ūkyje – nauda ir ateitis.“ LŠTA <www.lsta.lt/files/events/2014-11-04_05_Litbiomos%20konf/Bendroji%20dalis_pranesimai/6.%20Vytautas%20Stasiunas.pdf>
95. Stasiūnas, Vytautas, “Centralizuoto šilumos ūkio sektoriaus padėtis ir ekspertų atlikti darbai 2014 m. Bei uždaviniai 2015 m.”. Pranešimas pristatytas 2005 m. sausio 12 d. Energetikos ekspertų pasitarime 2015 m. šilumos ūkio sektoriaus uždaviniams aptarti.
96. Streimikiene, D., A. Volochovic, Z. Simanaviciene, Comparative assessment of policies targeting energy use efficiency in Lithuania. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 16 (2012) 3613– 3620. P. 3613; A. Baležentis,

97. Streimikiene, D., R. Ciegis, D. Grundey, Promotion of energy efficiency in Lithuania. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 12 (2008) 772–789.
98. Streimikiene, D., T. Baležentis, I. Kriščiukaitienė, Promoting interactions between local climate change mitigation, sustainable energy development, and rural development policies in Lithuania. *Energy Policy* 50 (2012) 699–710.
99. Streimikiene, D., Z. Simanaviciene, R Kovaliov. Corporate social responsibility for implementation of sustainable energy development in Baltic States. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 13 (2009) 813–824.
100. Valinskienė, Šilumos ūkyje nesuprantami virazai. Respublika.
<http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/verslas/silumos_ukyje_nesuprantami_virazai/>
101. VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2013 m. IV ketv.“ 2014 m. kovas.
<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2014-rugpjutis/NSG_apzvalga_2013_IV_ketvirtis.pdf>
102. VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2014 m. III ketv.“ 2014 m. lapkritis.
<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2014-gruodis/NSG_apzvalga_2014_III_ketv-tnaujinta-2014-12-09.pdf>
103. VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2015 m. I ketv.“ 2015 m. spalio.
<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2015-spalis/VKEKK_NSg_gamybos_rinkos_apzvalga_2015_I_ketv.pdf>
104. VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2014 m. IV ketv.“ 2015 m. gegužė.
<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2015-geguze/NSG_ataskaita_2014_IV_ketv.pdf>
105. VKEKK, „Nepriklausomų šilumos gamintojų gaminamos šilumos rinkos apžvalga už 2015 m. III ketv.“
<http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2016/2016-vasaris/NSG_apzvalga_2015_I_II_ketv_atnaujinta.pdf>
106. VKEKK, Šilumos kainos sandara.
<<http://www.regula.lt/siluma/Puslapiai/silumos-kainu-statistika/silumos-kainos-sandara.aspx>>
107. VKEKK, Šilumos kainų statistika.
<<http://www.regula.lt/siluma/Puslapiai/silumos-kainu-statistika/silumos-kainos.aspx>>
108. VU TSPMI Viešosios Politikos Analizės Magistro programos studentų sukoduotas duomenų rinkinys
109. Wayne Parsons, *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
110. Weible C. M., Sabatier P. A., McQueen K., „Themes and Variations: Taking Stock of the Advocacy Coalition Framework“, *The Policy Studies Journal* 37(1), 2009.
111. Weible, C. M., P. A. Sabatier, H. C. Jenkins-Smith, D. Nohrstedt, A. D. Henry and P. deLeon. “A Quarter Century of the Advocacy Coalition Framework: An Introduction to the Special Issue”. *The Policy Studies Journal*, Vol. 39, No. 3, 2011.
112. Weible, Christopher M., “Introducing the Scope and Focus of Policy Process Research and Theory”. In *Theories of Policy Process*. Third Edition, Westwier Press, 2014, 3-24.
113. Weible, Christopher M., Paul A. Sabatier, *Theories of Policy Process*. Third Edition, Westwier Press, 2014.
114. Zahariadis, Nikolas, “Ambiguity and Multiple Streams”. In Weible, Sabatier, *Theories of the policy process*. 2014, 25-58.

Priedai

1. Svarbiausių įvykių lentelė

2009 m.	Reformavus LR Ūkio ministeriją, įsteigiama LR Energetikos ministerija.
2009 m.	Priimtas Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2, 15, 22, 32 straipsnių pakeitimo įstatymas, kuriame įtvirtinta galimybė kas mėnesį perskaičiuoti šilumos kainas ir taip lanksčiau reaguoti į kuro kainų pokytį.
2009 m.	Rengta ir tikslinta informacija dėl 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų energetikos priemonėms panaudojimo ir galimo perskirstymo.
2010 m.	Pakeistas ŠŪĮ 10 str., atveriant rinką nepriklausomiems šilumos gamintojams
2010 m.	VKEKK patvirtino 10 ŠŪĮ str. įgyvendinančią teisės aktų paketą, kuriuo kompleksškai siekta sudaryti prielaidas ir užtikrinti veiksmingą konkurenciją šilumos gamyboje, skatinti AEI ir atliekinių energijos išteklių naudojimą ir vartotojų teisę į šilumą mažiausiomis sąnaudomis. Tai - NŠG pripažinimo nereguliuojamais tvarka, Šilumos supirkimo iš NŠG tvarka bei Šilumos kainų nustatymo metodikos dalinis pakeitimas.
2011 m.	Seime priimtas Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas, kuriuo siekiama, kad AEI 2020 m. sudarytų 60 % centralizuotai tiekiamos šilumos.
2011 m.	Šilumos ūkio prižiūrėtojai atskiriami nuo tiekėjų. Priimtu įstatymu numatyta apriboti vertikalią integraciją komunalinių paslaugų sektoriuje, pagerinti komunalinių paslaugų vartotojų daugiabučiuose namuose interesų apsaugą ir sąžiningą konkurenciją komunalinių paslaugų sektoriuje. Šilumos ūkio įstatymo pataisos teiktos LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės.
2012 m.	Padedami pamatai biokuro biržai. Parengtos ir 2012 m. rugsėjo 23 d. Energetikos ministro įsakymu Nr. 1-182 patvirtintos Centralizuotos prekybos biokuru taisyklės, sudarančios teisingas ir organizacines sąlygas centralizuotai prekybai biokuru vystytis, suteikiant alternatyvią galimybę asmenims prekiauti biokuru skaidriose, konkurencingoje energijos išteklių biržoje.
2012 m.	A. Sekmokas teikia Vyriausybei šilumos ūkio pertvarkos gaires
2012 m.	Vyriausybė pasitarime iš esmės apsisprendė dėl šilumos ūkio pertvarkos gairių, kurios numato didesniuose miestuose atskirti šilumos gamybą nuo tiekimo. Tikimasi, kad tai gali atpiginti šilumos energiją vartotojams, be to, taip bus artėjama prie trečiojo ES energetikos paketo įgyvendinimo.
2012 m.	Vyriausybės nutarimu patvirtintas 2014- 2020 m. ES struktūrinės paramos proporcinis paskirstymas tarp NPP uždavinių. Tačiau suplanuota ES struktūrinės paramos dalis beveik tris kartus mažesnė lyginant su realiu poreikiu spręsti svarbiausioms energetikos sektoriaus problemoms ir įgyvendinti ambicingus Vyriausybės 2012- 2016 metų programos tikslus energetikos srityje (ypač šildymo kainų mažinimą, daugiabučių renovaciją ir atsinaujinančių energijos išteklių, įskaitant biokuro, plėtrą bei energetinį efektyvumą šilumos ūkyje). Inicijuotas paramos finansinių proporcijų perskirstymas.
2012 m.	ENMIN pristato teikiamo naujo Šilumos ūkio įstatymo principus, kuriais siūloma didinti valstybės įtaką šilumos ūkyje, stiprinti šilumos tiekėjų kontrolę, skatinti konkurenciją šilumos gamyboje, šilumos tiekėjus įpareigoti tiekti šilumą ekonomiškiausiu būdu, spartinti daugiabučių renovaciją.
2013 m.	ENMIN bendradarbiaudama su kitomis institucijomis pasiekė, kad ES struktūrinė parama būtų padidinta. Paskirstyta apie 30 mln. Lt šilumos tinklų modernizavimui ir apie 70 mln. Lt investicijoms į atsinaujinančių išteklių panaudojimą šilumos gamybai.
2013 m.	Įstatymo pakeitimai energetikos įmonėms nustatė prievolę dalį biokuro elektros ir (ar) šilumos gamybai įsigyti energijos išteklių biržoje: 2014 m – ne mažiau kaip 10 %, 2015 m – ne mažiau kaip 30 %, 2016 m ir vėliau – ne mažiau kaip 50 %.
2013 m.	Biokuro kvotų ir rėmimo per VIAP panaikinimas. Inicijuotas Vyriausybės parengiant

	Atsinaujinančių išteklių energetikos pakeitimo įstatymo projektą ir Įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymą
2014 m.	LRS priimtu atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimu buvo įtvirtinta nuostata, kad komunalinės atliekos gali būti deginamos tik Vyriausybės valstybinės reikšmės pripažintuose objektuose.
2014 m.	Įgyvendinant Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimą buvo priimtas LRV nutarimas Dėl valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo ir pripažinimo. Šiame Nutarime yra įtvirtinta nuostata, kad komunalinių atliekų projektai skirti energijos gamybai privalomai turi tenkinti sąlygas – turi būti gaminama ne tik šiluma, bet ir elektros energija (kogeneracija), valstybė šiuose projektuose privalo išlaikyti kontrolę (ne mažiau 51 proc. akcijų) ir kiti reikalavimai.
2014 m.	Atliktas didelio naudingumo kogeneracijos ir efektyvaus centralizuoto šilumos tiekimo plėtros galimybių vertinimas, apsvarstant didelio naudingumo kogeneracijos ir efektyvaus CŠT plėtros galimybes. Vertinimo rezultatai įtraukti į Nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2014-2020 metų programos projektą.
2014 m.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 9 d. pasitarime pritarta Nacionalinės šilumos ūkio plėtros 2014–2020 metų programos projektui. LRV nutarimai yra priimami LRV posėdyje, todėl šis Programos projektas, kuriam buvo pritarta tik LRV pasitarime, nėra laikomas norminiu teisės aktu. LRV posėdyje nebuvo priimtas, nes nebuvo atliktas programos SPAV - strateginis poveikio aplinkai vertinimas. Buvo pavesta atlikti SPAV, o tada Programą priimti LRV posėdyje.
2014 m.	Patvirtinta Kuro ir energijos, skirtos šilumos ir elektros gamybai, pirkimų tvarka, kuria užtikrinamas energijos ir kuro pirkimų skaidrumas konkurencingoje rinkoje.
2014 m.	Vyriausybė Vilniaus ir Kauno miestų šilumos ūkio modernizavimo projektus pripažino valstybei svarbiais ekonominiais projektais
2014 m.	Vykdamas Vyr. sprendimus dėl biokuro išsigijimo griežtinimo, parengti ir Seime priimti įstatymų lygmens pakeitimai, kuriais padidintas privalomas biržoje perkamo biokuro kiekis (2015 m. – 50%, 2016 m. – 100%), praplėstas subjektų, kuriems privalomas biokuro pirkimas biržoje, ratas įtraukiant ir nereguliuojamus šilumos gamintojus.
2015 m.	Atlikus Nacionalinės šilumos programos SPAV ji buvo priimta LRV posėdyje
2015 m.	LE praneša, kad Vilniuje negavus projektų tikslus atitinkančių partnerių pasiūlymų atrankos procedūra nutraukta, numatant galimybę, kad partneriai bus pritraukiami kituose projekto įgyvendinimo etapuose. Kaune renkamas tarp. Kaune rinktasi tarp UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB „Kauno energija“ ir UAB „E energija“.

2. Išrašyti pusiau struktūruoti kokybiniai interviu

1 interviu.	XV-osios LR Vyriausybės Ministro Pirmininko A. Kubiliaus patarėjas energetikos klausimais K. Škiudas.
2 interviu.	Buvęs Valstybinės Kainų ir Energetikos Kontrolės Komisijos pirmininkas A. Jankauskas.
3 interviu.	LR Seimo narė, socialdemokratė, šešėline energetikos ministrė B. Vėsaitė.
4 interviu.	NŠG atstovas.
5 interviu.	Vilniaus miesto savivaldybės Šilumos ir vandens ūkio skyriaus vedėjas K. Karosas.
6 interviu.	Buvęs Energetikos ministras J. Neverovičius.
7 interviu.	Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos atstovas.
8 interviu.	Buvęs LR Prezidentės patarėjas, „Lietuvos energijos“ Kogeneracinių jėgainių projektų tarnybos vadovas N. Rasburskis.
9 interviu.	XVI-osios LR Vyriausybės atstovas.
10 interviu.	Energetikos ministerijos Šilumos ūkio ir energijos efektyvumo skyriaus vedėja D. Kapačinskaitė.
11 interviu.	Buvusi VKEKK pirmininkė D. Korsakaitė.
12 interviu.	XV-osios LR Vyriausybės Energetikos viceministras R. Švedas.
13 interviu.	LR Prezidentūros atstovas.
14 pokalbis telefonu (išrašo nėra).	LR Seimo narys, socialdemokratas A. Skardžius.

1 interviu su buvusiu Ministro Pirmininko A. Kubiliaus patarėju energetikos klausimais K. Škiudu

Antradienis, 2015 m. birželio 9 d.

Pradėkime nuo bazinių dalykų. Prisiminkime tą pačią esminę 1997 m. Šilumos ūkio pertvarką, kuomet šilumos ūkis atskirtas nuo šilumos energijos, padalintas į savarankiškas įmones bei perduotas savivaldybėms, kurioms teko ir atsakomybė už jų veiklos rezultatus. Ar jūsų manymu per šiuos 18 m. įvyko kažkokių esminių pokyčių šilumos ūkio politikoje? Gal galėtumėte įvardyti pokyčių apimtį ir kryptį? Peržvelgti patį procesą, kiek pamenate? Kas, jūsų nuomone, buvo didžiausi kaitos iniciatoriai?

Šiaip paties to sprendimo aš dabar neprisimenu. Be abejo, matyt ūkio ministerija, kuriai suvaldyti šitą monstrą „Lietuvos Energijos“, kuriame tada buvo viskas, pradėdant elektra, baigiant šiluma ir dujom. Dujos jau galbūt buvo atskirtos. Pradžioje LE buvo viskas, o po to ją po truputį dalijo. Ir tai visiškai logiška, nes veiklos gana skirtingos, tik tiek, kad susijusios su energetika. Pateisinimas iš pradžių buvo, kad jie manydavo, jog tiekimo klausimą iš Rusijos taip, kai centralizuota, spręsti lengviau. Šiaip akivaizdu, kad tai turėjo būti bent jau instituciškai ar vadybiškai atskirta vien tam, kad būtų skaidresnė apskaita ir būtų matomi realūs veiklos rezultatai. Iki tol rezultatais niekas nesirūpindavo. Buvo net taip, kad LE vadovai būdavo viceministrai - patys nustato tvarką, patys veikia ir patys save prižiūri. Tas buvo reikalinga, bet mano vertinimu būtent šilumos ūkio perdavimas į savivaldybes buvo neparuoštas. Kaip ir daugelis kitų sprendimų energetikoje. Savivaldybės gavo šilumos ūkius ir visiškai neturėjo kompetencijos valdyti. Valdė nevykusiai, trūko ir skaidrumo ir profesionalumo. Daugelis jų kaip karštą bulvę paskui, po kelių metų, išnuomavo privatininkams. Nemažai buvo, kurios tai padarė ir tai buvo, kaip dabar matome, nevykę sprendimai. Nes šiandien tos, kurios yra išnuomos, kaip taisyklė, na bent imant vidurkius, mūsų 2012 m. daryta apžvalgėlė rodė, kad buvo 5 ct. arba apie 20 nuošimčių brangesnė šiluma nei savivaldybių valdomuose šilumos ūkiuose. Tai čia vienas aspektų, atsakant į klausimą

Dėl valdymo efektyvumo, skaidrumo ir vadybos principų sutvarkymo tai reikėjo padaryti, bet buvo visiškai nepasirūpinta, kad šilumos ūkį gavusios savivaldybės turėtų bent minimalius gebėjimus tą ūkį tvarkyti.

O po to, dabar? Paskutinių dviejų Vyriausybių kadencijų metu kokios kryptys pasireiškė? Kaip galėtumėte pakomentuoti?

Šiaip dabar pagrindinė kryptis, po to, kai pabrango kuras, na iš pradžių buvo perėjimas nuo mazuto prie dujų, kurios buvo pigesnės, patogesnės ir mažiau taršios. Tai buvo ES reikalavimas, vyko perėjimas prie dujų. O po to, ypač mūsų laikais, kai dujos pabrango, prasidėjo spartus perėjimas prie biokuro. Šiaip, iš pradžių į biokurą buvo žiūrima kreivai. Bet būtent skandinavai praeito šimtmečio pabaigoje, kai padarė revoliuciją, paaiškėjo, kad biokuras visiškai tinkamas tokiems ne per daug dideliems miestams, kaip Vilnius, Kaunas jau sudėtingiau, bet iki to lygio yra visiškai racionalu naudoti biokurą. Net jeigu ir to pabrangimo nebūtų buvę, bet tai yra vietinis kuras, yra daug kitų privalumų. Ruošiant jį panaudojama vietinė darbo jėga. Pinigai lieka, žiūrint iš valstybės balanso - importo eksporto pusės, Lietuvoje. Ta kryptis, manau, yra negrįžtama. Per praeitą šildymo sezoną, suprantu, kad jau apie 50 nuošimčių šilumos buvo pagamina iš biokuro. Ir vėlgi prie biokuro sparčiausiai perėjo būtent savivaldybių valdomos įmonės ir kaina jose sparčiausiai krito.

O kas liečia kitus dalykus, pvz., palankesnes sąlygas nepriklausomiems šilumos tiekėjams, ar tą patį šilumos tiekimo ir prižiūrėjimo punktų atskyrimą, idėjas nacionalizuoti šilumos tiekimą, galų gale paskutinius sprendimus labiau apie šilumos gamybos nacionalizavimą?

Kas yra nacionalizavimas aš nevisiškai suprantu, nes niekas nebuvo nieko šilumos ūkyje privatizavę.

Gerai, bet kalbos buvo Sekmokui būnant ministru?

Visiškai apie kitką buvo kalbama. Kalbėta apie tai, kad reikėtų susigrąžinti į nacionalinį lygmenį perdavimo tinklo valdymą, kadangi savivaldybės, daugeliu atvejų. Kalba buvo apie atskyrimą - III paketo principai šilumos ūkyje - atskiriama šilumos gamyba nuo perdavimo ir galbūt tiekimo, tada gamyboje yra konkurencija, paliekama konkurencija, o šilumos tinklus tada būtų galima valdyti, kadangi jos pačios ypač mažesnėse savivaldybėse vargiai turėtų galimybių renovuotis, apjungti į nacionalinį perdavimo tinklą. Bet tai nėra nacionalizavimas, nes savivaldybės yra toks pat viešasis subjektas kaip valstybė. Tai, kas vyko 1997 m. nebuvo privatizavimas.

Na taip, vadinkime tai labiau centralizacija - decantralizacija.

Taip taip, čia visiškai taip.

Gerai, o kas buvo didžiausi kaitos iniciatoriai visą šitą laikotarpį?

Apie kurį laikotarpį kalbame?

Apie XV - XVI -ąją Vyriausybės.

Na taip, bet kurie sprendimai kaitos?

Biokuras, ta pati biokuro birža, palankesnės sąlygos nepriklausomiems tiekėjams na ir šilumos tinklų centralizacija. Čia konservatoriai buvo iniciatoriai?

Centralizacija taip ir neįvyko. Tai buvo tik idėjos, nes nebuvo subjekto, kuris tai realiai įgyvendintų, kadangi Energetikos ministerija ir taip turėjo krūvą kitų užduočių, neturėjo žmogiškųjų ir kitų išteklių, kad dar galėtų ir tokį didelį projektą padaryti. Juolab, kad tai ir teisiškai ir visai kitaip būtų gana sudėtinga, nes visoje LT reikėtų atskirti gamybą nuo perdavimo, o tai gali padaryti savivaldybės, gali daryti, gali nedaryti, žodžiu administraciškai gan sunkus sprendimas. Apie tai galima ir nekalbėti, tai buvo tik idėja, kuri dabar galbūt bus įgyvendinta Vilniuje, reikia pasižiūrėti kaip jinai gali veikti, bet Vilniaus savivaldybė ir tinklus irgi valdytų, bent jau taip, kaip yra numatoma, neperduodant, sakykim Lietuvos energijai.

Tai jūs norit pasakyti, kad ta kaita dėl centralizacijos neįvyko, dėl įvairių teisinių ir panašių kliūčių ir įgyvendinimo sunkumų, bet ar buvo kažkoks pasipriešinimas iš kitų politinių partijų?

Kam? Decentralizacijai ar centralizacijai?

Tiekimo centralizacijai.

Sakau, tai buvo tik kalbos, realių planų dėl to nebuvo, realiai niekas tuo neužsiėmė, buvo tik pamąstymų, kad galbūt tai reikėtų daryti bet niekas nieko nedarė. Galbūt jei būtų sekanti kadencija ir būtų toks planas įgyvendintas, bet šiaip tai buvo tikrai kalbų lygyje. Nei programos, nei veiksmų plano nebuvo.

O kalbant apie dabartinės vyriausybės veiksmus matote labiau tęstinumą ar skirtumus nuo konservatorių matytos vizijos šilumos ūkio politikoje?

Manau, kad tam tikra prasme galima kalbėti apie tęstinumą, kadangi tas perėjimas prie biokuro tebevyksta ir buvo daug kalbėta apie tai, kad, kas mūsų laikais nebuvo padaryta, tai - Vilnius ir Kaunas. O kodėl nieko nepadarėm? Svarbiausia priežastis ta, kad viename ūkis buvo išnuomotas, o kitoj net parduotas. Kaunas yra vienintelis miestas, kuris, iš tikrųjų, buvo pardavęs gamybos pajėgumus. Tai čia sprendimas mūsų buvo būtent tas įvesti konkurenciją ir nepriklausomus šilumos gamintojus, kad jie atsirastų ir pradėtų konkuruoti tarpusavyje. Kaune tai atsitiko ir iš esmės tas vyriausybės projektas šilumos gamybos požiūriu yra pavėlavęs ir menkai bereikalingas, nebent jeigu kalbame apie šalutinius dalykus, t.y. atliekų dėginimą ir elektros gamybą. Tai tuo požiūriu jis dar pateisinamas, bet dėl šilumos jo nebereikia. Vilniuje privatus nuomininkas labai trukdė atsirasti nepriklausomiems, įvairiausiais būdais, kokie tik įmanomi ir iš esmės čia veikė kol kas tik su tuo nuomotoju susijusios įmonės. Ir apie tai Prezidentė ir kalba visą laiką, apie monopolininkų piktnaudžiavimus.

Bet nematot kažkokių susikirtimų, tarkime interesų ar matytų vizijų tarp to, kad jūs kaip ir norėjote centralizuoti tiekimą, o (nutraukiama)?

Tai buvo kalbos. Nebuvo taip, kad norėjome. Jeigu politikai pasako, kad reikia kažką daryti tai ir turi daryti, bet nebuvo ketinimų kažką daryti, buvo tik pamąstymas. Tad, sakau, jokiose programose šito nebuvo. Čia buvo tik asmeninis ministro pamąstymas.

Bet, jūsų nuomone, tinkamiau yra, tarkim hipotetiškai, centralizuoti tiekimą, ar, didesnis valstybės kišimasis, kaip dabar nori socialdemokratai, į pačia šilumos gamybą?

Šilumos gamyboj, iš esmės tie projektai, jie mūsų laikais yra irgi pradėti aptarinėti, apie Vilnių ir Kauną, būtent su ta mintim, kad jeigu į juos pavyktų įdėti europinius pinigus tai būtų galima pagaminti elektrą ir šilumą rinkos kaina. Tai būtent čia šitų projektų privalumas, kurių mes niekad neginčijome, nes LT labai trūksta nuosavos elektros gamybos ir ypač tokios, kuri būtų gaminama rinkos kaina, nes didžioji dalis elektros yra gaminama dotuojant. Tikrai Kruonis ir Chesas yra tokios, kurios gamina konkurencingą elektrą, visa kita yra dotuojama ir užtat bet kokia gamyba, jeigu jina galėtų vykti dar papildomi pajėgumai ir nereikėtų dotuoti per tą vadinamą VIAP'o mehanizmą, tai iš tikrųjų yra teigiamai vertintina.

Ačiū, pereikime prie kito klausimo apie koalicijų, skirtingų pusių, įsitikinimų sistemas. Kaip manote, kodėl šilumos ūkio politika susilaukia nevienareikšmiškų, galbūt net prieštaringų vertinimų? Kokie yra ir turėtų būti šios politikos tikslai ir kokiomis priemonėmis jie turėtų būti pasiekti?

Gerai, o kurioj vietoj yra prieštaringi vertinimai?

Žvelgiant į politikų kalbas, pvz. tie patys socialdemokratai, prieš priimant nutarimą dėl Vilniaus ir Kauno šilumos ūkio plėtros programos, kad šilumos ūkis turi grįžti į valstybės rankas. Liberalai sakyty, kad reikia liberalizuoti, reikia daugiau nepriklausomų tiekėjų ir panašiai, jūs, kaip suprantu, irgi būtumėte už tai, kad nepriklausomi tiekėjai turi veikti?

Būtent čia ir atskirkim tuos dalykus. Šilumos rinka nėra klasikinė konkurencinė rinka ir tas sprendimas dėl nepriklausomų gamintojų buvo pradinis arba dalinis, nes jis buvo iš esmės neteisingas ir labai palankus nepriklausomiems gamintojams. Jokios konkurencijos nebuvo, tai buvo skatinimas, kad jie kuo greičiau steigtųsi ir pradėtų konkuruoti. Bet kai prasideda konkurencija reikia vis tiek reguliavimo, nes kiekvieną mėnesį reikia skirtingo šilumos kiekio. Iš pradžių prasideda konkurencija vasarą, o žiemą didelės kainos ir tada, jei atsiranda

daugiau nepriklausomų gamintojų, dalis jų neveikia tada vasarą, paskui pradeda neveikti, sakykim kai mažiau šilumos reikia mėnesiais ir sakykim, yra tas laikotarpis, kai konkurencija nemažina kainų, kai jos yra nedidelės, o paskui jinais vėl nesprendžia klausimo dėl rezervų ir dėl pikinių režimų. Kažkas vis tiek turi tuo pasirūpinti ir tai nėra konkurencijos dalis. Nes taip kaip dabar yra, niekam neapsimoka statyti šilumos pajėgumus tam, kad jie veiktų dvi savaites per metus. Bet kuriuo atveju, tas modelis nebuvo iki galo padarytas. Buvo tik tam, kad prasidėtų konkurencija, ne konkurencija, bet ateitų nauji gamintojai į šitą rinką. O toliau turėjo sekti rinkos, kai ji tampa brandžia, kaip dabar Kaune, ten jau reikia nustatyti reguliavimą. Nes sakykim Kauno energija, čia vėlgi dabar yra daug pasiūlymų kaip tai būtų galima atlikti, bet negalima sakyti, kad čia viską išsprendžia konkurencija ir nepriklausomi gamintojai, čia vis tiek turi būti reguliavimas ir užtai mes ir iš tos pusės žiūrėdami, niekada nepriešrovavom, kad čia valstybės arba savivaldybės įmonės gali vaidinti svarbų vaidmenį. Ypač, jeigu tie projektai, kaip Vilniaus ir Kaune, turi privalumą, kad ten dar ir būtų gaminama elektra rinkos kaina. Tai visiškai yra suderinami dalykai, mūsų požiūriu. Tiek leisti konkurenciją šilumoje iki tam tikro lygio, kur jau sakykim apie 70 nuo pikinio pajėgumo, bet lieka vis tiek sritys, kuriose valstybės ar savivaldybės įtaka, ar taip sakant dalyvavimas yra reikalingas.

Tai kurios tos sritys? Būtent reguliavimas?

Reguliavimas yra ten kur pikiniai pajėgumai ir rezervai, kurių konkurencija negali užtikrinti. Bent jau tokia, kokia yra dabar pagal tuos galiojančius įstatymus.

Tai jūsų vizijoje yra konkurencija tarp nepriklausomų gamintojų, kuri yra reguliuojama, tuo pat atveju tinklai yra valdomi centralizuotai?

Tinklai be abejo yra valdomi arba centralizuotai, arba savivaldybių. O gamyboje gali būti ir konkurencija, bet ten taip pat pikams ir rezervams yra reikalingas valstybės ir savivaldybės dalyvavimas ir aišku savivaldybės ar valstybės įmonės gali visiškai konkuruoti toje konkurencinėje dalyje.

O tai ar išskirtumėte kažką, su kuo jūsų nuomonės nesutampa šilumos ūkio klausimais?

Nėra taip, kad galėtum pasakyti, jog nesutampa. Yra tam tikros dalys, kuriose galbūt vieni ar kiti labiau pabrėžia. Sakykim liberalai pabrėžia labiau tą konkurencinę pusę, bet jie nekalba, jei jūs paklausite kaip jie sureguliuos tuos pikus ir rezervus, mes negirdime iš jų sprendimo, jie apie tai nekalba. Bet tai nieks nesako, kad jie kažkam prieštarautų, jie tiesiog apie tai nekalba.

Bet ar tai reikštų, kad jie prieštarautų socialdemokratų pozicijai, kurie nori didesnio valstybės kišimosi?

Negirdėjau šito, nes jie neturi sprendimo. Jei jie turėtų kitą sprendimą, kuris būtų grynai rinkos, tada taip, bet jie neturi sprendimo. Niekas neturi sprendimo be valstybės ar savivaldybės dalyvavimo ir regulatoriaus dalyvavimo.

Skiriasi tiesiog forma, kuria dalyvauja?

Liberalai apie tai tiesiog nekalba, nes jiems tai netinka prie veido, bet jie nesako, kad ten valstybės negali ar neturėtų būti, kadangi jie neturi modelio ir niekada neturėjo, jiems tai niekada nerūpėjo.

Bet ar buvo kažkoks susikirtimas paskutiniu metu priimant šilumos ūkio plėtros programą?

Ne, niekada nebuvo.

O su kuo daugiausiai turėtų būti derinami šilumos ūkio politikos klausimai, jį formuojant? Ar tai turi būti tik politikai? Ar ir patys šilumininkai, visuomenė, kas turi būti įtraukiama?

Čia kaip įprasta politikos sprendimus priimant. Šiaip aišku čia labai didelį vaidmenį gali turėti VKEKK, kaip reguliuotojas tos rinkos ir kaip ekspertai, ir energetikos įmonių atstovai irgi, kurie tuose dalykuose tiesiogiai dalyvauja, bet šiaip čia kol kas niekas nėra pasiūlęs tokio labai aiškaus modelio kaip ta dalis, kurioje

konkurencija yra neveiksminga, kaip jinai turėtų būti reguliuojama, ir yra dabar keli modeliai pasiūlyti, bet kol kas neapsispręsta.

Dar buvo klausimas apie biržą. Čia dėl jos buvo pakankamai didelis spaudimas politinis, kad ji būtų įsteigta, nes energetikai tam priešinosi. Čia buvo gana kietas valingas sprendimas, nes priešinosi tie, kurie vėlgi ta pati „Vilniaus Energija“ ir ją valdanti grupė ji pakankamai įtakinga Lietuvoje ir turi ne vienoje savivaldybėje ir jie per biokuro pirkimus piktnaudžiaudavo. Taip sakant, kadangi jiems pelnas reguliuojamas, tai jie perka brangiau biokurą, o perka iš savo įmonės ir tada pelną gauna ta įmonė, o jos pačios rodo nedidelį pelną tas šilumos tiekėjas. Tai ta biokuro birža labai pasiteisino. Aš pats asmeniškai dalyvavau tuose sprendimuose ir girdėjau, kad čia neįmanoma, kas čia gali nustatyti to biokuro karingumą, jis ten drėgnas ar sausas. Dabar jie prekiauja ir jokio vargo nemato ir visi džiaugiasi, nes tai labai padidino skaidrią konkurenciją ir čia nebuvo liberalų idėja taip sakant, liberalai čia nedalyvavo, vėlgi, jeigu kalbėti, apie politinius dalykus. Liberalai ne visada yra rinkos atstovai, jie dažnai būna stambiojo verslo atstovai.

Pakalbėkime apie strategijas ir išteklius. Pripažinot, kad siekėt šilumos ūkio politiką keisti, na o kokiom priemonėm tai darėt ir darot dabar? Ar ir kaip reiškiate nuomonę viešai, gal kažkokius renginius organizavote?

Tiek kiek buvo likę pinigų juos sutelkėm būtent į paramą biokuro katilams statyti. Šiaip Lietuvoje atsirado biokuro katilų pramonė, yra kelios stiprios įmonės. Toks jau potencialas yra ir turbūt jo plėtrą darys ir į kaimynines rinkas. Tai o ko nors ypatingo nebuvo, buvo primta ten ta programa Vyriausybės lygio būtent, net ne programa, o tiesiog planas pinigų sutelkimo tiems biokuro katilams, o kitas dalykas tas šilumos įstatymo pakeitimas dėl nepriklausomų gamintojų. O ten tie šilumos punktai nėra esminiai dalykai, jie yra tokie taktiniai dalykai, kadangi ten buvo piktnaudžiavimo tai tiesiog tobulinimo dalykai, kurie gali būti ir taip ir taip, kai yra normalūs santykiai tarp rinkos dalyvių.

Būtina atkreipti dėmesį į tam tikrus išorės veiksnius, išorės šokus, kurie galėjo daryti įtaką vien tam, kad buvo siekta kaitos. Pvz. Auganti importuojamo iškastinio kuro kaina. Kaip manot ar patys kainos pokyčiai turėjo įtakos šilumos ūkio politikos kaitai? Jei taip, tai kokios?

Esminė įtaka. Pirmas pasikeitimas buvo nuo mazuto prie dujų labiau direktyvinis dėl aplinkos taršos, o antrasis grynai apspręstas dujų kainos kilimo ir taip tai buvo tada jisai iš abiejų pusių. Tiek pačios savivaldybės valdančios siekė tai daryti, tiek ir politikai iš viršaus, ypač kai mūsų koalicija atėjo jau, kad būtų kuo sparčiau pereinama prie biokuro.

Ar manote, kad šilumos ūkio politikos pokyčiai kaip nors susiję su Prezidentės D. Grybauskaitės išrinkimu ir perrinkimu? Kokį vaidmenį ji atlieka ir ar turi įtakos šilumos ūkio politikai?

Prezidentė palaikė tą visą laiką. Bet būtent tuose esminiuos esprendimuose ji neturi jokių administrainių galių. Ką ji darė, tai tie rinkos ir tiekimo skaidrinimo dalykai, ką ji pagal savo kompetenciją gali daryti, siūlydama teisės aktų pakeitimus, kurie tuo metu gali būti naudingi.

O už kokius konkrečius aspektus ji pasisako? Už tiekimo centralizavimą? Ar valstybės vaidmens didėjimą ar ką kito?

Ji pasisakė labai dėl Vilniaus ir Kauno, kad jie būtų sparčiau pereinama prie biokuro, panaudojant europinius pinigus, tai padarant valstybės rankomis. Ir įvairūs smulkūs pakeitimai dėl pačios rinkos skaidrinimo. Ten buvo jos keletas tokių pakeitimų. Ypač, kai kartais paaiškėdavo, kad kainos būdavo didesnės nei galėtų būti.

Ar manote, kad pokyčiai susiję su pačiais vyriausybių pasikeitimais?

Aš sakyčiau, kad tai yra tiesiog kiekybiniai arba tam šilumos visam tam jau subrendus tiems pasikeitimams jau įsigaliojus, įgyvendinus tiesiog atsiranda naujų dalykų, kuriuos reikia sužiūrėti. Augimo tobulinimai.

O patys politiniai lyderiai atlieka kažkokį svarbų vaidmenį? Šiuo atveju, tarkime, premjerai?

Premjeras šiuo atveju atliko, kadangi jisai gana ryžtingai dėl atliekų sutvarkymo. Nes mūsų laiku tokių, na sakau tie du sprendimai buvo, bet jie buvo tokie darbiniai, mažiau politiniai. O čia buvo politinis, valingas, vėlgi, kad nebūtų pastatyta perteklinių komunalinių atliekų deginimo pajėgumų. Tiesiog tai irgi reguliuoti valstybės lygyje ir planuoti valstybės lygyje šitų pajėgumų statymą, nes kitu atveju galėjo paaiškėti. Vis tiek tos įmonės yra taršios ir galėjo atsitikti taip, kad pradėjus rūšiuoti pvz., pritrūktų tų atliekų ir jos būtų įvežamos. Tai tas yra visiškai natūralus, tai galėjo būti ir prie mūsų padaryta, nes iš tikrųjų tas požiūris sutampa. Ir tuo atveju tai palietė Reenergy pradėtą projektą, tai šiuo atveju įvyko tam tikras susidūrimas, nes šiek tiek pavėluotas buvo Vyriausybės sprendimas.

O Kubiliui kažkokio vaidmens nepriskirtumėt itin didelio šilumos ūkyje, jūsų valdymo laikotarpiu?

Ne.

Ar paskutinių dviejų kadencijų metu pastebėjote kažkokių visuomenės nuomonės pokyčius ir ar tai galėjo daryti įtaką pačiai kaitai? Tarkime, dažnesniems kaitos sprendimams ar pnš.?

Visuomenės nuomonė, jei kalbėti apie perėjimą prie biokuro, tai buvo palankiai sutinkama. Jokių čia nebuvo didelių, apskritai nebuvo pasipriešinimo. Nes visuomenei yra paprastas dalykas - šilumos kaina ir čia niekas nesiginčija, kad perėjimas prie biokuro mažina šilumos kainą, tik yra klausimas ar ta kaina mažėja tiek, kiek galėtų mažėti, nes sakau, ypač dėl privataus kapitalo dalyvavimo šitose monopolijose, nes nieko nėra blogiau nei privatus monopolis. Tą mes matėme Vilniuje. Jis savo apskurmo dėka visada sugeba rasti būdų, kaip turėti naudos sau, o ne vartotojams. Ir va šitoj vietoj, valdžios kurioj vietoj viešoji nuomonė, kad ji didele dalimi buvo nepatenkinta valdžios nesugebėjimu suvaldyti kainas.

Nesugebėjimu suvaldyti kainas, bet kaip manote, ar jie norėjo, kad valdžia perimtų kažką į savo rankas?

Šiaip dažniausiai taip. Būtent todėl, kad tos didelės kainos, ypač ten kur būdavo tas ūkis išnuomotas, siedavo su privačiu kapitalu ir iš esmės viešoji nuomonė yra už tai, kad valstybė paimtų į savo rankas.

Kaip manot, ar šilumos ūkio politikos kaitai svarbus pats politinis dėmesys?

Šilumos kaina. Tai buvo svarbiausias dalykas ir svarbiausias spaudimas, kai gauna žmonės dideles sąskaitas, tada politikai iškart pajaučia spaudimą, kad reikia kažką daryti.

O jeigu kalbant laikotarpiais?

Kadencijos pradžioje, kada apie 9-10 m. išaugo dujų kaina ir žmonės gavo didesnes sąskaitas. Spaudimas iš karto atsirado.

Bet šiaip manote, kad dėmesio šilumos ūkiui jūsų valdymo laikotarpiu buvo pakankamai?

Ne.

O kalbant apie dabartinę vyriausybę - pakankamai ar nepakankamai dėmesio skiriama?

Dėmesio yra, bet rezultato nėra, nes jau praėjo beveik trys metai, o vis dar šnekam apie tuos pačius dalykus. Dar net nepradėta daryti. Ta prasme daug šnekama, bet nei veiksmų, toks truputį tuščias sukimasis. Tai būtų kaita, jei tos įmonės stovėtų.

Manote, kad tai nebus įgyvendinta?

Niekas negali žinoti. Vilniuje apskūsti teismams, Europos Komisijai, galbūt net arbitražui bus. Tai čia tokius dalykus įgyvendinti reikia ir valios ir išmanymo ir mes nematome, kad vat tokio dėmesio užtektų. Jeigu kalbėti apie mūsų laikotarpį, tai tiem projektam, kurie buvo daromi, jiems pasirengimo stadijoje buvo labai didelis dėmesys. Ir tai apie ką paskui kalbėjo Skardžiaus komisija apie konsultantus. Būtent teisiniai ir techniniai

konsultantai yra labai svarbūs. Jeigu jų nėra, tai va taip ir vyksta. Geriau sumokėti jiems ir padaryti greitai negu tempti laiką ir prarasti pinigų bilinėjantis.

Na va, dalinai atsakėte į mano sekantį klausimą, kuris yra apie politikos mokymąsi kaip tokį. Ar formuojant ir dalyvaujant politikoje remiatės ta pačia moksline informacija, empiriniais tyrimais, galbūt juos užsakinėjate?

Moksliniai tyrimai - ne. Čia yra ekspertiniai vertinimai. Analizės. Nes moksliniais tyrimais remtis politikoje yra labai pavojinga, kai jie yra tyrimų stadijoje, kai yra patikrinti, tada taip.

O ar dalyvaujate kažkokiose konferencijose ar forumuose, kur susirenka suinteresuotos pusės, kalbant ne tik apie nepriklausomus ekspertus, bet ir apie pačius šilumininkus, jų atstovus?

Politikai dalyvauja tokiuose dalykuose, bet šiaip tai yra naudingiau patiems rinkos dalyviams pasikeisti nuomone, pabendrauti, pasižiūrėti kaip kiti daro, negu kad politikams. Bet politikams irgi reikia dalyvauti.

O kaip manote, ar šilumos ūkyje įvyko politikos mokymasis?

Taip įvyko. Įvyko ta prasme, kad viešojo sektoriaus gebėjimas valdyti įmones ir procesus yra žymiai išaugęs. Ypač mūsų laikas, kai buvo priimti sprendimai dėl valstybės valdomų įmonių skaidrumo ir valdymo principų, iš esmės padėtis pasikeitė. Ir dauguma savivaldybių jau mūsų valdymo metu pradėjo judėti į tai, kad kažkoku būdu atsiimti tuos ūkius, kuriuos matė, kad šilumos kaina yra didesnė negu kaimyniniuose, kurie jau susitvarkė.

O ar nematytumėte ciklo centralizacija - decentralizacija - centralizacija?

Ne. Ta prasme, niekam net į galvą neateina susigrąžinti tą šilumos gamybą į centralizaciją.

O Vilniaus ir Kauno atvejai?

Jie dalyvauja konkurencijoje. Valstybė ar savivaldybė šiuo atveju neužima visos rinkos. Ji gamyboje dalyvauja kaip vienas iš rinkos dalyvių ir konkuruoja. Šiuo metu reguliavimas tam yra nepakankamas, bet šiaip tai galėtų vykti. Bet ateityje, kai bus rinka, taip turėtų būti, kad valstybės įmonė yra viena iš rinkos dalyvių. Tos būtent gamybos. Bet jau perdavime minčių nėra, kad tai galėtų būti privatizuojama ar atiduodama, net ir nuomojama.

O ar esate pastebėjęs tam tikrą oponuojančių jėgų argumentų sureikšminimą? Galbūt net "demonizavimą"?

Yra, bet čia būtent tie patys dalykai, kai monopolininkas gina savo monopoliją, tai jisai tada stengiasi visais būdais išsaugoti, nes tai yra lengvo pelno šaltinis. Tas pats buvo dujose. O LŠTA yra vienos grupės iš esmės neskaidriai valdoma organizacija.

Bet tarp politinių partijų nėra tokio demonizavimo? Ar yra? Tarkime, kad būtų mėginimas...

Sakau, aš nematau didesnių skirtumų politinių partijų politikoje. Šioje vietoje nėra ką ten demonizuoti. Ten kur yra išlikę monopoliai ir jų nenorima atiduoti, va ten yra neskaidrumo vietos, nei konkurencijos, nei mažų kainų, o pinigai geri. Tai LŠTA yra būtent tas pavyzdys, tai neskaidri organizacija. Ir jeigu pažiūrėtumėt kaip jinai finansuojama, manau, labai greitai suprastumėt.

Gal galėtumėte pateikti tris konkrečias organizacijas/ valstybės institucijas/ asmenis (gali būti tiek politikai, valstybės tarnautojai, verslas, mokslininkai, žurnalistai, kt.), kurie laikosi tų pačių politinių (ar kitokių) įsitikinimų kaip ir Jūs ar Komisija? Gal galėtumėte įvardyti, ties kuriais aspektais sutariate?

Konservatorių, kad būtų vizija kur nors išdėstyta ir kad būtų jos laikomasi - taip nėra. Skirtingi žmonės mato šiek tiek skirtingai, nes sakykim, kai tu esi valdžioj turi labai aiškiai susidėlioti, o esant opozicijoje, kai tu neįgyvendini, tai tu negali nuolat sekti iš paskos ir sakyti taip, taip ir anaip.

Iš esmės sakykim su Prezidentės ar jos patarėjais, manau, ganėtinai vieningai matome. Gana panašiai matome su

dabartiniu reguliuotuju. Bet gerokai kitaip nei anksčiau. Net ir su energetikos ministru ko gero panašiai matome, net su LE vadovu gana panašiai patome. Nėra didelių skirtumų.

Išsiskiria su monopolijų savininkais, išsiskyrė, kai mes buvome. Vienas iš klausimų buvo biokuro birža, buvo didelis pasipriešinimas. Ir išsiskyrė dėl Vilniaus ūkio nuomos pratęsimo, nes iš tikrųjų buvo žiaurus spaudimas, kad būtų nuoma iki 35 m. pratęsta. Teko asmeniškai prisidėti, kad tai neįvyktų. Ir buvo labai dideli susidūrimai. Čia yra privatūs interesai, be tai nėra politika, kuri pateikiami kaip politika.

O kaip nepriklausomi šilumos gamintojai?

Nepriklausomi šilumos gamintojai, kurie dalyvauja rinkoje, neturime su jais bėdų.

Buvote užsiminęs apie reguliuotoją. Gal galėtumėte plačiau pakomentuoti?

Mes manom, kad šilumos kainos galėjo būti mažesnės, jei šilumos reguliuotojas būtų dirbęs efektyviau. Tai ypač pasimatė po to, kai mūsų vyriausybė patvirtino valstybės valdomų įmonių valdymo gaires ir tada paaiškėjo, kad tos savivaldybių valdomos šilumos įmonės, jos yra valdomos neefektyviai ir trūksta elementaraus skaidrumo, pateikiant jų ekonominius, finansinius rodiklius. Turėjom vargo su ta pačia Vilniaus energija, kai reikėjo paskelbti jų finansinės veiklos ataskaitas, kas yra visiškai paprasta. Čia jau reguliuotojas šita sritim galėjo labiau pasirūpinti, būtent skaidrinimu, kad visi gamintojai privalomai skelbtų kokie pelnai, koks efektyvumas, žmonės, kad matytų, kad su kaimynu galėtų palyginti ir matyti su kaimynine savivaldybe. Tai, iš tikrųjų, reguliuotojo veiklos kaip principingo ir turinčio tokią kryptį link kainos mažinimo ir tik šiuo metu pasikeitus yra atliekami pirmieji šilumos rinkos tyrimai istorijoje. Kai tenai tyrinėdavo elektrą, kur palyginus viskas gerai būdavo. Viskas, turiu bėgti.

Ačiū už pokalbį.

Jei turėsite daugiau klausimų, kreipkitės.

2 interviu su NŠG atstovu

Ketvirtadienis, 2015 m. birželio 11 d.

Kokį vaidmenį Lietuvos šilumos ūkyje atlieka nepriklausomi šilumos gamintojai? Ar ir kaip jis kito nagrinėjamu laikotarpiu? Ar turite įtakos šilumos ūkio politikoje? Jei taip, kokia ji?

Pagrindinė priežastis, kodėl šilumos ūkyje atsirado nepriklausomi šilumos gamintojai buvo XV Vyriausybės strategija į šilumos ūkį atvesti konkurenciją gamybos srityje, ko pasekoje galėtų mažėti šilumos kaina gyventojams. Taip pat svarbus aspektas, kad NŠG įprastai ateina kaip privatūs investuotojai, todėl į šilumos ūkį tokiu modeliu buvo pritrauktas privatus kapitalas.

NŠG vaidmuo lyginant XV ir XVI Vyriausybių programas praktiškai nekito – tai įrodo ir praktiškai nekeičiama šilumos ūkio įstatymo esmė, kur šilumos ūkis yra grindžiamas konkurencija. XVI Vyriausybės vienas iš deklaruotų tikslų yra Lietuvos energijos aktyvus dalyvavimas šilumos ūkyje Vilniuje ir Kaune. Tam parengtos šilumos ūkio plėtros programos ir rengiamos ES paramos programos bei atliekami rangos konkursai. Taigi Lietuvos energijos aktyvesnis dalyvavimas reiškia viešojo kapitalo aktyvesnį įsitraukimą ir tiesioginę konkurenciją su privačiu kapitalu.

Dažniausiai pasisakau VKEKK rengiamuose viešosiose konsultacijose dėl šilumos ūkį reglamentuojančių poįstatyminių aktų priėmimo bei LR Seimo / Ministerijų rengiamuose susijusių įstatymų projektuose.

Esminė šilumos ūkio pertvarka Lietuvoje pradėta 1997 m., kuomet šilumos ūkis buvo atskirtas nuo „Lietuvos energijos“, padalintas į savarankiškas įmones ir perduotas savivaldybėms, tuomet keitėsi ir šilumos ūkio valdymas bei reguliavimas, savivaldybės įgavo teisę šias bendroves valdyti savarankiškai, o tuo pačiu ir prisiėmė atsakomybę už jų veiklos rezultatus. Ar, Jūsų manymu, per 18 metų įvyko kokių nors esminių pokyčių

šilumos ūkio politikoje Lietuvoje? Gal galėtumėte apibūdinti pokyčių apimtį ir kryptis? Kas, Jūsų nuomone, buvo didžiausi kaitos iniciatoriai?

XV Vyriausybė griežčiau reguliuoti šilumos ūkį pradėjo 2009 metais, kai buvo priimta šilumos kainų nustatymo metodika, galiojanti visiems šilumos tinklams ir reguliuojamiems gamintojams. Taigi atsirado poreikis aktyviau ir detaliau reguliuoti šilumos kainas, kurias moka gyventojai.

Kurie sprendimai ir kaip paveikė nepriklausomus šilumos gamintojus?

2011 m. VKEKK priimtas šilumos supirkimo iš NŠG aprašas atvėrė galimybes privačioms įmonėms aiškia tvarka pardavinėti šilumą šilumos tinklams.

Kaip manote, kodėl šilumos ūkio politika Lietuvoje susilaukia nevienareikšmiškų, galbūt net prieštaringų, vertinimų? Kokie, Jūsų manymu, yra ir turėtų būti šios politikos tikslai? Kokios priemonės tinkamiausios jiems pasiekti? Ar ir kaip jos įgyvendinamos pastaruoju metu?

Prieštaringi vertinimai kyla dėl nepasitenkinimo šilumos kaina. Gyventojai nepriklausomai nuo šilumos ūkio reguliavimo režimo gali būti nepatenkinti dėl šildymo išlaidų, tačiau būtina teisingai komunikuoti, jog viena monetos pusė yra kaina, o kita saugumas.

Ar galėtumėte apibūdinti, koks turėtų būti valstybės vaidmuo, formuojant ir įgyvendinant šilumos ūkio politiką? Ar ji turi dalyvauti šilumos gamyboje/tiekime? Su kuo daugiausia turėtų būti derinami šios politikos klausimai?

Pagrindinė vertybė energetikos strategijose yra ilgalaikiškumas ir nuoseklumas. Daugiausia strategijų klausimai turėtų būti derinami su ekspertais ir rinkos dalyviais, remiamasi užsienio praktika jeigu tokia egzistuoja.

Kaip manote, ar importuojamo iškastinio kuro kainos pokyčiai (didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį pasireiškęs augimas) turi įtakos šilumos ūkio politikai? Jei taip, kokia ji?

Taip. Politinė valia keisti šilumos ūkio modelį atsirado dėl neproporcingai išaugusios šilumos kainos gyventojams, kuri padidėjo dėl GAZPROM taikomos dujų kainos. Taip pat viena iš pokyčio priežasčių buvo saugumo poreikis gaminti dalį energijos vietoje, iš vietinių išteklių.

Ar manote, kad šilumos ūkio politikos pokyčiai kaip nors susiję su Prezidentės D. Grybauskaitės išrinkimu ir perrinkimu? Kokį vaidmenį ji atlieka ar turi įtakos šiai politikos sričiai?

D. Grybauskaitė palaikė XV Vyriausybės politiką dėl konkurencijos įvedimo į šilumos ūkį, o XVI Vyriausybė kol kas aiškios energetikos krypties nepriėmė, todėl galioja praeitos Vyriausybės modelis.

Ar manote, jog pokyčiai šilumos ūkio politikoje susiję su vyriausybių pasikeitimais? Kokius esminius skirtumus pastebėjote paskutinių dviejų vyriausybių valdymo laikotarpiu? Ar būta skirtumų tarp pokyčių kryptių ir vizijų?

XV Vyriausybės tikslas buvo įvesti konkurenciją ir skaidrumą ir šilumos ūkį, o XVI Vyriausybė mėgina "periimti šilumos ūkį į savo rankas", tačiau faktiškai to padaryti nepavyko, nes (i) šilumos tinklų nuomos kontraktai su privačiomis bendrovėmis yra ilgalaikiai, (ii) gamybos pajėgumų valstybinės įmonės kol kas neturi (nebent Geoterma Klaipėdoje, kuri nekonkurencinga lyginant su kitais gamintojais) ir panašu, kad iki kadencijos pabaigos neturės.

Kaip pagrindinį pokytį galėčiau išskirti - aiškus ir labai aktyvus Lietuvos energijos dalyvavimas šilumos ūkyje, ko XV Vyriausybės programose nebuvo. Taigi didžiuosiuose Lietuvos miestuose šilumos gamybą dalinai turėtų periimti Valstybė. XV Vyriausybėje buvo pradėta daug procedūrų, leidžiančių Lietuvos energijai statyti biokuro kogeneracines / šiuokščių deginimo jėgaines Vilniuje ir Kaune. Kaip minėjau, pagrindinis skirtumas iš idėjinės pusės yra tas, kad šilumos gamyboje aktyviai pradeda dalyvauti valstybė, o ne vien privatus kapitalas.

Pagrindinė tokio pokyčio rizika yra nuoseklumas vienodose konkurencijos sąlygose tarp privataus ir viešo kapitalo.

Kitas pokytis tarp XV ir XVI Vyriausybių siejasi ne tiek su reguliavimu, kiek su požiūriu į privataus kapitalo dalyvavimą šilumos ūkyje. Nors abi Vyriausybės deklaruoja, jog privačios investicijos yra laukiamos (pvz. Kaune Lietuvos energija statys šiuokščių deginimo jėgainę su Fortum), tačiau XVI Vyriausybės valdymo laikotarpiu privataus kapitalo įmonės sulaukė itin didelio neigiamo spaudimo iš viešosios erdvės dėl savo vaidmens šilumos sektoriuje. Taip pat Prezidentė ragina naująją VKEKK vadovę aktyviau kontroliuoti šilumos kainas, o taip netiesiogiai pasakoma, jog šilumos kaina yra "išpūsta", nes yra vietos šilumos kainos mažėjimui dėl kaštų mažinimo.

Ar savo veikloje remiatės empiriniais tyrimais? Jei taip, kokiais? Galbūt patys juos užsakote ar atliekate? Ar dalyvaujate konferencijose, forumuose kartu su kitais šilumos ūkio veikėjais? Ar į Jūsų nuomonę įsiklausoma politiniu lygmeniu?

Taip. Biokuro panaudojimo studijos, LEI, globalios tendencijos naftos, dujų rinkose. Dalį užsakome patys, dalis informacijos prieinama viešai. Dalyvauju apie 5 konferencijose per metus.

Tiek VKEKK, tiek kitų institucijų priimami aktai yra derinami su rinkos dalyviais, o ar yra įsiklausoma į jų nuomonę priklauso nuo to, ar ji sutampa su Vyriausybės iškeltais tikslais.

Ar analizuojamu laikotarpiu pastebėjote tam tikrą skirtingų koalicijų narių sureikšminimą, kalbant apie oponentų motyvus, jų siūlomų pokyčių neigiamos įtakos išryškėjimą, t.y. tam tikrą demonizavimą? Jei taip, gal galėtumėte pateikti pavyzdžių? Kokią įtaką tai turi šilumos ūkio politikos kaitai?

XVI Vyriausybė mėgina parodyti XV Vyriausybės klaidas, o XV Vyriausybės pagrindiniai atstovai tą patį daro opozicijoje. Pvz. Artūro Skardžiaus komisija dėl SGD terminalo projekto.

Gal galėtumėte pateikti tris konkrečias organizacijas/ valstybės institucijas/ asmenis (gali būti tiek politikai, valstybės tarnautojai, verslas, mokslininkai, žurnalistai, kt.), kurie laikosi tų pačių politinių (ar kitokių) įsitikinimų kaip ir Jūs? Gal galėtumėte įvardyti, ties kuriais aspektais sutariate?

Lietuvos atsinaujinančių išteklių konfederacija, Litbioma, R. Šimašius. Biokuro panaudojimas šilumos gamyboje ir konkurencija (kad ir įvairia forma) tarp gamintojų.

3 interviu su buvusiu VKEKK pirmininku A. Jankausku

Pentadienis, 2015 m. birželio 12 d.

Pirmiausia prisiminkime esminę šilumos ūkio pertvarką Lietuvoje pradėtą 1997 m., galėtumėte peržvelgti tuos, po to sekusius, 18 metų ir papasakoti ar matote kažkokią esminę kaitą, kokios buvo jos apimtys ir kryptys?

Trumpai sakant, aišku tai buvo esminė šilumos pertvarka, nes visas šilumos ūkis buvo išdalintas savivaldybėms. Iš tikrųjų, tokiais dviem etapais. Iš pradžių buvo sukurtos tokios regioninės įmonės. Tai ilgai nesilaikė, paskui tapo visos savivaldybių įmonėmis ir tai aišku buvo didelis aiškus, kaip čia pasakyti, perversmas, nes vartotojai buvo įpratę, kad visur šilumos kaina vienoda. Pasidarė tos kainos skirtingos, pirmiausias dalykas. Antras dalykas, pamatėm kaip, na išlaisvinta buvo iniciatyva. Tie miestai, kurie buvo iniciatyvūs žiūrėjo į priekį ir kurie įgyvendino įvairius inovatyvius projektus, tai jie turi dabar mažiausias kainas šilumos. Taip, kad ta reforma buvo labai reikalinga ir tikrai esminė. Aišku reformą turėjo lydėti įvairūs techniniai dalykai, pvz., buvo visur įrengti skaitikliai šilumos, buvo visur išgyvendintos tos vadinamos grupinės šilumokaitinės, pereita prie individualių, bet čia buvo per pirmuosius keletą metų. Paskui buvo sunkesni laikai. Sunkesni susiję su tuo, kad labai pabrango pagrindinis kuras, kuris buvo naudojamas centralizuotam šildyme - gamtinės dujos. Na čia truputį gal irgi, kaip sakoma, politinės klaidos buvo, kad Lietuvoj pagrindinis kuras šilumoj buvo dujos. Tai tos dujos brango, labai brango, pradedant turbūt kokiais

2000 - aisiais metais, pasiekė pikinius apie dešimtuosius metus, bet tai buvo labai geras irgi impulsas pereiti prie vietinio pigesnio kuro ir mes matom, kaip dabar jau ar ne pusė šiais metais kuro centralizuotam šildyme yra dujos. Jeigu pažiūrėtumėt bendrai visą tą laikotarpį tai matome koks esminis dalykas, kad kalbame apie kurą, jau dabar pusė viso kuro yra biokuras. Kalbant apie nuostolius, kad tie nuostoliai sumažėjo ar ne dvigubai, nuostoliai tinkluose. Ir įmonės tapo, na aišku, čia dabar būtų galima diskutuoti apie tai, kad gerai ar blogai, kad buvo nemažai įmonių išnuomota, bet galima suprasti, kad situacija tada buvo sunki. Kaip sakiau, kuras brango labai smarkiai ir kai kurios savivaldybės buvo tiesiog per silpnos, kad jas išlaikyt, todėl tos įmonės buvo išnuomos. Tai čia galim vertint gerai ar blogai, bet tai buvo būtina. Dabar pavyzdžiui, kokie nors Druskininkai gali sakyti, kad gal jie dabar lengvai išsiverstų ir be privataus investuotojo, iš tikrųjų, miestas pasidarė turtingas ir žinomas, bet tuo metu, kada jie išnuomojo jie buvo labai labai sunkioj ir beviltiškoj, tiesiog beviltiškoj padėty.

Tai esminės kryptys, kurių matote, yra perėjimas prie biokuro, o kas dar?

Tai matot, žiūrint į kokius pokyčius žiūrit. Jeigu žiūrit į kokią technologinį, tai techninės technologijos, kaip jau sakiau, ten buvo pirmiausiai tai, kad buvo visur įgyvendinta apskaita per pirmuosius keletą metų po reformos 1997-ųjų metų. Antras dalykas, palaiptui buvo atsisakyta grupinių šilumokaitinių, pereita prie individualių kiekvieno namo rūsyje ir organizacinė tvarka, tai kad buvo per pirmuosius keletą metų išskaidytos įmonės iki savivaldybių. Čia manau, kad gal ir nebuvo pats protingiausias dalykas, nes pirminis variantas, kurį iš pradžių buvo siūloma kurti buvo regioninės įmonės, kurios galbūt būtų padėję kai kuriems miestams lengviau gyventi.

O kalbant apie šilumos ūkio valdymo klausimus, kokias iniciatyvas matėt paskutinių dviejų vyriausybių kadencijų laikotarpiu? Ar nematote tam tikro cikliškumo, kai 1997 m. buvo pereita nuo centralizacijos iki šilumos ūkio decentralizacijos, o tos iniciatyvos, kurios buvo dabar, na tarkime, konservatorių idėjos, taip ir nepasiekusios dienos šviesos, kad reikia centralizuoti šilumos tiekimą, tuo tarpu, ką daro socialdemokratai, tai nori steigti įmones, kurių po 51 % valdytų valstybė, t.y. gamybos centralizacija. Kaip tai vertinate?

Na manau, kad čia buvo nesusipratimas kalbėti apie tai, kad centralizuotą šildymą reikėtų perimti į valstybės rankas. Čia jau nežinau iš kur tokios idėjos ir buvo kilę, bet jos buvo rimtai svarstomos, teisingai sakot. Iš tikrųjų, tai aišku būtų žiauri neteisybė tų savivaldybių, kurios gerai dirbo ir kurios susitvarkė, kurios įgyvendino tas visas reformas reikalingas ir tos, kurios nieko nedarė.

Kaip manote, kodėl šilumos ūkis yra ta sritis, kuri susilaukia tokių nevienareišmiškų, kartais net priešiškų vertinimų? Tiek iš skirtingų politinių jėgų, tiek iš pačių šilumininkų.

Tai pirmiausiai todėl, kad šiluma yra labai jautrus, labiausiai liečiantis daugelį vartotojų klausimas, labiausiai liečiantis kišenes daugelio vartotojų klausimas, todėl kad mes visiškai net nesvarstome kad pavyzdžiui už elektrą kažkam reikėtų taikyti nuolaidas ar kažkam reikėtų taikyti išimtis ar kažką reikėtų remti, tiesiog pas mus visi moka už elektrą be jokių problemų. Tuo tarpu, kaip matot, šiluma yra nuolatinis politikų populistinių dėmesio centras. Nes tiek nuolatos taikomos tos nuolaidos dėl pridėtinės vertės mokesčio, kai anksčiau ir dabar vėl grįžtama prie klausimo, kad gal reikėtų ir toliau taikyti tą nuolaidą. Ta parama vartotojams, kurių pajamos yra mažesnės negu ten tam tikras procentas. Reiškia mes matome, kad centralizuotai teikiama šiluma yra visą laiką tų politikų dėmesio centre, kaip jau sakau tai yra vienas jautriausių klausimų, todėl mes ir girdim visokiausių populistinių sprendimų. Populistinių sprendimų ne vienas ir ne du buvę. Kai kurie mano, kad pavyzdžiui reikia atsijungti nuo centralizuoto šildymo, kai kas yra ne kartą spaudęs, kad leisti atskiriems butams ir dabar įstatymai jau to neleidžia ir yra geresnė tvarka padaryta, tačiau nuolatos mes girdime įvairių tokių, sakykime, ne visai pamatuotų sprendimų. Kad ir praėjusios vyriausybės įgyvendinta, kad būtų įgyvendinta konkurencija tarp šilumos gamintojų, tai matom, kad ta konkurencija vėlgi buvo ne labai vykusiai sureglamentuota ir suplanuota, nes matom vėlgi didelius iškraipymus, nes dabar jau irgi eina Seime siūlomi įstatymų pakeitimai, kurie tą tvarką turėtų pakeisti.

O jūsų paties nuomone, koks turėtų būti valstybės vaidmuo šilumos ūkio valdyme? Koks turėtų būti pats

modelis - konkurencija, centralizacija?

Valstybės vaidmuo turėtų būti strategija ir viskas. Užduoti strategines kryptis, o šilumos ūkis turėtų plėtotis savaime. Aišku savivaldybės turėtų turėti, na aš net nesakau, kad savivaldybės. Mano akimis, galėtų būti privatus, mes matom pavyzdžių kaip kitose šalyse privatus puikiausiai sukasi. Pas mus tai aišku ir apsidraudimai ir baimė, kad privatus galbūt bus blogai, todėl yra įstatyme įrašyti ribojimai, kad vamdrynų negalima privatizuoti ir panašiai.

Na o žiūrint šiek šiek abstrakčiau, koks, jūsų akimis, turėtų būti šilumos ūkio politikos tikslas? Mažiausios kainos užtikrinimas, inovatyvumo skatinimas, ar kažkas kito? Kas tai turėtų būti ir kokiom priemonėm siekiama?

Tai yra kaip ir kiekvienoj srity įmonės turi siekti efektyvesnio valdymo, optimalių kainų, bet tam yra valstybinis reguliavimas, t.y. VKEKK, kuri tuos dalykus turi sureguliuoti įmonėms. Nes aišku įmonė, jei tai būtų konkurencija, paprasčiausiai siekti pelno, bet kadangi tai yra monopolinė rinka, nors ir sakau pas mus buvo galima kažkokia konkurencija tarp gamintojų. Tai tie tikslai turėtų būti reguliuojami reguliuotojo.

O kalbant apie patį reguliuotoją, o koks yra esminis jo vaidmuo ar jis keitėsi per aptariamą laikotarpį? Ar buvo stiprinama, su kokiomis problemomis susidūrė? Na tiesiog jūsų nuomonė.

Problemos buvo daugiausiai dėl to, kad keitėsi daug dalykų ir įstatymai, ne vieną kartą buvo keistas ir kaip sakiau ne vieną kartą buvo įvairių idėjų. Iš kitos pusės buvo tokie sakykim laikotarpiai sunkesni, akda buvo kainos labai aukštos. Šiaip jeigu labai bendrai pasakyti, tada aišku reguliuotojo vaidmuo yra tas pats. Nes jeigu šilumos ūkyje buvo bandoma įgyvendinti konkurenciją, tai tas neįmanoma, taip, kad reguliuotojas turi prižiūrėti monopolines įmones ir tiek. Ir dabar kaip jau sakau, buvo pasakyta, kad tarp gamintojų galima konkurencija, kad čia galima įsivaizduoti, kad galima konkurencija, kad šilumos ūkis panašus į elektros ar dujų, tai aišku, kad ne. Manau, kad tą suprato ir įstatymų leidėjai ir grįšim prie to, kad šilumos ūkis yra monopolinis kiekvienoj savivaldybėj ūkis, kurį reikia prižiūrėti, reguliuoti ir kontroliuoti.

O kaip manote pati komisija turi kažkokių svertų? Ji gali daryti įtaką politikos kaitai?

Be abejo gali, Komisija vienas iš tų veikėjų. Jie nuolatos turėtų sekti ir inicijuoti net pakeitimus. Ne visada gal tos iniciatyvos išgirstamos, bet taip buvo visada, ir anais senais laikais, kai aš dirbau komisijoje, ir šiais laikais Komisija be abejo dalyvauja, be abejo teikia siūlymus, įstatymų pakeitimus. Kartu komisija turi visas kompetencijas. Komisija turi ne tik įgyvendintoja, bet kartu ir aktyviai dalyvauja ir kuriant įstatymus, ir juos keičiant.

Na o kalbant apie kaitą, jau pats minėjot, kad vienas esminių išorės šokų buvo importuojamo iškastinio kuro kainos augimas, o kaip manote, kokie galėjo būti kiti išorės šokai, skatinę telkti didesnę dėmesį ir keisti politiką? Pvz., ar manote, kad pokyčiai gali būti kaip nors susiję su Prezidentės išrinkimu ir perrinkimu? Koks buvo jos vaidmuo?

Nežinau. Tikrai negaliu tokio dalyko komentuoti. Prezidentės vaidmuo pagal Konstituciją visiškai nesusijęs su šilumos ūkiu. Ji negali kažko svarbaus keisti, gali nebent užprotestuoti. O tai, kad eina įvairiausi siūlymai iš Prezidentūros, čia jau ne įstatyminis klausimas.

Na o kaip manote ar vyriausybės pasikeitimai galėjo turėti įtaką? Tie patys siūlyti ir siūlomi skirtingi modeliai. Ar pats matėte kažkokių esminių skirtumų, be to, kad vieni kalbėjo apie tiekimo centralizavimą ir konkurenciją, o kiti kalba apie tai, kad reikia grąžinti gamybą į valstybės rankas?

Tai vat ir pasaket. Šita vyriausybė jau nekalba, kad reikėtų šilumos ūkį perimti į valstybės rankas, kiek aš suprantu. Nors prieš keletą metų buvo tokių kalbų. Dabar kiek supratau kalbos baigėsi, dabar valstybė planuoja dalyvauti taip, kaip numatyta plėtros programoje - gamyboje.

O ar XV ir XVI Vyriausybės kadencijų metu pastebėjote kokių nors visuomenės nuomonės pokyčių šilumos

ūkio politikos klausimais? Jei taip, kaip ji kito ir ar darė įtaką formuojamai politikai?

Iš kur aš dabar žinau. Turiu prisipažinti, kad kai kuriuos dalykus aš esu praleidęs. Prisipažįstu, kad buvau atitrūkęs dėl šito aspekto.

Kokius matote esminius veikėjus šilumos ūkio politikoje? Tai gali būti tiek politikai, institucijos, organizacijos, asociacijos, žurnalistai. Gal galite išskirti, jūsų nuomone, esminius veikėjus?

Nemanau, kad žurnalistai. Šiuo atveju yra kelios jėgos. Pirmiausia savivaldybių įmonės, tai aišku tos savivaldybės viena iš jėgų. Be abejo, Vyriausybė. Ana Vyriausybė nusprendė, kad turi būti konkurencija, šita vyriausybė garsiai apie tai nekalba. Bet aišku, kadangi tai yra labai jautri sritis, apima daugelį Lietuvos gyventojų, nes dauguma naudojami centralizuotu sildymu, todėl Vyriausybėje ta politikos sritis ir yra nuolatos svarbi.

O ar esate pastebėjęs kažkokį oponuojančių jėgų argumentų sureikšminimą? Galbūt net tam tikrą "demonizavimą"?

Aišku, kad yra įvairių nuomonių. Yra tokiu liberalų, kurie sako, kad centralizuotas šildymas turetų apmirti. Yra manančių, kad viską turėtų perimti valstybė. Bijočiau pavartoti "demonizavimą".

Na taip, tačiau svarbūs ne tik politiniai veikėjai, bet ir patys šilumininkai, o tarkime LŠTA atstovai konservatorių valdymo laikotarpį vadina "tamsos amžiumi energetikoje". Ir tie patys socialdemokratai teigia, kad konservatoriai pridarė įvairių "kvailybių" energetikoje.

Kai kuriuos dalykus, kuriuos praėjusi vyriausybė darė ne taip kaip turejo būti. Vienas iš tų dalykų buvo parama tik mažoms įmonėms, mažiems miestams. Tokiu būdu gavome super iškraipytą vaizdą, kur aukščiausios šilumos kainos yra ne mažuose miestuose, tarkime Molėtuose, o Vilniuje, Kaune. Vilniuje kaina didžiausia. Ekonomistų požiūriu tai yra visiškai nesuvokiamas dalykas. Jie turbūt orientavosi į norą, na norėjo, kad valstybė perimtų šilumos ūkį. O kalbant apie šilumininkus, pvz., Vilniaus energija visą laiką demonizuojama, pateikiama kaip priešas, kuris siurbia kraują. Kitas dalykas. Kaune, kur savivaldybės įmonė ir konservatorių laikais valdoma, bet ten yra elektrinė, kuri parduota is pradžių Gazpromui, paskui ja nupirko vietinis investuotojas ir iki šiol ji veikia tokiomis sąlygomis, kad gali bankrutuoti. Todėl, kad visuomenėje sukurtas toks įvaizdis, kad valstybė turi valdyti.

Na taip, tik man atrodo, kad akcentus sudėjome ne visai aiškiai, nes bent jau aš matau tokią skirtį, kad atvirkščiai, konservatoriai yra ta politinė jėga, kuri norėjo tam tikro liberalizavimo, nepriklausomų gamintojų atėjimo, konkurencijos kūrimo. Tuo tarpu socialdemokratai tų idėjų kaip ir nepamina, bet tuo pačiu nori didesnio valstybės vaidmens. Ar nesutinkate su tokia nuomone?

Jeigu žiūrėti pagal idelogiją, praėjusi vyriausybė buvo liberali, tačiau mūsų liberalai, kartais iš jų galima išgirsti labai priešingas nuomones.

Iš tikrųjų taip, jūs teisingai pastebėjot, ji buvo įteisinta įstatymo pakeitimais, ta konkurencija prasidėjo, bet buvo ne tokia kokia turetų būti. Yra skirtingi dalykai. Konkurencija rinkoje ir konkurencija dėl rinkos, tai su dėl rinkos ir tai kuriose šalyse įgyvendinama. Tiesiog skelbiamas konkursas ir ateina kažkas įgyvendinti tapdamas monopolininku. Konkrečiai konkurencija davė, kad pirmieji ateję nusirinko visas razinas, nes turėdami kaštus gerokai mažesnius nuo pagrindinio gamintojo, galėjo pardavinėti, kaina kuri buvo vos vos mažesne nei pagrindinio gamintojo. Tačiau tai baigėsi Kaune, kur konkurencija didžiausia, kad arba nauji gamintojai bankrutuos arba visai bus išstumti iš rinkos. Tad tas modelis aiškiai nesuveikė, nors skambėjo gražiai. Daugelis galvoja kad skatina efektyvumą, mažina kainas.

Tai jūs manote, kad socialdemokratų veiksmai yra tesingesni šilumos ūkio klausimais?

Kol kas vykde seną politiką, iki šiol kas buvo pradėta, toliau stūmę konkurenciją. Tik dabar mačiau, kad yra siulomi įstatymo pakeitimai, nes matome, kad toliau nebėra kur eiti. Toks pvz., kaip Šiauliai, kurie neįsileido

konkurento, bet labiausiai sumažino šilumos kainas.

Dėkui. O kaip manote ar galima sakyti, kad šilumos ūkyje įvyko tam tikras politikos mokymasis? Tiek kalbant apie mūsų jau aptartą ciklišumą, tiek apie mokymąsi tarp skirtingų prieš tai nesutarusių pusių?

Gal as nežinau, sakyčiau, kad specialistai niekad nesiūle tokios konkurencijos, visi buvo be galo nustebę iš kur atėjo tokia ideja viską nacionalizuoti, atiduoti valstybei. Ar iš visiško nežinojimo, ar kokiais nors motyvais. Jei politiškai, sistema tikrai nevykusi, kai ministrai ir viceministrai politinės figūros. Energetikoje keitėsi ministras ir visi viceministrai. Metus laiko visi mokosi, kad žinotų, ką reikia daryti. Konkretus pavyzdys - J. Neverovičiaus pakeitimas, nepaisant to, tas ministras ir viceministrai blogi ar geri, kažką jau buvo paruošę, padarę, supratę ir tai, kad nuo praėjusių metų vasaros pasikeitė ministras, praradom metus laiko. Anksčiau buvo vienas viceministras o kiti buvo sekretoriai.

Užsiminėte apie specialistų vaidmenį. Reikėtų manyti, kad tokioje techninėje srityje kaip energetika, specialistų ir ekspertų nuomonė turėtų būti labai svarbi. Kaip manote tai galioja Lietuvos atveju, ar jie yra girdimi?

Čia ir yra ta bėda. Tikrai galiu pasakyti, kad yra skirtumas tarp vyriausybių, energetikos strategija iš naujo peržiūrima. Pagrindinį darbą dirba energetikos institutas - pagrindinis proto potencialas. Jie tiesiai ir pasakė, kad praėjusių keturių kadencijų nei karto jų neklaušė ir nesiūlė, nekviatė tokiems darbams daryti, startegiją paruošė advokatų kontoros, nebūtinai specialistai, tai kad enmin nelabai buvo tų specialistų irgi kitas klausimas, politikos klausimas, ko mums reikia.

O šioj vyriausybėj?

Dabar šiek tiek dalykai pagerėjo, nes strategiją peržiūri institutas, nors girdejau atsiliepiamų.

Na ir paskutinis klausimas, gal galėtumėte išskirti keletą veikėjų, su kuriais jūsų nuomonė sutampa, su kuriais randate bendrą kalbą šilumos ūkio klausimais?

Aš pats į tą politiką nelabai ir kišuosi, nes yra sudėtingesnių elektros ir dujų klausimų. Tai aš pasakyčiau, kad su visais linkęs diskutuoti, kurie priima diskusiją, o ne vadovaujasi kažkokiais tenai šūkiomis. Aš nebūtinai turiu sutikti ir sutinku su Kuodžiu. Kad cia labai gerai, kad valstybė perimtų, o ne savivaldybės, tačiau daugeliu kitų klausimų galiu sutikti su žmonėmis, kurie linkę diskutuoti.

Žodžiu su tais, kurie linkę galvoti ir mąstyti, norisi ir bendradarbiauti bei diskutuoti.

Taip, visiškai taip.

Supratau. Gerai tuomet, tai buvo paskutinis klausimais. Ačiū už jūsų atsakymus ir pasidalintas žinias.

Tikiuosi buvo naudinga, jei turėsite daugiau klausimų - kreipkitės.

4 interviu su Seimo nare, socialdemokrate B. Vėsaite

Trečiadienis, 2015 m. birželio 17 d.

Esminė šilumos ūkio pertvarka Lietuvoje pradėta 1997 m., kuomet šilumos ūkis buvo atskirtas nuo „Lietuvos energijos“, padalintas į savarankiškas įmones ir perduotas savivaldybėms, tuomet keitėsi ir šilumos ūkio valdymas bei reguliavimas, savivaldybės įgavo teisę šias bendroves valdyti savarankiškai, o tuo pačiu ir prisiėmė atsakomybę už jų veiklos rezultatus. Ar, Jūsų manymu, per 18 metų įvyko kokių nors esminių pokyčių šilumos ūkio politikoje Lietuvoje?

Na taip, nes didžioji dalis savivaldybių perėjo prie biokuro ir tai leido kiek tai atpiginti šilumą. Be to, buvo padaryta renovacija tiek šilumos punktų, tiek ir magistralinių tinklų tame tarpe šitam buvo panaudotos Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos. Taip kad šilumos nuostoliai, iš tikrųjų, gerokai sumažinti, o šiaip jau dabar vykdoma renovacija leidžia renovuoti ir pačius šilumos punktus, ir būtent sureguliuoti subalansuoti šilumą. Nes, jūs žinote, kai kurie gyventojai pasistatė papildomus šilumos radiatorius, įsirengė šildomas grindis, o tai labai išbalansavo namo, apskritai, šilumos tiekimo sistemas. Tai šiuo klausimu tiek.

O kaip vertinate skirtingus, koncentruojantis į XV ir XVI Vyriausybių kadencijas, priimtus sprendimus? Pvz., palankesnių sąlygų nepriklausomiems šilumos gamintojams sudarymą, biokuro biržos kūrimą, na ir paskutinį jau jūsų Vyriausybės sprendimą statyti kogeneracines elektrines Vilniuje ir Kaune, kurių po 51% akcijų priklausytų valstybei. Na tiesiog, kaip vertinate skirtingus sprendimus, kaip manote, kas buvo teisinga, vertinga, kas ne?

Visiškas liberalizavimas, sakyčiau buvo nelabai atsargus žingsnis todėl, kad problema yra tokia, kad tarkim Kauno mieste, kai atsirado daug nepriklausomų šilumos tiekėjų, tai įvyko perinvestavimas. Sakyčiau dabar jau yra galių 130 %, aš kalbu apie Kauno atvejį, negu kad yra reikalinga ir tie mažieji šilumos tiekėjai, sakyčiau, na kadangi savivaldybė nėra įpareigota supirkti iš jų šilumą, na tai yra grėsmė, kad jie gali ir bankrutuoti. Dėl kogeneracinių Vilniuje ir Kaune, aš sakyčiau, kad Vilniuje kogeneracinė reikalinga ir perėjimas prie biokuro reikalingas, o Kaune, Kaune aš manyčiau užtektų kogeneracines, o gal netgi šiluminės elektrinės iš atliekų, iš buitinių atliekų, nes yra numatytos dvi elektrinės iš buitinių atliekų, tiek Vilniuje, tiek Kaune. Bet dabar problema yra ar Lietuva tikrai turės tiek atliekų, kiek dabar yra planuojama, nes yra numatyta užstato sistema, superkant plastikinius butelius, pačių atliekų mažės, žodžiu, reiktų tikrai labai gerai apsispręsti ir statyti tokios galios elektrines, kurios, na, kad paskui nereiktų buitinių atliekų atsivežti. O tarkime aš laikau geriausiu savo darbu, būnant ūkio ministre, kai buvo skirtas finansavimas trim Kauno elektrinėms, kurios yra valdomos savivaldybės, tai yra Šilko, Inkaro ir Petrašiūnų. Ten yra pastatyti biokuro katilai ir praktiškai mes dabar jeigu kokiais dešimtais metais turėjome aukščiausią šildymo kainą, tai jinai, iš tikrųjų, dabar yra nukritus, vos ne 30 % ir manau, kad toliau kris.

O koks, jūsų nuomone, apskritai turėtų būti esminis šilumos ūkio politikos tikslas Lietuvoje?

Na, kad būtų tiekiama gyventojams nenutrūkstamai šiluma, galimai elektros energija, nes yra reiškia ir kogeneracija ir tai yra nenutrūkstamas tiekimas ir palankiausia kaina vartotojui.

Na o gal galėtumėte apibūdinti būtent kokia yra socialdemokratų pozicija, koks turėtų būti valstybės vaidmuo formuojant ir įgyvendinant šią politikos sritį? T.y. ar valstybė turėtų dalyvauti šilumos gamyboje, tiekime, ar turėtų būti kažkoks kitoks vaidmuo? Ir su kuo turėtų būti derinami šios politikos klausimai?

Na kadangi ypatingai didžiuosiuose miestuose, na aš manyčiau, kad Vyriausybės politika, dabartinės Vyriausybės politika, yra teisinga didžiųjų miestų atžvilgiu. Juo labiau, kad mes turime unikalią galimybę pasinaudoti struktūrinės paramos lėšom, o tai yra paskutinė galimybė, siekiant pertvarkyti šilumos ūkį. Dėl šilumos ūkio įstatymo, aš manau, jį reiktų perrašyti apskritai, iš tikrųjų, nes yra daug straipsnių, kurie prieštarauja vieni kitiems, ypatingai dėl karšto vandens tiekimo ir dėl visų kitų dalykų.

Na o kaip vertinate XV Vyriausybės darytus pokyčius?

Aš pasakysiu taip, kad siekiai buvo geri, bet ne viskas gerai padaryta. Jie irgi ėjo teisingu keliu, pereinant prie biokuro. Daug kas buvo ir XV Vyriausybės metu, bent jau projektai buvo patvirtinti. Įgyvendinama buvo aišku jau XVI Vyriausybės valdymo metu, bet daug savivaldybių pačios savarankiškai priėmė sprendimus. Šiaip jau gyventojų aprūpinimas šiluma yra savivaldybių reikalas, bent jau jų pozicijoj čia, jų kompetencijos klausimas.

Na o ar matytumėte šilumos ūkio srityje tam tikrą cikliškumą. Na tarkime, kad iki 1997 m. matėme centralizaciją, tuomet decentralizuota perduodant savivaldybėms, na o XV Vyriausybės valdymo metu buvo pasigirdusių kalbų, nors ir niekas neįgyvendinta dėl šilumos tinklų centralizavimo, grąžinimo į valstybės rankas, na tuo tarpu jūs dabar kalbate apie kogeneracinių elektrinių statymą, kurių didžioji akcijų dalis būtų valstybė. Čia jau kalbame ne apie tiekimo, o apie gamybos centralizaciją. Tai ar cikliškumą kažkokį pastebite?

Žinote, yra įvykę pokyčiai, į kuriuos reikia reaguoti. Mes gi uždarėme atominę, kuri buvo pagrindinė elektros

energijos gamintoja. Šiaip jau dabar labai dideliu laipsniu priklausome nuo išorinių tiekėjų. Nėra blogai, nes praktiškai tai, ką pasigaminame dabar, aš turiu omenyje elektros energiją, nes na kogeneracija tai pagrindinė turbūt elektros energijos gamyba, o šiluma paprastai būna atliekinė. Tai žodžiu, manyčiau, kad pasikeitus situacijai į ją reikia adekvačiai reaguoti. Tai atsakymas būtų toksai.

O kaip manote kodėl šilumos ūkio politika Lietuvoje susilaukia tokių nevienareikšmiškų, kartais net priešišku vertinimų? Omenyje turiu ne tik politines jėgas, bet ir pačius šilumininkus. Kokios yra tos esminės priežastys? Na ir pats Ministras Pirmininkas A. Butkevičius, priėmus nutarimą dėl šilumos ūkio plėtros programos, teigė, kad teko įveikti labai didelį pasipriešinimą.

Na, šiaip jau negaliu tiesą sakant, dar sykį pakartokite klausimą.

Gerai. Kokios yra esminės susipriešinimo priežastys, kalbant tiek apie politikus, tiek apie šilumininkus?

Na tokių priežasčių analizės reikia ieškoti, iš tikrųjų, toliau ir giliau. Aš suprantu ir šiluminkus, žiūrėkite, dabar jie privaloma tvarka turi pirkti, ypatingai Vilniuje, dujas iš suskystintų gamtinių dujų terminalo. Šiandien, kai kainos yra nukritusios, o iš SGD terminalo dujos yra gerokai brangesnės, na tai aš juos suprantu, nes paskui visi kaltins galutinį tiekėją, tai būtent šilumininkus, ypatingai Vilniuje, nes visus perkūnus gyventojai svaidys jiems. Tai jie tiesiog konkurenciškai nenori šito. O šiaip tai Lietuva atsilieka su atliekų perdirbimu į šilumą. Tai aišku galbūt ir šilumininkai norėtų šitos dalies. Gyvenimas turbūt parodys, kas buvo teisuus. Šiaip jau koncentravimas šilumos gamybos didžiuosiuose miestuose, nu Kaune tas neįvyko, bet Vilniuje, ko gero, taip. Ir Vilniuje buvo delsiama todėl, kad žinote, Vilniaus šilumos tinklai yra išnuomoti iki 2017 m. Dalkiai. Tai čia problema irgi buvo tame, kad neįvyko pertvarka, nors ketinimų buvo.

Kaip apibūdintumėte ir kaip įvardintumėte strategijas ir priemones, kurias socialdemokratai naudoja, siekdami keisti esamą situaciją? Pvz., renginių organizavimas, vieši pasisakymai, įstatymų ar jų pataisų inicijavimas. Kokios yra esminės priemonės?

Šiaip esminės priemonės kam? Gyventojams informuoti?

Esminės priemonės siekti kaitos.

Na tai buvo turbūt pasisakymai dėl šilumos ūkio pertvarkos ir būtent valdančiųjų programoje užfiksuota, žurnalistai turbūt išviešino ir energetikos ministerija turi tam resursų, na, kad darytų teiktų žiniasklaidai tai, kas yra daroma. Na ir pagaliau, gyventojai patys jaučia būtent pertvarkos pasekmes savo piniginėse.

O dabar trumpai aptarkime tas esmines priežastis, kurios galėjo skatinti didesnę kaitos siekimą. Pvz., ar manote, kad nagrinėjamu laikotarpiu auganti iškastinio kuro kaina galėjo daryti įtaką šilumos ūkio politikos kaitai?

Jo, jūs turbūt prisimenate, kad 2009-2010 m. šilumos kaina, tiek ir elektros energijos kaina buvo maksimali. Tai praktiškai buvo paskata pertvarkyti šitą ūkį.

O kaip manote, ar galėjo prie paskatų pertvarkai prisidėti Prezidentės D. Grybauskaitės išrinkimas ir perrinkimas? Ar matote jos esminį vaidmenį šitoje srityje?

Jis neaišku koksai, bet tai buvo būtent liberalizuoti šilumos tiekėjus, t.y. daugiau žaidėjų ir šilumos gamintojų įvesti. Tai gyvenimas parodys, aš bijau tik, kad žinote, kai mes užsigriebsime per dideles galias, aš turiu omeny Vyriausybė, kad paskui vat tie nepriklausomi šilumos gamintojai nepaduoūt Lietuvos valstybės į teismą, nes praktiškai jie turėjo lūkesčius, savivaldybė nėra įpareigota supirkinėt iš jų privaloma tvarka šilumos. Tai vat čia ta grėsmė yra. Na bet yra ir pozityvaus elemento. Tai aš nežinau, kas čia kaltas. Buvo tiesą sakant paleistos vadžios, buvo atėję labai daug investuotojų, pasistatė savo tuos mažus šilumos katiliukus, bet ar mes neturėsime teisinių pasekmių dėl neįgyvendintų lūkesčių tai aš, tiesą sakant nežinau, nes šiandieną, pvz., Kaune šilumos kaina yra, būtent karšto vandens ruošimui, nukritusi iki pačių žemumų, tai vat o pasistačius dar atliekų kogeneracinę tai turbūt reikia labai atsargiai derinti visus šiuos klausimus, kad paskui vėl gyventojam nepakabintumėm, nes kas gi paskui atlygins teismų išlaidas. Žodžiu, aš manyčiau, kad reikėjo atsargiau daryti šitą, bet Prezidentės įtaka dėl šilumos ūkio pertvarkos galbūt buvo teisinga. Tiktai, kas man nepatiko anoj kadencijoj Sekmoko vykdomoj

politikoj tai, kad jis suvėlė tą karšto vandens tiekimą ir na įžiebė viltį gyventojams atsiskirti nuo centralizuoto šilumos tiekimo. Žiūrėkit, kas gi atsitiktų, jei įvyktų tokie atsiskyrimai, praktiškai atsiskiria tie namai, kurie yra gerai sutvarkyti, ten kur gyvena finansiškai pajėgesni žmonės ir lieka praktiškai tie, na rajonai, kur gyvena pensininkai, kurie nesugeba finansiškai susitvarkyti. Tai jiems šilumos kaina dar labiau pakiltų, nes kuo daugiau vartotojų, pagal masto ekonomiką, turėtų būti žodžiu, kuo daugiau vartotojų, tuo daugiau paslauga pinga. Va čia man nepatiko jo vykdoma politika. Ir dar vienas momentas, kad jis įvėlė didelę sumaištį na būtent karšto vandens tiekime, kai šilumininkai neteko pareigos ir teisės tiekti ir skirstyti karštą vandenį būtent daugiabučiuose, o įstatymas liko nepataisytas ir jis iki šiol yra nepataisytas, nes praktiškai būtent šita nuostata nėra įgyvendinama įstatyme ir savivaldybės kažkaip stengiasi apeiti, tai aš todėl ir sakau, kad šilumos ūkio įstatymą reiktų perrašyt apskritai iš naujo.

O ar manote, kad būtent paskutinių dviejų vyriausybių valdymo laikotarpiu labiau ėmė reikštis visuomenės nuomonė ir jos pokyčiai? Ar ji galėjo daryti įtaką politikos kaitai?

Tai gyventojai visada buvo suinteresuoti mokėti mažiau, bet šiaip būtent valdančios, dabartinės valdančios partijos deklaravo šitą savo rinkimų programose. Tai jau praktiškai tas yra vykdoma. Bent jau tai mane džiugina.

O ar manote, kad politikos kaitai yra svarbus politinis dėmesys, t.y. kuo jis didesnis ir labiau išlaikomas darbotvarkėje, tuo labiau galime tikėtis politikos kaitos? Ar manote, kad tas dėmesys buvo pakankamas XV ir XVI Vyriausybių valdymo laikotarpiu?

Manau, kad buvo pakankamas. Tai konservatorių Vyriausybės valdymo laiku apskritai klausimas buvo labai aukštai darbotvarkėje, nes kainos kilo, buvo įvestas VEP (as) elektrai.

O kaip manote koks yra techninės/mokslinės informacijos vaidmuo? Ar jis yra pakankamas? Ar patys savo veikloje remiatės jų nuomone, jų tyrimais?

Be abejo, visada kviečiame ekspertus. Bet gal jis nėra pakankamas, ne visados pakankamas, nes kai kada tie politiniai klausimai nustelbia, sakyčiau, sveiko proto klausimus.

O ar pastebėjote nagrinėjamu laikotarpiu vienu ar kitu oponuojančių jėgų argumentų tam tikrą supriešinimą? Kalbant ne vien apie politines jėgas, bet ir apie tuos pačius šilumininkus?

Žinote, mes politikai turime įsiklausti įvairių pusių, kviečiamės ekspertus, kviečiamės šilumininkus. Gal vieni lenkia į vieną pusę, kiti į kitą, tai visados išklausius visas puses gali pasidaryti savo išvadas.

Bet esminio susipriešinimo nepastebite?

Nepasakyčiau, kadangi giliau žinom šitas problemas, tai taip, kad gal ir ne.

Na ir paskutinis klausimas iš dviejų dalių. Gal galėtumėte pateikti tris konkrečias organizacijas/ valstybės institucijas/ asmenis (gali būti tiek politikai, valstybės tarnautojai, verslas (šilumininkai), mokslininkai, žurnalaistai, kt.), kurie laikosi tų pačių įsitikinimų kaip ir Jūs ar socialdemokratų partija? Gal galėtumėte įvardyti, ties kuriais aspektais sutariate?

Tai tie, kurie dalyvauja. Tiek šilumininkų asociacija, tiek ir Lietuvos energija, tiek ir ministerija.

Tai su jais jūsų įsitikinimai sutampa? Norite pasakyti, kad nėra nieko su kuo būtų tam tikras nesutarimas?

Mums kaip politikams rūpi vienas klausimas, kad būtų gyventojai aprūpinti šiluma ir kuo mažesne kaina. Tai be tų mano paminėtų aš namatau mums, kaip politikams, galimybės priiminėti sprendimus.

Supratau, dėkui tuomet jums už atsakymus.

Gero darbo jums.

Ačiū, viso geriausia.

5 interviu su Vilniaus miesto savivaldybės Šilumos ir vandens ūkio skyriaus vedėju K. Karosu Trečiadienis,

2016 m. balandžio 14 d.

Esminė šilumos ūkio pertvarka pradėta 1997 m. Norėčiau aptarti esminius įvykius, esmines kryptis, kaitos iniciatorius. Pradėkime nuo to, kas vyko nuo 1997 iki 2008 m.

Dabar tas laikotarpis labia senas jau, galim sakyti. Na jo, 1997 m. Lietuvos Energija nusprendė, kad reikia restruktūrizuoti visą tą sistemą ir buvo visas šilumos ūkis Lietuvoje perduotas savivaldybėms, kaip savarankiška funkcija. Jeigu mes pasižiūrėsime tą laikotarpį, tai Vilniaus šilumos ūkis buvo ganėtinai nugyventas, atiduota viskas tas, kas, kaip sakant, vos vos galėjo judėti. Savivaldybė, bent jau Vilniaus miesto, atsižvelgus į tą situaciją, kadangi Vilniaus šilumos tinklai turėjo didelius įsiskolinimus ir šilumos kaina buvo ganėtinai didelė, ūkis nugyventas, paskelbė tam tikrą apklausą, padarė studiją, koks galėtų būti kelias, kad susitvarkyt su tuo šilumos ūkiu. Ir praktikos tokios nebuvo, viską vykdė valstybė, tai reiškia buvo tam tikra studija. Buvo keli keliai nurodyti – paskolų ėmimas ir tvarkymas, ganėtinai sudėtingas, tuo laikotarpiu buvo gili krizė ir bankai dar ne taip gražiai žiūrėjo į visą verslą, tų bankų buvo ganėtinai mažai, palūkanų norma didžiulė ir esant blogai finansinei padėčiai buvo labai abejotina ar kas nors gali ištraukti tokį didelį ūkį, reikalingos milžiniškos lėšos. Kitas kelias buvo nurodytas, kaip einant į kapitalizmą, tam tikra koncesijos rūšis – išnuomoti šilumos ūkį privačiam asmeniui ir jam užduoti tam tikras užduotis, kad jeigu taip žiūrėsime, pirmas noras buvo sumažinti šilumos kainą, užtikrinti patikimumą ir sutvarkyti visą šilumos ūkį. Kelių metų studijos priėjo maždaug iki 2000 m., kai buvo apsispręsta, kad koncesija turbūt geriausias būdas, ne savais pinigais viską sutvarkyti. Ta studija buvo patvirtinta tayboj ir nuspręsta ieškoti iš šalies to veikėjo, kuris galėtų pagelbėti Vilniaus miestui. Buvo paskelbtas konkursas, labai galingas, advokatai parengė jo sąlygas. Kiek pamenu viskas vyko maždaug pus antrų metų. Tai buvo tarptautinis konkursas, kiek žinau nei viena Lietuvos įmonė nedalyvavo, tik užsieniečiai. Na ir tom numatytom sąlygom į Vilnių atėjo Dalkia. Ne tik Vilnių, dar yramazdaug 17 savivaldybių Lietuvoje, kur tokiu pačiu būdu ta pati koncesijos sutartis ilgalaikė irgi Litesko atėjo, ta pati Dalkios dukterinė įmonė, įkurta Lietuvoje. Na ir prasidėjo ūkio tvarkymas. Per 15 m. buvo suplanuota investuoti 576 mln. litų į visą šilumos ūkį. Reiškia tas koncesioninkas, žinodamas šilumos ūkio problemas ką pirmiausia padarė – nuostoliai trasose buvo apie 20 %. Reiškia, kiek pagamino, tai iki vartotojui pardavimo nuėjo tik 80 % reikalingos šiluminės energijos. Kadangi Lietuvoj šilumos kaina yra reguliuojama valstybės regulatoriaus – kainų komisijos, tai buvo priimti tam tikri sprendimai ir valstybėj, kad neleist šilumos tiekėjui turėt tiek nuostolių, kiek jų yra, reiškia nustatytos tam tikros ekonominės normos. Jei turi 20 % tavo uždavinys yra, sakykim 16 %, kaip nori taip sukis, bet tie nuostoliai nebus vartotojams įskaičiuojami. Reiškia, tie verslininkai, maydami, kad kitaip nepadarysi, padarė smūgines investicijas. T.y. buvo masiškai keičiamos šilumos trasos – vamzdynai – naujais jau. Tuo metu buvo sumažinti nuostoliai, toliau, jeigu iš techninės pusės – karštas vanduo daugumoj Lietuvos savivaldybių buvo organizuojamas per grupines boilerines, matot turbūt mieste tokie patatėliai kvartalų viduj, kur buvo ruošiamas karštas vanduo ir į namus paskirstomas jau. Jos buvo panaikintos, kadangi nuo jų iki namo vamzdžiai susidėvėję, daug avarių, nuostoliai didžiuliai. Jie pnaaikino tas boilerines ir kiekvienam name įrengė karšto vandens įrenginius. Tokiu būdu pašalino nuostolius trasose. Jeigu taip jau pasižiūrėt kokiais 2006 m. tai nuostoliai iš 20 % tapo maždaug 14 %. T.y. jau viršijo nustatytą normą, tuo metu jau esami nuostoliai galėjo būti įskaičiuoti vartotojams į sąskaitas. Vėlgi, toliau, dujų kaina – ji susijus su GAZPROM visuomet buvo, buvo vienintelis tiekėjas, todėl Vilniaus energija pati pirma pradėjo biokuro katilinių statyba. Valstybės politika kokia buvo – visą laiką iki 2014 m. buvo remiamos mažos katilinės – iki 5 MW, kurie Molėtams yra apie 90 % šilumos poreikio, o Vilniaus mieste maždaug 0,1 %. Valstybė kažkaip į tuos didelius miestus niekad nežiūrėjo kažkaip gražiai ir su parama, tai po visą Lietuvą išplito tų katilinių statymas, bet Vilniaus miestui reikėjo viską daryti savom lėšom. Tai viena investicija buvo 50 MW katilo statyba. Aišku tai yra labia mažai, maždaug 9 % viso reikalingo paj4gumo, be tai jau buvo pradžia. Toliau ką, valstybė reguliavo kainą, bet valstybė paramos didiesiems miestams kažkokios neteikė.

O kaip manote kokios buvo paramos neteikimo priežastys?

Na žinot, sunku ir pasakyt. Jeigu taip žiūrėsime tą valstybės politiką, tai visą laiką bandė sukurti kažkokią tai energetikos strategiją. Ir ne tik šilumos, bet ir elektros ūkio ir d jų pertvarkymai. Mes ir šiuo metu neturime tos energetikos strategijos. Visą laiką bandė mėtytis į kažkokias sritis, bet kažkokio bendro ilgalaikio sprendimo, kad nusistatytume tam tikrus prioritetus, nėra ir šiandienai. Jeigu dabar jau žiūrime į kokius 2013 – 2014 m., tai tik tada atsirado jau ta parama dideliems miestams – Vilniui, Kaunui – kai nusprendė, kad reikia tvarkyti daugiau ne šilumos, bet elektros ūkį. Visos jungtys su Švedija, su Lenkija, reiškia SGD terminalo atsiradas, ma nau šiek tiek tai pakoregavo valstybės prioritetus. Atsisakymas GAZPROMo, sukystintos dujos, jungtys su kitom šalim nubrėžė tam tikrą liniją, bet, mano nuomone, šiandienai nėra išspręstas vietinės gamybos klausimas. T.y. mes nueinam tuo keliu, kad viską gausim iš kaimynų, kaip ir iki šiol, elektrą gana pigiai iš Rusijos, Baltarusijos, buvom patenkinti. Patys turėjome tikrai rezervą tam tikrą. Tai buvo Vilniaus, Kauno, Panevėžio kogeneracinės elektrinės, kurios galėtų pagaminti apie 10-15 % Lietuvos poreikio ir Elektrėnai, tas monstras didelis, kuris buvo irgi pertvarkytas, pastatytas devintas blokas – dujinis. Tai va visais atvejais iki šiol rėmėmės, kad elektra gaminama iš dujų. Po to 2015 m. pabaigoj, turbūt girdėjot, kad valstybė nusprendė neberemti elektros gamybos, kadangi užtikrintos yra jungtys iš kitur, reiškia paliekamas tam tikras rezervas – Elektrėnai tik, visos kitos kogeneracinės elektrinės lik obe rėmimo. Tai jeigu lyginsim Elektrėnus ir Panevėžio, Kauno ar Vilniaus kogeneracinės elektrines, tai Elektrėnai maždaug 1,5 karto brangiau gali pagaminti vieną kilovatvalandę ir tą visą šilumą jie išleidžia į ežerą, tai netikslinga. Netgi buvo tokių pamąstymų dar tais pačiais 1998-2000 m., kad elektrėnus sujungti su Vilniumi ir Kaunu, nes ten gaminamas didelis labia elektros kiekis, šilumos perteklius didžiulis. Net buvo skaičiavimai, kad tikslinga nuo elektrėnų nutiesti šiluminę trasą iki Vilniaus, kad panaudot tą šilumą. Reiškia būtų užtekę pusę Vilniaus šildyt Elektrėnų gaminama Elektra. Net ekonominiai skaičiavimai buvo su atsipirkimu ir tam tikrais paaiškinimais, kad šilumą reikia panaudot, dabar išmetam į aplinką, netikslingai šildom, tais laikais buvo ne tokie grandioziniai planai.

Sakėte, kad 2015 m. didėjo dėmesys elektros sektoriui. Kuo tai konkrečiai dabartiniame laikotarpyje siejasis su šiluma? Čia apie kogeneracines turbūt kalbame?

Taip, apie kogeneracines. Na tai šiaip, jeigu paėmus, Vyriausybės paskutinius sprendimus – sunaikino trijuose miestuose elektros gamybos pajėgumus. Praktiškai Vilniaus nuo sausio 1 d. elektrinė yra uždaryta (trečias tecas), kadangi rinkoj konkuruot su dujine elektros gamyba, nors ir tikslingai panaudojant visą šilumą, neįmanoma. Jei pasižiūrėsime kaip elektra gaminama, ji gaminama iš jau atsipirkusių atominų elektrinių, kur Lietuva gauna, plus aplinkinės šalys ir ta pati Švedija, labai gražiai panaudoja atliekas. Reiškia ta elektra gaminama iš pigių šaltinių – ne dujos, nors jų kaina ir sumažėjusi, bet lygint it konkuruot elektros gamyba iš atliekinių dalykų ir dujų negalima. Dėl to ir buvo įvestas tas VIAP'as, kad galima būtų išlyginti ir užtikrinti reikalingą elektros gamybą Lietuvai, kaip rezervą. Dabar Lietuva pareiškė, kad mums didelių rezervų nereikia, mes esame aprūpinti iš kitų kabelių, kitų pusių. Tai reiškia nėra būtina savo turėt. Tai va, tokia situacija susidarė ir šiandien ta pati energetikos strategija nėra patvirtinta. Vis dar grįžtama prie tos pačios AE statybos. Kažkur kažkas tai bando kalbėt, bet tikėtina, kad jos nebus. Ir Vokietija uždaro atominės, ir kitos šalys, nors Švedija ir Suomija sėkmingai stato. Reiškia, jei turėsime jungtį su Švedija, tikėtina, kad jie pasistatę atominės galės už pigią savikainą mums brangiai parduoti elektrą. Tokia ir yra strategija – įsigyti iš kitur, patiems negaminti.

Tai ar jūs manot, kad Vyriausybės nutarimas dėl nacionalinės šilumos ūkio plėtros programos bent dalinai apsprendžia šią problemą, statant kogeneracines Vilniuje ir Kaune?

Na iš dalies galbūt. Matot kaip, jeigu paimsime ir kitus projektus, pvz MBA (atliekų rūšavimo gamyklą) statybą. Statyba buvo atiduota savivaldybėms ir su tam tikru finansavimu, Vilnius gavo 100 mln. litų, kiti regionai irgi atitinkamai. Pagal visą atliekų kiekį, tai pasakė imkit pinigų, statykite rūšavimo gamyklas. Pas mus Vilniuje užtruko, Šiauliuose jau veikia įrenginys. Na ir pasakė – rūšiuokit atliekas, o jos bus naudojamos šilumai ir elektrai gaminti. Tai praktiškai tik vienas privatus asmuo pasistatė Klaipėdoj. Visur kitur valstybė pamatė, kad negalima nekontroliuot šitos veiklos, nes tai yra didžiulis pelnas, didžiulė perspektyva, nes reikia imti viską į savo rankas. Tai Vilniuje ir Kaune gal atsirado iš dalies tas Vyriausybės nutarimas dėl to, kad šilumos ūkio strategijos, kad dėl to, kad reikėtų paimti į savo rankas ne tik elektros ir šilumos, bet ir atliekų tvarkymą. Tai jeigu valstybė būtų, sakysim, 2010 m pagalvojus ir pasakius, kad valstybės 146om ir priežiūra yra statomi tie du

objektai – atliekų rūšiavimo ir kogeneracinės iš atliekų, būtų viskas labai aišku. Nes dabar susiduriame su tam tikra problema – MBA pastatytas, kogeneracinės nėra, kur dėti SRFą – kietą atgautą kurą – tris metus? Gegužės pirmą atsidaro MBA įrenginys ir nėra kur padėti atliekų. Dabar tie verslininkai vaikšto ir mina takus savivaldybėms ir aplinkos ministerijoj, nežinodami kur jį dėti. Dar yra tokie siūlymai, kad išrūšiojam, išskratom ir vežam į sąvartyną. Įsivaizduokit.

O laikinai parduoti to negalima? Kol turėsime šiukšlių deginimo gamyklas.

Gal prieš kokius keturis metus buvo net tokie pasiūlymai – švedai, suomiai sakydavo, kad jūs tik mums tas atliekas atiduokit, mes jas išsivešim nemokamai. Buvo tokių pasiūlymų, bet kaip sakant, nemokamai nieko nėra. Taip nebūna. Tai yra akuras, pigus kuras energijai gaminti. Dabar, jei pažiūrėsime, nepastatysime MBA, Vilniaus atliekų tvarkytojai veža į Fortumą, išrūšiuoja pagal tam tikras frakcijas, pagal kaloringumą, veža į fortumą. Praeitų metų kaina buvo maždaug 80 Lt be PVM už toną. Reiškia, kad gaunasi, gyventojai moka už atliekų tvarkymą, tas pats išrūšiavimas įeiną į mokestį už šiukšlių tvarkymą, Fortumas, privatus asmuo, gauna pigų kurą, ne tai, kad pigų, bet net su minusiniu balansu, jiems net sumokama už tai, kad Klaipėdoj jie pagamintų šilumą. Tai jeigu tai būtų organizavus valstybė, atliekų tvarkymą ir energijos gamybą. VKEKK nustatytų kainas tam tikras reguliuojamas, kad nepažeist nei verslininkų interesų ir apgint vartotojų interesus. Mano nuomone tai būtų pats geriausias dalykas, ką valstybė galėtų padaryti.

Tai jūs manot, kad klaida leidimas Fortumui tuo užsiimti Klaipėdoje?

Aš manau, kad taip.

Turėjo būti valstybinė įmonė?

Turėjo būti valstybinė įmonė ir šitie MBA įrenginiai, ir energijos gamyba, nes nu tai yra, sakysim, yra prioritetas valstybės, gaminti energiją iš vietinių atsinaujinančių šaltinių ir kontroliuoti visą tą sritį.

O kaip iš principo vertinate pačią šilumos ūkio plėtros programą? Sprendimas dėl kogeneracinių yra teisingas? Tinkamas Vilniui? Numatyti pajėgumai? Finansavimas?

Taip, šiandien žiūrint – taip. Geras žingsnis. Jeigu būtume pridėję ir MBA, tai būtų labai geras žingsnis, tik dabar vėl susiduriame su problema tam tikra – vykdo viską LE, jokių diskusijų ar informacijos savivaldybė naugauna visiškai. Jei pažiūrėsime dabar pagal visą įstatymą, tai kas gaunasi Lietuvos energija? Ji gaunasi nepriklausomas šilumos gamintojas. Jie pasitato savo pajėgumus, finansuojamus iš valstybės ir tiekia šilumą į Vilniaus šilumos sistemą. Gaunasi didelis, nepriklausomas, aišku reguliuojamas, bet nepriklausomas šilumos gamintojas.

Bet ar jį galima vadinti nepriklausomu, jeigu net pradiniam plane buvo numatyta, kad bent 51% priklausoma valstybei per LE? Koks čia nepriklausomumas?

Nesvarbu, kas yra akcininkas, savininkas. Jei žiūrėsime į tą kitą sistemą, Vilniaus šilumos tinklai jau nuo kitų metų prisiima visa šilumos ūkį, tampa šilumos tiekėju. Tai LE parduos į tinklą tam tikrą pagamintą šilumos kiekį. Jie ir yra nepriklausomi. Jeigu dabar pasižiūrėsime, ką mes norėtumėm. Savivaldybės pozicija, kaip sakant, dar pernai prieštaravo, nes norėjome, kad būtų kažkokiam pareinamajam laikotarpiui, kol bus pastatyti įrenginiai, kad pratęsti trečio teco veiklą. Dujos dabar atpigę, gauname iš terminalo, viskas lyg ir susidėliojo, ir vartotojams kaina permokėta, viskas jau lyg ir sureguliuota. Galima būtų šildymo sezono metu pagaminti labai nemažai energijos ir tuo pačiu būdu atpiginti šilumą. Nes pelnas gautas iš elektros energijos gamybos automatiškai mažina šildymo kainas. Vartotojai mokėdami per elektrą iš dalies subsidijuotą finansuotą Vilniaus, kauno ir panavėžio gyventojus šilumos kainos atpigimui. Taip buvo ir tas buvo ganėtinai priimtinas variantas. Norėjosi, kad iki kogeneracinės pastatymo šitie įrenginiai veiktų, kad nenutrauktų taip drastiškai, paimt ir pasakyt, kad jūs nereikalingi. Nors, kaip minėjau, pus antro karto galima pigiau čia pagaminti nei elektrėnuose. Tai kažkur to racionalumo protrūko. O šiandien ką, jei čia pažiūrėsime į tesktą, tai tam tikras ruošiamas memorandumas su LE. Vis tiek Dalkia dabar nebeeksploatuoja trečio teco, o ten įrenginiai dar gana geri, dar gali 15 m. veikti, ir turbinos ir generatoriai gali viską užtikrinti ir mes norim susitart, kad ta pati LE vystydama savo kogeneracinį projektą pasinaudotų esama jau sukurta infrastruktūra. Tai būtų žymiai pigiau, galbūt ir paimti ir toj teritorijoj ir statyt. Ir privažiavimo keliai,

ir jungtys, ir chemijos ūkis visas ten suplanuotas, ir visa kita. Nereikėtų taip visko nubraukti iš statyti iš naujo.

Dabar numatyta statyti iš naujo? Nuo nulio?

Dabar numatyta statyti šalia ir visiškai nuo nulio. Pažiūrėkit, koks kaminas yra pastatytas, 250 m., dūmų sklaida nueina praktiškai nuo miesto. Jeigu žiūrim LE projektą, 80 m. kaminas. Reiškia tie dūmai maždaug už Lazdynų galėtų gulti visi. Gal jų ten nėra tiek daug, bet vis tiek, ozoto, sieros oksidai. Ten visa Mendelejevo lentelė iš to deginimo, ypač iš atliekų. Gyventojai prieštarauja tam ir mes norim pasakyti, kad paimkit tą ūkš, kurį dar galit tikslingai panaudoti. Tai va yra memorandumas, 10 val. bus svarstoma komitete. Dar vis derinamas tesktas.

Ar tas pasiūlymas jau pateiktas LE? Kokia jų pozicija?

Taip, kad jie nupirktų trečia tecą ir tikslingai ją panaudotų.

O jie linksta link teigiamo ar neigiamo atsakymo?

Žinot, buvo ir tryliktais-keturioliktai metais sudaryta komisija. LE, Savivaldybė pas Butkevičių, pasirašė susitarimą. Buvo pasirašyats susitarimas dėl bendradarbiavimo. Dar nebuvo nutarimo, bet jau buvo šnekama, kad Vilniaus miestas ir šilumos tinklai galėtų būti partneris, vystant tokį didžiulį projektą. Buvo skaičiuojama, pasiūlymai padaryti, bet nesusitarėm dėl galingumo. Jie siūlė žymiai mažesnę galingumą, mes siūlėm iki 300 MW šilumos.

O kiek dabar numatyta programoj?

Programoj 240 šilumos ir 145 elektros, bet jei PAV žiūrim, tai ten biškį mažesni galingumai yra.

Žodžiu savivaldybė norėjo net didesnių, nei dabar numatyta programoj?

Programos nebuvo tuo metu ir mes važiuom tuo metu į Lenkiją <...>. Mes norėjom ta pasakyti, kad trečias tecas šiandienai turi didžiulius pajėgumus ir kad pertvarkius bent vieną bloką būtų galima išeiti ant to 360 šilumos gamybos. Susitarimas buvo, šnekėjom ilgai ir nesusitarėm. Po to jau išėjo Vyriausybės nutarimas ir pasakyta buvo, kad Lietuvos energija įgyvendina savo projektą su mažesniai galingumais.

Tai kaip dabar suprasti – savivaldybė buvo įtraukta į pačios programos ir priimamų sprendimų derinimą, bet paskui į tai nebuvo atsižvelgta?

Paskui nebuvo atsižvelgta.

O kuriuo metu nutrūko bendradarbiavimas? Ir dėl ko – Vyriausybės kaltės?

Nežinau dėl ko, sakau, mes nesusitarėm dėl galingumų ir dėl būsimo laikotarpio kainų, nes labai buvo skirtingai traktuojama. Pas mus dirbo ir M Nagevičius, visi ekspertai. Nu ir vienas iš šų dalykų buvo, kad nesutarėm, kokias bus ateinančių laikotarpiu biokuro kaina pavyzdžiui. Prognozės, studijos rodo vieną kainą. LE sako, mes savo studiją pasidarėm, pas mus kitokia kaina. Labai buvo svarbus toks motyvas, kad valstybė pasakė, mes atpiginsim daugiau nei 30 % šilumos kainą Vilniaus mieste. Mes sakom, kad jūs įgyvendinami šitą projektą nepasieksit ir 20%, nemeluokim žmonėm, nes tendencijos yra tokios ir tokios.

Tai jūs manot, kad tai yra dalinai iš piršto laužti skaičiai?

Iš dalies taip. Nes visos prognozės kaip įprasta Lietuvoj aukštas valdininkas pasakė padarysim jum gyvenimą saldesnį ant tiek ir tiek. O relaybėj, kai pradedi skaičiuot nesigauna niekaip. Negali pasakyti, kad dabar politikas ėmė ir melavo. Turi įrodyt, kad tas saldainis nėra ant tiek saldus.

Tai gal čia priežastinės logikos trūksta kažkiek numatytam plane?

Matot tas planas patvirtintas iki. LE skaičiuoja, žiūri ir pasako – yra tam tikri scenarijai, kurių jie dar nepasirinko.

Kai bus vykdomas projektas, atranka tam tikra, tie verslininkai ar projektuotojai pasakys konkrečiai, ką galima padaryti. Duota yra tam tikra riba. Šiandien pagal tam tikrus scenarijus yra apie 70 MW elektros ir 160 MW šilumos kažkur. Optimalus pagal jų studijas padrytas scenarijus. Kaip gausis, dabar sunku spėlioti.

O tai kaip čia dabar gausis? Elektra bus kaip šalutinis ar pagrindinis produktas?

Ne, elektra bus pagrindinis, tai yra elektrinė. O šiluma bus šalutinis. Elektrinė elektra yra pirmas reikalas, o tas kas jau išsiskirianti šiluma tai jau eina į šilumos sistemą visą.

Trumpai grįžkime į 2008-2012 m. kokie buvo konservatorių esminiai sprendimai? Ką jie bandė daryti? Ar užteko dėmesio? Ten konkurencijos buvo mėginimas skatinti.

2008-2012 m. jei prisiminsim visą tą periodą. Labai buvo akcentuojamas nepriklausomų šilumos gamintojų atsiradimas. Buvo gal valstybinė strategija, dar nebuvo ji patvirtinta, kad valstybė užtikrina tam tikrus pajėgumus/galingumus. Buvo mestasi šiek tiek į kitą sritį – sako ateis kažkas tai ir išgelbės mus visus. Tas kažkas tai privatus investuotojas, privatus ūkis. Na ir jei pažiūrėsime tą laikotarpį, atsirado tada ir Fortumastas pats, jei Vilniuje – gal šiek tiek vėliau pradėjo reaguoti į visa tą, bet Klaipėda išskirtinai pasinaudojo tuo skatinimu NŠG. Klaipėdoje, kiek man žinoma, atsirado 4-5 tie gamintojai. Bet pas juos taip jau tikslingai buvo susidarius ta situacija, kad buvo ir popieriaus ir medienos perdirbimo pramonė gana galinga ir jie pasinaudojo atliekine ta visa produkcija ir pavertė energija. Pas mus, kaip minėjau, atsirado 2006 m. biokuro katilas, o paskui vėlgi buvo tam tikri gamintojai – BIONOVUS Gariūnuose gana nemažas 50 MW. Pramonės energija paskui pasijungė. Vienu metu labai intensyviai Grigiškių fabrikas irgi, gavo jie ir paramą europinę apie 3,4 mln. litų biokuro katilo statybai. Pasistatė jau kokiais 2012-13 m.

Bet su Grigiškėm buvo kitas atvejis, ar jiems buvo leista prisijungti prie Vilniaus šilumos tinklų?

Tai jiems buvo leista prisijungti. Ten žinot, dviprasmiška situacija. Grigiškių fabrikas randasi toliau nuo šiluminės trasos, tai bet koku atveju, yra tam tikri principai. Jei praeina magistralė, yra pasakyta, tu gamini šilumą, tai atsivesk kelią iki magistralės. Pastatom čia apskaitą, pastatom šilumokaitį ir prašau pardavinėk tikslingai. Jie nelabai su tuo sutiko, norėjo, kad pirtų pas juos gamykloj. Einat keliu, užsukat čia, padarot lanką ir grįžtat į tą patį kelią. Čia buvo diskusijų, ir kainų komisija, ir energetikos inspekcija pasakė, kad sąlygos išduotos teisingai. Jeigu norit būt NŠG, pateikit į tą tašką tam tikrą šilumos kiekį.

Koks atstumas buvo iki trasos?

700 m.

Žodžiu skandalo su šituo atveju nebuvo?

Na buvo tam tikras skandalas tuo laikotarpiu. Dalkia visą laiką neturėjo to vardo tokio kaip socialinio partnerio. Šitas man irgi nelabai patinka. Jeigu atėjai į miestą, būk kažkoks biškį geresnis už kitus, parodyk, kad atėjai ne šiaip sau, bet su tam tikra pagalba.

Kas konkrečiai buvo negerai su Dalkia?

Jų požiūris. Man nevisuomet patinka jis. Sakysim, organizuojant konkursus ar dar kažką. Ne paslaptis, kad tai didžiulė įmonių tam tikra grupė, kuri stengiasi pritraukti savus ir duoti jiems darbų iš tų pačių pinigų gyventojų surinktų. Gal negaliu teigti, kad tai daroma tendencingai. Lyg ir tie viešieji pirkimai daromi, bet kažkaip tos grupės įmonės paima didžiąją dalį tų darbų. Tai visuomenėj sukelia tam tikrą atgarsį.

Ar manot, kad neigiamo atspalvio turėjimas padarė įtaką savivaldybės sprendimui nepratęsti sutarties? Savivaldybė priėmė sprendimą nepratęsti?

Taip, savivaldybė. Matot, dabar, pasižiūrėkim praeitų 4-5 m. laikotarpį. Ir dėl dujų pirkimo kainų. Kažkokie tyrimai atliekami, ir FNNT, ir Prokuratūra. Konkurencijos taryba irgi pareiškė, kad tuo laikotarpiu buvo perkama

iš vieno tiekėjo, galbūt užaukštinant kainas. O biokuro kaina, vidurkis nustatomas pagal visų pirkimų kainą. Jei vienas pirkėjas didelį kiekį, visai Lietuvos pirkimų kreivei tai užaukštintas rodiklis. Nenoriu teigti, kad viskas buvo labai blogai, bet tam tikri atgarsiai visokie, jie sudaro ne itin gerą vaizdą.

Ar jūs manot, kad visi šitie tyrimai buvo inicijuoti pagrįstai?

Ar taip ar ne, yra politikų grupė, kuri turi kitokius tikslus, kitas nuomones, čia politiniai žaidimai. Gali bet kurią įmonę apskųst, apšmeižt, gali bet kurį žmogų taip pat ir nustumt, jei jis tau netinkamas. Čia politika, palikim tai. Tik noriu pasakyti, kad visi tokie išsišokimai naudos neduoda pačiam vardui ir visam kitam.

O savivaldybė kažkokių veiksmų ėmėsi? Kaip ji kontroliavo Dalkią, kol ūkis išnuomotas?

Savivaldybės kontrolė minimali, Vilniaus šilumos tinklai turto savininkas. Yra tvarkos tam tikros patvirtintos, perkamos investicijos, inventorizacijos, ataskaitos, savivaldybė daugiausiai kontroliuoja per kainas. Plius yra VKEKK. Jei savivaldybė kažko nesužiūri, valstybinis reguliuotojas turi specialistus ir visą informaciją, jie šitą gali. Įsivaizduokit kaip atneša va pateikt anauja bazinė kaina būsimam laikotarpiui, yra skaičiavimai, yra sakysim turtas ir visa kita. Savivaldybė su tuo susiduria maždaug kas tris ar penkis metus. Specialistų pas mus, kad viską peržiūrėti ir patikrinti nėra tokių. Žmogų reikia išugdyti, jis tai turi daryti kiekvieną dieną. VKEKK – taip, jie turi visą informaciją. Lyginant Vilniaus ir visos Lietuvos rodiklius – Kauno, Klaipėdos, Panevėžio. Kaip gali objektyviai palyginti, kad ir atlyginimą? Kainų komisijai privalomai yra pateikiama. Buvo iškelta netgi tokia 2011 m. mintis, kad savivaldybių asociacija buvo pasiūliusi atsisakyti savivaldybei reguliuoti. Paimkim kokį mažą miestelį, turi šilumos tinklus, jie ten 100 % savivaldybės ir nori įsiteikti gyventojams, ką daro – aima įmonės pelną ir nukreipia į šilumos kainos sumažinimą. Politikai pasidaro populiarūs. Tą patį pelną skiria nevystymui, ne įrangos atnaujinimui, o gyventojams dotaciją šilumos kainos mažinimui. Jiem tai naudinga. Jei kontroliuotų VKEKK, negalėtų to daryti. Dideliuose miestuose kitaip, nes bazinė kaina susijusis ir su elektros gamyba, ir su turto turėjimu ir su viskuo. Tai čia pažiūrėt, neįsivaizduoju kaip mes viską peržiūrėsime. Važiuojam, tariamės su VKEKK, skaičiuojam viską,

Vizija kažkokia yra?

Aš galvočiau, kad tai perteklinė funkcija savivaldybei.

Jūs manot, kad tuo pilnai turėtų rūpintis VKEKK?

Taip, net VKEKKo tokia nuomonė ne tik jo, bet ir buvo iškelta, kad Komisija turėtų reguliuoti ir atliekų kainas. Kai tai yra susiję su kogeneracija. Kaip ir minėjau, būtų labai gerai, kad atliekų kainos, kurios įtakoja ir šilumos kainas, kad tuo užsiimtų komisija. Jau lyg buvo tam tikri svarstymai, dar neprieita, bet ateity gal taip ir bus, kai bus pastatys kogeneracinės. Dabar įsivaizduokit, LE pastato kogeneracinę atliekų deginimo gamyklą. Iš MBA perveža, jiem priduoja ir dar primoka. Dabar valstybė gauna iš ES 50 % paramą statybai. Gaunasi, kad pagaminta elektros energija yra visiškai pigi. Čia parama gauta, čia kuras už kurį dar primoka visi miesto gyventojai. Ar gali nesidžiaugt? Pagamini praktiškai už savikainą, praktiškai vienas euro centas. O parduodi po keturiolika ar kažkiek tai. Tai tas pelnas valstybei. Tai šioj vietoj turėtų būtų santykiai tap kuro – ar tai kuras, ar tai atliekų sutvarkymas. Tai irgi yra sprendžiama. Klausimas, kas tai. Jei atliekų tvarkymas – apmoka atliekų turėtojai. Jei kuras, kuris turi vertę, tai didėja šilumos kaina, bet mažėja šilumos kaina, dėl to aš ir sakau, kad turėtų valstybė reguliuoti.

Žodžiu vis dar yra spragų ir aiškių sprendimų kai kuriose srityse trūksta?

Aš galvoju, kad taip ir turėjo būt nuo pradžių. Nes suprantat biokurą, kurio koringumas labai panašus už kilogramą, 14-16 megadžaulių. Tas pats yra it atliekų. Biokurą įsigyjam rinkoj, perkam už apie 100 eurų už toną. Už atliekas pridudami kaip kurą, dar primokam tą patį šimtą. Tai kur ta logika?

Grįžtant prie konkurencijos eksperimento Vilniuje, ar jūs manot, kad jis pasitvirtino? Nepasitvirtino? Skatinimas NŠG. Rezultatų davė?

Čia vėl kelios pusios. Pasakė taip – statykit įrenginius, gaminkit šilumą, elektrą iš savų pinigų. Kaip gaunasi –

kodėl NŠG atsirado dideliuose miestuose ir labai greitai palyginus? Todėl, kad yra aukšta šilumos kilovatvalandės pagaminimo savikaina. Čia dar kažkut turiu kažkur atliktą studiją, padarytą Energetikos instituto, Lukoševičiaus. Jis paskaičiavo, kad pasatyti 20 MW paprastą biokuro katilinę kainuoja tam tikrą sumą ir parduodant vien tik šildymo sezono metu tą šilumą, pvz., Vilniuje, už tą kainą, kurią nustato VKEKK – nedidesnę negu pagrindinio šilumos gamintojo savikainą. Parduodant atsipirkimas tos katilinės yra 2,5-3 m. jų niekas nekontroliuoja, ateina pasisato, pasiima pelną, investicijos atsipirkusios. Jisai negarantuoja, kad dirbs toliau, nes yra kiekvieną mėnesį. Skelbiamas supirkimas už tam tikrą kainą. Jis pasižiūrės, kad jam gal netikslinga yra gaminti ir pasakys, aš neparduosiu. Kaip dabar planuojami pajėgumai Vilniaus mieste? Pagal tą patį VKEKKo nurodymą. Lyg iki 2016 m. turėjom padaryti visą optimizavimą ir palikti ne daugiau nei 30 % galingumo reikalingo miestui u=tikrinti 6ilum1. Pasakė, jūs turit kaip Vilniaus mieste galingumo 2000 MW. Miest1 6ildyt piko metu, 3-5 dienos per metus. Reikia maždaug 1100, o optimalus vidutinis yra maždaug 550 MW. Įsivaizduokit, mes turim maždaug 3,5 karto didesnius galingumus negu reikia miestui. Tai va jie pasakė, apsispręskit kur gaminat, o visi kiti pajėgumai nebus įtraukti į šilumos kainą. Turit optimizuoti visą veiklą, nes nebus į pastovias sąnaudas įtraukiamos kažkokios rezervinės katilinės, visos priežiūros, amortizacijos išlaidos. Tai jeigu mes taip padarom, sakom 30 % pasiliekam, tie NŠG, atsiranda kažkada kogeneracinė elektrinė, o jos tiekiamos į tinklą energijos kaina bus optimali, maža, jeigu dar įvertinus tai, kad kurą ne perka, o jiems dar sumoka, tai visi tie nepriklausomi nesugebės konkuruot. Pasakys – ačiū, mes atsipirkom, mes išeinam. Šitoj vietoj nėra nustatyto jiems kažkokio įpareigojimo. O galingumą ir rezervą turi užtikrinti pagrindinis šilumos tiekėjas. Reiškia, staigi investicija, staigus atsipirkimas, kur dujiniai katilai mieste yra fantastika jiems. Šiandien kiek mes turim – keturis. Tikėtina, kad jie praktiškai atsipirko.

Ar jūs manot, kad jie turėtų atsitraukinėti pastačius kogeneracinę?

Ne tai, kad atsitraukinė, bet pasižiūrėkit pačią tendenciją. Pasitato kogeneracinė, gamina pigią šilumą, atliekos deginamos visus metus. Yra prioritetas. Negali sustot atliekų tvarkymas, nori nenori turi atvežt, sutvarkyt, sudegint. Kaina savikaina yra minimali. Tai jeigu spalį Vilniui reikia kokių 200 MW galingumo, 130 pateikia atliek7 ediginmo gamykla, 50 MW yra vietinės gamybos, praktiškai susidaro viskas ko reikia. Klimatas šiltėja. Spalį-gruodį maždaug svyruoja nuo 250 iki 400 MW tas pajėgumas. Tai tas NŠG matys, kad negali išspaust savikainos arba pardavinės į nuostolį, tai jis užsidarys. Tuo labiau, kad ten yra atsipirkę, galbūt parduos šilumos tinklams, dar kažkam, tokia tendencija gali būti.

Kaip jūs paaiškintumėt Vyriausybės nuomonės pokytį, nuo vienu sprendimų, kurias buvo skatinami nepriklausomi šilumos gamintojai iki galiausiai pasiektos kaitos sprendimo statyti kogeneracines su didesniu valstybės kišimusi? Kas tai lėmė – politikos mokymasis? Pamatė, kad nevigia NŠG? Kad kaina nemažėja?

Aš galvoju, kad taip yra. Tai yra neturėjimas strategijos, nežinom, kaip problemą išspręst. Problema egzistuoja, visi šaukia – mokam daug, visi lupikai, visi blogi. Valstybė pasakė – mes sureguliuosim. Metė vieną kozirį – eikit, gaminkit šilumą, pas jus pigi ji bus, viskas gerai. Su kiekvieno NŠG atėjimu, ta tendencija, kad jei parduoda 0,01 cento pigiau negu kainuoja pagaminti iš dujų. Jie verslą daro, ne socialiai atsakingi, o verslininkai, nori, kad įdėti pinigai greičiau sugrįžtų. Yra tokia tendencija. Pamatė, kad šitas neįtakoją šilumos kainos sumažinimo. Pasakė, mes perimsim visą šilumos ūkį į savo rankas. Tikslas toks buvo – jei pažiūrėt šilumos ūkio įstatymą, ten yra tam tikras straipsnis, kad valstybė gali perimti šilumos ūkį. Nežinau kokių sąlygų reikia.

Bet tuo pačiu yra punktas ir apie konkurencijos skatinimą.

Yra. Ne, konkurencija yra karšto vandens gamybos sritį. Šilumos gamyboje jos kaip ir nėra. Čią norėjo ją sukurti. Kad NŠG darys konkurenciją pagrindiniam gamintojui. Nėra jos. Bent jau Vilniuj tai tikrai ne. Gali konkuruot, kai turi savo pigius gamybos įrenginius. Tada visi šoka, sako tu paimk pas mane, aš tau nuleisiu kainą. Kaip bet kurioj rinkoj, turguj agurkus už skirtingas kainas pardavinėja. Bet kai poreikis didelis tai tu superki užsimerkęs, kiek pasiūlo, tiek superki. Tavo pajėgumai neleidžia pačiam visą šilumos kiekį pagaminti.

Tai koks jūsų įsitikinimu valstybės vaidmuo turi būti šilumos ūkyje?

Negali būti kažkokio pusėtino sprendimo. Arba valstybė reguliuoja tą veiklą arba nereguliuoja. Kito negali būti. Jeigu pasako vieną žodį, taip mes darysim, mes perimsim, mes padarysim, tai tuo keliu ir reikia eiti. Kai pasako,

kad padarysim, bet nepadaro, dar galbūt maišo, trukdo. Sakau, tie sprendimai, VIAPa panaikino plius patys nepastato. Kiek jau šnekama yra. 2014 m. buvo tas nutarimas, PAVas daromas metus laiko, praktiškai tie sprendimai jau buvo priimti kažkur 12 m. pabaigoj, 13 m. ir iki šiol nėra nieko, kiek dabar žinau dar ten yra problemų ir su finansavimu.

O kokios problemos?

Šiaip jau LE, mano nuomone, ėjo per paramą kogeneracinei elektrinei kaip šilumos gamybos įrenginiui. T.y. iš biokuro. Tai yra finansuojama per energetikos ministeriją, bet Europos Komisija lygtai pasakė, kad jūs statot įrenginį, kur naudojate biokurą ir atliekas, t.y. atliekų sutvarkymo projektas, ne energetinis, o atliekų tvarkymo projektas. Reiškia turit vadovautis klimato kaitos programa ir eit per energetikos ministeriją. Tai jau nebe energetinis projektas, o atliekų sutvarkymo.

Bet ar tai reiškia, kad nepavyks gauti tos paramos?

Paramą galima gauti, bet tie keliai, kurie pradžioj buvo nueiti turi būti einami iš naujo. Nes nuo 2014 m. ta programa patvirtinta, sustrateguota. Tai ta parama turi atsirasti kažkur kitoj vietoj. Ne toj ministerijoj, o kitoj ministerijoj. Vėl viską reikia persikirstyti iš naujo. Ne tik Vilniuj, bet ir Kaune tas pats.

Kaune susiduriama su tais pačiais iššūkiiais?

Kaune gal mažesni. Kaune nepriklausomų daugiau ir ta termofikacinė yra privati, parduota. Man atrodo Stonys valdo ją. Bet jis užsispyręs pardavinėja šilumą pagamintą į nuostolį didžiulį. Iš dujų gamina ir pardavinėja kaip gaminamą iš biokuro. Nežinau kaip ten kas. Bet Kaune gi irgi prisistatė. Petrašiūnų, ten irgi savivaldybė investavo. Irgi stengėsi mažinti savikainą šilumos gamybos. Pas mus tas nevyksta. Ta Dalkia, kaip sakiau, vardo neturi paskutiniu metu. Tai iš jų buvo pasiūlymai gal 2010 m. sako mes paimsime sutvarkysime visą tą šilumos ūkį. Planai buvo paruošti, pastatom patys, 250 MW galingumo 5renginius ir atpiginsime šilumą. Bet tai dideli pinigai ir pareiškė, kad pratęskit dar sutartį. Kokie gali būti pratęsimai, kai praradai vardą ir pasitikėjimo nebuvo? Susitarimo nebuvo. Kaune susitvarkė, Vilniuj ne.

O tais pačiais 2010 m. kai Dalkia norėjo statyti, savivaldybė nusprendė vienbalsiai priešintis tam ar buvo kas mėgino palaikyti?

Į Tarybą šitas klausimas nepateko, projektas buvo, bet į Tarybą nepateko.

Tai kur jis liko? Kažkur šitam skyriuj?

Praktiškai taip. Jeigu pasižiūrėsit savivaldybės projektų suvestinę, ten dar surasit, jis kabo, mano parašų atrodo yra. Buvo toks noras valdžios, kad ne. jeigu šiaip paėmus visas tas investicijas ir nežiūrint į investicijas kaip į kažkokį blogį, tai būtų labia geras dalykas padarytas. Tai būtų pats pmas miestas susitvarkęs su šilumos kaina. Ganėtinai drastiškas.

O ką reiškia "valdžia nenorėjo"? tai atėjo iš aukščiau ar savivaldybė nenorėjo?

Visgi yra rinkimai, kiekvienais metais rinkimai. Nepopuliarių sprendimų likus pusmečiui iki rinkimų politikai nepriiminėja niekada. Jeigu kažką nori daryti, atėjai į kadenciją ir gali pirmus metus kažką daryti.

Ar tai reiškia, kad reikėtų ateiti jau su kažkokia paruošta reforma?

Taip. Jeigu jau tik praleidi tą laikotarpį... va pasižiūrėkim, buvo pas mus rinkimai į savivaldą pernai. Pradėjo nuo balandžio mėnesio nauja kadencija irk as, šiemet Seimo rinkimai. Viskas, jau nuo šio pavasario jokio sprendimo negali būti.

Žodžiu, rinkiminis periodas yra visiškas štilis sprendimų priėmime?

Visiškas štilis. O tie rinkimai kiekvienais metais. Sekančiais metais prezidento rinkimai. Jokių nepopuliarių sprendimų negali būti.

O dabartinei savivaldybės tarybai atėjus į valdžią po rinkimų buvo matyti kažkokie tai pokyčiai vizijos šilumos ūkyje. Tas pats Sekmokas, Darulis – prieš tai labia glaudžiai su energetika ir šilumos ūkiu dirbę žmonės.

Taip, yra Sekmokas, Darulis irgi viceministras buvęs.

Tai ar buvo pokyčių kažkokių?

Kažkokių pokyčių aš tai nelabai matyčiau. Pagrindinis dalykas yra trečio teco atidavimas. Pardavimas/atsikratymas ar bendradarbiavimas. Koks būdas bus – sunku dabar pasakyti, bet tai yra tikrai našta didelė. Kiek aš matau, kad pagrindinis darbas vyksta ta linke. Jei bus kažkokie susitarimai ar bus pasidalinta naujos elektrinės akcijom. Žodžiu savivaldybė išitraukia į šilumos gamybos veiklą, tai jau yra gerai. Jau būsim ne konkurentai, o partneriai. O toliau kas – pagrindinis darbas valdžiai – sėkmingai perimti tą šilumos ūkį.

Iššūkis?

Iššūkis didelis, taip. Liko metai laiko irką reikia ruošti, tikrinti, skaičiuoti, žiūrėti, planuoti.

O kokios grėsmės pagrindinės?

Daug jų nėra, bet reikia perimti visa šilumos ūkį ne blogesnį negu jis buvo. Vertė turi būti ne mažesnė negu buvo. Įrenginiai sensta, bet tam tikros investicijos atstato visa vertę, reiškia turi būti ekspertai parinkti, kurie pasakys, kad tas šilumos ūkis yra geras, naudingas, gali dar veikti. Toliau gi skolos visos. Vartotojai skolingi šiandien 20 ar daugiau mln. eurų, savivaldybė pati skolinga 35 mln. eurų už šilumą. Įsivaizduokit, kiek reikia peėmimo metu turėti pinigų, kad atsiskaityti su tuo tiekėju.

Jei tiekėjas įrodys, kad investuota daugiau negu planuota, reikės ir investicijų perviršį kompensuoti ir dar skolas grąžinti?

Taip. Šitoj vietoj sutarty surašyta, kiek įrenginiai nusidėvi, tiek kiek per metus sumokama už investicijas, tas turėtų sueiti. Na plius minus ten bus gal koks 5-10 mln. eurų. Kadangi 14 m. patvirtinta aplinkosaugos programa, kurios tuo metu sutart pasirašant niekas negalvojo apie aplinkosauga. Čia jau direktyvos, kai buvo priimtos. Negali tų įrenginių eksploatuoti net dujinių, kadangi viršija išmetimus. Tris sup use karto viršija išmetimas normatyvus. 14 m. pasirašyta papildoma investicine programa, kur jie ten investuos apie 10 mln. Litų, tai va tuos reikės grąžinti.

Pastaruoju metu buvo pasigirdę kalbų, to paties Sekmoko, kad savivaldybė sieks, jog pati Vilniaus Energija primokėtų. Realu to tikėtis ar ne?

Na žinot, kaip sakant, iš visų viešųjų pasisakymų. Sako galbūt buvo, galbūt pasisavinta tam tikra pinigų suma. Konkurencijos taryba irgi sako galbūt permokėjo vartotojai. Jeigu bus taip įrodyta, taip turės grąžinti tiem vartotojams. Tai jeigu vartotojai skolingitiekėjui, bus užskaitymas, o jeigu daugiau – turės grąžinti. Bet čia yra prielaida, nes tie tyrimai ganėtina ilgai bus vykdomi. Parašėm mes į VKEKK, parašėm į konkurencijos tarybą. Pateikit duomenis, kiek tai galėjo būti vartotojai permokėję. Nieko kol kas neatsakė. Atsakė – darom tyrimus, skaičiuojam, žiūrim. Jeigu teismas priims sprendimą, o jis gali vykti ir 3-5 m.

Čia apie arbitražą kalbat?

Ne, apie Konkurencijos tarybos sprendimą. Nu gi jis apskūstas yra. Ar įrodys ar ne, nu oto irgi priklauso.

O su arbitražu kokios būtų prognozės?

Ten kaip sakant, mano nuomone, arbitražui yra pateikti klausimai, kurie galbūt susiję su Vilniaus energijos veikla. Aš galvoju, kad iš dalies Dalkia teisi, nes prisimenu labai gerai tą visą periodą, kai buvo daromos investicijos ir įstatymo pasikeitimą. Labai drastiškai padaryti sprendimai valstybės.

Kokie būtent?

2010 m. įstatyme buvo nustatyta, kad gali būti dvi kainos šilumos priklausomai nuo to kam priklauso šilumos punktas. Ar gyventojams, ar tiekėjui. Tiekėjas per tą investicinę programą investavo kažkur 110 mln. Litų ir pakeitė šilumos punktus visur. Tai jų nusidėvėjimas, priežiūra, viskas buvo įskaičiuota į šilumos kainą. VKEKK nustatė nusidėvėjimo laikotarpius – vienu laikotarpiu 10 m., kitu laikotarpiu 15 m. reiškia iki nulio susidėvi per 15 m. ir 15 m. į šilumos kainą yra įskaičiuojamas tas visas nusidėvėjimas. Paskui 11 m. Seimas priėmė sprendimą, kad visi šilumos punktai priklauso gyventojams.

Čia turite omenyje prižiūrėtojų atskyrimą?

Taip. Čia irgi po visų triukšmų dėl nuotolinės duomenų nuskaitymo sistemos naudojimo reguliavimui. Buvo visokių tokių reikalų. Metrologijos tarnyba buvo čia visur, vaikščiojom į Vyriausybę, Kubilius buvo dar ministras pirmininkas. Tai va po tų visų triukšmų drastiškai pakeitė įstatymą ir pasakė, kad priklauso gyventojams, VKEKK labai greitai pakeitė visus sprendimus, iš metodikos išbraukė šilumos gamybos įrenginius, viskas. Ir pasakė, kad enmin turi paruošti ir Vyriausybė patvirtinti šilumos punktų išpirkimo tvarką. Tai nepadaryta ikišiol. Visi šilumos punktai yra sugrąžinti Vilniaus šilumos tinklams kaip kažkoks nereikalingas ir negalimas naudoti šilumos gamyboj ir perdavime įrenginys. Reiškia Vilniaus Energija iš kainodaros išmetė. Turtas yra grąžinamas savininkui ir šilumos tinklai kiekvieną mėnesį patirdavo nuo 400 iki 500 tūkst. Litų nuostolį, nes valstybei reikia susigrąžint mokesčius.

Tai šį sprendimą jūs vienareikšmiškai vertintumėt kaip netesingą?

Kaip neteisingą. Nu kaip gali pasakyt vieną periodą sakei tai tiekėjui yra tavo pareiga pastatyti šilumos punktus automatizuotus. Mes tau leidžiam įtraukt į šilumos kainą, tu jais rūpiniesi, prižiūri, tai yra tavo pareiga, nes tu atsakai už vartotojo temperatūrą jo bute. Jeigu šalta vartotojas kambina šilumos tiekėjui, tas važiuoja ir žiūri, tvarko, gyventojui mokėt nereikia, nes viskas jau įskaičiuota į šilumos kainą. Dabar tiekėją išmetė, bet išmetė tik Vilniuj, Kaune ir Klaipėdoj. Virš 100 tūkst. Gyventojų.

Kaip pamenu, šitą įstatymo pataisą inicijavo Prezidentė.

Taip.

Kaip manote, koks prezidentės vaidmuo šilumos ūky? Ji bando lyderiauti kažką inicijuoti?

Tai didžiulė politika, negalvočiau, kad tokio pobūdžio sprendimai turėtų būti priimami aukščiausių vadovų. Jeigu mes įvertinsim tą visą pakeitimą tai tikrai chaosas buvo sudarytas.

O savivaldybė turėjo svertų tam priešintis?

Ne, iš kur. Vilniaus miesto savivaldybė, kaip turinti virš 100 tūkst. Gyventojų, automatiškai netenka jokių svertų. Kitos mažesnės savivaldybės – taip, jos gali pasirinkti ar gali būti prižiūrėtojas ir šilumos tiekėjas. Aš nežinau, lygtai šitas klausimas ir Konstituciniam teisme turės būt nagrinėjamas, nes kažkokia dalis piliečių kreipėsi ar tie pakeitimai atitinka konstituciją. Ką aš noriu pasakyt? Kad mūsų įmonė – šilumos tinklai, turėdama tuos šilumos punktus patiria nuostolį ir kiekvienai metais iki 6 mln. lit⁷ metinis nuostolis. Niekas pinig⁷ negrąžina, kreipėmės ir į finansų ministeriją, ir į enmin. Niekas nepasakė, tokia tvarka yra. Parduokit gyventojams. Tai kuris dabar namas už 30 tūkst. Litų įsigys tą šilumos punktą, kai įstatymas pasakė, kad jis ir taip gyventojų. Kam pirkt? Teismas pasakė, kad pagal įstatymą, tas šilumos punktas jau yra jūsų ir jūs privalot jį prižiūrėt ir skirt pinigus. Tai kam jį dar pirkt? Kvaila būtų?

O apskritai ar pakanka konsultacijų su ekspertais, mokslininkais energetikos sprendimus esminis priimant?

Aš galvoju, kad konsultuojamasi, bet tų ekspertų nemažai. Vienu metu su vienais konsultuojamasi, kitu – su kitais. Yra tų ekspertų, kartais jų nuomonė nesutampa.

O Vilniaus savivaldybės su kuo nuomonės sutampa? Ar turite kažkokių partnerių, su kuriais būtų galima sakyti, kad sudarote tam tikrą koaliciją? Pagal viziją, įsitikinimus?

Kaip čia pasakius. Savivaldybė, kaip kažkiek tai dalyvauja tame, bet vienareikšmiškai nėra tokio sprendimo. Jei pažiūrėsime kokiais 2010 m. tas referendumas buvo organizuojamas ar gyventojai pritaria AE statybai. Viena puse – taip reikia, kita – ne. tai net ir nežinau ka čia pasakyt, vieni zali, kiti nezali, bet mokslininkai vis tiek zino, kas tinka. Jei olandai, danai nusimate strategijas iki kokiu 2050, tai mes ne. tai va kertinis akmuo matyt ir buvo statyt ar nestatyt atomine elektrine.

Žodžiu, čia yra visiškai aiškus šilumos ūkio politikos posistemio persidengimas su elektros posistemiu?

Labai svarbu yra, kaip žinot.

Bet ar turim sprendimą nestatyti galutinį?

Neturim. Vel prieš rinkimus keliami klausimai. O kiek Kubilius turejo diskusijų įvairiausių ir kiek užsakęs visokiausių studijų ir taip toliau, iuleido 150 mln. litu.

O ŠŪ politikoj jūs matėte aiškų politinį lyderį, kuris bandė supti žmones, juos kažkaip įtikinti pasvertais argumentais?

Man šiaip jau patiko Neverovičius. Kai buvo ministras jis labia gerai žiurejo bent jau Vilniaus miesto problemas visas ir čia tikrai galiu pasakyt, kad tas laikotarpis, kai jis vadovavo buvo labai neblogas. Ko negalėčiau pasakyt apie ankstesnį laikotarpi. Ten tiek yra visko primalta ir niekas nenori atitaisyt.

Neverovičius kaip sakėt buvo geras bet neteko posto.

Neteko gal del kitų aplinkybių, bet kaip vadovas toj srity jis bent jau bande kažką pakeist.

O nemanot kad jo nuomonės išsiskyrimas su MP galėjo prisidet prie įtampų kėlimo?

Žinoma. Mes su juo derinom sprendinius, ka mes norėtume turēt Vilniuje. Jam patiko, žmogus buvo įsigilinęs.

Ačiū už pokalbį.

6 interviu su buvusius Energetikos Ministru J. Neverovičiumi

Antradienis, 2016 m. balandžio 19 d.

Esminė šilumos ūkio pertvarka Lietuvoje pradėta 1997 m., kuomet šilumos ūkis buvo atskirtas nuo „Lietuvos energijos“, padalintas į savarankiškas įmones ir perduotas savivaldybėms, tuomet keitėsi ir šilumos ūkio valdymas bei reguliavimas, savivaldybės įgavo teisę šias bendroves valdyti savarankiškai, o tuo pačiu ir prisiėmė atsakomybę už jų veiklos rezultatus. Kokius esminius įvykius šilumos ūkio politikos srityje išskirtumėte 1997-2008 m. laikotarpiu (iki XV-osios Vyr.)? Ar šiai sričiai skirta pakankamai dėmesio ministerijų ir aukščiausių valdžios institucijų lygmeniu?

Negaliu šito klausimo detalai analizuoti. Apskritai, sakyčiau, kad man atėjus tai buvo pats sudėtingiausias iššūkis. Vertinant padarinius, pats sudėtingiausias dalykas buvo iššūkiu su tinklų nuoma. Modelio pritaikymas, iš principo, buvo nesėkmingas. Pats modelis (nuoma ir operatoriaus pasamdymas), nors teoriškai ir neblogas, buvo sukompromituotas. Nuomos konceptu pasinaudota tam, kad būtų įteisinta visiškai nesusijusi grandinė. Pasirašyta sutartimi nebuvo sudarytos prielaidos jokiai motyvacijai, nepalikta galimybės tikrinti rezultatus. Įmonė nebuvo atskaitinga, jei rezultatai nepasiekiami.

Sakyčiau, kad tai sektorinė problema. Nebuvo įsigilinta į makro lygmenį, makro paveikslą, kas dalinai lėmė, jog tapome priklausomi nuo dujų. Na o pastaroji problema ypač ryškėjo, kylant dujų kainai, kas reiškė, jog reikėjo

startuoti iš naujo. Be to, Vilnius labai stipriai nukentėjo ir dėl to, kad kuomet buvo skirstomi pinigai, skirti AE uždarymui, pasirinktas variantas juos investuoti į Elektrėnus, o ne kogeneraciją didžiuosiuose miestuose.

Kada vyko AE uždarymui skirtų lėšų skirstymas ir kas priėmė šį sprendimą?

Tiksliai nepasakysiu. Sprendimą priėmė arba G. Kirkilo Vyriausybė kadencijos pabaigoje, arba A. Kubiliaus kadencijos pradžioje. Kažkas apie 2007-2008 m. Pati problema nebuvo pakankamai suvokta, o Elektrėnų variantas buvo paprastesnis, tačiau tai nulėmė, kad dabar šildome ežerą. Tai galima laikyti neefektyvaus sprendimo pavyzdžiu. Tam tikru simboliu to, ko reikėtų vengti politikoje.

Na o pradėjus dirbti XVI-ajai Vyriausybei, pagrindinis tikslas buvo biokuro skatinimas. Maksimaliai padidinome tam skiriamas lėšas iš 2007-2013 m. finansinės perspektyvos. Mažesnėms savivaldybėms sudarytos sąlygos gauti po maždaug 5 mln. eurų biokuro katilinių statybai.

Ar tikrai tai buvo jūsų priimtas sprendimas? Europinių lėšų perskirstymą ir papildomo finansavimo skyrimą mažesnėms mažesnio pajėgumo katilinėms deklaravo atlikusi ir XV-oji Vyriausybė.

Na taip, iš dalies, europiniai pinigai jau buvo suplanuoti ankstesnių Vyriausybių. Tačiau ir man pradėjus savo kadenciją, buvo vėl peržiūrima ir 50 mln. eurų buvo perkelta iš kitų eilučių, nukreipiant juos būtent į mažesniąsias savivaldybes biokuro plėtrai.

Kitas dalykas buvo didžiųjų miestų problema ir šiuo atveju išsiskyrė mano bei Ministro Pirmininko, o kartu ir „Lietuvos energijos“, pozicijos. Buvo siekiama suvalstybinti sektorių, kas, iš esmės, ir pasiekta. Nelaikau to sėkmingu sprendimu. Valstybės pinigai panaudojami neefektyviam sprendimui, kuris atneš didesnę naštą nei naudą, ypač vartotojams. Jau aiškėja ir didžiausios rizikos, kurios lemtos būtent to, kad kai kurie žmonės siekė suvalstybinti šį sektorių.

Kadangi jau prakalbome apie Nacionalinę šilumos ūkio plėtros programą, gal galėtumėte prisiminti patį rengimo ir tvirtinimo procesą? Kada pradėta ją rengti? Kokie veikėjai į tai buvo įtraukti?

Rengė CIVITTA. Jie analizavo situaciją ir ją rengė Energetikos ministerijos užsakymu. Pradėjo rengti 2013 m. vasaros pradžioje, o rudenį tai jau buvo pristatyta Energetikos ministerijai, Vyriausybei, viešai diskusijai. Tuomet ir išaiškėjo, kad išsiskiria mano bei Ministro Pirmininko filosofijos – įtvirtinsime konkurencijos principus ar suvalstybinsime. Mes valstybinės monopolijos tikrai nebuvome numatę. Finansų ministerija taip pat ėmė remti „Lietuvos energijos“ tikslus. Programos priėmimas kažkiek buksavo, buvo atliekamas poveikio aplinkai vertinimas, na o dar 2014 m. gegužės mėnesį priimtas sprendimas, kuris galutinai patvirtintas Energetikos Ministro pareigas jau einant Rokui.

Kalbant apie pačią „Lietuvos energiją“, didinti įmonės vertę – aiškus jos komercinis interesas. Tačiau tai nereiškia, kad toks sprendimas tinkamiausiais valstybei. Tai labiau primena siekį įsisavinti lėšas, na o kaina tikrai nebus maksimaliai sumažinta. Tikiu, kad modelis su privatiniu labai gerai veiktų, tuo pačiu įtvirtinant konkurenciją su aiškėmis sąlygomis. Man atrodo, kad taip tikrai būtų efektyviau. Juolab, kad net jokio patikrinimo ar „Lietuvos energija“ geriausiai užtikrins įgyvendinimą nebuvo.

Prioritetas ir toliau suteikiamas „Lietuvos energijai“. Priimtas nutarimas dėl atliekų panaudojimo šilumos gamybai ir to, kad gali dalyvauti tik valstybinės įmonės, apskritai buvo slepiamas nuo manęs ir priimtas man būnant komandiruotėje.

Iš to, ką pasakojate, atrodo, kad Energetikos ministerija su jumis priešakyje ir Ministras pirmininkas su savo komanda rengė dvi skirtingas šilumos ūkio plėtros programas. Ar teisingai suprantu?

Aš rengiau savo, tačiau buvo ir yra Ministro Pirmininko patarėjai, kurie buvo užsispyrę rengti savąją.

Spaudoje buvo teigiama, kad jums net nebuvo leista deramai pristatyti parengtos programos Vyriausybėje, kad buvotė nutrauktas Premjero. Kitą savaitę jau buvo pranešta apie Premjero pristatytą šilumos ūkio pertvarkos

programą, kurios esą jūs teigėte nematę prieš tai. Ar teisingai suprantu, kad tai tiesa?

Iš esmės, taip.

Ar galima sakyti, kad jūs buvote tas vienintelis riteris, pasisakęs už privataus kapitalo dalyvavimą, įgyvendinant Nacionalinę šilumos ūkio plėtros programą?

Iš esmės, taip.

O kur šiuo atveju stovėjo Prezidentė?

Man nepavyko Prezidentės įtikinti dėl privataus kapitalo dalyvavimo naudos.

Tai ji pasisakė už suvalstybinimą?

Taip, ji pasisakė už tai, kad būtų suvalstybinta. Patį procesą supratau kaip kovą prieš Rubikoną. Prezidentę ir jos nuomonę visi gerbiame, jei Premjeras gali ir iš kažko kito semtis inspiracijos.

Apskritai, pati programa iš siekio mažinti kainas virto programa proteguoti „Lietuvos energiją“. Kaune problemos nebėra, Vilniuje – taip, tai brangiausias miestas šilumos kainos atžvilgiu, kas reiškia, kad kažkada nebuvo priimti tinkami sprendimai.

Neseniai teko bendrauti su Vilniaus savivaldybės atstovu. Jis teigė, kad šiuo metu „Lietuvos energijai“ siūloma įsigyti trečią tecą ir panaudoti jau esamus įrenginius bei infrastruktūrą, o ne vystyti projektą nuo nulio. Kaip manote, kas šiuo atveju yra teisingiau? Esančių įrenginių panaudojimas? Ar statybos nuo nulio?

Trečio teco pritaikyti neišeina. Ten deginamos dujos, biokurui to pritaikyti techniškai nepavyktų. Bet čia grynai techninės detalės. Bendriau kalbant, pats projektas būtų naudingiausias, jei vyktų bendradarbiaujant su savivaldybe. Dabar to bendradarbiavimo nėra. Jeigu būtų lyderis, būtų ir rezultatas.

O kokie, jūsų nuomone, buvo XV-osios Vyriausybės svarbiausi šilumos ūkio srityje įvesti pokyčiai? Pvz., pats laikotarpis laikomas galimybių šilumos gamyboje dalyvauti NŠG atvėrimu.

Taip, dėl NŠG yra tiesos. Visgi, problema buvo ta, kad nors ir leista NŠG gaminti šilumą, niekas neįvertino pirminio efekto – šilumos kaina nemažės, kadangi bus siūloma vos žemesnė kaina nei pagrindinio šilumos tiekėjo. Galima prisiminti atvejus Kaune, kuomet, pagal paskaičiavimus, investicijos atsipirko per 1-2 šildymo sezonus. Galbūt ta pasekmė nebuvo iš anksto apgalvota, o gal ir specialiai daroma, kas žino.

O ar patį NŠG atvedimą laikote tinkamu sprendimu?

Pats sprendimas, kaip konceptas, yra tinkamas. Tai sritis, kurioje tikiu privataus verslo galimybe konkuruoti. Savivaldybės įmonės, tuo tarpu, turi kitų tikslų – privatų pelną. Esmė tame, kad nebuvo rastas sprendimas, kuris priverstų pirmus NŠG pasidalinti pelnu su vartotojais, mažinant šilumos kainą. Ir mes bandėme tai spręsti: pirmas žingsnis – priverčiant visus ES paramą gavusius, antras – reguliuoti ne per tarifą, o per investicijas.

Na o kas buvo tos esminės priemonės, kuriomis NŠG buvo skatinami dalyvauti pirminiame modelyje?

Negaliu pasakyti, gal čia buvo labiau savivaldybės. Reikėtų pasidomėti, kokie konkrečiai buvo nutarimai. Nors gal ir kažkokie numatyti įstatymo pokyčiai. Taip, greičiausiai buvo įstatyminiai pokyčiai.

Vis dar kalbant apie XV-ąją Vyriausybę, kadencijos pabaigoje buvo imta garsiai kalbėti apie esmines šilumos ūkio pertvarkas – šilumos tinklų susigrąžinimą į valstybinį lygmenį, kitaip tariant – tinklų centralizaciją. Ar pamenate ir kokia jūsų pozicija šiuo klausimu?

Tiesą sakant, nelabai. Na, galbūt tai svarstytinas dalykas Vilniaus atveju, gal ir Kauno. Kitais atvejais tai vargiai įsivaizduojama, sunkiai įmanoma tiek fiziškai, tiek finansiškai. Taip atsirastų daug manipuliavimo galimybių, turint omenyje, kad savivaldybės politinės institucijos. Nebent užtikrinant nepriklausomą valdymą.

Ar jūsų nuomonė sutapo su LLRA pozicija šilumos ūkio klausimais?

Sutapimas buvo, kalbant apie biokurą. Dėl visų kitų klausimų jie nesikišo, tikėjo tuo, ką dariau. Nurodinėjimo iš jų pusės nebuvo, tai nebuvo jų prioritetas.

Na o kur diskutuojant apie šilumos ūkio plėtros programą stovėjo opozicija? Ar iš jų buvo kas girdima?

O ką jie galėjo sakyti? Jie buvo pasimetę. O dar turint omeny, ko jie pridarė savo kadencijos metu, kokios būklės energetinius projektus paliko. Jie galėjo tiesiog subliūkti. Tiek SGD terminalas, jungtys, saulės energetika, kt. Palikimas buvo tikrai nekoks.

Koks jūsų nuomone turėtų būti valstybės vaidmuo šilumos ūkyje?

Valstybė turi užtikrinti skaidrias, suprantamas sąlygas konkurencijai. Turi vykti labai kompetentingas, skaidrus reguliavimas. Privatininkai turi galėti konkuruoti, esant lygioms sąlygoms. Dabar vyksta tiesiog „Lietuvos energijos“ protegavimas, tuo tarpu dalyvavimo sąlygos nepriklausomiems apsunkinamos.

Kokiomis priemonėmis apsunkinamos sąlygos NŠG?

Tas pats nutarimas, ES paramos paskirstymas, sklypų suteikimas, leidimų išdavimas.

O ar pačios savivaldybės palaikė konkurencijos įvedimo idėją?

Kauno miesto ankstesnė valdžia palaikė konkurenciją. Vilniuje situacija buvo apsunkinata dėl situacijos su esamu šilumos tinklų nuomotoju. Nors formaliai ir Zuokas pasisakė už konkurenciją.

Kaip paaiškintumėte, kodėl 2014-2015 m. pasikeitė Vyriausybės, o kartu ir Energetikos ministerijos šilumos ūkio prioritetas? 2014 m. jis numatytas, kaip „šilumos ūkio pertvarka siekiant mažinti kainas (ypač platesnis biokuro naudojimas)“, tuo tarpu 2015 m. – „šilumos ūkio pertvarka Vilniuje ir Kaune, siekiant gerokai sumažinti kainas šilumos vartotojams.“ Kodėl persikoncentruota tik į Vilnių ir Kauną? Ar tai reiškia, kad kitose savivaldybėse jau buvo susitvarkyta su šilumos ūkiais?

Vėlgi, „Lietuvos energijos“ protegavimas, siekiant, kad būtų vykdytų didžiųjų projektų įgyvendinimą.

Kokius išorės signalus, skatinusius imtis permainų įvardytumėte? Pvz., iškastinio kuro kainos pokyčiai, visuomenės nuomonės pokyčiai, LR Prezidento išrinkimas/perrinkimas, kt.

Kaina, gamtinių dujų kaina. O per kainą kilo ir visuomenės nepasitenkinimas. Galbūt, aišku, nesubalansavimas sistemos. Nesąžiningi pelnai.

XV-oji Vyriausybė taip pat padėjo pamatus biokuro biržos kūrimui. Ar laikote tai tesingu sprendimu?

Taip. Biokuro biržos tikslas buvo sukurti realią kainą. Anksčiau buvo galima pastebėti dvigubus-trigubus skirtumus. Buvo palikta daug vietos piktnaudžiavimui, tas siūlėme biokuro perkamo biržoje dalį didinti.

Koks, jūsų nuomone, yra techninės informacijos ir ekspertų vaidmuo šilumos ūkio politikoje? Ar buvo bendradarbiaujama su tokiais veikėjais, kaip pvz. LŠTA, kt.?

Kalbant apie LŠTA, jie sektoriniai, atstovaujantys vieną pusę. Tuo tarpu Energetikos ministerija turi padaryti bendrą paveikslą, apimantį visas puses, atstovaujantį visus. Ir tai turi būti praktiškai įgyvendinama. Šilumininkams svarbu, kad būtų projektai, investicijos, pelnas, leidžiama ramiai gyventi. Jei jie būtų visiškai patenkinti, tai būtų pirmasis ženklas, kad kažkas negerai, kad yra problemų, o Energetikos ministerija kažko nesužiūri. Svarbiausia yra rasti racionalų dialogą.

Ar Seimas turėjo svarų vaidmenį, priimant esminius sprendimus?

Vyriausybė yra stiprioje formavimo įtakoje. Seimas neturi didelės kontrolės.

O koks yra reguliatoriaus vaidmuo? Kaip jį vertinate?

Regulatorius turėtų užtikrinti objektyvų požiūrį. Įstatymai, nutarimai turi būti aiškūs. Tiesiog turi būti sudarytos aiškios žaidimo taisyklės. Dabartinė situacija yra tokia, kad kovojama su konkurencija. Ypač svarbu yra turėti staburą. Reguliavimas nėra iki galo aiškus. Tuo pačiu, iš kitos pusės, yra protegavimas.

Kaip manote ar šilumos ūkio politikai svarbus politinis dėmesys, t.y.- kuo daugiau jo skiriama, tuo didesnė kaitos tikimybė?

Svarbiausia supratimas ir kompetencija tose institucijose, kurios už tai atsakingos.

Jau buvote užsiminęs apie lyderio stoką, trumpai grįškime prie to. Ar galėtumėte ką išskirti, kaip šilumos ūkio politikos kaitos lyderį? Pvz., A. Kubilių, A. Sekmoką, A. Butkevičių ar kurį kitą asmenį?

Kauno atvejis parodė, kad NŠG gali keisti kainas. Sunku pasakyti, iš politikų vargiai ką išskirčiau. Galbūt pačius šilumininkus, Vilniaus atveju, pvz., „Vilniaus Energiją“. Bet šita lyderystė labiau neigiama prasme.

Ar teigtumėte, kad šilumos ūkio politikoje įvyko politikos mokymasis?

Mokymasis buvo toks, kad tiesiog pasireiškė reakcija ne į modelį, o į situaciją. Tai buvo kova su Rubiconu, bet ne dėl to, kad būtų geresnės kainos. Kova už „Lietuvos energiją“. Motyvacija yra ne sutvarkymas, siekiant tvarumo. Iš esmės, situacija rodo, kad niekas nepasikeitė. Fiasko bus tik didesnis, kai pati valstybė, o tiksliau – „Lietuvos energija“, užtikrins neefektyvų investicijų lygį. Kai uodega vizgins šunį.

Ar pastebėjote tam tikrą skirtingų pusių neigiamų motyvų sureikšminimą, kalbant apie oponentų motyvus, jų siūlomų pokyčių neigiamos įtakos išryškėjimą? Tam tikrą demonizavimą?

Tas vyksta. Deja, bet taip. Nėra tos kompetencijos ten, kur ji turėtų būti, siekiant išdirbti valstybinį požiūrį ir suvokti, kas yra naudinga vartotojams.

Tai buvo paskutinis klausimas, ačiū už pokalbį.

7 interviu su Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos atstovu

Pirmadienis, 2016 m. balandžio 25 d.

Kas jums atrodė kaip esminės ŠŪ kaitos kryptys nuo 1997 m. reformos iki 2008 m.? kas iš esmės vyko ir ar manote, kad pateko dėmesio?

Kai ūkiai buvo atiduoti savivaldybėms. Pats metodikos keitimas gali vykti per metus dešimt kartų, o esminiai pakeitimai tam tikromis redakcijomis, na ir tokių buvo žinoma. Bet metodikų pakeitimų be abejo buvo. Pirmiausiai buvo nauja strategija 2012 m. ta taip vadinama nepriklausomybės strategija, nors dabar ji ir yra atnaujinama, bet tai dar nėra viešai pateikta. Nors pačioje strategijoje kalbėjo ne kiek apie šilumos ūkį, kiek apie atominę energetiką, kiek ji bus plėtojama ir t.t. nors šiandienai matome, kad ji greičiausiai nebus plėtojama, nes Lietuvai tai per brangu, būtų per didelė našta žmonėms. Tokių dalykų buvo. Vyko intensyvi kuro konversija iš dujų į biokurą. Jei per statistiką, tai galim va pažiūrėti. Vat ką studentams Prezidentas paskutinį kartą rode, kovo mėnesį.

Mes dabar jau nuėjom labiau į 2012 m., bet teko ne kartą tiek jūsų leidiniuose, tiek spaudoje aptikti, kad LŠTA laikotarpį 2008-2012 m. vadina tamsos amžiumi Lietuvos energetikoje? Kodėl? Kokie konkrečiai sprendimai neįtiko ir atrodė neracionalūs?

Kokiam kontekste buvo tas pasakyta, greičiausiai apie politinius sprendimus. Esmė buvo, kad kai skirta parama

iki 2013 m. esmė buvo skirti paramą biokuro konversijai ne daugiau negu vienam objektui 5 mln. Lt., tai sakykim, jei mažosioms katilinėms tai buvo esminis pinigų skaičius ir tiek pat prisidėjus jau galėjo pereiti prie biokuro, tai atlikti investiciją ir mažinti šilumos kainą, tai tuo tarpu didžiosios įmonės, tokios kaip Vilnius – Kaunas, tai tie 5 mln. buvo menka dalis ir jie praktiškai tų investicijų, na – negalėjo pasiimti, nes tai buvo per maža dalis. Ten gal reikėjo 100 mln., o tie penki tai buvo visiškai ne tas skaičius, kad būtų kažką gelbėta. Buvo sudarytos sąlygos būtent mažosioms katilinėms vystytis ir tą biokurą plėtoti.

O kada sprendimas buvo priimtas? Dėl paramos tik mažoms biokuro katilinėms.

Tai dabar čia buvo tas pirmasis paramos procesas, 2007-2013 m. perspektyva. Skirstymas apėmė kelias Vyriausybes, net ne prie Vyriausybės reiktų prisirišti. Prasidėjo anksčiau, sunku pasakyti. Prasidėjo su ankstesnėmis Vyriausybėmis. Po to tas tęstinumas tęsėsi. Tai toks buvo stabdymas, nevystymas didžiųjų įmonių.

O kaip manot kodėl dėmesys nebuvo skiriamas didiesiems miestams?

Čia politinis sprendimas toks.

Tai tas esminis sprendimas, dėl kurio visas 2008-2012 m. laikotarpis vadinamas tamsos amžiumi?

Ten buvo įvairių nesusipratimų. Buvo ir terminalo vystomas projektas ir atominės projektas, kurie buvo prioritetiniai ir visiškai nusigręžta nuo esminių problemų, su kuriom žmogus kiekvieną dieną gyvena. Apie suvartojimą nėra po šiai dienai kažkas plačiau kalbama. Kalbama tik tik apie šilumos kainą, o ne apie tai, kiek suvartojama.

Renovaciją turite omenyje?

Taip, bet nebūtinai. Galima įvairiais būdais suvartojimą mažinti. Dalinė renovacija, nebūtinai pilna. Bet apskritai šiai dienai tai minimaliai daroma ir apie tai kalbama. O plėtojimas, sakykim, projektų kaip terminalas, kai asociacija visada pasisakė prieš terminalą. Visada manėm, kad tikroji nepriklausomybė yra kuro konversija, o ne nuo vieno šaltinio perėjimas prie kito ir būtent būti priklausomam nuo kažkokio kito tiekėjo. Visokie buvo, tas juodasis periodas, kai masiškai buvo keičiami teisės aktais, kai įmonės net susipažinti negalėjo, nes keisdavosi ir skaičiavimo metodikos. Aišku, čia VKEKK keitė, bet Vyriausybės nustatyta tvarka ar su kažkokiom jos įvestom gairėm į procesą. Tai vienas iš tų dalykų. Sakykim, nebuvo bendradarbiavimo tarp įmonių, vartotojų ir valstybės institucijų.

Norite pasakyti, kad su jumis nebuvo pakankamai ar nebuvo išvis konsultuojamasi tuo laikotarpiu?

Nebūdavo tokių. Jei šita Vyriausybė, na vyksta kažkokie susitikimai ministerijose, su viceministrais, su Vyriausybės atstovais. Tai praėjusios Vyriausybės metu asociacijos atstovai, įmonių atstovai praktiškai niekada nebuvo kviečiami į jokių pasitarimų išreikšti savo nuomonę. Na tiesiog eilės tvarka, kai teikia kažkokį pasiūlymą, mes teikiame pastabas, paprastai į tas pastabas neatsižvelgiama. Visas tas bendradarbiavimas ir pasibaigė tuo. Jokių darbinių posėdžių, pasitarimų, praktiškai nevyko.

O kaip manote, kokios buvo to priežastys?

Sunku pasakyti, čia jau politikai galėtų atsakyti. Mes tik konstatuojam faktą, kad bendradarbiavimo nebuvo. Mes turėjom problemas esmines, kai 2011 m. buvo pakeistas ŠŪĮ, kada uždrausta veikla namo viduje šilumos tiekimo įmonėms.

Turit omeny prižiūrėtojų atskyrimą?

Jo. Tas dalykas. Jokios sąnaudos negali būti įtraukiamos į šilumos kainą. Tai tarkim šilumos punktų investicijų grąža, kas sukėlė labai didelę sumaištį, kur po šiai dienai nėra išspręstas klausimas, ir jis kabo. Ir eina tai į nuostolį ir girdėjot turbūt, kad tas klausimas yra arbitraže ir sprendžiamas tokiu būdu, kadangi nepavyko susitarti.

2012 m. prieš Seimo rinkimus iš LŠTA buvo siūlymas į referendumą įtraukti klausimą dėl perėjimo prie biokuro

šilumos ūkyje. Žvelgiant į politikų pasisakymus, atrodo, kad tai common sense, kad prie biokuro reikia pereiti, bet LŠTA siūlė įtraukti net į referendumą. Ką tai reiškia? Kad politikai tik deklaratyviai teigdavo ir jokių veiksmų nebuvo?

Čia turbūt vėl reikėtų grįžti prie didžiųjų miestų, kadangi Vilniui ir Kaunui tuo metu nebuvo sudarytos jokios sąlygos į biokuro perėjimą ir visuomet sakyta, tegul pati įmonė investuoja, bet tos investicijos ženkliai per didelės. Visi žinojo, kad be paramos nebus pereinama, bet deklaravo tokį, nežinau, skatinimą, kad čia remia, nors faktinis perėjimas vyko tik mažoms įmonėms. Tik jos galėjo finansiškai gauti paramą, kuri buvo reikšmingo dydžio, įtakojanti procesą ir tolesnę eigą. Nes tas perėjimas turėtų tikslą ne tik pereiti, bet ir sumažinti šilumos kainą, o jei paramos negausi, tai ta kaina ne tai, kad sumažėtų, bet dar ir padidėtų. Žiūrint tos paramos kokia dalis tenka. Jeigu tenka 50 %, kaip mažosioms įmonėms, reikšminis skaičius tie 5 mln., kaip yra buvę iš ankstesnio paramos laikotarpio, kainos sumažėjo mažuosiuose miestuose. Atsimenu, ignalina tokie va mažesni, Radviliškis, Molėtai, jie kainas sumažino, aišku dabar jau eina tų katilų nusidėvėjimas, kurie pirmieji įsidiegė, dabar jau reikia į juos vėl iš naujo investuoti ir jau matosi, kad į kainą įskaičiuojama didesnė pastovioji dalis tų įrenginių amortizacijai, atnaujinimui. Ir tos kainos dabar jau tų miestų, kurie pirmieji įsirengė kuro katilus, jau susilygino su didžiųjų miestų, kad ir to paties Vilniaus, kuri didžioji dalis gaunama iš dujų. Tai toks va eiliškumas tų investicijų. Investuoti – sumažėja, po to vėl po biškį kaina pradeda didėti. Kadangi įrenginiai nusidėvi, reikia vėl investicijų į įrenginių atnaujinimą.

XV-os Vyr. valdymo laikotarpis laikomas konkurencijos eksperimentu, ypač didžiuosiuose miestuose. Gal prisimenat kokiom kitom priemonėm, be to, kad parama teikta mažosioms katilinėms, skatinta mažuosius gamintojus ateiti į rinką? Ir kaip apskritai LŠTA vertino konkurencijos skatinimą?

Mūsų pozicija iš pradžių buvo, kad reikia sudaryti sąlygas pagrindiniam/centriniam šilumos tiekėjui dirbti, nes kuo jis daugiau turi vartotojų, tuo jo pastovios sąnaudos yra mažesnės. Nes jei iš jo paima rinką, pats pagrindinis tiekėjas niekur nedingsta, jis turi užtikrinti savo dalį vartotojų, plus padengti pikus, jei sugenda ar dėl kažkokių priežasčių sustoja tas nepriklausomas gamintojas, nes jisai įsipareigojimų prieš vartotoją praktiškai neturi. Jisai, sakykim pardavė tą šilumą, o po to jau kitą mėnesį, dėl kažkokių priežasčių nebegali parduoti, jis paprasčiausiai sustojo ir tada turi būti rezervų, kad užtikrintų tas centrinis tiekėjas. O kad jis galėtų užtikrinti rezervą piko metu ar iš rinkos išėjus kažkuriam NŠG, jis turi turėti galingumus ir juos nuolat išlaikyti. Tai atitinkamai pastoviosios sąnaudos didėja tai daliai vartotojų, kurie yra likę prie to tiekėjo. Aišku, toks miksas gaunasi – pigesnė gaunasi iš NŠG, bet atitinkamai sąnaudos centrinio tiekėjo didėja. Acociacija visada sakė, kad nereikia statyti daug mažų katiliukų, o geriau investuoti į pagrindinį tiekėją, nes jo atsakomybėj palaikyti parametrus ir tinklą prižiūrėti, ir vamzdynus eksploatuoti ir t.t. tai konkurencija yra gera, bet šiuo atveju, mes sakydavom, kad maximos ir rimi konkurencija čia netinka, kad viena vienoj gatvėj – kita kitoj ir pasirenku į kurią einu. Šioj rinkoj yra kitaip, kita kainodara. Sakydavom, kad tai nepasiteisins.

Tai jūs manot, kad konkurencija šilumos gamyboje tokiuose miestuose kaip Vilnius ir Kaunas apskritai negalima ar, kad pats modelis nebuvo išdirbtas iki galo?

Sakykim pats modelis. Konkurencija galima, bet sunku pasakyti iki kokio lygio, nes idealaus modelio net nebuvo. Pvz. Kaune atsirado begalės tų NŠG, bet kiek problemų turėjo pati įmonė, su tinklais, su to tinklo palaikymu. Yra hidraulinis tinklas, inerciškas tinklas ir t.t. yra daug visokių techninių dalykų, kol jie susitvarkė ir po šiai dienai yra nesusitvarkę iki galo. Vis tiek dujiniai įrenginiai naudojami.

O kodėl Vilniuje strigo procesas? NŠG statėsi daug lėčiau negu Kaune. Kokius skirtumus matote?

Čia reiktų NŠG klausti, kodėl jie neinvestavo, kodėl jiems patrauklesnės sąlygos buvo Kaune. Gal nuo savivaldybės priklausom, gal valdžia buvo kita, kitos sąlygos sudarytos. Sunku pasakyti, kas lėmė pasirinkimą. Pagal teisinį reglamentavimą tai veinodai buvo.

O prisimenate Grigiškių skandala? Visuomenei susidarė įspūdis, kad neleidžiama prisijungti prie tinklo.

Čia yra įmonės ir gamintojo dvišaliai santykiai ir nelabai būtų etiška trečiam žmogui komentuoti. Esmė buvo, kad Grigiškės nesilaikė reikalavimų, kuriuos iškelė VE. Teisės aktų nustatytos tvarkos jie nesilaikė ir tiesiog dėl

to jų neprijungė, kiek man žinoma. Turbūt čia daugiau įmonė galėtų pasakyti.

XV vyr. pabaigoje buvo rengta ŠŪ pertvarka, tuomet LŠTA ne kartą spaudoje teigė, kad keliskart buvo kreiptasi dėl pačio projekto, gairių, rengimo, bet nebu osupažindinta. Pats projektas, kaip žinom, buvo apie tiekimo ir gamybos atskyrimą. Gal galėtumėte prisiminti, kas tuo metu virė? Kaip žiūrėjote į gamybos/tiekimo atskyrimą? Ir kaip viskas baigėsi su tuo įstatymu? Ar LŠTA turėjo svirtų?

Mintis dėl vadinamo trečio paketo ir šiandienai nėra užgesinta, ta minitis įrašyta į energetikos strategiją, kuri priimta dvyliktais metais. Ir ta nuostata yra. Aišku, LŠTA to nepalaiko, nes pati ministerija ir Vyriausybė pripažino, kad šilumos tiekimo įmonėse tas procesas niekur nėra taikomas Europoje, nes paprasčiausiai tai nėra tas pats, kas elektroje ir dujose tinklo ir šaltinių atskyrimo. Šiuo metu esame užsakę studiją šiuo klausimu, kiek tai kainuoja ir kokias išlaidas/pajamas generuotų, jeigu būtų atskirta ir padaryti iš vienos įmonės dvi įmones, tai kokias pajamas/išlaidas turėtų perdavimo ir gamybos operatoriai. Tai tą mes jau dabar darom ir artimiausiu metu turėsime rezultatus. O pirminės prognozės/įsitikinimai/preliminarūs skaičiavimai rodo, kad sąnaudos išaugtų dėl atskyrimo. Ir ko mes tuo siekiame? Mažinti kainą ar kažkokių politinių tikslų?

Kiek suprantu, mažinti kainą ir skaidyti vertikalias monopolijas. Tai buvo tiek Prezidentės, tiek tuometinio ministro siekis.

Bet ar jūs kur girdėjote, kad Prienus ar Trakus reiktų atskirti? Kalbama apie Vilnių ir Kauną, o jei pažiūrėtume į kainą – jie kažkur per vidurį. Arba net vidurio antroj pusėj prie mažesnių kainų. Bet yra mažesni miestai, kaip ir Prienai, Trakai, apie kuriuos niekas nekalba. Vilniuje tiekia ir Balterna prie BIGo, apie tą kainą niekas nekalba, ten niekas atskirti nenori. Turim ir kitų kainų. Apie mažesnius miestus išvis nekalba, kalba apie Vilnių, kuris pirmam trečdaly. Mažesnė šilumos kaina nėra argumentas, čia politinė priežastys. O ką duoda vertikalijų monopolijų skaldymas? Nieko. Čia yra monopolija.

Kodėl?

Dviejų tinklų niekas neties, yra vamzdynas, antro lygiagrečiai niekas neties. Turėsi vamzdžio monopoliją išlaikyti. Prisistatysi katiliukų, o eis per tą patį vamzdį, monopolija niekur nedings. Centrinis tiekėjas, kai pturėjo, taip ir turės užtikrinti pikus ar NŠG sustojimą, tai irgi sąlyginai monopolija lieka. Čia ne tas pats, kaip prekyboj monopolija ir truputį kažką sumažinu ir ateina vartotojas. Mes savo konkurentus matom nebent tikrai dujininkus. Jei dujininkai galėtų konkuruoti su centriniu šildymu. Ti ktaip gal ta monopolija pasitemptų, bet nieko daugiau. Tinklo negali padaryti kitokiu nei yra. Tai natūraliai monopolija.

Pamenu, kad tuo pačiu metu esminė idėja buvo ne vien atskirti, bet palikti centralizuotą ta prasme, kad tai būtų visiškai valstybinė įmonė, o gamyboje vyktų konkurencija, superkant šilumą į tinklą. Tai ar toks modelis jums atrodo tinkamas?

Ne. Čia detalės, atskyrimas mūsų įsitikinimu nėra tikslingas, neduotų jokių deklaruojamų rezultatų, o tas tiekėjas vis tiek turėtų susigeneruoti pajamas. Išlaikyti personalą ir t.t. turėsim studiją su ekononmniais skaičiavimais, bet nematom, kad tas sprendimas kažką lemtų dėl šilumos kainos mažėjimo – tikrai. Dėl patikimumo atsirastų klausimas. Tinklą prižiūrėti reikia, į jį investuoti ir t.t.

Jeigu prisimenant pokytį Vyriausybių, ar jautėte, kad kažkuo keičiasi šilumos ūkio plėtros vizija?

Kažko staigiai neatsirado, momentinio pakeitimo. Tie patys projektai tęsėsi, tas pats SGD terminalas. Vieni pradėjo, kiti pabaigė. Kaip Vilniuje nepėrjo, taip ir toliau neperėjo. Deklaruojama apie naujų katilinių statybą termofikacinių Vilniaus – Kauno. Bet kiek tai realu šiai dienai neaišku ar jos atsiras ir kodėl priimti sprendimai uždaryti termofikacines elektrines ir statyti visiškai naujas. Mum tai nesuprantama, kuo jie paremti. Sąnaudų ir naudos analizės nesame matę. Čia žodiniai deklaravimai – tikėkit, kad atsiradus naujai biokuro termofikacinei su atliekom atpigs šiluma. Skaičiai tai nėra pagrįsta. Ir ar pasirinktas optimaliausias variantas uždaryti termofikacines, kaip prie gariūnų, ir statyti naujas irgi kelia abejonių.

Tai kaip suprantu, nors ir vyksta perėjimas prie AEI, jūs manote, kad sprendimai nėra optimalūs. Ir konsultuotasi irgi nebuvo?

Nėra pagrįsta. Tai politinis sprendimas ir viskas, kuo jis pagrįstas mes neturim supratimo.

Ar matote tai kaip suvalstybinimą?

Vėl einama prie monopolijos. Prie Lietuvos energijos, kuri būtų pagrindinė monopolija. Ji paimtų didžiąją rinkos dalį ir kas nuo to pasikeis? Matysim, jei idėja plėtosis.

Jūs manot, kad tai nebus įgyvendinta?

Mes nematom, kad kažkas vyktų. Sunku pasakyti. Ar tie realūs projektai? Jie turi gauti paramą, nes be jos turbūt nebus įgyvendinta. O ten nemažai klausimų su Europos Komisija dėl paramos.

Konkrečiau?

Iš spaudos girdėjom, ar gali valstybė sau pasiskirti paramą? valstybės įmonė gi. Paramos krepšelis sumažėja kitom įmonėm biokuro. Tai konversijai didžiąjai Vilniaus Kauno įmonių grupei.

Žodžiu manot, kad sprendimas statyti kogeneracines nuo nulio, tuo pačiu uždarant, kad ir trečią tecą buvo neteisingas?

Tai tiesiog nėra pagrįsta, kodėl tai optimalu. Nesame matę aiškaus atsakymo.

Koks LŠTA nuomone turėtų būti valstybės vaidmuo šilumos ūkyje? Kiek turi kištis?

Yra tokių šalių, kur išvis nėra reguliuojama ir tai susitvark osavaime. Pas mus yra VKEKK, kuri reguliuoja kainas. Bet yra šalių kur susitvarko įmonės ir nesireguliuoja, nes jos konkuruoja tarp savęs, ar tai su AEI, ar su dujomis. Ta konkurencija sutvarko kainas, o pas mus yra ŠŪ politizuotas, kada ypač prie rinkimus –Seimo – Savivaldybių, pradedama kalbėti apie ŠŪ pertvarką/reformą. Plačiaja prasme pasako. Tada įmonės, kurios yra viršuj, nesupranta, kas pas juo netvarkoj. Pas juos kaina tokia, kokia yra, ir nebėra kaip jos mažinti, tai elektros kaina 2-3 kartus didesnė ir apie tai niekas nekalba. Nes jos mažai vartoja tiesiog ir eiliniam žmogui tai nekelia jokių nesusipratimų. O tuo tarpu kada pas mus šilumos vartojimas labai didelis, namai netvarkomi – neprižiūrimi, Vyriausybė nusiuka nuo esminės problemos, prie gyventojų – vartotojų gluminimo, vienos problemos atitraukimo prie kitos. Mūsų skaičiavimais, mūsų įsitikinimais, rodo, kad pagrindinis vartotojų pinigų taupymo šaltinis yra būtent namų sutvarkymas, vartojimo dalis, ne kaina. Kaina panaši tiek ar Vilniaus ar kauno, jos susilyginusios su mažaisiais miestais. Šiaip daugmaž kainos jau vienodos. Visiškai galų gale nesvarbu, kurį miestą imsime, jei pastatas, kad ir vartoja daug, prie mažos kainos, mokėjimai bus dideli. Ar jei pastatas naudoja nedaug, bet aukšta šilumos kaina, tai mokėjimas nebus kažkoks reikšminis. Tiesiog, jei kaina skiriasi 4,3 iki 8,2, sakykim du kartus. Tai suvartojimas tarp nam7 gali skirtis dešimt kart7 ir daugiau. Čia mes matom pagrindinę problemą. Čia strategijos reiktų Vyriausybės ir kažkokių sprendimų, kurie žmonėm padėtų. Dabar žmonės turi patys apsispręsti, nutarti, bet jie nėra inžinieriai, nežino ką daryti, kas jiems priimtinausias sprendimas. Dauguma kai gyvena dar tuose blokinukuose, kurie gauti tarybiniais laikais. Jie nesuvokia, kad tai jų nuosavybė. Investuoja tūkstančius eurų į buto remontą, bet bijo kelių dešimčių eurų, gaili jų bendrų patalpų palaikymui, atnaujinimui. Čia mūsų žmonių pasąmonė, kad tai ne jo, kad tai bendra, visi vaikšto ir tai ne jo. Nežinau, kiek kartų turi pasikeisti, kad suvoktų. Jog tai yra jų, kad laiptinės durys ir buto durys praktiškai tas pats. Taip pat ir sienos. Čia yra pagrindinis pinigų sutaupymo vartotojų lėšų, būvio pagerinimo žmonių.

Manot, kad valstybė turėtų labiau kištis ir tvarkyti renovacijos problemą?

Teisingai ją koordinuoti ir užvesti ant kelio, nes mūsų skaičiavimais vien tik vidaus šildymo ir karšto vandens šildymo sistemų sutvarkymas duotų apie 20-25 % mažesnius mokėjimus per mėnesį. Ir tai investicijos visai nedidelės, galėtų būti butui apie 900 eurų. Tas projektas atsipirktų per 3-4 m. bet tai nėra daroma, nėra tokios programos. Nes jei tu nesutaupai, nepasieki abc klasės, jokios paramos negauni. Čia mūsų nuomone esminė kryptis, kad žmogus gautų mažesnę sąskaitą ir komfortą, nes vieno aukšto butai šala, kitur šyla. Sistemos nesubalansuotos. Čia problema. Tada žmogus skundžiasi šilumos tiekėjui, kad nešyla radiatoriai, nors tai visiškai vidaus šildymo sistemų priežiūra, odabar didžiuosiuose miestuose tiekėjas net nevykdo jokios priežiūros. Mažesniuose miestuose arba tiekėjas, rangovas, kita įmonė. Šiuo atveju po vienuoliktų metų vilnius kaunas

klaipėda tiekėjas išvis neturi teisės eiti tikrinti, radiatorių, šilumos punktų. Gaunasi disproporcijos tarp šaltinio. Atidarinėjam šaltinius, jie skandinaviški, švaru, gražu, visa kita, pažengusi, darbo vietos pasikeitę. Tuo tarpu namai tokie patys, kaip buvo, niekas nepasikeitė, investuota tik į šaltinius. Įmonės su parama susitvarkė, tai reikia duoti ir šitiem su parama. Bent minimaliai susitvarkyti. Mes tokią didesnę naudą matom. Kontrastas didelis. Ne trečio paketo reikia, o gyventojų komforto gerinimas.

Tai esminės kryptys jūsų matomos yra perėjimas prie biokuro, sąlygų sudarymas dabartiniams žaidėjams per paramą, ir tuo pačiu teisingas koordinavimas būsto renovacijos? Manot, kad pats principas, kuomet mėginta keisti valdymą, kažką skaldyti, sujungti, valstybinę įmonę statyti, dėmesys buvo nukreiptas ne ten, kur turėjo būti nukreiptas?

Tokios socialinės problemos, kada labai su jom galima atvirai žaisti skaudžiom problemom prieš rinkimus. Susidaro nuomonė, kad valstybei naudinga turėti socialinį sluoksnį, daugiabučių gyventojus, juos įtikinėti, kad ateisi, pakeisi, padarysi, pakeisi komisijos pirmininką, atsiras naujas energetikos ministras, kitas vadovas, meras ir staiga jums sumažės mokėjimai už šilumą. Niekada taip nebuvo ir nebus, dėmesys nukreipiamas nuo esminių problemų prie kažkokių politinių. Tai pabėgimas nuo tikrosios problemos prie kažkokio... gerai, atskirkim tinklus, dar kažką, tu sumažinsi dešimtą centą dalimi. Paskaičiuokim ką laimėsi, kokias sąnaudas įdėsi ir kokią gražą įdėsi. Tuo tarpu reikia tiesiog mažiau vartoti. Lenkija apsišiltino, Vokietija taip pat. Skandinavai irgi, kodėl mes nedarom? Arba labai lėtai daro. Sunku pasakyti. Kažkada buvom konferencijoje dėl pastatų atnaujinimo, girdim, kad įsibėgėja renovacija, skaičiavimai rodo, kad jei šios dienos tempais vyks, visi namai bus apšiltinti per kažkur 200 m., ar čia labai geri rezultatai? Ar tempai tokie, kuriais galėtų girtis? Mes taip nemanom.

Tai ar buvo gerų tinkamų sprendimų per paskutines dvi vyriausybes?

Gero visada reikia išvelgti. Mažesnieji miestai susitvarkė. Jau gerai. Jiems jau nebereikia pseudo reformos. Jiems buvo sudarytos sąlygos gauti paramą, pereiti prie biokuro. Tuo atveju Vilniaus, pastatytas vienas didžiausių biokuro katilų. Jau gerai. Kadangi ta sąlyga buvo įtraukta į nuomos sutartį. Tai jei nebūtų tuos nuomos, ir katilo turbūt nebūtų. Čia apie 2005-2006 m. panev4=y viena pažangiausių dujinė termofikacinė pastatyta, kurią bando užsaryti, nors ji naujausia. Su danų parama termofikacinė pastatyta ir praėjus apie dešimt metų nebeauga kvotos ir ta elektrinė nebegali dirbti. Tai irgi toks va strategijos neturėjimas. Investuojama, o vėliau pašalinamos sąlygos, kuriomis ji pastatyta ir sakyti, kad ji nebereikalinga. Daug tokių klausimus keliančių atvejų yra.

Paminėjot 2006 m., prisimniau 2010 m. diskusijas apie Vilniaus perėjimą prie biokuro. Kas galėjoti lemti sprendimą, kad nebuvo pereita? Ar reikėjo paramos ar būtų užtekę leidimo tai daryti?

Politiniai sprendimai, nenorėčiau nieko sakyti. Komunaliniai projektai siūlyti, ne tik biokuro, tarybos nepatvirtinti, atmesti.

Ar tai būtų reiškę nuomos sutarties pratęsimą?

Nebūtinai. Mano žiniomis, buvo ir toks pasiūlymas, bet nebūtinai. Sakykim lėmė, kad kas susiję su Dalkia paprastai buvo viskas atmetama.

O kas lėmė tokį neigiamą požiūrį į Dalkią?

Sakyčiau, kad susipynė didžiųjų įmonių interesai tarp Dalkios ir Fortumo. Spėjimai. Vienas operatorius vieniems labiau patinka, kitas – kitiems.

Turit omeny, kad vienas sulaukia didesnio politinio palaikymo?

Jeigu girdėjote, sakė nenuomosim, neduosim, ir pns. Dabar kalbos eina, kad valstybinė įmonė galėtų pretenduoti valdyti kartu su Fortum grupe. O kas gali paneigti, kad to nebus ateity. Mes tik matom, kad ta pažanga – biokuro, valdymo, optimizavimo tinklų ir pns. Naujovių diegimo atėjo būtent su Dalkia. Ir tie mažesni miestai, perėję prie biokuro tik po Dalkios atėjimo. Plėtra būtent įvyko atėjus Dalkiai ir pradėjus investuoti.

Tai kodėl, jei galima apčiuoti neigiamą susidariusį požiūrį į Dalkią, bet mažesnėse savivaldybėse buvo sudarytos

sąlygos, o Vilnius tapo tuo esminiu objektu neleisti?

Vilniuje paramos reikalingos dydis kitoks. Dabar tos numatos termofikacinės suvalgys didžiąją dalį paramos. Iš kitos pusės, tarp Vilniaus ir mažesnių miestų galėtų būti didelis atotrūkis, jei atvirkščiai būtų skirtę paramą. Vis tiek ta parama yra baigtinis dydis. Negali būti ir Vilniui ir mažesniems. Nebeužtenka. Vis tiek ES nedalima, kiek kas nori. Tokie prioritetai buvo sudėti ir viskas. Didiesiems nebuvo sudaryta parama, o be jos niekas nevyksta.

Teko, dar tik rengiant SGD terminalo projektą ne kartą matyti LŠTA pasisakymus, kad SGD terminalas yra vienareikšmis karas prieš biokūrą? Kodėl?

Pirmas dalykas, šilumos ūkiui, kaip sakėm ir manom, dujų nereikia. Pervedat Vilnių/kauną – viskas, dujų nebereikia. Kas jas vartos? Viena Achema. Tiesiog poreikio nebėra. Jei vartojam biokuro kokiais 5 %, dabar jau buvo kokie 62% 2015 m. tai vienas dalykas ir toliau pasitvirtino prognozės, koks skirtumas tarp dujų ir biokuro kainų. Matom kainas po terminalo, dujų kaina nesumažėjo. Ji buvo sumažėjusi tik tuo laikotarpiu, kai iš GAZPROMO Lietuva buvo gavusi nuolaidą. Ji keliems mėnesiams sumažino kainą. Bet kai sudedi visas sąnaudas – išlaikymas terminalo, saugumo dedamoji – visos jungtys Ambergrido ir pnš, kaina iškilo tokia pati ir kaip Gazprom. Tik jos norvegų. Skirtumo kainoje nematom. Kiekvieną mėnesį klausiam savo įmonių, kiek jos mokėjo už dujas. Jeigu pvz. Pirko pernai iš Gazprom už 13 eurų MW, tai iš SGD kainavo apie 30 eurų. Plius dar prisideda skirstymas, perdavimas. Nuo sausio pirmos dienos įmonės perka tik iš terminalo. Taip nustatyta įstatymiškai ir kad nebūtų atotrūčio, terminalo dujos kainuoja 16,96, o visas kitas - dedamoji – perdavimas, skirstymas, ir t.t. tai – kitos sąnaudos. Gamtinės dujos liko tam pačiam lygyje, jos tik kitaip pasiskirstė, produktas atskirtas uo transportavimo sąnaudų. Į krepšelį, kai sudedi, sąnaudos gaunasi tokios pačios, tik kad yra mažiau vartojama dujų ir dėl to kaina mažėja. Jei statistiškai žiūrėt.

Kitas XV vyr. sprendimas buvo biokuro biržos kūrimas – kaip šitą vertinat? Palaikėt?

Įmonių didžioji dalis nepalaikė dėl reglamentavo trūkumo problemų ir saugumo. Ką daryti, jei negalėsi nusipirkti biržoje? Kaip prognozuoti, kiek reikės pirkti? Dvišalėm sutarim įmonės sprendavo reikalą paprasčiau, lankstesnis grafikas dėl kuro pristatymo, dalimis, tiek kiek reikia. Birža – labai aiškiai, grafikai, atveža reguliariai, turi viską paimti ir pnš. Susidarė kitokios problemos. Jeigu tada buvo lankstesnis grafikas ir galėjo derintis prie oro sąlygų, dabar sudėtingiau, bet po truputį susitvarko. Tos problemos mes negirdime. Buvo aišku pakeitimų biržos, reglamentavimą keitė ir panašius dokumentus.

O reglamentavimą turi omeny, kad buvo didinama dalis, kuri turi būti perkama?

Priimtas įstatymas - rinkos energijos išteklių rinkos įstatymas, bet įtraukta, kada dalis didėja privalomai perkama. Nuo šių metų viską perka biržoje ilgalaikiais arba trumpalaikiais sandoriais.

Manote, kad tai padeda užtikrinti kainos mažėjimą? Bent biokuro kainos mažesnę atotrūkį?

Sunku pasakyti. Oficialiai skelbiama, kad taip, reikia tikėti.

Kaip manote, kas tapo išorės signalais nuo 2008 –ųjų m., kurie skatino telkti dėmesį?

Mes gyvenam vis tiek Europoj, politikai mato, kad vadinama nepriklausomybė, kuro diversifikacija, priklausomybė nuo Gazprom, kuri turėjo keistis. Dujų kainą mes dabar turim tą pačią, bet mes atseit turim du tiekėjus – galim pirkti ne iš vieno. Tai vienas dalykas – turėti antrą tiekėją, bet su ta ta problema susidūrėm, kad tų dujų poreikis ženkliai kritęs. Tai vieną problemą dėl tiekėjo lyg ir išsprendėm, bet susidūrėm su kitu veiksmu, kad nebereikia tų dujų tiek. Gaunasi, kad valstybė vienu metu skatina perėjimą prie biokuro, kuro konverseija, kalbama apie termofikacines iš biokuro. Bet kitu metu investuoja į terminalą, jo aptarnavimą, jo plėtrą ir sąnaudų dedama į tų dujų infrastruktūrą, vamzdynus ir panašiai. Gaunasi dviprasmybė. Askatiname AEI, bet remiame ir propaguojame dujas. Tai čia politiškai nesuvokiama.

Kaip manote ar galėjo konkrečius priimtus sprendimus dėl termofikacijos lemti tai, kad trypčiojame vietoje su AE. Gal taip mėginta spręsti elektros gamybos klausimą?

Elektros aš nemanyčiau, kad jos išspręs, nes šiemet pagrindinėm termofikacinėm nebedavė kvotų. Pasakė, kad jos neberekia, nes yra pigiau importuoti, kadangi yra kabeliai su Švedija. Ir viskas. Čia matyt ne ta mintis, kad reikalinga vietinė gamyba. Pagrindė akcentuojama dėl šilumos kainos. Kalbama apie 20 % mažesnę kainą, pastačius tas elektrines.

Manot realu?

Priklauso nuo paramos dalies.

Tai vien paramos klausimas apsprendžia, kokia dalimi galima mažinti šilumą?

Taip. Jei tu nemokamai gausi elektrinę ar už ją mokėsi nedaug, tavo sąnaudos labai nedidelės, o jei reikėtų iš savų pinigų pasistatyti ir eksploatuoti, tikrai nepasiteisintų. Nes biokuro, kiek žinoma, vieno MW ir dujų katilo MW skirtumas investicijų apie dešimt kartų.

Ar išskirtumėt kažką kaip kaitos lyderį?

Kažkiek mažiau ar daugiau su kažkuria partija atsiranda žmogus, opozicijoje ar kitur, su kuriuo bent jau galima diskutuoti. Bet jo įtaka yra politiniai partiniai sprendimai ir to dalyko tokio esminio proveržio, kad pasijaustų, jog yra užnugaris ir galima kažką pasiekti, to mes niekada nejutom. Visuomet gaudavom tik priekaištus, nepasitenkinimą. Tiek ir Prezidentės visuomet metiniuose pranešimuose buvome vardinami kaip kažkokie Lietuvos didžiausia problema šilumos ūkis. Nors kokios žiemos bebūdavo, visuomet tiekdavom patikimai, užtikrintai, priešingai nuo elektros, kur jei vėjas papūčia, dešimtys tūkstančių vartotojų iškrenta. Ten niekas problemų nekelia. Pas mus kiti reikalavimai saugumo, patikimumo, negali užšaldyt namo. Prisimenam ir Telšių atvejį, prisimenam kai Vilniuje prie Seimo buvo trūkusi trasa. Namai jau pradėjo vėsti. Kaip optimalai tas klausimas buvo sprendžiamas. Įmonės nesupranta, kodėl yra priekaištai. Ir jei kalbam apie šilumos kainą, bet turim omeny mokėjimus už šilumą.

Kuo skiriasi?

Šilumos kaina yra kilvatvalandės kaina, kuri šiai dienai yra optimali, mažinti nebėra galimybių arba jos yra minimalios. Ir yra mokėjimai už šilumą, t.y. kaina padauginta iš to, ką suvartoji, o vartojam labai daug.

Pats minėjot, kad visada atsiranda partijose žmogus su kuriuo galima šnekėtis...

Partijų negalėčiau išskirti, visalaiką yra kažkas, kas nori kažko, ko negali duoti iš to sektoriaus. Mes šiai dienai artimiau bendraujam su Seimos energetikos komisija, pagrindinis dalykas. Bendraujam su energetikos ministerija jau šios vyriausybės metu.

Su N ar M?

Su Neverovičium jau irgi buvo užuomazgos.

Žodžiu kažkokį gerėjimą bendradarbiavime matot?

Dabar bent jau kalbama, diskutuojama, išklausoma. Anksčiau tai sunkiai vyko.

O gal anksčiau su opozicija mėginot diskutuoti?

Ne, to nebuvo. Nei iš jų iniciatyvos, nei iš mūsų. Jei kažkam medžiagos reikėjo, ją pateidkavom. Ir yra Seimą vykdavo ir Prezidentas ir t.t. pagal poreikį ir galimybes mes informaciją teikėm, nepriklausomai pozicija ar opozicija. Informaciją ne visada nori priimti, visuomet turi savo nuomonę. Objektiviai pažiūrėti ne visada norima. Pvz., paskutinė ŠŪĮ pataisymai, kai numatyta, kad jei nėra radiatorių bendro naudojimo patalpose, tai už namų šildymą nereikia gyventojams mokėti. Tai ką reiškia? Kad jei tavo name yra atsijungęs butas, kuris nori nemokėti, ir jei bendrose patalpose nėra radiatoriaus, jam mokėti nereikia, nors suprantam, kad jose irgi yra šildoma, nepalaikoma lauko temperatūra. Tuo pat metu šiluma tiekama nuo rūsio nuo punkto taip pat skleidžia šilumą, ir tos šilumos sunaudojama. Tai gaunasi tokie Seimo priimti pataisymai, kurie visiškai neturi logikos nei

su fizika, nei su kitais suprantamais dalykais. Kodėl taip?

Kaip manote, gan skeptiškai vertinate sprendimus, ar vyko politikos mokymasis?

Jei kalbam, apie nuomą, tai istoriškai nuomuojamoms buvo tos įmonės, kurios buvo labiausiai nustekentos ir reikėjo didžiausių investicijų. Savivaldybės negalėjo investuoti ir atidavė. Kiti pabandymai keisti ŠŪ turbūt vizija eina link demonopolizavimo dujų sektoriaus, bandoma pereiti prie kito tiekėjo. Vienas atvejis – SGD, kitas – alternatyvus kuris. Trečias atvejis – kitos alternatyvos, saulės kolektoriai, šilumos siurbliai, kurie irgi remiami valstybės ir gali gauti paramą. Kaip kuris miestas, kodėl vienas susitvarko vienaip, kitas – kitaip. Vienas gal lik oprie dujų – prienai, trakai. O kitas ignalina, moletai, utena perejo prie biokuro. Tai irgi nu osavivaldybes priklauso, ne tik nuo operatoriaus, bet ir nuo savivaldybes sprendimu, kokius patvirtino taryboje. Koki toną uždavė, tada įmonė teikia siūlymus, juos tvirtina taryba ir tik tada derinama su VKEKK. Nėra taip, kad įmonė nusprendė ir aš darau dabar. Jeigu įtakoja šilumos kainą bent kiek, tai ta procedūra tokia, kur derinama ir priimami bendri sprendimai. Kodėl vieni renkasi vieną kelią, o kiti kita nuo tuo metu esančių valžioje irgi labai daug kas priklauso.

Tai sunku vienareikšmiškai atsakyti į šitą klausimą?

Taip, kadangi ŠŪ yra toks labai nėra vienas tinklas. Kiekvienas miestas yra tam tikra dalis, kuris turi savo valdymą, valdžią, operatorių, vartotoją, vienur jie nutolę toliau, kitur ne, kai kur gal reikia vartotojus atjungti nuo tinkl oir statyti mažą katilinuką. Kitur gal kaip ti kreikia prijunti ir mažinti pastovias sąnaudas. Skirtingos teritorijos, skirtingos įmonės, skirtingi sprendimai.

Koks visgi yra techninės informacijos ir ekspertų vaidmuo priimant sprendimus? Užsako jūsų studijas? Gal galite įvardyti didžiuosius protus Lietuvos?

Prie penklioliktos, kiek mums žinoma, įvairūs sprendimai buvo grįsti projektais, kurie rengti užsienio konsultantų. Šiai dienai jau projektai rengiami vietos – Lietuvos mokslininkų. LEI, kad ir strategija ta pati. Šilumos ūkio plėtros programa, kiek žinom ten buvo Civitta. Tai jau yra bent jau vietinių žmonių kažkas daroma. Nenusigręžiama nuo vietinio mokslo.

Bet ar pakankamas techninės informacijos vaidmuo?

Visada galima diskutuoti, mūsų nuomonė. Vienas dalykas, kai apie tą patį kalba inžinierius, mokslininkus, su LEI diskutuojai vienaip. Jeigu ta pati Civitta, kur pagrindą sudaro teisininkai-ekonomistai, kurie nėra inžinieriai ir specialistai, jie mato ir tą konkurenciją ir kitus sprendimus, kainų skaičiavimus, dedamasias kitaip. Eiliniam piliečiui viskas pateikiama per spaudą ir nuomonę formuoja spauda. Paprastai ir mes sulaukiame skambučių, kad spaudoj rašė tai, jūs sakėt aną. Tada bandai plėtoti diskusiją. Nors mes kaip asociacija prioritetą teikiame bendravimui su įmonėmis, bet su kiekvienu vartotoju irgi, jei kelia klausimą, mes jį galim į pasitarimą su vartotojais ir jei tie klausimai aktualūs vartotojui, iš tos pusės, kur labiau šilumos tiekėjas. Mes atviri atsakyti, atskleisti ir parodyti. Tuo atveju Vyriausybė kitaip. Mes visuomet prašydavom – įtraukit mus į strategijos atnaujinimo darbo grupę, gaudavom neigiamą atsakymą. Atsakydavo – kai bus strategija, galėsit teikti pastabas. Bet kai įsikiši į projektą, kuris baigimas, jau ten praktiškai nieko negali keisti. Tik labai smulkmeniškai kažką pakoreguoti.

O jum žinomos naujos strategijos ŠŪ kryptys?

Kol kas ne, mes nesam susipažinę su atnaujintu projektu. Kiek žinom, j iVyriausybei atiduota, be tten ir liko.

Buvot vienu metu užčiuopę tai, kad Prezidentė neigiamai atsiliepia apie šiumininkus. Koks jos vaidmuo? Ar ji dro įtaką? Gal bando lyderiauti?

Sunku pasakyti. Be abejo įtaką turi. Ją mes jaučiam ir per įstatymus ir tų pačių, kada įmonės diegė šilumos punktus automatinius, o tai įrenginys, kuris reguliuoja temperatūrą name, kada priklausomai nuo oro sąlygų keičiasi, turi reguliavimą. Tuo tarpu anksčiau buvę mazgai pereinamuoju laikotarpiu, kai pdabar – pavasarį ar rudenį, kada oras – tai šilta tai šalta. Butai buvo perkaitinami ir įmonės buvo atsakingos už vartojimo dalį,

įmonių atstovai buvo prižiūrėtojai ir jie tuos punktus diegė, o įdiegus traukdavo į šilumos kainą. Ir ta pati Prezidentė 2011 m. uždraudė į šilumos kainą įtraukti bet kokias sąnaudas ir gavosi situacija, kai įmonės atliko investicijas, o pinigų nesusigrąžino. Ir šiai dienai tas klausimas yra atviras. Todėl ta įtaka labai jaučiama, tiek finansiškai, tiek politiškai. Užduodamas tam tikras tonas.

Ar jūs nesijaučiat demonizuojami?

Nežinau kuo tai paremta, emovijom gal. Kiek mes kartų bandėm užmegzti ryšį su Prezidentūra ar su patarėjais, jie niekada nesutiko. Tiek su praeitos kadencijos, tiek su šitos. Tai ar tai dėl vartotojų pinigų, kažkokių tai, kurie kažkur ne ten nueina. Abejoju. Vartotojams ne ką mažiau turėtų rūpėti klausimas, kodėl Lietuva skolinosi ne iš TVF su vienu palūkanom, o iš privataus kapitalo. Kodėl per tą laikotarpį lietuviai nuvežė 6 mlrd. Litų ar eurų ir perka maistą/drabužius tenai, o ne pas mus, į kuriuos niekad negausim atsakymų, bet kurie paprastam žmogui turėtų rūpėti. Kodėl nesudaromos sąlygos vartoti čionais.

Ką įvardytumėt kaip veikėjus, su kuo jūsų įsitikinimai ŠŪ iš esmės sutampa?

Mes turim bendradarbiavimo sąrašuką, bet tai yra mokslo įstaigos, vartotojų gynimo asociacijos įvairios, yra valstybės institucijos neišvengiamai. Yra nevyriausybinės organizacijos. Mes savo interesus turim, bendradarbiaujam. Turim bendradarbiavimo sutartis, tiesiog tų kolėgų vietinių ir užsienio asociacijų. Ypatingai mūsų kryptį palaiko užsienio asociacijos. Skandinavų asociacijos, palaiko, remia, dalyvaujam konferencijose, mus pristato kaip pavyzdinę šalį, besitvarkančią CŠT sektoriuje, tuo tarpu, kai grįžti į Lietuvą tampa blogiečiu ir nepriimtiniu. Sunku pasakyti, kodėl taip yra. Ar dėl nežinojimo vietinio, ar dėl kitų sprendimų. Iš užsienio palaikymą turim didelį.

8 interviu su buvusiu LR Prezidentės patarėju, „Lietuvos energijos“ Kogeneracinių jėgainių projektų tarnybos vadovu N. Rasburskiu

Antradienis, 2016 m. balandžio 26 d.

Ką prismenate kaip svarbiausia kryptis nuo 1997 iki 2008 m.?

Aš manau ŠŪI pirma. Tai pirmas ŠŪI, kuris iš principo leido pradėti tokį daugiau mažiau planingą ŠŪ vystymą. Nes jame atsirado teritorijų planavimas, ŠŪ specialusis planas. Kaip vienas CŠT vystymo programinių dokumentų. Tas laikmetis buvo, kada kokiais 2004 m. prasidėjo ŠŪ specialiųjų planų bumas ir visos ŠŪ savivaldybių įmonės pradėjo rengti specialiuosius planus. Kai jie pajudėjo, jų kontekstu ir jų pagrindu buvo pajungiama 2004-2006 m. ES struktūrinė parama. T.y. nuo to laikmečio iš principo prasidėjo gan aiškus ir kryptingas CŠT sektoriaus renovavimas, atnaujinimas šilumos trasų, pirmosios biokuro katilinės pasileido. Ten buvo Molėtai danų investicijomis dalinai pastatyti objektai, paskui Utena ir kiti. Tai buvo toks daugiau mažiau virsmas į planinį režimą ir būtent ŠŪ specialieji planai buvo vienas iš pagrindinių instrumentų zonuotą centralizuotą šilumos tiekimą ir neleisti atsijunginėti miestų centruose atskirų butų ir panašiai. Tai buvo pagrindas. Paskui buvo tokia padaryta atsijungimo metodika, kur norėdamas atsijungti, turėdavai padengti nuostolius visuomenėms, ten buvo metodikoj ir kainos surašytos ir panašiai, turėjai epizoliuoti norėdamas atsijungti visas savo atitvaras.

O kas vyko Vilniuje ir Kaune?

Kaunas nebuvo išnuomuotas. Kaunas pasirinko kelią, turint sunkią finansinę situaciją, Kauno tuometinis šilumos ūkio savininkas – Kauno miesto savivaldybė buvo priėmusi sprendimą parduoti KTE. KTE pardavė Gazpromui su fiksuota kaina tam tikrą laiką ir su įsipareigojimu, kad ne mažiau lyg 80 % būtų pagaminta tame objekte KTE. Kaunas niekada nebuvo išnuomuotas.

Ar manote, kad tai buvo teisingas sprendimas?

Iš šiandien žiūrint, jei tik finansiškai, tas sprendimas buvo toks gal ir subalansuotas, nes Gazpromas, turėdamas

sutartimi padaryti du dalykus. Čia gana konfidenciali informacija. Vienas dalykas, įsipareigojo tam tikrą laiką tiekti šilumą už fiksuotą kainą, nors patys dujas pirko brangiau. Antras dalykas buvo investuoti tam tikrą pinigų sumą į šilumos gamybos sektoriaus atnaujinimą. Kaip žinai, ir spaudoj galima rasti, kad tas finansinis įsipareigojimas nebuvo pilnai ištesėtas ir jis buvo vieną kasniuką ir dabar dar tęsiamas. Ir tas visas virsmas iš Gazpromo, kada perėmė R. Stonys ir t.t. aš sakyčiau jis toks, iš vienos pusės atrodo neigiamas, kad pardavei ŠŪ kažkam. Iš kitos pusės, atsiradus ŠŪ, įsigaliojus reguliavimui šilumos sektoriui, net ir NŠG, kurie jau buvo KTE, jiems visada buvo užbrėžta riba, kada negali brangiau parduoti, todėl aš sakyčiau, kad tas gal net ir nebuvo žalinga.

O Vilnius?

O Vilniaus kardinaliai kita situacija. Vilnius buvo pilnai išnuomotas. Mano nuomone, tai buvo žalinga, dėl to kad, Kauno atveju tai buvo savininkas, kuris stengėsi savo turtą puoselėti, ieškojo galimybių kaip jį modernizuoti ir t.t. nuomininkas, kaip ir laikinas šeimininkas, kuris pirmaisiais nuomos metais galėjo investuoti į ūkį, ką greičiausiai dabartiniai nuomininkai ir padarė, jie pastatė biokuro katilą antram tece, renovavo šilumos punktus. Buvo momentinė injekcija pinigų, kuri grąžino grąžą gana greitai atsipirko tai ir šiandien dienai tiek, kiek jie gauna paramos į antrą tecą, tai yra didžiulius pelnus nešantis objektas.

Jie gavo paramą biokuro katilinės statybai?

Jie gavo dvi paramas. Viena – apyvartinius taršos leidimus, tuos pinigus galėjo panaudoti į kapitalą ir jie gauna VIAPą, apie 86 eurus už vieną MW pagamintos energijos. Esant tokiai kainai elektros energijos ir esant dabartinei biokuro kainai, jie šilumą turėtų pardavinėti minusine kaina. Jiem turėtų primokėti dar Vilniaus miestiečiai, kad iš jų perka šilumą, kuri pagrįstai gamina per elektros energiją ir primokamą mokesťį.

Pereikime prie XVos Vyr. kokias jai atėjus į valdžią matėte esmines kryptis? Būtent jiems atėjus į valdžią buvo tas sujudimas.

Nebuvo krypties. Iš esmės XV Vyr. šiluma buvo daugiau mažiau pavadinkime užmirštas sektorius, kuriame padarė tik vieną dalyką. T.y. įteisino 10 str. Konkurenciją šilumos sektoriuje, t.y. leido atsirasti NŠG. Formaliai pasakydami, kad NŠG gali tiekti šilumą už palyginamasias šilumos tiekėjo sąnaudas. Buvo tokia galimybė sudaryta ir atsirado pirmieji NŠG. Kauno atveju labai greitai atsirado GECO katilinė, 20 MW. Kur tas skirtumas tarp biokuro ir gamtinių dujų, kadangi beveik visi didieji miestai buvo iš esmės priklausomi nuo gamtinių dujų, leido tokiems objektams atsipirkti per grubiai porą metų. 20 mln. investicija atsiperka per porą metų. Tai buvo greitas toks pasipinigavimas, kadangi NŠG nebuvo reguliuojamas ir jiems kaina nebuvo nustatoma, lyginant su CŠT tiekimo įmonėmis, nors jie taipogi galėjo tą investiciją padaryti, bet jiems iš karto buvo nubraukiamas pelnas ir nebuvo visiškai finansinės paskatos jiems judėti į priekį. Tai viena, ką padarė, suformavo pagrindus tai konkurencinei aplinkai. Antras dalykas, kuris vis dar problemiškas yra, kaip šilumininkai mėgsta pavadinti, išvijo šilumininkus iš pastatų.

O čia ne Prezidentės buvo siūloma pataisa?

Matai, bet kuriuo atveju viskas vyksta per Vyriausybę. Čia buvo kompleksas. Aš galvoju, tai buvo kompleksas bendro darbo tarp Prezidentės ir Vyriausybės.

Bet kieno idėja tai buvo?

Aš manau, A. Sekmoko.

Gal tai buvo vienas žingsniu, siekiant III-iaji ES paketą įgyvendinti?

Jeigu šnekėtume apie trečią paketą, tai čia reiktų šilumos perdavimo grndį išimti, tada gal ir veiktų. Nes III paketas, visų pirma, nėra taikomas šilumos sektoriui, jis yra dujoms ir elektrai. Bet šitoj vietoj, jei norėjo jį pritaikyti, tai reikėjo gamybą ir vartojimą palikti pas vienus, o perdavimą išimti, tada būtų trečias paketas įgyvendintas. Bet jie to neišėmė. Jie tik atskyrė šilumos tiekėją, kuris buvo ir gamintojas, nuo pastatų, pastatų pusė. Čia buvo įdomus procesas, kuris, jeigu gerai pamenu, ir buvo teiktas paketas Prezidentės. Bet dažniausiai

Prezidentė susirenka visus pasiūlymus iš vis ekspertų, iš Vyriausybės, ir jeigu Vyriausybei trūksta politinės valios arba sutarimo, tada būna Prezidentės iniciatyva.

O grįžtant prie konkurencijos eksperimento vadinamo, 10 str. Pakeitimas buvo vienintelis įrankis ar buvo dar kažkokių iniciatyvų?

Nebuvo nieko. Jokių iniciatyvų. Buvo paskata, jei galima sakyti, finansinė parama. Bet ja pasinaudojo tik labia nedidelė dalis NŠG, bet buvo pasinaudota.

Čia 2007-2013 m. perspektyva, kuomet numatė, ir numatė būtent mažosioms.

20 MW. Nėra taip mažai. Ta parama pasinaudojo E-energija, Ekopartneris, kas dar. Gal ir viskas pagrinde.

Bet būtent tą patį sprendimą, kad skatint tik santykinai mažų katilinių statybą šilumininkai vadina kova prieš didžiuosius miestus, kadangi tokios investicijos didžiųjų katilų atžvilgiu nelabai kažką reiškia.

Retorinis klausimas – jei GECO atsipirko per du metus, jie neturėjo ES paramos, šilumininkai visada turėjo galimybę tai daryti, ką vėliau ir padarė. Kaunas pasistatė daug katilinių. Jei žiūrėtume Kauną ir Klaipėdą, ir Šiaulius, ir Panevėžį, ir kitus miestus, kurie nebuvo išnuomuoti, jie visi patys padarė projektus, t.y. didieji miestai. Kaunas labai daug pastatė. Vilnius nestatė nieko, žinom dėl ko.

Gal galite pakomentuoti plačiau?

Greičiausiai ne. Todėl, kad statėsi privatininkas, kuris valdė šilmos ūkį. Kas norėjo turėti konkurenciją, jei privatininkas pats ir valdai šilumos tiekimo įmonę, kurioj esi nuomininkas ir pats gali iš kitos kišenės pasistatyti sau objektus. Tai buvo pastatyta, jei neklystu apie 75 MW galios arba beveik vasariniam poreikiui privačios katilinės be jokios paramos. Ir ilgai Vilniaus rinka buvo uždaryta bet kokiam kitam žaidėjui.

Kokiom priemonėm?

Techninėm, neleista prisijungti prie tinklo. Ką sako trečias paketas, kad būtent tas, kas disponuoja inžinerine infrastruktūra, arba tinklais, tas turi būti nepriklausomas tarp gamintojo ir vartotojo. Gamintojas ir vartotojas gali būti tas pats, bet tinklas turi būti atskirtas. Tai jei tinklai būtų buvę kitų, greičiausiai Vilnius šiandien atrodytų taip pat kaip Kaunas.

O dėl pačios konkurencijos skatinimo buvo bendras sutarimas? Tiek Vyriausybėje, Prezidentūroje, visi palaikė tą idėją ar buvo besipriešinančių?

Buvo labai didelės kainos tuo metu. Gazproma virš 400 dolerių už 1000 kubų jau vien importas kainavo, kiek pamenu aukščiausia kaina buvo 480 dolerių. Visi suprato, kad bus arba didelės didelės problemos, arba turim kažką daryti. Aišku, spardėsi labai stipriai KTE Kauno atžvilgiu prieš visas iniciatyvas, nors pati KTE taipogi pastatė Altech general, 20 MW biokuro katilą.

O tarp politinių partijų buvo bendras sutarimas? Opozicija pritarė? Ar jos nuomonė buvo nesvarbi?

Tuo metu reikėjo kažką daryti, ir visi tą suprato. Netgi tuose miestuose, kur išskirtinai valdė socdemai, pvz. Jonavoj, Sinkevičius taipogi Jonava pasistatė du gerus katilus. Taip, kad buvo bendras sutarimas ir tikslas bendras mažinti šilumos kainą, ir kai Gazpromas buvo tas, kas leido Lietuvai pereiti prie biokuro, tuo ir pasinaudojimo. Nebuvo tikrai politinio nesutarimo, kad nereikia statyti statyti biokuro katilinių, juolab, kad turėjome vietinio biokuro, vietinius technologijų gamintojus.

O būtent kadencijos pabaigoj suintensyvėjo kalbos apie rimtesnę šilumos ūkio pertvarką. Kadencijos pabaigoje pateiktas įstatymo projektas. Kaip su juo baigėsi? Ar jis gavo dėmesio?

Nebuvo laiko. Ta Vyriausybė dirbo visai kita kryptimi, buvo VAE projektas, buvo LNG terminalas. Ta Vyriausybė negalėjo visais keliais keliauti. Iniciatyvos buvo, kaip minėjau ŠŪĮ įstatymo pataisos, visi poįstatyminiai aktai turėjo eiti iš Vyriausybės, bet jie nespėjo net ir to.

Ir po to jie buvo pamiršti pasikeitus Vyriausybei?

Nebuvo pamiršti, nes jų net detalai nebuvo suformuluota.

O kaip manot, kodėl 2008-2012 m. šilumininkai vadina tamsos amžiumi energetikoje?

Klausimas, kurie būtent šilumininkai?

Pvz., LŠTA.

Va čia ir yra klausimas, kurie šilumininkai tą sako. Jei žiūrėtume visus, kurie nėra vienoj interesų grupėj, tai nuomonė buvo kitokia. Aš sakyčiau kaip tik 2007-2013 m. ir dar po 13 m. iki 15 m. finansinio laikotarpio. Ta finansinė perspektyva baigėsi dviem metais vėliau. Aš sakyčiau, kad tai klestėjimo amžius, nes jei pažiūrėtume į biokuro plėtros kreivę, jei tai būtų buvęs tamsos amžius, nebūtų šiomet pasiekę 60 % beveik 6ilumos iš biokuro.

Kaip manote ar pasikeitė pati kryptis šilumos ūkio plėtros vizija, keičiantis Vyriausybėms?

Aš manau, viena pamoka buvo išmokta, kad panacėja nėra nuomuotojai. Kad tos savivaldybės įmonės, kurios buvo šiuolaikiškos, veržlios ir mokėjo tvarkytis, nebijojo politikų, o darė savo business as usual, jos žymiai geriau buvo susitvarkę nei nuomininkai. Pamoka, kad atėjęs nuomininkas pranašu nebus ir paimkime Pnaevėžį, Klaipėdą, Uteną. Jie žymiai geriau tvarkosi nei Litesko ar E-energija. Tai yra klaidinga nuomonė, kad atėjęs privatninkas į monopolinę veiklą pasidarys tas, kas norės tik gero. Jie nori pelno.

Ir kas tada vyko išmokus šitą pamoką?

Ką turime Vilniuje – sutartys nepratęsinėjamos. Tuo keliu eina ir kiti metai, kadangi ir ūkis nugyvenamas ir nesi stabiliai savo ūkio šeimininkas. Aš manau, kad grįš į savivaldybes jų tikslinė prievolė tvarkytis su savo miesto infrastruktūra. Pamoka buvo išmoka, gal Vilniaus geras pvz., kur tikrai daug įtampos ir daug neigiamų ženklų, kur finansinė interesų grupė stengiasi iš miestiečių išspausti viską ką gali.

Ar vis dar buvo tikima konkurencija? Ar buvo mėginama tai skatinti?

Aš manau, kas yra konkurencija, nuo apibrėžimo reikia pradėti. Ar gali būti konkurencija, švelniai tariant, oligopolinėj rinkoj?

O kaip jūs manot?

Manau, kad tas. Kas atsitiko Skandinavijoje, tai oligopolinė rinka turi būti aiškiai planuojama. Skandinavija labai daug planuoja. Tai pirmas žingsnis. Antras- stipri priežiūra. Mano galva, tai geriausi keliai. Nes kas atsitiko dabar Kaune. Buvo bumas konkurencijos, greitos konkurencijos, kur visi norėjo greitai viską atpirkti, reiškia po manęs nors ir tvanas. Matom, kad daug mažiukų neišgyvena. Kaune liks tik 2-3 žaidėjai. Ar tai konkurencija? Pilna konkurencija arba didžioji konkurencija gali būti tarp labai daug vartotojų ir daug žaidėjų. Šitoj vietoj mes turime priklausomus vartotojus prie vamzdžio. Mes negalime analogijos daryti su IT, telefonija dar kažkuo, kur vartotojai gali rinktis vieną dieną jungtis prie vieno vamzdžio, kitą – prie kito. Čia ne. Mes turime priklausomą labai. Ir net telekomunikacijose limituojama labai – 3-4 žaidėjai. Aš manau, kad mes turime oligopolinę rinką, kuri visų pirma turi būti planuojama, nes pernelyg didelės investicijos ir prabanga leisti konkuruoti, nes konkurencija grindžiama kažkieno tai potencialia mirtimi ateityje. Negali būti pareto optimumas pasiektas šitame sektoriuje, kad vieno nauda kitam negeneruotų nuostolių. Bet kuriuo atveju, jei vienas parduoda, kitas neparduos. Gali siekti atsiimti iš kažko, bet jeigu yra reguliuojama veikla jis negauna ir galų gale prieina tą tašką, kai visi bando vienas kitam parduoti objektus ir kad tas kuris nuperka galėtų kelti didesnes kainas ir išgyventų. O per dideli infrastruktūros kaštai visada guls ant vartotojo. Kraštinis visada yra vartotojas. Dėl to perinvestavimas į sistemą tam, kad bandytume užtikrinti konkurenciją, jis veda į didesnes kainas, nes infrastruktūra yra brangesnė ir ją reikia išlaikyti.

Gal galit prisiminti pati NŠŪP rengimą?

Pats NŠŪPas buvo priimtas, jei neklystu priimtas 13 m. pats rengimas buvo inicijuotas šios Vyriausybės. Pamatų

Kubilius nepadėjo, nes labai nedaug buvo dirbama su šilumos sektoriumi. Neliko tam laiko. Šios vyriausybės buvo NŠŪP. Tai buvo kaip sudėtinė dalis nacionalinės energetikos strategijos. Tai buvo viena dalių ir buvo šiek tiek išplėsta. Ir joje atsirado būtent valstybės tikslai, tarkime pasiekti 70 % iš AEI. Taipogi matant visos strategijos kontekste, kad LT viena didžiausių elektros importuotojų, apie 70 % importuojam. O šilumos sektorius nuėjo visas į tik šilumos gamybą be kogeneracijos, didžiuosiuose miestuose. Po LEI išsamių analizių, kur vertino, kaip galime apsirūpinti elektros energija visais scenarijais kogeneracija visais scenarijais buvo prioritetas. Taip ir atsirado nuostata, kad didieji šalies miestai prisidėtų ne tik prie šilumos, bet ir prie elektros energijos.

O kas esminiai veikėjai buvo formuojant programą?

Vyriausybė, jei neklystu jie užsakinėjo strategijos atnaujinimus. Ar Vyriausybės pavedimu energetikos ministerija darė. Palaukit, prie Neverovičiaus jie pradėjo daryti.

Civitta buvo užsakyta kaip partneris darantis.

Ne, strategiją darė Civitta.

Pats Neverovičius sakė, kad jie darė NŠŪP.

Jie nedarė. Tikrai, kad Civitta darė NŠŪP – tikrai ne. Manau, kad jie nedarė. Darė LEI ir darė Civitta. Per Vyriausybę darė LEI kaip dalį energetikos strategijos. Tarpinė ataskaita. Tai buvo pagrindas programai. Ministerija darė savo. Civitta studijos nedarė, ten buvo skaidrės. Nelabai, neišnešė į gyvenimą. Aš vieną sykį buvau pristatyme, kur pats Neverovičius raudonavo. Vilniaus kauno skaičiai buvo panašūs, o visa kita buvo netaip. Paskui jie nulūžo ir sakė, darom kaip reikia.

Tai visgi rengė dvi skirtingas.

Nerengė, nes jie nieko nepadarė. Paties NŠŪP. Jie darė tik studiją.

Tai pradėjo 2013 m.

Pasitvirtino 2013 m. pradžioje anksčiau.

Programa pati pasitvirtino 2014 m. bal. 9 d.

Jo? Aš nepamenu, tu geriau prisimeni.

Tai jeigu balandį buvo nutarimas, reiškia buvo parengta kokią spalį vėliausiai.

Jeigu aš gerai pamenu, vizijos išsiskyrė tuo, kad turi būti daugiau privataus kapitalo pritraukiamo. Projektai kaip tokie buvo teisingi, tačiau valstybė neturi tiek kištis į jų įgyvendinimą. Tuo metu Butkevičius, klausimas jums – ar ir Prezidentė tai palaikė, kad per Lietuvos energiją būtų daroma?

Bet kuriuo atveju, jei sekat patį NŠŪP ir 486 nutarimą, jame aiškiai pasakyta, kad privatus investuotojas gali turėti 49 % akcijų, tai kitas išitraukimas privataus ką reiškia? Kad privatininkas valdys kompaniją. Jei Neverovičius tikėjosi, kad bus privataus – koku lygiu jis tikėjosi? Kuri kompanija ateis kita, turint privatininką projektų valdytoją ir norės dirbti su privačiu investuotoju, kuris ir valdo pačią įmonę? Mano galva niekas. Todėl mano galva Neverovičiaus priėjimas toks, kad valstybė gali ateiti ir turėti 49 % akcijų, tai reiškia, kad a) privatus investuotojas bus suinteresuotas absoliučiai pelnu, b) neturės įtakos valdymui, c) nekontroliuos nei statybos proceso nei nieko. Tai dėl to buvo pasirinktas toks Vyriausybės sprendimas, kad privatininkas gerai, kad prižiūrėtų valstybinę įmonę, bet jis negalėtų būti kontroliuojančio paketo savininkas.

O ką prezidentė sakė?

Pritarė Butkevičiui.

O kieno čia idėja iš principo buvo?

Vyriausybės.

Tai ką jūs išskirtumėt kaip politikos kaitos lyderį?

Vyriausybę.

O asmenį kažkokį galima išskirti?

Aš manau, kad greičiausiai, asmenų nenorėčiau įvardyti. Visų pirma Vyriausybė. Kolegiali nuomonė. Vyriausybė ne vien ministras pirmininkas. Tai ir kitos ministerijos. Finansų ministerija.

Bet su esmine Energetikos ministerija nuomonės tuo klausimu išsiskyrė.

Energetikos ministerijos nuomonės išsiskyrė su Vyriausybė. Jaroslavas sakė, kad projektai geri, niekas nesiginčijo dėl projektų. Jų reikia ir galima greičiau reikia dėl daug daug priežasčių. Kai kas man sakė, kad aš per mažai statau, kiti sako viską kelti į Vilnių. Daug modifikacijų yra. Bet kad projektų nereikia, dar nei vienas nebuvo pasakęs. Aišku nebent interesų grupės sakytų, kad nereikia Vilniuje nieko daryti. Stasiūnas nebent. Bet pačio privataus intereso dalyvavimas, parodė ypač Vilniuje, privataus intereso grupės tai parodė. Greičiausiai čia buvo labai aiški Vyriausybės žinia, kad Vilnius turėjo pačias didžiausias kainas iš visų miestų ir jame buvo privatus savininkas. Nereikia būti stipriu politiku, suprantant, kad šitas mechanizmas nėra optimalus. Kai 100 % arba valdantįjį paketą valdo privatus subjektas. Todėl greičiausiai buvo baimė, kad jeigu būtų paskelbtas konkursas ateiti į elektrinių statybą, turėtume tokią pačią situaciją kaip turėjom Dalkios.

Dalkios pamoka.

Greičiausiai taip.

O kur mes esam su programa – ką jau pavyko įgyvendinti? Vilniuje vis dar viena LE užsiima?

Vilniuje, jeigu žiūrėt, šiandien dienai gaminama virš 40 % biokuro. Į programą reikia žiūrėti kaip į kontekstą, kuriame yra vienas esminis siekis – turėti 70 % biokuro ir mažiausias kainas. Šiandien dienai kaip žinai yra NŠG trys interesų grupės, kadangi Icoras pardavė, Danpoweris – a, b – E-energija, c – šilumos tinklai. Dar Grigiškes galima pridėti, bet ten mažos apimtys. Jie jau nudirbo pusę darbo, norint pasiekti Vyriausybės tikslą. LE šiai dienai yra rangovų parinkimo procese. Turime rytoj, poryt, galutines derybas su rangovais ir pradėdame šių metų trečiame ketvirtyje statyti. Ir mes skirtingai nuo kitų, statome elektrines- šilumos ir elektros gamybai, daroma tai, ko nei vienas privatininkas nedarė. Galėjo jie daryti, galėjo Icoras, bet nedarė, pasirinko tik katilinę, nes greičiausiai tiek pinigų neturėjo ir nenorėjo rizikuoti. Norėjo viską atpirkti per porą metų ir parduoti kaip visada, bet tai nėra optimalus scenarijus visos Lietuvos kontekstu.

O privatininkas...?

Privalo būti, pagal 486 str.

Bet jo dar nėra?

Nėra.

Kada bus?

Grafike turime septynioliktų metų vid. Partnerio atrankos pradžia. Konkursas dar nepaskelbtas. Iki šiol šurėjome du požiūrius. Partneris turi padėti greičiau įgyvendinti projektus, jie turėjo pateikti, ką jie turi pasidare, įsibėgėję su savo projektais, kokią naudą turi, sklypą, kt. tada mes ten matėme potencialą turėti technologinį projekto investuotoją per šitą prizmę. Kadangi Vilniuje neatsirado niekas, nes viskas buvo suspausta vienose rankose, kurie sabotavo mūsų konkursą, prastūminėdami vieną objektą, iš esmės išmesdami šilumos tinklus ir t.t. vilniaus šilumos tinklai Dalkia pateikė, aišku čia negaliu pasakot dėl konfidencialumo, bet tai buvo absoliutus sabotazas

ir Re-energy projekto stūmimas, kuris neatitiko to ko reikėjo. Buvo nutrauktas konkursas partnerių atrankos, pasakant, kad nematome projekto paspartinimo su partnerių pritraukimu, mes prisitraukinėsim tik partnerius dėl finansinės paramos. Nes partneriai gali būti dviejų rūšių. Gali būti ir know how atnešėja ir kaip finansiniai investuotojai, arba gali būti tik finansiniai investuotojai. Pagal nutarimą, yra teisinis terminas a priori, privalomai turim turėti partnerį. Mes akcijas pateiksim į rinką. Galim tai daryti įvairiais keliais. Galim paleisti 49 % į akcijų biržą, galim skelbti konkursą kur išpirktų už galimai didžiausią kainą šitą projektą ir mes tada atitinkamai sumažinsime savo įsipareigojimus finansinius, nes mes irgi turim dėti savo dalį. Daug yra būtų, bet mes tą nusprendę daryti, kad tebūnie valstybė turės 51 %, o privatus 49 %, kuris užtikrins tokią privataus intereso priežiūrą projektui. Visi bijo labai tų senoviškų korumpuotų valstybinių projektų, kur visi giminės, pensininkai ir kiti sutraukti. Nėra dabar taip.

O kodėl Kauno atveju Fortumas pasirinktas?

Fortumas jau turėjo statybos leidimą.

Ten vyko dar kažkoks konkursas?

Be abejo. Vyko normalus konkursas, su daug ataskaitų, daug vertinimų, daug greičio, skaičiavimais ir t.t. nebūtų buvę konkurso, būtume turėję daug skundų. O dalyvavo 6-7 Kaune. Teikė savo pasiūlymus, bandė greitai susikombinuoti sklypus. Tai buvo objektyvus NPV skaičiavimu pagrįstas konkursas, kuriame išėjo du žaidėjai – Fortumas ir Kauno energija, kuri taip pat prisijungs prie projekto, nes jie taikė į biokuro dalį. Biokuro bus simboliškai arba visiškai nebus, tačiau derybų metu mes suderėjom, kad Kauno miesto savivaldybė turės 5 % akcijų.

O kur Vilniaus atveju stovi savivaldybė? Ar su ja konsultuojamasi? Bendradarbiaujama?

Su praėjusia savivaldybe, žinot, kad ten buvo nulis kontaktų, daug ažiotažo ir kitų dalykų. Su šita savivaldybe reikia laiko, kad mes susidirtume. Bet kalbėjimas yra, mes šnekam apie memorandumą. Aišku atsirado najo problema – trečia termofikacinė elektrinė, kur ieškom bendro sprendimo. Suprantam, kad tai šiandien dienai tai nekonkurencingas objektas. Senoji Lietuvos energija gal ir būtų užmerkus akis, nurašytų į nuostolį ar panašiai, bet šiandieninė valdyba labai atsargiai žiūri į tokias investicijas. Daug analizuojama, daug skaičiuojama, daug žiūrima į ateitį, ką būtų galima iš jos padaryti. Niekas užsimerkęs nepirks objekto, kuris generuos nuostolį.

Prieš porą savaitių teko kalbėti su K. Karosu, kuris tuo metu rengė memorandumą dėl galimų sprendimų. Kaip suprantu greitu metu sprendimų nenusimato?

Who knows. Mes esam susiderėję memorandumą. Jis jau suderėtas. Pas vienus Taryboj, pas kitus pas akcininką. Neskaitant to, dar dėliojame ką su juo daryti. Nes vienas dalykas – memorandumas, kitas- kas yra jame. T.y. nepriklausomo vertinimo ataskaita, kokia vertė trečio. Kitas klausimas- ką su juo daryti. Dar vienas – ar jiems jį kas perduos ir mes galėsime perimti? Yra daug dalykų, tarkime už trečią tecą mes tikrai sutinkam įsileisti savivaldybę į projektų įgyvendinimą. Mes esam atviri. Taip, šiandien dienai LE viena stumia tą projektą, mes neturim partnerio. O kai jo neturi, bandai daryti pats.

Kada nuspręsta, kad LE įgyvendins projektą?

486 str.

Ir tai buvo kieno idėja?

Paskyrė Vyriausybė.

Jeigu žvelgiant į kitų koalicijų argumentus, tai dažniausia sakoma, kad nebuvo skaičiavimų, kodėl būtent LE, kad tai nebūtinai efektyviausia.

O ką daugiau galėjo pasirinkti? Klaipėdos naftą? Kokią dar žinot valstybinę įmonę, kuri turi patirtį ir realiai galėtų tai padaryti?

Tai reliai nebuvo pasirinkimo?

Jeigu žinot, pasakykit, kokia.

Dėl to ir klausiu.

Manau, nebuvo tuo metu kito galimo įgyvendintojo. Gali būti Lietuvos geležinkeliai, Klaipėdos uostas. Realiai mes turėjome arba Litgrid, kurie elektrikai, bet jie neturi su šilumos gaminimu patirties. Realiai mes turime patirtį, turime Elektrėnus, gaminame šilumą, ją tiekiamo. Galų gale, LE kažkada turėjo visas šilumos tiekimo įmones. Greičiausiai čia buvo pagrindas vyriausybei. Mes iš principo vykdom Vyriausybės nutarimą, norim to ar ne.

Ar galima sakyti, kad šita programa mes suvalstybiname šilumos ūkį didžiuosiuose miestuose?

Viena šitaj didžiausia klaida, mes neateiname į šilumos ūkį, į tą infrastruktūrą kuri jau yra ir yra susijusis su šilumos vartotojais. Mes būsim vieni NŠG, dabar ar galime sakyti, kad mes sudanpowerinam Vilniaus ŠŪ? Tai yra vokiečių kompanija, Hanoverio savivaldybės didžiaja dalimi ir jie šiandien turės labai nemažai MW Vilniuje, jie dabar nusipirkę turės labai nemažai. Kaune dar paprasčiau, mes turėsime tik 70 MW. Daugiausia tur4s Danpoweris, antroj vietoj – Kauno šilumos tinklai. Ir tada tik mes – treči. Dabar klausimas – ar suvalstybinam Kauno ŠŪ ar ne? Turime vieną iš trijų grandžių, nturim vartotojų, neturim tinklų, turim tik vieną šilumos gamybos šaltinių, kuris pagal dydį yra tik trečias.

Žodžiu teigimas, kad tai suvalstybinimas ir kad sudaromos nepalankios salygos NŠG yra neteisingas?

Pirmas – neteisingas, kad suvalstybinam. Kad padarome nepalankesnes kitiems NŠG yra teisingas, nes mes didinam konkurenciją jiems. Kiekvieno papildomo žaidėjo atsiradimas yra konkurencijos jiems didinimas. Šilumos tinklai jei kažką statosi tai jie kaip tik blogina kitiems situaciją. Vėlgi, pareto optimumo nėra. Atsiradęs naujas žaidėjas blogina situaciją kitiems. Mes didinam konkurenciją, bet vėlgi, mūsų konkurencijos didinimas yra keliais aspektais pagrįstas. Vienas – atliekų problemos sprendimu, nes šiandien diena esame labiausiai apsišiuokšlinę po Maltos, Kipro ir kitų valstybių.vežame į savartynus 60 % atliekų, kai danai švedai veža 1-2 %, kažkaip niekas kitas to neišsprenė, daug interesų grupių mušėsi visuose miestuose ir nieko nepadarė. Kai mušasi penki, kažkam reikia daryti – LE pasakė, kad šitam kontekste reikia tai padaryti, kur vėl mes esame tie kraštiniai, kurie turi tai įgyvendinti norim to ar ne.tai jau socialinis klausimas ir jis turi būti išspręstas, nes kitaip ateis iš EK. Tai tikrai, kad valstybinamas – melas, tai yra rėkimas iš šilumos tiekėjų asociacijos, nes mes sudarom konkurenciją gamintojams ir toms pačioms interesų grupėms. Kad konkurencija didinsim – taip, nes turėsime labai pigią šilumą, kurios gamintojai nenori, nes tai mažins jų pajamas.

Ar teisinga priežastinė logika numatyta programoj? Ar tai iš esmės tinkama? Ambicinga? Kaip vertinate pačią programą?

Ar galim kažką turėti geriau? Aš manau, politinis dokumentas, kuriame išskelti tikslai, tarkim tiek tiek procentų turėti, kodėl 70 % o ne 72%, kod4l ne 68 %? Gali b8ti diskusija iki negalėjimo ir tas sprendimas priimamas politiniame lygmenyje. Teko man dalyvauti ir skandinavų ne vienuose debatuose, kokius mes ambicingus tikslus turim ir kodėl juos išsikeliame? Iš esmės tai žmonių mąstymo, ambicingumo, tikslų užsibrėžimo jausmas. Visa politika yra jausmas, kaip jiems atrodo. Ten nėra detalių analizė, kadangi visos analizės ilgesnės nei penkiems metams yra su daug prielaidų. Turime mes vieną tikslą, turime vietinius išteklius, esame labai priklausomi nuo užsienio importo. Negalime kaip estai pasigirti skalūnais, kaip danai gamtinėm dujom, ar kaip latviai hidroenergetika. To neturim, o ką turim – mediena. Todėl 70 % tikslas, tuo metu priiminėjant, tai buvo ant tiek ambicingas tikslas, kad man pačiam kaip energetikui atrodė neįmanoma, nes daugiau nei du kartus reikėjo padidinti biokuro dalį kuro balanse. Ir kadangi pati programa, pati pirma redakcija buvo iki 20 m., per šešis metus tiek reikėjo padidinti, atrodė crazy. Bet dabar tai ranka pasiekiamas, iš esmės trūksta Vilniaus tik. Nežinau ar galėjo būti geriau. Galėjo būti geriau ne atskira programa, bet aiškiai inkorporuota į nacionalinę energetikos strategiją, kad ją skaitant matytum big picture, patytum, kodėl reikia elektrinių. Matytum, kokį vaidmenį užima dujos. Mes dabar darom viską – tiesiame kabelį, statome laivą, kitą kabelį statom, elektrines ir dar atominę kažkur. Jos visos tarpusavy konkuruoja, darom daug darbų viena ranka, vienu užėjimu. Ir gal čia vienintelė

pastaba XVai Vyriausybei, kad nežinojo, kas suveiks, tai darė viską – darė Nordbaltą, Litpolinką, VAE ir LNG. Ir gerai, kad darė iš vienos pusės. Ne-inojo, ką oponuojanti šalis, kurioj vietoj jie bus stipresni ir nugalės.

O XVI Vyr kažkuo kitu išsiskyrė?

Ką gerai padarė šita. Visais projektais gerai padarė, kad tęsė ir jei visai pragmatiškai žiūrint, tai ne prieš XV Vyr., tarkim LNG – pradėtas daug anksčiau, Nordbaltas – daug anksčiau. Nes LNG terminalo šita versija tik dbar išsisiubavo, buvo daug anksčiau versijų – tarkim Lubio istorija. Lubys neatsirado šiaip sau, buvo valstybinė idėja, tada Lubio, tada vėl valstybinė. Tai ką gerai padarė dabartinė – ji atsistojo į tą traukinį, kuris jau važiavo ir nenuspaudė stabdžio. Tie projektai, kuriuos jie matė kaip naudingus, reikšmingus, jie važiavo. Tarkim Syderių netęsė, visus kitus stūmė kiek galėjo. Plius kadangi šilumos ūkis buvo apleistas ir kainos didžiausios dujų, jie tęsė šilumos ūki pervedimą prie biokuro ir to pasekoje atsirado NŠŪPas.

Ką dar galima išskirti kaip esminius Xvos Vyr. sprendimus?

Biokuro birža.

Jis sukurta XVos.

Jo, bet ta pirmoji nepajudėjo, buvo visai pakeistas modelis. Vėlgi nestabdė, o paskatino ir įsiūbavo. Nes kaip žinai pirmas modelis sugriuvo, niekas nesivystė, paskui išvis pakeitė koncepciją. Čia irgi pavadinkime, kad galėjo nugesinti, bet padarė iki galo. Šita Vyriausybė tokia užbaigimų Vyriausybė. Dalis idėjų buvo jų, dalis Kubiliaus Vyriausybės.

Ar galima sakyti, kad buvo tęstinumas? Nes pozicija-opozicija apsikeitė ir tai turėtų būti skirtingos koalicijos su savais įsitikinimais.

Jo, bet kai yra geri projektai, naudingi projektai, nepriklausoma spalva Vyriausybės. Jie eina, nes jie geri iš savęs. Jeigu yra debatiški projektai, sunkūs projektai, kaip VAE – nėjo nei su ana nei su šita.

Nes labai įsitikinimai, didelis susipriešinimas.

Jo, tai labai sunkus projektas. Ir dabar matysim, visi bus prieš Astravo atominę.

Kas su reguliavimu vyko? Kas buvo esminiai pokyčiai?

Jei žiūrėtume į šilumos sektorių. Nuo 10 str. Atsiradimo ir palyginamųjų sąnaudų metodo patvirtinimo, kada pasakė kad NŠG parduoda už palyginamasias sąnaudas ir ne kitaip, kurias paskui paaiškino kas tai yra. Niekas nekeista. Šilumos sektorius nekeistas nuo 13 m., bent jau man pradėjus dirbti Prezidentūroje, mes nejudinom visiškai. Buvo užbrėžta riba, visi rinkos žaidėjai žinojo kaip bus. Ir iki šios dienos principai nėra keisti. Metodika – jo, jie ten raiką savo plečia, siuntinėja sąskaitas, bet patys baziniai principai nėra keičiami.

Ką galima laikyti išorės signalais, kurie skatino politikus telkti dėmesį? Šilumos kaina dėl dujų kainos? Ar dar kažkas vyko?

Kaina. Jeigu kainos Vilniuje būtų mažiausios, visi sakytų, kad gerai vyrai dirba.

Bet čia remiasi į dujų kainą ar tiekėją?

Visi žiūri į paskutinę kainą. Žiūri, kiek vartotojas moka už šilumą. Jei Vilniuje moka brangiausiai iš visų penkių miestų, o žinant, kad mastas yra visai kitas ir, kad poreikis nemažėja lyginant su kitais miestais. Lius greičiausiai tai kaip elgiasi arogantiškai, nes VE, jų akcininkai yra tie, kurei arogantiški žmonės.

Patys šilumininkai sakytų, kad valdžia apskritai reikia dėmesį ne ten, kur turėtų, nes esminė problema yra suvartojimas ir reikia geriau koordinuoti renovaciją. Bet ar jūs manot..?

Aš 100 % sutinku su jais, kad renovacija yra esminė problema, bet klausimas ar Vyriausybė turi spręsti šią

problema, kai savininkas yra buto savininkas, privatus asmuo. Aš visada galvoju, kad tie žmonės, kurie gyvena daugiabučiuose ir nesugeba susitelkti į bendrijas, juos sunku įsiūbuoti. Šioj vietoj, renovacijos klausimu šita Vyriausybė nuveikė visai daug, jie pajudino labai stipriai renovaciją. Serbenta toks yra Valentas, nors sunkiai eina tas dalykas, bet išjudinta buvo.

Kur dar būtų galima įžvelgti politikos mokymasi be to, kad kaip jau kalbėjom, savivaldybės sugeba ir pačios tvarkytis be nuomos procesų. Kodėl pavyzdžiui Prezidentės pozicija keitėsi? Iš pradžių ji pasisakė už konkurenciją, vėliau atsirado požiūris, kad būtina valstybei labiau įsitraukti. Ar buvo manyta, kad mažieji NŠG neatnešė to staigaus rezultato ir dėl to reikia valstybei labiau kištis?

Galvoju, kad yra klaidų metodas. Bandymų klaidų metodas. Blogiausia, kai nieko nedarai. Turi bandyti daryti ir daryti taip įsvertai. Taip, visi labai tikėjosi privataus intereso socialinio supratimo ir kai pirmosios katilinės visiškai neatpigino šilumos arba atpigino 0,1 %, buvo, suprasta, kad privatus interesas niekada nedarys socialinės paslaugos. Jisai sieks maksimizuoti sau pelną. Jei objektas atsiperka per du metus, tai koks pelningumas? Per metus 100%, per 2 – 50 %. 50 % pelno nuo tavo investicijos, kai šiandien bankai duoda nulį. Tai yra didžiulė neteisybė gyventojų atžvilgiu. Kitas dalykas – neprieštaravo Prezidentė būtent šitos Vyriausybės iniciatyvai, kad gamybos viena iš dalių, tarkime mūsų Vilniuje bus 227 MW galingumas, kai Vilniaus poreikis – 1000 MW, mūsų dalis bus tik 22 %. Būsime labai maži žaidėjai, tačiau galėsime parodyti ant kiek efektyviai galima pagaminti šilumą. Tai yra geriausio pavyzdžio, arba geriausio sprendinio principas. Bet vėlgi jei žiūrint į politiką pačią. Politinė kryptis visiškai nesikeitė nuo 13 m. šilumos ūkio įstatymo dešimto str. Atsiradimo. Kaip jis buvo, taip ir šioj Vyriausybėj išsilaikė. Ir aiški žinia rinkai, kad jei norite ir turite pigų kurą, esame super duper technologijas įvaldę, esate ekonomiškai pajėgūs, eikit gaminkit ir pardavinėkit. O čia stebuklų jau nebus.

Kur dabartinėj Vyriausybėj yra šilumos tinklai?

Aš manau jie liks Savivaldybei, kaip ir didžiojoj daly Europos. Savivaldybės rankose tai greičiausiai be nuomos.

Koks jūsų nuomone yra techninės informacijos ir ekspertų vaidmuo priimant sprendimus? Ar jis pakankamas?

Ne. Manau labai mažai įsitraukia žmonės išmanatys. Bazinių žinių mažai ministerijose. Pas mus vis dar gaisro gesinimo taktika naudojama. Jei turim energetikos strategiją parengti per pusmetį, t.y. neįmanomas darbas. Realiai, tai nacionalinė energetikos strategiją turi rengti pastoviai, turi updateinti informaciją. Gali turėdamas visus duomenis, modeliavimai kas mėnesį sukami, vien ją surašyti užtruktų pusę metų ir dar pusės reiktų išdiskutavimui su visuomene ir kitais. Tikrai siūlyčiau paskaityti pvz. Danų roadmapą 2050. Kaip sugeba strategijas padaryti ambicingas, ir kaip sugeba tai paprastai ir aiškiai pasakyti visuomenei. Ten yra mano galva tai, ko mums reikia siekti. Sutilpti į 30 psl, ne 3000. Konkrečiai, aiškiai, vizualiai, pasakyti, kur mes esame – a, kur norime būti – b, t.y. žmogus numato tašką a tašką b ir tai kaip to sieksime. Jeigu visuomenė, komuna sutaria. Ir aš tikiuosi, kad ir mes vieną kartą sutarus nesimėtysime.

Tai ar galima būtų nuo 2008 m. išskirti kažkokią susidariusias koalicijas, kurios rėmėsi skirtingais įsitikinimais ir mate skirtingas vizijas? Iš to ką kalbate, atrodo, kad politikai visi buvo vienoj pusėj. Apie šilumininkus ir interesų grupes gal galima kalbėti.

Tai vienas interesas. Vienos interesų grupės pelno didinimas. Azurpavimas visų veiklų, nuo rangos, biokuro tiekimo ir t.t. tai šitą atmeskim, nes mano galva tai nusikalstama veika ir tuo teisininkai tegul užsiima. Kodėl taip atsitiko ir kuo dėl taip buvo daroma. Žiūrint politikus visus, kad jie turėtų nuomonę, jie turi turėti kompetenciją. Neturint jos, nieko negali dėti ant stalo.

Tai ar užtenka kompetencijos?

Neužtenka ir šiai dienai. Šneku apie Seimą. Nes trys institucijos yra įstatymų siūlytojos.

Tai kur labiausiai trūksta?

Mano asmenine nuomone, Seime. Stiprūs yra keli žmonės. Tai Daukšys Kęstutis – pragmatiškas, stiprus žmogus, su kuriuo galima šnekėti. Yra tam tikrų atmainų, pvz. balsys yra visiškai sužaliavęs, viskas gerai kas žalia, viskas

blogai kas nežalia. Tai yra kraštutinumai. Galvoju, kad Kubilius, lengva su juo šnekėti. Iš socdemų, kas daugiau, sunku pasakyti. Manau kiekvienas iš jų turi kažkokius žmones, kurie yra patarėjai. Gerai, kai jie nepriklausomi, blogai – kai interesų grupių atstovai.

Tai mes vis dar neišvengiam interesų grupių atstovavimo?

Be abejo.

Provokuojantis klausimas, kuri partija labiausiai draugauja su LŠTA?

Sakyčiau, kad mažiausiai draugauja konservatoriai ir socdemai. Daugiausiai – visi kiti.

9 interviu su XVI-osios LR Vyriausybės atstovu

Ketvirtadienis, 2016 m. balandžio 28 d.

Ką prisimenata kaip svarbiausias šilumos ūkio politikos pokyčių kryptis 1997-2008 m.? vizijas? Ar buvo ir ar užteko politinio dėmesio šilumos ūkiui tuo laikotarpiu?

Tuo metu nedirbau, pagrindinių veikėjų neatsiminsiu, bet suprantu ir kodėl imat 1997 m., kadangi tada šilumos ūkiai buvo perduoti savivaldybėms. Tai buvo tas sprendimas, priežastys įvairios, bet viešai nurodoma, kad buvo sudėtingoj situacijoje valdomas valstybės ūkis, buvo daug skolų. Tada perduota savivaldybėms ir jos pradėjo spręsti tas problemas – vienos pradėjo nuomuoti, kitos – tvarkytis. Vienos sėkmingiau, kitos mažiau sėkmingai. Taip pat ir su nuomininkais. Čia turbūt atskiros diskusijos vertas klausimas – kokie ten rezultatai, sėkmingi ar ne. Savivaldybės valdymą kai kur galima labai aiškiai įvardyti kaip sėkmingą arba nesėkmingą.

O jei žiūrėtume į Vilnių ir Kauną? Kaip vertinate šiuose miestuose priimtus sprendimus?

Kaunas neišnuomavo, Vilnius išnuomavo. Aš vertinčiau, ten įvairių problemų buvo, nes situacija skyrėsi. Kaune buvo ir yra vienas didelis gamintojas – Kauno termofikacinė elektrinė, kaip nepriklausomas gamintojas, t.y. nepriklausomas nuo šilumos tiekėjo, jisai formuoja šiek tiek kitokią ūkio situaciją. Vilniuje tokio gamintojo nebuvo, visi įrenginiai buvo tiekėjo, skyrėsi ir reguliavimas tokios sistemos. Imkim situaciją, Kaune yra šilumos tiekėjas, kur pagrindinis šilumos gamintojas yra ne šilumos tiekėjo, kuris gamina 80-90 % šilumos ir tu turi iš jo supirkti, tai reguliavimas buvo šiek tiek kitoks. Vilniuje situacija buvo labiau tradicinė, kai šilumos įrenginiai buvo tiekėjo, jokie kito gamintojo nebuvo, nei vieno, ir ūkis buvo išnuomotas. Startines pozicijas aš geriau vertinčiau Vilniaus, kaip viskas suorganizuota – vienoje rankose, jį buvo galima tvarkyti, išieties pozicijos geresnės, o sprendimai ar rezultatai nuomos yra atskiras klausimas. Apie tai galima diskutuoti.

Padiskutuokim, kaip vertinate rezultatus?

Na, aš vertinčiau, iš vienos pusės teigiamai, nes privatus sektorius panaikino skolas ir padarė nemažai akivaizdžiai gerų dalykų – sutaupymai vandens, nuostolių. Kaip privatus operatorius jį turėjo tam tikrus tikslus ir nuomos sutarty ir natūraliai judėjo ta linkme. Aišku, matant visus klausimus dėl biokuro pirkimo, dėl veiklų koncentravimo, kai buvo sukurta visa grandinė to pačio asmens, tiek perkant įrangą, tiek perkant iš susijusių įmonių perkamos paslaugos. Čia galima daug kalbėti, iki detalių projektų, iki galimų pažeidimų. Čia kol kas teismų rezultatų nėra, bet matom visą eilę.

Bet tai kol kas įtarimų lygmenyje?

Tyrimas vyksta dėl dujų pirkimo per dukterinę įmonę. Yra Konkurencijos tarybos sprendimai dėl biokuro pirkimo ir dešimčių milijonų bauda skirta. Ir jei plačiau žiūrėti tą grupę, kuri nuomavo – Dalkia ar Litesko. Suprantam, kad tai nėra tik prancūzų nuomininkai, jie tik kažkokia tai priedanga arba užsienio investuotojas, kuris reikalingas buvo tuo metu, siekiant užsitikrinti solidumą ir kad ne taip lengviau būtų valstybės institucijoms mėginti tą kompaniją prižiūrėti. Išnuomoto ūkio valdymas buvo organizuoti per lietuvius asmenis ir tie partneriai buvo tokie savotiški ir probleminiai. Kompanijai prancūzų tai gerai, nes jiems svarbiausia grąža, kažkiek

susimokėdavo, dėl pelno ir ateinama, o jau vietiniai tvarkėsi, kaip norėjo. Žinom visas istorijas korupcijos, politinės korupcijos, kai per politikus buvo veikiama, ir dabar veikiama, nors dabar aišku mažiau. Buvo laikai kai visas šilumos ūki osektoriau reguliavimas įstatyminis buvo jų užsakymu organizuojamas.

Tai jie buvo ir su VKEKK' u susiję?

Negaliu taip teigti, bet esminiai sprendimai buvo įtakojami jų įstatymo lygmeny, tvarkos visokios, prijungimo taisyklės, šilumos supirkimo taisyklės.

O iki kada tai tęsėsi?

Tie įstatymai seniai priimti, jie galiojo ilgą laiką. Buvo nuolatos keičiami. Dabar situacija pasikeitusi, nes mes čia tam tikrus pokyčius padarėm. Aš nesakau, kad įstatymas nupirktas, bet pakeitimai, kurių buvo daug, tikrai buvo įtakojami. Galite pasiimti pvz. Tyrimus visokius STT ir kiti, kur buvo išipainioję politikai iš visų politinių partijų. Aišku, niekas ten nieko nenuteisė, bet buvo pokalbiai paviešinti, tai galim išpūdį susidaryti, kokiais metodais buvo dirbama. Tai buvo grynai politinė korupcija, mano manymu priimant visus teisės aktus ir reguliuojant sektorių. Per VKEKKą, neatmesčiau irgi tikrai buvo veikiama. Ne tiek tiesiai, nes esminiai teisės aktai reguliuojantys yra įstatymai ir Vyriausybės lygmens, bet VKEKK lygmeniu taip pat yra teisės aktų projektų. Bet VKEKK yra ta kuri derina institucijas. Pas mus girežtas, gilus reguliavimas, tai reikia keisti i tai darysim, iniciatyvos turėtų būti dar šiais metais. Jis yra gilus reguliavimas, kai per VKEKK reikia suderinti iki smulkių investicijų šilumos tiekėjui, ir dideliems objektams ir smulkimos investicijoms. Tai supraskim, kad VKEKK neturi tokių pajėgumų kaip šilumos tiekėjai privatūs. Visada lengva apeiti, apgauti ir susiderinti taip kaip reikia, nes supraskim yra valstybinė institucija, kuri visada gaudavo labai mažas algas, ir dabar gauna pakankamai mažas. Tarybos nariams jos buvo padidintos, dabar gal ir pakankamos, bet specialistų lygmeny tos algos mažos. Tu negali iššokt virš galvos ir suvokti, kaip šilumininkas tau pateikia ataskaitas, kaip derina investicijas. Ir taip svaime buvo užprogramuota, kad tu esi nepajėgus sukontroliuoti. Kainas bandai mažinti, didinti, bet kai pateikia didelį projektą už 20 mln. ar šimtus milijonų, ten yra nelygios jėgos, sakyčiau taip. Todėl reikia keisti reguliavimą iš esmės, kuris būtų skatinamasis, kuris motyvuotų patš šilumininką, nustatytus orientyrus kažkokius, ko siekti, iniciatyva iš ten turi ateiti. O ne taip, kaip ti ksuderinti ir apgauti ar tinkamai pateikti. Iš šilumininko turi eiti kažkokia jėga, spausti – mažinti kainą, užtikrinti įrenginių nenusidėvėjimą, investavimą, o ne formaliai susiderinti investicijas. Nesakau, kad visi siekia apgauti, bet tam tikros grupės – akivaizdu. Bet ir savivaldybės šilumos tiekėjų tas gilus reguliavimas neskaitino daryti inovacijų. Savaime užprogramuotas mechanizmas neefektyvumui. Ilgesnėj perspektyvoj žiūrint tai veda arba link išpūstų kaštų, kur gražą pasiima privatus sektorius, o jeigu jis sąžiningas savivaldybės šilumos ūkis ar savivaldybė, tai skatina link nudėvėjimo įrenginių. Nes arba tu išpūti investicijas ir susiderini su VKEKK, tam kad pasiimti gražą, arba nuspaudi investicijas, jas susiderini tokias, kur nuspaudžia ūkį tiek, kad tu jį nudėvi, tu vis vien turi juos kažkada amortizuoti. Tai tos reguliavimo jėgos sakyčiau ne tokios yra ir buvo. Jos skatino, dėl ko ir mūsų pozicija keitės, arba turi iš esmės keisti reguliacinę aplinką, VKEKK lygmeny, taip staiga negali. Tai jeigu matai, kad yra jėgos iš vienos pusės, kurios skatina išpūsti kaštus ir apgauti, buitiškai tariant. Arba skatina nuspausti investicijas, kas nusidėvėtų įrenginiai, tai tu turi įsikišti į šitą situaciją, nes jėgos yra tokios, kur šilumininkų neskaitina efektyviam darbui, tai valstybė turi siek tiek planavimo įnešti į šitą sektorių. Ne politinio planavimo, o energetinio planavimo, jis visas energetikos sektoriuje turi būti paremtas analize, moksliniais darbais, technologine specifika. Tai va ten ir buvo įsikišta mūsų vietoj, ką bandėm padaryti prieš ketverius metus.

Ačiū už atsakymą. Trumpai grįžkime į XV Vyr. valdymo laikotarpį, ką laikote esminiai priimtais sprendimais? Ar pakako dėmesio ŠŪ?

Nežinau, aš nematau tų sprendimų. Gal atrodys angažuota, bet dėmesio nemačiau, buvo sąlygos, buvo europinė parama, kurią galėjai sistemiškai naudoti, pakankamai rimtą reformą padaryti. To nebuvo, tuo nebuvo pasinaudota. Dalis paramos buvo skirta, kažkiek biokuro katilinėms. Bet pasikeitus valdžiai mes radom dar pakankamai lėšų, kurias buvo galima panaudoti, nors jau keitėsi finansinė perspektyva. Jeigu tau tai prioritetas, tai per savo kadenciją maksimaliai lėšas išnaudoji, jas paskirstai, o mes radom nemažai lėšų ir jas paskirstėm pirmais metais. Litais buvo virš šimto milijonų trasų atnaujinimui ir biokuro katilinėms. Kadangi lėšos struktūrinės, jas gali iš kitur permesti, keisti prioritetus. Jeigu žiūrėti į patį organizavimą, lėšas svarbu kam naudoji, tai ką matau vienintelį, tai kadangi tiek Vilniuje, tiek Kaune dėl įvairių priežasčių nevyko perėjimas prie

biokuro, tai imkim nuomininką Vilbiuje, jis bandė tam tikrus dalykus daryti, derinti investicijas, statyti didelę kogeneracinę elektrinę, bet dėl politinių ar dėl dar kokių priežasčių, gal dėl išpūstų kaštų, tas projektas nepaėjo, nes jis turėjo būti tvirtinamas savivaldybės taryboje, jis ten strigo, na jis nepradėjo. Gali įvairiai traktuoti – politikai stabdė ar dar kažkas, bet jei esi politikoj, tai imiesi kažkokių priemonių, kad pasiekti tą tikslą, Vyriausybė visada turi įrankius. Buvo tiesiog stebima situacija. Vilniaus meiste neatsirado jokių, per keturis metus nebuvo nei vieno biokuro gamintojo, plius šilumos gamintojas neleido kitiems atsirasti, Grigiškėms tarkim. Ten blokavo visaip prijungimo sąlygas, niekam neišduodavo. Kaune irgi situacija buvo specifinė, kadangi vienas didelis gamintojas, nebuvo jokio perėjimo prie biokuro. Kadangi šilumos tiekėjas, Vilniaus atveju nuomininkas buvo suinteresuotas pereiti prie biokuro, bet galimai tam, kad pasiimtų išpūstą grąžą, per rangos darbus, per biokuro tiekimo kontraktą, jam naudinga tai, ar miestui naudinga nesiimu spręsti, galimai ne, nes išpūsti kaštai visada. Biokuras gerai ir kogeneracija prioritetinė technologija, bet dėl grandinės vartotojai už visa tai būtų susimokėję. Kaune buvo kitaip, galbūt šilumos tiekėjas nenorėjo tokios schemos, bet taip pat negebėjo ir nenorėjo plėtoti tokių technologijų. Aš netikiu, kad jis nebuvo finansiškai pajėgus. Ką reiškia nebuvo pajėgus? Dabar jie jau pajėgus? Dabar visi stato, randa pinigų ir t.t. kai buvo inicijuota reforma, kai buvo bandoma kažką daryti, tai įvesti konkurenciją į šilumos ūkį. Aš manau, kad tikslai buvo tokie – sudaryti spaudimą Kauno termofikacinei elektrinei, kadangi prie biokuro nebuvo pereinama, tai reikėjo sudaryti spaudimą tokį šilumos tiekėjui, kad sudaryti sąlygas atsirasti daugiau gamintojų, kurie galėtų įeiti į rinką. Žinot turbūt jūs tą modelį, bet reguliavimas buvo toks, kad biokuro nepriklausomas šilumos gamintojas, jei pasistato katilinę, tai iš jo šiluma būtų superkama už dujinę kainą, taip buitiškai tariant.

Bet kaina turėjo būti bent kažkiek žemesnė nei pagrindinio šilumos gamintojo.

Galėjai parduoti už tokią pačią, bet ne didesnę. Suprantam, kad jei didelė dujų dalis, o ji buvo bent 90%, tai tu pastatęs biokuro katilinę, parduoti už tokią pačią kainą, nors reali kaina pusiau ar 40 % mažesnė. Motyvas aišku buvo, kad ateitų į rinką ir išstumtų brangias dujas. Pirma, reikėjo pereiti prie vietinio kuro, antra – dėl ko pereiti? Dėl to, kad mažėtų šilumos kaina. Vienas spaudimas čia buvo Kauno termofikacinei ir šilumos tiekėjui, o jėga Vilniuje buvo spaudimas VE, kadangi jis pats bandė daryti, bet investicijos nesuderinamos, galimai dėl neskaidrumo. Tai va padarykim spaudimą nuomininkui, sudarykim sąlygas kitiems statytis. Trumpai galiu pasakyti, kokie rezultatai tokios politikos. Kaune tokių gamintojų atsirado nemažai, taip jie išstūmė dujas, bet kaina, deja, beveik nemažėjo. Arba mažėjo vasaros metu simboliškai, nes jie pardavinėjo už tą pačią dujinę kainą, puse cento, ar ten procentu ar puse procento pigiau. Tai visų pirma pradžioj neužteko galių, nes jei yra didžioji gamyba žiemos metu dujos lieka pagrindiniu kuru. Išstūminėji ir įeini daugiau vasaros režimu, karštam vandeniui. Kaina ten kažkiek pradėjo mažėti tik, kai prasidėjo konkurencija tarp biokurininkų, nes pradžioj jeigu tu išstūmi dujinius įrenginius, bet esi vienas, tai toliau pardavinėji už dujinę kainą. Kol neatsiranda tas su kuriuo tu konkuruoji, net ir vasaros metu negalėjai kainos mažinti. O pirmiausia pasistatė GEKO. Jie pirmieji pasistatė, pirmieji tokį įrenginį susiplanavo, o dėl to, kad buvo vieni iš iniciatorių tos konkurencijos modeliu. Aš suprantu, kad jūs nerašysit kas tą sako, bet faktai rodo tai, kad jų lobistinis interesas buvo ir visi veiksmai tą padaryti. Kodėl jie pirmi pasistatė? Juk tokio įrenginio nepastatysi per pusę metų. Tuo labiau, kai visi šilumos tiekėjai blokuodavo, neišleisdavo, nes jiems tai konkurentas. Neduodavo prijungimo sąlygų, arba sako „prisijunk ten kur nors už 5 km“, trasą turi nusitiesti, tai šitie, jie pirmi pradėjo, ten irgi buvo kovos, nenorėjo įsileisti, bet Kaunas buvo liberalesnis, nebuvo nuomininko, buvo skaidresnis, bet visvien pastatyti įrenginį, yra detalieji planai, poveikio aplinkai vertinimai. Tai jie pasistatė metais anksčiau nei kiti Kaune. Visis suvokė, ką modelis duoda. Jeigu katilinė atsiperka per 1,5 m., per tiek laiko susigrąžini 20 mln. litų investiciją, jei 20 MW statai katilinę. Vienas milijonas – vienas MW. Nežinau, kur tokie pelnai gali būti, narkotikuose tik turbūt. Bet jie pirmieji pasistatė. Jie žinojo, kad tas bus ir ruošėsi iš anksto, jie buvo ir dalyviai ir rėmėjai tuo metu valdžioje buvusios partijos. Ta partija ir inicijavo tokį pakeitimą. Inicijatorius gal buvo ne visai partija, ir valstybės institucijos dalyvavo šitam reikale.

O tai kas buvo iniciatorius?

Energetikos ministerija pateikė projektą, bet supraskim, kad pačioj ministerijoj tokios genialios idėjos negimsta taip tiesiog. Ten buvo iš kažkur atėjo, pavardžių neminėsiu, bet jie formavo poziciją, kad čia yra gerai. Užtikrinsim nepriklausomybę, biokuro plėtrą, kainų mažinimą, monopolijų pažabojimą. Idėjos visada gražios. Dabar jie kitokias idėjas vysto toliau, „mes nugalėsime rubikoną“. Galėsiu vėliau papasakoti, nes ką dabar tie

patys daro tai koncentruoja veiklą – supirkinėja katilines ir koncentruoja veiklą, tampa monopolistais, ką prieš tai aiškino, kad čia monopolius nugalės. Tai čia supraskim, kad taip yra. Rezultatas toks, kad pirmieji pasitatė, greit atsipirko, pasistatė ir daugiau. Sutinku, kad tam tikro teigiamo efekto buvo, tai sukrėtė šilumos tiekėja. Aš matau vienintelį pliusą, kad tai sukrėtė šilumos tiekėją. Jis suprato, kad jei nieko nedarys, yra miręs veikėjas Kaune. Jis investavo pats ir atėjus XVI Vyr. buvo struktūrinės paramos likučių buvusios Vyr. 2007-2013 m. perspektyvos. Jie pasistatė tris įrenginius. Mes kai darėm, struktūrinės paramos konkursą katilinėms, prioritetas buvo ten, kur mažiausia biokuro dalis ir didžiausia kaina, vieni iš kriterijų, jie objektyviai praėjo, buvo pačiam viršuj pagal balus. Pasistatė Kauno energija įrenginius. Beja, didžiausią efektą šilumos kainos mažinime turėjo būtent jų pastatymas, dėl to, kad reguliavimas toks, kad jie sureguliuoti kaip šilumos tiekėjo įrenginiai. Nepriklausomi gamintojai toliau pardavinėjo už dujinę kainą. O jie pradėjo 2014 gruodžio – 2015 sausio mėn, tai va reiktų atkreipti dėmesį į kainą. Nes jie formuoja kainas. Šilumos tiekėjo įrenginiai iškart įeina į palyginamasias kainas. Jau jie supirkinėja iš nepriklausomų pagal tą kainą, kurią jie formuoja. Kadangi dujinė bazė buvo didelė ir brangi tai jų pačių įrenginiai nuleido kainą, kadangi šilumos tiekėjas supirkinėja iš nepriklausomų, už kainą ne didesnę nei pačio šilumos tiekėjo kaina. Pats šilumos tiekėjas, pastatęs biokuro katilines, kur europinė parama neįeina į kainą, pasitatė už dyką, tai va ženkliausiai ir nuleido. Tie ir toliau pardavinėjo už palyginamąją kainą, bet palyginamoji kaina labai nusileido šilumos tiekėjui pasistačius įrenginius. Tai va čia vienas iš faktų, arba tokių indikacijų, kad tas konkurencijos eksperimentas ne visai pagrįstas. Jei šilumos tiekėjas būtų motyvuotas ar planavimo būdu ar kitiu priverstas pats pasistatyti, tai nereikėjo konkurencijos eksperimento, nes dabar matom, kad tie įrenginiai NŠG dalis stovi, nebedirba, nesukonkuruoja, vis tiek vartotojai tiesiogiai ar netiesiogiai sumoka už tai. T.y. lietuviškų akcininkų objektai. Ir pats šilumos tiekėjas, kita jėga kokia buvo eksperimento. Pats šilumos tiekėjas pradėjo supirkinėti NŠG įrenginius. Tai aš sakyčiau gal teigiamas dalykas, kai kas gal nesutinka. Pagal esamą reguliavimą, jei jis būtų kitoks – gal ne, bet pagal dabartinį, šilumos kainos mažinimo prasme – tai teisingas žingsnis tiekėjui pirkti NŠG įrenginius, kurie nedirba ir nelaimi aukcionuose. Ir pirkti tuos, kurie gavo europinę paramą. Nes tu savo palyginamąsias sąnaudas mažini dalimi mažesne nei pats statytum ar pirtum naują įrenginį. Už pusę kainos nusiperki. Tai čia gerai, bet ir rodo, kad konkurencijos eksperimentas ne visai suveikė. O Vilniuje dar įdomiau suveikė. Kokią jėgą turėjo konkurencijos modelis – įrenginius pasistatė ta pati litesko. Pati VE sau už tvoros. Tu esi šilumos tiekėjas, natūralu, kad jei matai, kad tau sukurtos sąlygos, kuris tave išstūmia. Tai tave motyvuoja statyti pačiam, nuomininkui. O kas įvyko, pats nuomininkas, per susijusius asmenis, pasistatė sau konkurentus. Visų kitų neleido, o už sienos pasistatė, jei nuvažiuotumėt Jočionių 13, prie trečios termofikacinės, ta šitoj va vietoj, kur troleibuso stotelė, už dešimt metrų stovi nepriklausomas šilumos gamintojas, kuris yra jų pačių pastatytas. Nėra jų, bet žinom, kad jų. Pradžioj net ir vadinosi „Bionovus“. Mes žinom, kas tiekėjas biokuro buvo VE. Jei akcininkai tie patys kaip VE, visiino, kas ten yra. Plius dar viena katilinė kitoj vietoj buvo pastatyta. Irgi ne viešai žinom, kad susiję asmenys. Manau, kad čia net liūdnesnė situacija nei Kaune. Čia dar liūdnesnė situacija, kai tu pats pasistatai, iš valstybės atimi, tau vienodai. Jeigu būtų normalus šilumos tiekėjas, Dalkia, tai jie tikrai to neleistų daryti, nes iš savęs atimi dalį lėšų. Bet turbūt graža buvo didesnė nei nuostolis. Ant šilumos vartotojų gi sukrauni nuostolį, jiems vienodai. Tokia situacija. Tas pačias katilines nusipirko pirmasis Kauno NŠG, jis koncentruoja veiklą. Ir Kaune nusipirko.

Apie Danpowerį kalbam?

Jo. Dabar danpower, pradžioj buvo ne. Šiaip tai kauniečiai ten. Danpower yra tas pats, kaip Dalkia Vilniuje, tai čia. Tai va tokie rezultatai buvusios Vyriausybės.

O kas buvo tie esminiai sprendimai, įvedant konkurenciją į šilumos ūkį?

Buvo įstatymo pakeitimai.

Dešimtas straipsnis?

Taip, kuris numatė. Po to sekė VKEKK metodikos, kurios konkrečiai nustatė, kaip aukcionas organizuojamas, kaip kaina skaičiuojama. Bet ten yra tokie baziniai principai dešimtam straipsny.

Ir to užteko? Kąko papildomo nereikėjo?

Po to seka VKEKK, bet tas pakeitimas atidarė vartus, skrynią, eiti. Jis buvo ne šiaip aptakiai parašytas, bet visi

suprato, ką jis reiškia. Buvo gi kritikos daugybė iš visų specialistų, energetikos konsultantų. Nebuvo, kad kažkur kažkas priėmė, o paskui sakė, kad nesuprato, kas čia bus. Gal tie, kur ministerijoje rašė ir nesuprato, bet kas siūlė tikrai surpato, nes labai greit, lyginant su kitais pasistatė.

O kas palaikė iš politinių jėgų konkurencijos skatinimą?

Buvusios valdžioje.

O ką opozicija sakė? Tie patys socialdemokratai?

Aš neatgaminsiu, nesekiau, ne partijos narys esu. Manau, kad buvo kritikos. Čia buvo vienas žingsnis, bet buvo ir kitų iniciatyvų ministro Sekmoko. Kadencijos pabaigoje buvo paruoštas projektas ŠŪ įstatymo, platesnis, vos ne nacionalizavimo šilumos trasų, draudimo nuomotis. Tas apskritai niekur nenuėjo į derinimo stadiją, tik puslapy buvo ministerijos patalpintas. Tas konkurencijos dalykas politinės kritikos gal ir buvo, bet tam tikriems šilumininkams, jie suvokė, kad tai galimybė. Iš vienos pusės, Vilniaus atveju, tai labiau grėsmė normaliom savivaldybės įmonėm, ne grėsmė, o spaudimas, kur jie galėjo ginti savo monopolinę poziciją. Bet tai natūrali monopolija. Galim diskutuoti apie konkurenciją, bet tai yra monopolija, nes šilumos tiekėjas valdo šilumos trasas, jis atsakingas už šilumos tiekimą vartotojams, yra ir hidrauliniai dalykai. Kiti saugumo dalykai. Reikia suvokti, kad šilumos tiekėjo pozicija yra šiek tiek kitokia, specifinė technologiškai. Tai buvo grėsmė. Bet tokie kaip VE puikiai suvokė, kadangi viską buvo gerai užgniaužę, jautėsi saugūs, manau grėsmės nejautė, nes patys pasistatė, turbūt suvokė, kad jiems čia gera galimybė. Žmonės ten geri surinkti, specialistai LE< vadovai, neatimsi, kompetencija yra aukšta, iškart matai kokias pasekmes tas turės. Manau, kad didelio blokavimo iš VE nebuvo. Blokavimas buvo labiau prie mūsų, kai kitaip tvarkėm. O tas projektas Sekmoko nacionalizuoti tinklus, arba padaryti trečią paketą šilumoj – atkirti gamybą nuo tinklų. Va ten jau buvo pasipriešinimas iš VE ir kitų didesnių žaidėjų. Jie realiai suvokė, kad iš to neišloš, plius energetiškai žiūrint abejotinas sprendimas, neparuoštas ir per vėlyvas, nes kadencijos pabaiga, tai buvo kontraversiškas dalykas, neatlaikė spaudimo.

Ir paskui pamirštas tas projektas buvo?

Jo. Jis net derinimui nebuvo pateiktas, puslapy patalpino, buvo didelis puolimas iš visų šilumininkų, savivaldybių, konsultantų. Konsultantai pas mus, žinot, dalis nuomonę pasako, dalis ją pasako už pinigus. Bet viešumoj spaudimo neatlaikė ir tas projektas subliuško. Plius, objektyviai žiūrint, jis tikrai buvo abejotinių vietų daug turintis.

Dar, jeigu prisimenam, buvo šilumos punktų prižiūrėtojai atskirti nuo tiekėjo Xvos Vyr. valdymo laikotarpiu.

Jo. Ta iniciatyva atėjo iš Prezidentūros, kaip ir konkurencijos idėjos.

Iš Prezidentūros taiėjo?

Taip, iniciatorius buvo Prezidentūra. Gal be detalių, bet iš tenai. Ministerija padarė. Dalis projektų ateidavo gatavi, kiti būdavo – kad reikia maždaug taip daryti. Šilumos punktų atvejais irgi buvo kažkoks siekis monopolijas mažinti Vilniuje, buvo pritaikytas ne Vilniuje o visur.

Virš 100 tūkst. Gyventojų.

Bu jo, didžiuosiuose miestuose. Manychiau, gal galima diskutuoti apie tai, tikslai gal buvo normalūs, gal teisingi, bet klaidų buvo padaryta. Viena iš didesnių, ir dabar mes tai turim, tai dėl arbitražo su VE. Su Veolia. Vienas dalykas yra uždrausti, o kitas kompensuoti, už tai, kad nusavini. Tas buvo nenuspręsta iki pat dabar. Bet tą buvo galima suvokti, kad jeigu tu neleidi, o investicijos jau padarytos, tai tu nusavini. Objektyviai, nėra ko ginčytis, taip ir yra. Ir tada sakai, čia gyventojai kažkaip išsispres, nusipirks, lizingu ar kaip. Jei paimsi Vilniuje gyventojams dar atsiūsi antstolius, kad išieškoi pinigų, visi suprato, kad čia mirtis prieš rinkimus. Tokį pakeitimą darant reikėjo suvokti, kad tai turės teisinių klausimų. Arba tu iš valstybės biudžeto kompensuoji, kad būtų – nori neleisti monopolistui ir tada dar jam iš biudžeto sumoki už tai, ką paimi. Tai vadinčiau klaida, už kuroą valstybei reiks sumokėti. Netikiu, kad valstybė, gali kažkaip pagrįsti šitą dalyką ir įrodyti, kad nebuvo žalos, nes turim arbitražą. Ten klausimų daugiau, bet šitas klausimas buvo pagrindas, negali arbitražo pradėti be pagrindo. Negali

šiai arbitražo pradėti, turi valstybę informuoti, nurodyti pagrindą, yra pusės metų lakotarpis. Tas pagrindas ir buvo nurodytas, nes kitų nelabai matom. Plius šilumos tiekėjai aišku nepatenkinti, ten kur taikoma objektyviai. Yra ten, kur savivaldybės įmonė yra ir prižiūrėtojas, visada prižiūrėdavo, ir dabar neteisėtai prižiūri. Tarp mūsų. Apeinant šitą reikalavimą. Imkim koki mažesnę miestą – šiauliai, ar dar mažesnis. Nėra ten tokių pajėgumų, tinkamų įmonių, kompetencijos. Tai ten taisy tas pats šilumos tiekėjas, nors jis negali to daryti. O apiformina, lygtai ten sutaisė kažkoks tai neprilkausomas UABas, nes nėra vriantų, nėra kompanijų, nes visada tą kompetenciją turėjo šilumos tiekėjas. Aš manau tai laiko klausimas, jei išsispres kažkada nuomos klausimai su VE, kitur, neatmesčiau, kad šitas sprendimas bus pakeistas, t.y. leista šilumos tiekėjui prižiūrėti. Aišku tai bus skausminga, gal kur jau įgyvendinta. Manau sprendimas gali būti atšauktas.

Sakėte, kad idėja atėjo iš Prezidentūros, o ar kurios politinės jėgos palaikė? Ar priešinosi kitos politinės jėgos šitam sprendimui iš principo?

Manau šitam tikrai buvo, iš opozicijos, šilumos punktams. Neatsiminsiu, bet manau spaudoj galite atsekti. Tikrai vyko debatai, pristatymai Seime. Tikrai buvo tam tikra kova. Aišku čia esminis smūgis buvo VE, kadangi jie turėjo grandin prižiūrėtojų. Ir dabar aišku yra netiesiogiai kažkaip susijusios. Ten jie muziką ir organizavo šiuo klausimu. Prieštaraujančią. Bet man ir objektyviai tas sprendimas.. tikslas geras, bet buvo galima ir kitaip monopolistą suvaržyti. Probleminis. Ir net nebuvo išspręsta, kaip įgyvendinti tą įstatymą.

Ar dar kažką praleidom iš svarbių XV Vyr. sprendimų. Pvz. Biokuro biržos kūrimas?

Na, jo nebuvo įgyvendinta. Manau, čia galima diskutuoti. Čia buvo idėja. Galiu ir aš jums idėją pasakyti, jūs galite pasakyti, kad čia šios Vyriausybės idėja, nes aš taip pasakiau.

Ne taip paprastai gal viskas vyksta.

Ne, biokuro birža nebuvo įsteigta, buvo įsteigta Baltpool – elektros birža, kol nebuvo elektra atiduota į Nordpoolą, biokuro birža neveikė. Ten gal kokie dokumentai, įstatai buvo, tokiam lygmeny. Net šitai Vyriausybei atėjus buvo ilgas procesas taisyklių formavimo. Ir beja blokavo šitą reikalą šilumininkai, ypač VE. Aktyviai. Bet esminis lūžis biokuro biržos yra privalomi reikalavimai biokuro per biržą. Tai davė didžiausią efektą, o ne biokuro biržos būvimas kaip tokios. Prie buvusios valdžios ji neveikė išvis. Šitai Vyr atėjus kokius gerus metus tai buvo galimybė tokio pirkimo per biržą, bet esmė, lūžis buvo, kai atsirado privalomi reikalavimai. Iš pradžių 10 % dabar jau 100 %. Tai ne privalomai turi per ją pirkti, bet negali kitur pirkti brangiau. Prioritetas per biokuro biržą. Nebent tu pigiau nusipirksi dvišaliais kontraktais. Galim pažiūrėti kaip tai paveikė. Rasiu tuoj. Va galim pasižiūrėti, labia geras grafikas. Žalias yra biržos kainos, o mėlynos dvišaliais kontraktais. 2015 m. jau buvo 100 %. Kai atsirado reikalavimas, matosi, kad didesnė kaina dar buvo dvišalių, tada krenta biokuro kaina biržoje ir va koks išsiskyrimas. Nes dar buvo dvišaliai kontraktai, dar buvo aiškinimaisi, dalį galėjo pirkti per kontraktus. O čia jau matosi, bendra kaina krito ir jau vienodinosi kaina dvišalių ir biržos. Man čia akivaizdu. Ypatingai šita dalis. Iškart krito, o čia jau krito bendra kaina. Nes tu nieko nebegali padaryti. Dvišalės rodo, kiek monopolistas buvo kainas užsikėlęs, nes tiekėjas buvo vienas – Bionovus. Čia Baltipool informacija, dalis VKEKK. Yra ir rinkos dalies sumažėjimas pagrindinio tiekėjo per biokuro biržą. Nežinau ar ta dalis ženkliai krito. Aišku jie tien pasiskaidė, persiregistravo. Bet šiaip krito jų dalis, atsirado daugiau mažesnių tiekėjų.

Tai kokios šilumininkų, kalbant apie pagrindinius, esminės veiklos strategijos? Kaip jie bando daryti įtaką? Blokuoja sprendimus? Teoriškai jie kaip ir neturėtų turėti šansų blokuoti sprendimus. Apėjimas? Taisyklių iškraipymas?

Jie įtakoja pradžioj sprendimų priėmimą. Ne visi šilumininkai.

Pvz. LŠTA?

Pas mus Lietuvoj visada buvo įtakingiausias vienas šilumininkas. Suprantat apie ką kalbu. Jis veikdavo plačiai. Pvz. Turi savo viceministrus, atstovus, deleguotus per partijas. Turi specialistus ministerijose įvairiose. Turi asociacijas kelias. Turi nepriklausomus ekspertus, kurie tarkim įsteigia energetinio saugumo centras. Ne tas kur prie KAM. Ten vieno žmogaus centras. Arba kažkokią asociaciją, arba buitinių varotojų gynimo sąjungą, kur

vienas pencinikas sėdi, jį užpila raštais ir kt. plačiai, žmonės veikia labai plačiai. Ne jei tu turi viceministrus. Skaitėt spaudoj turbūt, kokia yra akaina nusipirkti viceministro postą. Tokie dalykai įvyko. Tam tikrais laikais vyko labai aktyviai. Jeigu nori kažką padaryti, o tavo žmonės ministerijoje ruošia projektą iš jų. Sakai, kad reikia kryptį keisti taip, o tą daro žmogus iš jų. Jis arba labai ilgai darys, arba nedarys, arba dar kažkas bus. Tai to blokavimo būdų yra. Informacijos turėjimas jau yra didelė vertybė. Kai gauni skundus į Europos Komisiją ir kitur, o jie viską žino. Tai tokia buvo situacija, dabar ji ženkliai kitokia.

Pradėkim konkrečiai apie XVI Vyr. tai kokia buvo šilumos ūkio vizija atėjus į valdžią?

Keletas dalykų. Bendras suvokimas, kad turi būti labiau planavimo būdu daromos reformos, kaip bebūtų ta konkurencija, matom nepasiekė rezultatų. Kai kur padarė spaudimą šilumos tiekėjui, bet ji nepasiekė net ir optimalaus varianto pvz. Technoliginės brandos. Jei prioritetas yra vietinio kuro panaudojimas, biokuro ar komunalinių atliekų. Gali būti ir durpės, kt kuras. Yra skirtingi technologiniai sprendimai. Gali būti statomos paprastos katilinės, kurios gamina tik šilumą, gali būti statomos kogeneracinės elektrinės, gaminančios ir šilumą ir elektrą. T.y. ženklus pirminės energijos taupymas. Tai pasaulyje pati efektyviausia technologija energetiškai. Ji aišku pritaikomas ten kur yra šilumos poreikis. Paryžiuje nepritaikysi ar Ispanijoje kur šilta. Bet šaltesnio klimato šaly, nr. Vienas sprendimas energetikoje yra kogeneracija, panaudojant ir šilumą ir elektrą, lyginant su atskirai gaminta šiluma elektrinėje su atskirai gaminama vėjo, arba dujinėje elektrinėje, kondensacinėje. Tai nr. Vienas dėl to niekas nesiginčija. Nebuvo tuo keliu judėta, nes tai neskatina dalyvių įgyvendinti dalyvių įgyvendinti tokius projektus. Tam reikia valstybės intervencijos, nes turim ir elektros gamybos klausimus, esam labai priklausomi nuo importo. Aišku nėra čia gal tikslo viską gaminti pas save, bet tam tikrą dalį reikia didinti, ten kur pigiausia panaudojant vietinius atsinaujinančius išteklius, nes turim ir europinius tikslus ir kogeneracijos norim. Tai mes pamatėm, kad yra didžiausi šilumos poreikia Vilniuje Kaune, Šiauliuose Pnvž. Šiauliai turi kogeneracinę. Panevėžys turi dujinę kompinuoto ciklo. Tai ten jau kaip ir uždarytos durys. Klaipėda turi fortumą atliekų, Vilnius Kaunas neturi. Turėjo KTE ir trečią tecą. Bet suprantam, kad jos nekonkurencingos. Gyveno tik kvotų pagala, plius CO2 išmetimai ir europiniai atsinaujinančių tikslai. Tai toks konkurencijos judėjimas, ypatingai Kaune, statant nepriklausomas katilines, nebuvo technologiškai optimalus sprendimas energetiniame ūkyje. Tam reikėjo intervencijos. Vilniuje apskritai niekas nevyko. Galima sakyti tos kelios mažos katilinės buvo pastatytos pačio šilumos gamintojo. Bet Vilniaus šilumos poreikis labai didelis. Tai lašas jūroje, nieko nekeitė, pasiėmė gerus pinigus, bet kainos mažinimo prasme nebuvo efekto. O Kaune buvo spartus judėjimas, tos katilinės atiminėjo reikiamos šilumos bazę nuo kogeneracinės. Jei matai, kad jos reikia irgi būti pakankamai didelė, žiūri, kad tirpsta ir statosi, o kai pasitatė kai kurios jau ir nebedirbo, nes negalėjo konkuruoti. Ypatingai akcentas valstybės įsikišimo planavimo būdu ir atliekų sektoriuje. Atliekas reikia panaudoti, nes visų pirma jas ir sutvarkyti reikia, nes europinės direktyvos draudžia nuo tam tikrų metų šalinti savartyne, o dėl to neturi ką daryti, kaip tik deginti, nes dalį tu perdirbi ir lieka dalis, kurios tu į savartyną vežti negali. Gali vežti į užsienį, bet tai labai brangu. Vienintelis būdas patvirtintas pasauly, Europoj, ypač Skandinavijoje, kurios jau labiausiai pažengusios, tai jsa sudeginti kogeneracinėse elektrinėse. Šitoj vietoj buvo pirminis uždavinys, nes tai visuomenei jautrus sektorius. Viešuosius interesus atitinkanti paslauga – atliekų sutvarkymas, teikiama šiluma ir dar elektros gamyba. Tai manėm, kad čia reikia aiškaus planavimo. Pirmas tai planavimas. Antras klausimas, kur kritikai pasireiškė, kodėl valstybė įsikišo. Tai čia kompleksas tam tikras, sudėtinė dalis, nes planavimo būdu gali daug ką parašyti, bet tai nebus įgyvendinta, neveiks. Suplanuoti – ir ką? Kas tada?

Kada ir kokiais sprendimais mėginta eiti link šitos pertvarkos?

Pirmas sprendimas tai buvo greitas padarytas. Ai dar vienas klausimas – ta plėtra buvo iš esmės suprojektuota ir prie buvusios valdžios, plėtra prie biokuro per viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, didinant elektros kainą, garantuojant supirkimo tarifą. Buvo suplanuota, kad LT reikia pastatyti 355 MW biokuro elektrinių, taikant supirkimo tarifą, o reliai veikiančių buvo koks 20-30 MW. 300 MW elektros biokuro iš supirkimo tarifo, kas turėtų didžiulį efektą vartotojams. Plius tu prieš tai paleidai vadinamą konkurencijos ekesperimentą. Tai įstatyme dar prieš 10 str. Pakeitimą jau buvo plėtra biokuro ir kogeneracijos numatyta AEI įstatyme. Tai ten tas 355 MW elektros per VIAP buvo jau ankčiau priimtas gal 2011 m. tvarkoj, aš sutinku, reikia kogeneracijos, tu vystai ją, plėtoji. Gal netinkamas sprendimas yra ant vartotojų užkrauti, bet energetikos ūkyje kogeneracija yra teisingas sprendimas. Bet paskui staiga padarai tą konkurencijos modelį, kur ten kur nori kogeneracijos, kur poreikis jai yra, plius ir kaina dujų didelė, ten atsiranda NŠG, kurie nuima tą poreikį, tai kur ten statyti. Tada

biokuro kogeneracija pradeda išstūmėti NŠG, kam tada jų išvis reikėjo, tai va yra klausimų kur niekaip negali atsakymų pateikti, kaip buvo padaryti tokie viens kitam prieštaraujantys dalykai. Pirmas mūsų sprendimas buvo užbaigti su kvotom, tuos 355 naikinti ir viskas, o tolimesnę plėtrą biokuro kogeneracijos numatyti per paramą subsidijoms, iš europinės paramos, ir planavimo būdu, rengiant nacionalinę šilumos ūkio plėtros programą ir joje numatant kur ko kiek reikia pagrįstai, kad nestatyti kogeneracinių ten, kur jos jau yra. Nes tie 355 MW įstatyme numatyti, kad juos pasiektum turėjai eiti etapais. Buvo sukurtas modelis, kad daromas VKEKK aukcionas tam tikrai galiai. Kažkas turi pateikti prašymą VKEKKui ir sakyti, noriu statyti biokuro kogeneracinę Mažeikiuose ar Panevėžy. Yra keli prašymai, norinčių buvo, per elektros kainą didesnę nei rinkos kainą, gavus subsidiją čia geras biznis. Supirkimo tarifas didelis. VKEKK numato supirkimo lubas, o tada jie konkuruoja dėl kainos, siūlo mažesnę. Arba tokią pačią ir kas pasiūlo mažesnę, tas laimi. Bet lubos tos, už kiek gali supirkti. Jie pagal savo metodiką skaičiuoja, buvo geros. Žodžiu geras verslas. Tai yra daromi aukcionai, bet irgi ten įdomiai jie suplanuoti buvo. VKEKK tiesiog procedūriškai daro, o daro pagal Vyr. nutarimą, o jis buvo toks, kad jeigu vėją suskirstė zonom, bet padarė taip, kad vėjos jėgainės gali statytis kur nori, yra tinklai ir į juos atiduoda. Tai su biokuro kogeneracija yra kitokia situacija. Yra izoliuoti 6ilumos 8kiai, hidrauliškai atskiri kiekviename mieste. Plius kai kur jau yra ir kogeneracinės ir biokuro, kitur nėra. Alytuj yra, Šiauliuose buvo. Negalima buvo paleisti tokio aukciono. Vyriausybė nustatė, kad galima statyti bet kur. Į VKEKK nunešu prašymą, tada organizuojamas aukcionas, laimi supirkimo tarifą. Jeigu jau darai aukcionus su biokuro kogeneracija irgi turėjo būti labiau planavimo būdu. Sakant, ten kur yra – neorganizuojamas. Jeigu jau turi veikiančias kogeneracines, kur skirta ir valstybės parama, pvz. Šiauliuose ar Alytuj, ir tada ateina dar kažkas, kažkoks objektas pasistato, kuris iš esmės pradeda su ja konkuruoti, išstūminėti jos darbą, stabdyti potencialiai. Galima tai vadinti konkurencija, bet jeigu tu vienam objektui davei paramą, jis atidavinėja paskolas bankui, nes visa veikla suplanuota taip, kad gauna dalį paramos, bet didžiąją dalį skolinasi ir atidavinėja. Ir tada pasirodo, kad jis stovi, o pinigus turi atidavinėti. O gamina kitas. Kaip išvis tokia konkurencija gali veikti. Tarp šilumos gamintojų dar galima diskutuoti, bet aš irgi abejoju. Jei šilumos tiekėjas turi pakankamai įrenginių arba gali pasistatyti, gal jį reikia ne tiek griežtai reguliuoto, bet sukurti paskatas, kad jis judėtų efektyviai. Nebūtina tam daryti, kad prisistatytų daug įrenginių už tvoros, o paskui jie stovėtų. O su kogeneracija dar sudėtingiau, nes ji iš principo efektyvi, statoma, kad dirbtų visus metus, vasarą – karštam vandeniui, žiemą – ir šilumai ir vandeniui. Ir jeigu staiga atsiranda dar vienas įrenginys, kurio kaštai kogeneracijos su katilinėm yra ženkliai didesni, tai brangi investicija. Lėšų švaistymas. Tai pirmas buvo panaikinimas tos kvotos ir plėtra biokuro per VIAPą, panaikinant tuos 355 MW. Bet pasakant ne tai, kad mes plėtrą uždaram, bet kad ji vyks konkrečias galias numatant šilumos ūkio plėtros programoj, o finansuojama per paramą investicijoms, ne per supirkimą elektros, tokiu būdu nedidinant elektros kainos vartotojams. O paskui buvo kiti sprendimai ir programa priimta, buvo daryta LEI studija, kelios studijos, paskaičiuot kur ko reikia, optimalias galias.

O kada pradėta rengti plėtros programą? Gal galite procesą prisiminti? Vėlgi, kas priešinosi, kieno iniciatyva buvo?

Vyriausybė užsakė studiją, bendrą energetikos strategijos peržiūros. Tam yra europinis projektas, nepanaudojome biudžeto pinigų. Komponentas pirminis, tarpinė atsaksaita, buvo kad parengtų pasiūlymus šilumos ūkio plėtros programai, plius yra dar toks didelio naudingumo kogeneracijos vertinimas, kuris reikalingas valstybei pagal energijos efektyvumo direktyvą. Tai kad keletą darbų iškart padaryt, čia 2013 m. tiksliai neatsiminsiu datos. Padarė tą studiją, iš esmės tą tarpinę ataskaitą. Ji atrodė kaip ir programa padaryta. Tuoj rasiu. Tarpinė buvo anksčiau, galutinė strategija 2014 m. pradžioj. Buvo skelbta Vyriausybės puslapy.

Žodžiu, jie padarė ataskaitą, o tada jūs pagal ją rengėt programą?

Ministerija turėjo rengti. Ministerija teikia Vyriausybei, Vyriausybė priima.

O kaip vyko iš tikrųjų? Kiek pamenu ministerija kažką panašaus darė su Civitta.

Ministreija prieštaravo tokiam variantui. Jiems nepatiko ir šilumininkams nepatiko, kai kuriems, kurie tuos klausimus įtakojo.

O kas konkrečiai nepatiko?

Nepatiko, kad valstybė atsiranda kaip veikėjas.

Tas konkretus punktas dėl 51 %?

Man atrodo, valstybės procentas atsirado net ne NŠŪPe. Pirminis susiejimas valstybės su projektu buvo susijęs būtent su atliekų deginimo projektais. Buvo Seime priimtas atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimas, kuris sakė, kad atliekų tvarkymo projektai turi būti pripažįstami valstybės reikšmės projektais, gauti valstybinės reikšmės statusą. Kitaip sakant, atliekų negali deginti įrenginiuose, kurie neturi valstybinės reikšmės statuso, nes tie projektai buvo planuose ir tokia kompanija Reenergy, susijusi irgi su VE, kurie neva jau ten turėjo statybos leidimą, paskui pasirodė, kad nelabai geras ir buvo panaikintas, su pažeidimais. Jie turėjo ne kogeneracinės elektrinės, o katilinės projektą pas save ten. Tas įstatymas sakė, kad galima deginti ti kvalstybinės svarbos objektuose. Ir turėjo būti tvarka Vyriausybės nutarimu kaip tu gauni tą statusą. Nes jau buvo esama tvarka, bet ji buvo tokia apie nieką. Bendro pobūdžio. Ir ji buvo pakeista, kuri sakė, kad statusą gali gauti, jei yra kogeneracija vienas iš kriterijų. Jų buvo daugiau. Šitas ir plus jei objektas, kuriame valstybė turi kontrolinį paketą. Nes mes grindėm tuo, kad sektorius planuojamas chaotiškai, neefektyviai, įrenginiai nesistato, arba planuojami yra pertekliniai, atliekų mažiau nei planuojami įrenginiai. Nes ten Vilniuje ir Fortumas planavo ir Reenergy. Kitas dalykas, planuojami kai kurie įrenginiai tik šilumai be elektros, tai čia valstybės tikslas strateginis didinti konkurencingos gamybos apimtis. Priimtas šitas nutarimas. Jau čia apribojo galimybes ir aiškiai sudėliojo sąlygas, kad valstybė dalyvauja.

Kada maždaug tai buvo priimta?

2014 m. tai va šitas, o šilumos programa buvo po to. O šilumos programoj, tai vienas dalykas, imkim, kad atliekų tvarkymo projektai yra su valstybe. Mes supratom, kad tie objektai gali būti tik du papildomi, kadangi kitur jau buvo, visos analizės rodė, kad pagal tai kur susidaro atliekos ir kur yra šilumos poreikis, dar reikalingos Vilniuje ir Kaune. Tai papildomai dar, kadangi yra šilumos poreikis, kuris gali būti dengiamas ne tik atliekomis, bet ir biokuru. Gali būti kogeneracinės elektrinės ir biokuro be atliekų. Atskirti objektai, ne viename katilinėje deginami. Tai atskiros elektrinės. Toj šilumos programoj po LEI analizės buvo nustatyta, kokiam mieste tikslinga plėsti, kiek kogeneracijos reikia, kiek biokuro, atliekų ir kitų dalykų. Vilniuje ir Kaune siūlyta be atliekų kogeneracijos dar ir biokuro kogeneracijos įrenginius pastatyti. Tai va šitoj programoj įvestą 51 % užkabinom plačiau, kad tiek atliekose, tiek biokure valstybė turėtų 51 %. Pasipriešinimas buvo ir dėl biokuro ir dėl atliekų, gal labiau dėl atliekų, jei imti VE. Nes jie patys planavo savo projektą daug metų nuo 2007 m. galiausiai kaikur buvo pajudėję, turėjo PAV. Pradžioj aišku blokavo ir tą atliekų nutarimą. Ten didžiausias mūšis buvo. O šilumoj buvo kelios blokuojančios jėgos. Kaune KTE blokavo dėl biokuro, nes jie atliekų įrenginio neplanavo. Jie planavo statyti didelę biokuro katilinę iš VIAPo. Tai pirmas jų pasipriešinimas buvo dėl to įstatymo, kur naikinom kvotą ir 355 MW. Spaudimas buvo per enmin ir Seimą, nes jie jau norėjo aukcione dalyvauti ir didelį įrenginį statyti, būtų elektros vartotojai daug sumokėję. Čia vienas dalykas buvo. Paskui jie turbūt turėjo planą tą patį įgyvendinti per ES paramą, tai čia jiems irgi buvo per 51%. Aišku, jie galėjo dalyvauti konkruse dėl partnerio. Nes buvo numatyta, kad likusią dalį pritraukiam investuotoją ar savivaldybę ar privatų ir tas įvyko Kaune. Taip pat galėjo dalyvauti ir KTE, bet blogai dokumentus pateikė, nesuprato iki galo, žodžiu pačių jų klaidos buvo. Tai tas blokavimas buvo labiausiai iš kelių veikėjų – VE (Icor grupė), Kaune iš KTE arba Stonio, ir žaidėjas pakankamai rimtas ir tada ir dabar GECCO. Tas Danpoweris Lietuvoj įtakos tokios neturi, kaip lietuviški jų partneriai.

O tarp politinių partijų buvo sutarimas dėl pačios programos ir jos nuostatų?

Dėl kvotos naikinimo ėjo ypatingos skubos tvarka, kabai greitai, ten gal. Bet šiaip jo, buvo prieštaravimų, ir tarp koalicijos partnerių, iš Darbo partijos. Ir iš jos, ir iš Tvarkos ir teisingumo. Bet mūsų buvo pakankamai girežta pozicija ir šitą atlaikėm, ir pats enmin prieštaravo, ir ministras asmeniškai. Dėl šilumos programos ir kitų dalykų reikalas tik intensyvėjo. Nes pavyzdžiui dėl kvotos naikinimo ta pagrindinė jėga, vilniečiai, neprieštaravo, jiems buvo gerai. Jie suvokė, kad niekas jiems neleis laimėt aukciono. Kaune Stonys jiems konkurentas, kadangi Kaune jie irgi statė savo katilinę, paskui Danpoweriui šiais metais pardavė. Jiems tas aukcionas supirkimo tarifo buvo blogai, nes tu įsileidi didelį dalyvį. Kogeneracinę, kuri gauna paramą. Tai jiems netinkamas konkurentas. Jie neprieštaravo, nes jiems buvo, suprato, kad jei patys dalyvautų negautų paramos, o tas kas gautų jiems konkurentas katilinių projektuose, tiek atliekų katilinei, tiek Kaune statomai biokuro, tiek Vilniuje veikiančioms katilinėms. Jie neprieštaravo. Jų aktyviausi veiksmai buvo dėl nutarimo ir įstatymo. Na įstatymą jie pramiegojo,

kaip sakė slidinėjo kažkur.

Tai buvo strategiškai sudėliota kada priimti įstatymą?

Mes labai greit jduėjom, ypatingos skubos tvarka. Nes nutarimas dėl kogeneracijos ir valstybės dalyvavimo buvo nutarimu, žemesniam akte, bet kad įrašyti tokius reikalavimus, turėjo atsirasti reikalavimas dėl valstybinės reikšmės, turėjo būti daroma jau įstatymo lygmeniu. Be įstatymo tai niekaip negalėjo atsirasti. Ten jie pramiegojo, jei būtų žinoję. Suprato manau, bet gal laiko pritrūko.

Bet tai ką tai reiškia? Kad efektyviausias būdas priimti sprendimus, kuriais būtų galima mažinti esminių šilumininkų veiklą per įtakos kanalus ir yra sprendimų priiminėjimas ypatingos skubos tvarka?

Ne. Nebūtinai. Ten taip gal sutapo. Tai palengvino priėmimo procesą. O kvotų naikinimas ir saulininkų irgi. Ten aišku irgi buvo ypatingos skubos. Tokios išvados daryti negalima. Kad tai leido pristi greičiau – taip. Nes jeigu įjungtum normalų derinimą, tai paskęstum pastabose, kur prirašytų daugybė asociacijų neva nepriklausomų su dešimtim puslapių pastabų. Taip bendrai, tiek valstybės valsyne, tiek privačiam, nuostata – greitis. Jei neveiki greitai ir operatyviai, esi pralaimėtojas. Iš ko aš asmeniškai labiausiai pasimokiau – pasimokiau per savo darbą iš jų metodų, nes turi su jais kažkaip elgtis. Kaip su jais dirbti.

Tai ko išmokot?

Išmokau, kad norint pasiekti rezultatą, turi elgtis tais pačiais metodais kaip jie. Aktyviai, greitai ir be kompromiso. Nes jeigu elgsies kaip paprastas biurokratas, tai niekas nebūtų pasiekta, jokių rezultatų. Dauguma biurokratų taio ir elgiasi ministerijose. Paskęsta derinimuose ir dažniausiai neturi motyvacijos kažką daryti. Kam tai daryti? Tik problemų daugiau. Aišku ryžto kažkokio reikia. Bet metodai tai. Galima tai ir detalai sakyti. Jeigu jie turi žmones, kurie ir derinimo etape veikia, jame viskas užgriebta. Iniciatoriai yra teisės aktų. Matėm kaip jie iki detalių, tvarkosi detaliuosius planus, nuomuoja sklypus. Patys suvokėm, kaip mums savo projektus daryti reikia, valstybei. Kaip judėti, kaip apeiti. Kaip jūs manot galima sklypą išsinuomuoti vietoje, kur jo negali išsinuomuoti? Kaip išvis gali sklypą išsinuomuoti valstybinėj žemėj? Yra žemės paskirties žemė, kaip joje gali pastatyti elektrinę. Čia aš ne apie valstybę kalbu. Valstybė valstybinį sklypą gali išsinuomuoti aukciono būdu, jeigu tai yra valstybinės svarbos objektai. Taip mes ir padarėm.

Tai kaip jie tai darė? Keisdavo žemės paskirtį?

Rasdavo plytą ant žemės ir plytą nusiperka. Na sakykim kokį bortelį, kažkokį konstrukcijos elementas. Sakykim tualetas koks, tualetu pamatų fragmentas. Tada tu jį nusiperki, nes tu gali jį nusipirkti, nesvarbu, kad valstybė žemės, nes gal yra savininkas kažkoks. Nusiperki ir pateiki prašymą, kad tau reikia prie tos plytos privažiuoti sklypą. Apsibrėži tą sklypą, paskui dar išpleti, o po to atsiranda ir galimybė statyti elektrinę per eilę visokių veiksmų. Jeigu žiūrėsime, kokie tie sklypai Jočionių 13. Iki 1997 m. visa tai priklausė Lietuvos energijai. Tas sklypas yra valstybės ir dabar taip. Bet kai perduota savivaldybėms, tai tas sklypas buvo išnuomotas savivaldybei. Savivaldybė pernuomavo ar kokią ten panaudos teisę suteikė VE. Ką darė ji? Kaip galėjo atsirasti už tvoros Bionovus katilinė, jei visas sklypas yra valstybinis. Tada paima va gabalą pati VE, kuriai pernuomouota, išima gabalą sklypą sunuomuoja kažkam. Teisiškai galima, bet tai visiškai nenormalu. Pats aktyviai visus veiksmus darei, kad sau pasistatyti konkurentą, o tas konkurentas esi tu pats. Mes mokėmės kaip reikia dirbti. Nesupraskit, aš ciniškai sakau, ten organizmas kaip šveicariškas laikrodinis, ten operatyvumas toks, kad tu gali idėją sugalvoti, kaip reikia daryti, o jie jau žino ką tu sugalvojai ir tavo pirmus žingsnius jie jau raštais, blokavimais per visur. Nėra taip, kad sugalvojai, susitiksime, derinsime, kažkur kažką išleisime ir taip va bus priimta Vyriausybėj. Tam nėra šansų. Tikrai tu sugalvojai, visų pirma tau parašyti neleis. Ten jei ministerijoje pasakysi, kad reikia kažką daryti, tai jie nieko nedarys, nes ten jų žmonės sėdi. Jeigu pats parašysi ir jiems nuleisi, bus arba serga atsakingas žmogus, arba jis turi idėjų, arba jis nepritaria, arba nuleidžia kažkam kitam. Ir tada prirašo eilė asociacijų, kad mes žiom, jog jūs ten kažką planuojat, net neparašė, ir prašom pasiaiškinti kas įtakoja jūsų tokius sprendimus. Ir tada viskas pasibaigia. Tai va ten reikėjo daug kur elgtis nestandartiškai. Sakau, jie daug kur ženkliai stipresni negu valstybė.

Tai kokios tos nestandartinės strategijos?

Pradžiai reikia resursų, reikia komandą padaryti. Dalį žmonių imi iš įmonių, negali imti iš ministerijos, nes ten žinai, kad nuteka informacija. Ne kiek strategija, kiek proceso susidėliojimas, kad tai efektyviai susidėlioti. Jeigu yra palaikymas iš vadovybės, iš mano pačio vadovo. Duodama žalia šviesa, tai aš visais metodais ir darau. Be to yra teisėsaugos institucijos, jos irgi stebi, tai per tuos kanalus gali, gali pašalinti žmones, kurie blokuoja. Tam reikia užsiimti. Buvo žmonių, kurie paskui nebedirbo. Čia karas buvo, o kare tokie ir metodai.

Karas buvo konkrečiai su energetikos ministerija?

Ne, gal. Dalis taip. Nesupraskit, kad visa ministerija prikaišiota šnipų iš jų atstovų. Užteko vieno žmogaus vadovaujančioj pozicijoj ir viskas. Viceministro lygmens ar skyriaus vedėjo, bet aš turiu galvoj, kad tuo metu buvo situacija tokia, kad jei tu duodi ministerijai pavedimą padaryti kažką, tai jie nieko nebūtų padarę arba padarę atvirkščiai. Blokavimas buvo. Dėl to vyriausybė ir užsakė strategiją padaryti. Aš gi ne šiaip ją užsakiau. Apverti gražiai, panaudosi europinius pinigus strategijai. Nesakai gi iškart, kad užsakyti šilumos programą, nes to niekaip nepateisinsi. Pvz., koku pagrindu užsakysi parengti šilumos programą. Šilumos programa Vyriausybės tvirtinama, o ją visada teikia kompetentinga institucija – ministerija. Čia būtų krūva straipsnių, tie patys šilumininkai būtų puolę. Sakytų, kas čia dabar – ką veikia ministerija, Vyriausybė dabar užsakinės šilumos programų rengimą? Dėl to darai tai kaip Energetikos strategiją, kuri yra platus dokumentas, strategiją tvirtina Seimas, tai čia jau buvo kova, kodėl čia Vyriausybė daro strategiją, kai ministerija jau daro tą patį. Paėmė techninę užduotį iš Vyriausybės ir pradėjo užsakinėti tokią pačią. Įsivaizduokit, mes užsakom strategiją, parengt siūlėm ministerijai įsitraukt. Sakėm, darykim kartu, jūs dalyvaukit, čia valstybei reikia, keisti strategiją, peržiūrėti, tokia politinė linija. Tuo labiau, mes turim projektą per Vyriausybę, kur galim europinius pinigus panaudoti, neiimant iš biudžeto pinigų. Tai yra lengviau. Pas mus projektas toks buvo. Atsisakė, sakė mes nedalyvausim. Gerai nedalyvaukit. Tada paėmė ir užsakė. Paėmė techninę užduotį, kuri yra vis vien specifinė. Toks pat copy paste, užsako savo. Tada bent jau pavyko taip, kad mus darė kompetentingi žmonės, o pas juos ne visai. Gavosi nelygiavertės studijos. Padarai studiją ir jei nori iš jos išimti kažkokią dalį, tai nereiškia, kad nuneši tą dalį Vyriausybei ir patvirtini. Tai ti kstudija, kuri parodo, kaip reiktų daryti. Ją padaręs tu perduodi ministerijai ir sakai – žiūrėkit, parenkit programą ir teikit ją vyriausybei. Tai sako – ne, mes savo turim nuomonę. Atsiunčia programą, kuri visai kitokia nei darė LEI. Čia viduj tik tokie dalykai vyko, o jei kalbėt su interesų grupėm, ten jau daug sudėtingiau buvo kai kuriais atvejais. Aišku, ministerijoj jų atstovų irgi buvo tai čia kaip kompleksas veiksmų.

O kaip pats tvirtinimas programos vyko? Tik Neverovičius susilaikė?

Ne, jis balsavo prieš, o gal ir susilaikė. Jis net paprašė tai užprotokoluoti. Tuoj pažiūrėsiu. Ten blokavimas kitoks buvo, įdomiai tai buvo daryta. Realiai mes su programa metus sugaišom, juos buvo galima sutaupyti. Buvo sugalvota, objektyviai reikia aišku SPAV, taip jo reikia, bet jei nori, gali tam tikrais būdais apeiti. Pvz. Ministerija yra pasitvirtinusi elektros ir dujų tinklų nacionalinį planą, kuriame yra projektai ir pinigai ir jam SPAV kažkodėl nebereikėjo. Toks pats dokumentas, kuriam teikiama europiniai pinigai. Paprastai yra daroma. Susitari su Aplinkos ministerija, kad ji iškels kategorišką poziciją, jog reikalingas SPAV, nes čia jų sritis, jie tą koordinuoja, dartytų SPAV enmin, bet pagal europinę direktyvą ir strateginių ir kitų tai Aplinkos ministerijos sritis. Nu tai derini programą ir gauni kategorišką nuomonę, kad negalima jos patvirtinti, kol nebus SPAV. Metai laiko. Šiam sprendimui pritarė visi Vyriausybės nariai, išskyrus energetikos ministrą Neverovičių. Jis susilaikė dėl penkto punkto. Tas penktas punktas buvo, kur valstybė dalyvauja. Jo, susilaikė, bet traktuojama, kad esi prieš. Tai yra nenormali praktika Vyriausybėje. Tai jau buvo išsišokimas, kai preikiant atrodė.

O tarp kitų Vyriausybės narių buvo vieninga nuomonė?

Dėl šito jau nebuvo aistrų, bet dėl atliekų nutarimo buvo.

Bet ar aš suprantu, kad dėl pačio plano, dėl aspkaičiuotų pajėgumų, kad ir su tuo pačiu Neverovičiumi nebuvo esminės sankirtos, kuri buvo dėl valstybės įsikišimo ir neleidimo projektų visiškai įgyvendinti privačiam kapitalui?

Taip pristatai, bet kas už to slypi, jeigu žinom, kad interesų grupės poveikį daro, tai aišku prisidengsi, kad esi liberalas už laisvą rinką. Ar ne taip? Bet žinai, kokie interesai yra atstovaujami, kad kažkam užkertamas kelias

arba apribojamos galimybės. Kelias nėra užkertamas privačiam dalyvauti. Jis gali, bet jau tik mažesne dalimi.

Kada ir kodėl buvo nuspręsta per Lietuvos Energiją projektus įgyvendinti?

Kai buvo nuspręsta, kad kontrolė turi būti valstybės, dėl įvairių tikslų – atliekų sutvarkymo, elektros plėtros, tų motyvų yra daug. Tiesiog nebuvo kitos kompanijos. Įtvirtini nuostatą, kad ją procentas valstybės ar jos įmonių. Nebuvo Lietuvoj kitos tokios kompanijos. Net konkurso nebuvo verta daryti. Ir teisininkai sakė, kad jei jau tvirtini tokią nuostatą, tai nėra įvairių tų valstybinių įmonių, yra tik viena LE, kuri užsiima elektros ir šilumos gamybos veikla Elektrėnuose. Tai ir buvo Vyriausybės priimtas nutatimas 486, kuriuo pasakyta, kad LE 5gyvendins tuos projektus, kad pavesta jai įgyvendinti ir siekti paramos pritraukimo. Čia tiesiog objektyviai. Teisiškai čia nėra kažkoks esminis momentas dėl LE būtent, kad 51 tai taip, tai diskusinis dalykas, 2ia yra intervencija, o kad LE, tai kit7 nebuvo.

O kaip buvo su struktūrine parama? Čia tuo pačiu nutarimu buvo numatyta ją panaudoti ar kažkaip anksčiau reikėjo užtikrinti galimybę?

Struktūrinė parama. Mes projektavom visus veiksmus taip, kad tas įstatymas dėl kvotų kai panaikintas, jame buvo pakeitimas toksai, kad tolimesnė plėtra finansuojama teikiant paramą per investicijas. Nepameni ar minima jog europinė, bet nėra skirtumo. Valstybės parama ir europinė parama, nes tai valstybės paramos dalis. Natūraliai, pačioj programoj nėra parašyta prie, kad teikiama europinė parama, parašyta, kad teikiama valstybės parama. O paskui jau derini europinę paramą, nes valstybė pati sprendžia kur naudoti paramą, yra derinama veiksmų programa, kurią derini su komisija. Ten įrašai projektus, vadinamus Major projektus, didelės apimties, kuriems nori skirti paramą. Parama nėra skirta, kol nėra suderinta, notifikuota su EK, kai nėra suderinta, kad tai valstybės parama, ji nėra skirta šiai dienai. Mes turim skundą iš to paties Danpower. EK, kad mes neva skyrėm paramą, mes neskyrėm, ji numatyta kaip galima, bet tam kad skirtum tu turi susiderinti su EK. Pirma, pripažįstam, kad tai valstybės pagalba. Antra, pripažįstant, kad tai tinkama valstybės pagalba. Tą dalyką notifikuoji. Iki tol negali duot pinigų. Čia toks momentas. Bet taip, struktūrinės paramos panaudojimas energetikoje yra numatytas veiksmų programoje, kurisuderinta su EK. Jei dabar aš pasakyčiau, kad noriu naudoti struktūrinės paramos pinigus vėjo energetikai, negaliu to, nes turiu keisti veiksmų programą ir dakyti, kad perskirstau lėšas. Iš tų priemonių kur patvirtintos, dalį noriu skirti naujai priemonei, bet turiu susiderinti. Bet susiderinęs dar turiu įrašyti į kažkokį strateginio planavimo dokumentą Lietuvoj. Taip ir buvo. Buvo veiksmų programai susiderinta, kad tokiem pobjektam skiriama su Briuseliu. O tada konkrečiai šilumos programoj, kuri yra strateginio planavimo dokumentas, konkrečiai numatytas lėšų panaudojimas objektams. Tai nėra skyrimas, numatyta galimybė.

Prioritetų pokyčių klausimas. Kodėl persikoncentruota į Vilnių ir Kauną?

Matėm, kad kaina viena iš didžiausių ir bendrai Vilniaus ir Kauno CŠT apimtis sudaro apie 40 % Lietuvoj. Kainos mažinimas, jei žiūrėt ir struktūrinės paramos panaudojimą iš 2007-2013 m. perspektyvos. Tai buvo parama gauta daugelyje miestų. Kaunas, Panevėžys, Šiauliai, mažesni miestai. Ten buvo efekto, kokiais 2015 m., kai prad4jo veikti katilinės, jau ten buvo mažėjimas. Tada reikėjo spręsti klausimą Vilniuje ir Kaune, kur didžiausi miestai, aukščiausios kainos, didžiausias poreikis, mažiausiais biokuro panaudojimas. Kompleksiškai žiūrint, dar ir dėl atliekų tvarkymo. Atliekos turėjo būti tvarkomos trijuose regionuose – Kauno, Klaipėdos, Vilniaus. Sutvarkomos, reiškia iki galo sutvarkomos, sudeginamos ir galutinis projektas, kuris gaunamas po rūšiavimo, pastatyti įrenginiai mechaninio-biologinio rūšiavimo. Po jo gauni kūrą, kurį gali sudeginti, o ne vežti į sąvartynus. Tas kuras tvarkomas regioniniu principu. Taip buvo planuota.

Ką išskirtumėt kaip šilumos ūkio politikos kaitos lyderį? Galima kažkokį asmenį konkretų ar instituciją išskirti?

Vyriausybė gal. Premjeras.

Jis nuleidinėdavo idėjas dėl planavimo? Valstybės kišimosi? Europinės paramos?

Bendra tokia gal, politikos krypties pasikeitimas.

Tai čia jo idėjos?

Na kaip, buvo bendras aptarimas, svarstymas, čia taip įvardyt lyderį. Jei aš jį įvardysiu, jūs gal įrašą arbitražui kokiam Danpoweriui atiduosit.

O kaip pati Prezidentė veikė? Gal ji galėjo būti lyderė su savo patarėjų komanda? Ištransliuojanti tam tikras idėjas.

Jeigu kalbėti taip jau atvirai, kur iškart galiu pasakyti. Taip Prezidentė palaikė, ten buvo glaudus darbas ir mano ir su patarėjais. Bet jei žiūrėti Vyriasybės visus dokumentus ir teikimą, kvotų naikinimas, programa ir kt. tai ne iš ten atėjo. Procese, taip buvo palaikymas, bet tikrai nebuvo iniciatyvos iš tenai.

Čia gal jūsų asmeninės idėjos daugeliu atvejų buvo?

Aš buvau vienas iš tų, kuris taip. Jei turi kryptį tam tikrą, matai priemones, kurių gali imtis.

Ar buvo pavyzdžiui tam tikrų aspektų dėl kurių MP abejojo, bet jums pavyko jį įtikinti?

Manau, kad tam pirminiam etape nebuvo, jis kaip tik labai palaikė, kad būtų planavimo būdu. Jo principinė pozicija, kad tas konkurencijos eksperimentas buvo netinkamas. Kad kaina nemažėjo plus potencialas didėti elektros kainai. Aš manau iš jo vidaus tas palaikymas išeina labai stipriai. Toks natūralus palaikymas. Suprantam politiką, politikai gali būti dviveidžiai, gali siekti trumpalaikių tikslų, vieną kartą palaikyti ,kitą kartą – ne. Manau ten iš žmogaus natūraliai palaikymas ateina, iš bendro suvokimo, vertybių, auklėjimo ir kitų dalykų. Čia nebuvo problemų.

Ar sakytumėt, kad šilumos ūky įvyko politikos mokymasis?

Žiūrint ką laikom politikos mokymusi. Asmeniškai, kiek dirbęs energetikoje, mačiau akivaizdžias klaidas, kurias reikėjo taisyti, bet tuo pat metu matai. Gali stabdyti ir viską griauti. Aš esu priešininkas griovimo visiško. Daryti reikia ir planas buvo pirminis, vizija pirma – kas turi būti padaryta, bet tam kad pradėtum. Ten nebuvo situacija, kad imi ir darai. Negalėjai to. Tam reikėjo išsikuoti pridarytą reikąlą, o to buvo daug, ir padarytų buvo blogų dalykų ir vykstančių. Pirma, sustabdyti procesą. Antra – panaikinti buvusius dalykus ir tada judėti į priekį. Inencija buvo tikrai judėti į priekį su savo vizija ir reforma sistemos visos. Kai kas mėgsta sakyti, kad politikams reikia didelių projektų, jiems ten juostelę patinka perkirpti. Sau ir premjerui to tikrai netaikau. Premjeras beje yra pagal savo specialybę dirbęs kaip darbų vykdytojas, kaip statybininkas, jam šitie dalykai natūraliai patinka, statybos kažkokios, patinka veiksmas, plus jei tai duoda naudą visuomenei ir pasirenki tvarų sprendimą, ne tokį iš kurio naudą gauna tik siaura grupė interesų, privačių asmenų. Tai skaitau, kad čia yra gerai.

O ką opozicija veikė visą tą laiką? Ji palaikė jūsų politikos viziją ar ne? Ar turėjo nuomonę?

Ne. Iš jos nebuvo. Vyriasybėj opozicijos nėra. Bet Seime dėl kvotų nebuvo vieningos nuomonės. Bet tai natūralu, manau tam tikrom partijom įtaką darė interesų grupės. Labiau vertinčiau, kad tai GECO įtaka, kai kuriais atvejais. Nes padarėm tam tikrą intervenciją į aukcioną, kuris jau buvo įvykęs. Bet gal kažkas ir palaikė. Bet kova buvo dėl to ir rimta ir iš pačių koalicijos partnerių. Darbo partijos ypač, didelis prieštaravimas. Bet ten kur, Vyriasybės lygmeniu sprendimai, opozicija nedalyvavo, bet ir viešai nebuvo prieštaravimo. Net ir liberalai neprieštaravo aktyviai labai. Nebuvo nei iš konservatorių, nei iš liberalų. Ir dabar sakyčiau nėra, na Nagevičius Martynas, bet ten žinom jį. Atskira istorija.

O kas su juo yra?

Interesai. Žalieji yra trijų tipų – žalieji idealistai (pvz., GreenPeace), žalieji realistai – kokie AEI plėtra, nauja tendencija, iš Europos eina, nereikia Lietuvo jstebuklų ir dviratį išradinėti su AE statybom nepakovosi. Tai rizikingi dalykai, kurie nepalaikomi EK. Tai geriau jeigu tu savo genialių idėjų neturi Lietuvoje, tai eik ta kryptim, kuria eina Europa ir dar pirmas gali būti. Na ir trečia žaliųjų kategorija – dolerių žalieji, būni žalias, kai tau apsimoka būt žaliai. Ne dėl to, kad idėjiškai tiki, bet kažkas kažką užsako, paprašo. Gal ir tiki kažkiek, bet daug veiksmų užsakomųjų, perkamųjų. Natūralu, žmonėm iš kažko gyventi reikia. Jei esi konsultantas, darbo konkretaus neturi, dirbi iš konsultavimo. Nu bet su juo viskas ten gerai, kompetentingas, turi savo gerbėjų auditoriją. Norisi valdžios, keičia partijas, nepyktybinis. Nedestrukcija.

O kaip jums atrodo techninės informacijos ir ekspertų vaidmuo pakankamas sprendimus priiminėjant?

Jie ir dabar tą patį sako. LŠTA yra LŠTA. Tai asociacija neatstovaujanti savo narių, o atstovaujanti vieną narį – VE. Jei asociacijos atstovas spaudai yra tas pats VE, Dalkios, Reenergy, Litesko, tas pats žmogus. Nerijus Mikolajūnas. Jei jie atstovautų mažesnius tiekėjus, arba bent atsiųstu raštą. Leistų į viešumą kitų pranešimus. Bet kiti nebando to daryti, nes žino kam ta asociacija priklauso. Žiūrėsime, kas bus kitais metais, po nuomos sutarties pasibaigimo. Asociacija buvo gerai išlaikoma iš įnašų šilumos tiekėjo. Kas moka pinigus, tas užsako. Didžiausi įnašai buvo iš VE ir Litesko.

Bet manot, kad ekspertų vaidmuo pakankamas?

Manau, kad ne. Toks ir buvo noras įtraukti LEI. Kubiliaus Vyr. kažkaip sutapatino LEI su interesais. Strategiją prie Kubiliaus darė konsultantai, kurie nei moka modeliuoti, nei skaičiuoti. Padarė labiau skaidres, o ne strategiją. LEI buvo nustumtas, visi energetikos sektorių suvokė, kad taip elgtis negalima. Ten žmonės turi kompetencijos, turi modelį. Visur energetinis modeliavimas daromas pagal tam tikrą modelį. Patys skaičiavimai kritikos neatlaikė.

Pats teigimas, kad nacionalinė šilumos ūkio plėtros programa yra kairuoliškas?

Taip sprendimas dėl valstybės dalyvavimo. Bet planavimas, valstybė įgyvendina mažesniu projektus.

Konkurencija turi būti pagrįsta ir vesti prie kainų mažėjimo. Ji prie to nevedė, neturėjo to efekto, kokio buvo tikimasi. Plius sprendimai technologiškai neoptimalūs. LEI sakė, kad yra neracionali plėtra. Konkurencija nepagrįsta ir neoptimali. Kainos nemažėja, o.

10 interviu su Energetikos ministerijos Šilumos ūkio ir energijos efektyvumo skyriaus vedėja D. Kapačinskaite

Antradienis, 2016 m. gegužės 10 d.

Tai kokia kryptis (2011) buvo vykdoma ŠŪ politikoje?

Šiaip aš atėjau po įstatymų kurie numatė apribojimus ir draudimus ir ribojimus ŠŪ teikti paslaugas. Turbūt teko girdėti šitus pakeitimus. Tai aš ant šitų pakeitimų atėjau ir realiai dalyvavau įstatymų įgyvendinime.

O ta idėja kieno buvo, tas atskyrimas?

Kiek pačiai teko, aš supratau, kad ne ministerija buvo teikėja, ir tie įstatymai jau buvo Seime. Tikslas buvo apriboti šilumos tiekėjus nuo galimybės daryti įtaką šilumos suvartojimui name.

Kaip jūs pati vertintumėte? Ar tai buvo naudinga?

Aš manau, kad kiekviena naujovė sukuria tam tikrų sunkumų, kadangi ji reikalauja pasikeitimų. Tai reiškia kažkurie subjektai, kurių atžvilgiu buvo daromi tie pakeitimai - jie yra išmušami iš savo komforto zonos. Pasikeičia visa tvarka, tu turi prisitaikyti prie naujos tvarkos. Tai klausimas dėl ko ji buvo daroma? Ji buvo daroma dėl vartotojų, tai aš manau, kad kažkokie drastiški pakeitimai yra daromi tada kai yra kažkokia įsisenėjusi problema ir būtina ją spręsti. Tai buvo toks pasirinktas būdas, o dėl to ar jis teisingas ar ne, niekada net nevertinau. Pagrindinis dalykas kuris pasako ar problema yra sprendžiama gerai, t.y. gyventojų skundai ir vartotojų pasitenkinimas. Mes ministerijoje patys skundų nenagrinėjame, tai persiunčiam juos institucijoms - t.y. valstybiniai energetikos inspekcijai, VKEKK. Tai pagal turimus nusiskendimus dėl pačių paslaugų, dėl suvartojimo namuose jų skaičius yra sumažėjęs, pagal inspekcijų pateiktus duomenis.

Būtent po to sprendimo priėmimo?

Taip.

O kaip patys šilumininkai, tiekėjai reagavo tuo metu?

Kiek aš žinau tai šilumos tiekėjai nelabai buvo, jiems nelabai patiko.

Kokie dar buvo esminiai sprendimai XV vyriausybės valdymo laikotarpiu? Minėjot konkurencijos skatinimą.

Dėl konkurencijos aš negaliu pasakyti, nes ten lyg tais 2010 metais buvo įvirtinta galimybė konkurenciją daryti šilumos gamyboje. Jei neklystu, paskutiniaisiais metais buvo daroma šilumos ūkio aktuali redakcija, siekiant įgyvendinti trečią paketą. Nedalyvavau pati rengime, bet žinau kad pats tikslas buvo toksai.

Kieno idėja buvo?

Ministerijos.

Ministro?

Negaliu tiksliai pasakyti, šiaip visi sprendimai ateina iš vadovybės.

Gal yra žinoma, kokiom kitom priemonėmis, be 10 str. pakeitimo buvo skatinama konkurencija? Kaip buvo su europine parama? Kam buvo skiriama?

Europinė parama 2007-2010 metų, ūkio ministerija administravo ją. Tai pasakyti kam ir kaip buvo skiriama, tikrai nepasakysiu. Reikėtų kreiptis į ūkio ministeriją, ji visas lėšas administravo.

Jo, bet energetikos ministerijos ataskaitose dažniausiai būna nurodyta [...]

Tai buvo galbūt žmonės kurie dalyvavo kaip komisija, bet šiaip visus dokumentas pagrinde rengė ūkio ministerija, galbūt buvo teikiami pasiūlymai iš mūsų ministerijos sudaryti sąlygas projektų finansavimui ir taip toliau, tai buvo paskutiniai metai ir žinau kad bent iš šitų priemonių tai daug pasistatė nepriklausomų šilumos gamintojų, pagrinde, ypač Kaune.

O kas vyko keičiantis vyriausybėms (po 2012 m?). Kokių pokyčių įnešė patys rinkimai?

Patys rinkimai kažkokių pokyčių... Pasakyti taip, kad šilumos ūkis būtų prioretizuojamas, nepasakyčiau. Jis pakankamai buvo sudėtingas sektorius, jis nėra toks bendras visai Lietuvai, kadangi dalyvauja savivaldybės ir yra daug atskirų sistemų, situacijų. Nėra taip kaip su elektra ar dujomis. Tai toks prioretizavimas nebuvo labai teikiamas. Tai plius šilumos sektorius nėra jau toks labai svarbus ES kaip sektorius, dabar jau pradeda įsisvarbėti. Yra šilumos ir vėsinimo strategija kuriama. Pradeda pati ES kalbėti apie šį sektorių kaip apie labai svarbų ir kad jam turėtų būti teikti prioritetas.

Kažkokie sprendimai vis vien turėjo būti priimami atėjus naujai vyriausybei. Ką išskirtumėt?

Dėl praeitos vyriausybės svarbu paminėti tai buvo birža įkurta energijos išteklių, 2013 m. jei neklystu.

Tai buvo XV-tos vyriausybės idėja ir paskui tik įgyvendinta?

Tai buvo įstatyminė bazė sukurta, kad yra įsteigiama tokia kaip įmonė Baltpool, jos numatyti tikslai, vizijos.

O XVI?

Tai išskirčiau tai kad buvo pertvarkyta pati Baltpool'o sistema, praktiškai šitos vyriausybės metu buvo pradėta pati ta, startuota prekyba biokuru. Buvo pakeista visiškai vidinė visa sistema, kaip turėtų būti vykdoma ta prekyba. Buvo pakeista įstatyminė bazė su įpareigojimu pikti, įsigyti tam tikrą privalomą kiekį biokuro biržoje. Tai čia turbūt vienas iš tų pasisėkimų kodėl mes šiai dienai turim mažas biokuro kainas, palyginti tikrai mažas.

Tai pasiteisinęs sprendimas buvo?

Sakyčiau net labai. Viršijo visus mūsų lūkesčius, tai ko mes tikėjomės darant šiuos sprendimus.

Kelintais metais buvo pertvarkyta šita įstatyminė bazė?

Pirmas buvo, man atrodo, 2013 metais, arba 2013 m. vidurys, liepos mėn. Čia nebus su visais įstatymo pakeitimas kur mes ėjom dėl nacionalinės ŠŪ plėtros programos.

Pagal pirminį reglamentavimą biokuro biržos buvo privalomas pirkimas?

Ne, visiškai nieko. Buvo palikta kad įmonės pasirinktų savanoriškai. Įvertinus naudą pačios elektroninės prekybos aikštelėse ir siekiant sumažinti sau kuriamą administracinę naštą, ir visus popierizmus, eis į tą prekybos aikštelę ir vykdys pirkimus?

Tai kaip tai atrodė matant kad tas sprendimas neveikia, ir kad nėra pakankamai didelis tas pirkimas. Buvo nuspręsta labiau reglamentuoti privalomus pirkimus? Buvo toks politikos mokymasis?

Pats modelis buvo keičiamas, buvo sistema keičiama - visai kita prekybos. Ir tada įtvirtinta tam tikra procentinė dalis minimali, kad ta prekyba įsivažiuotų pačioj biokuro biržoj. Nes kol nebuvo pačios prekybos, kainos buvo labai aukštos, pati birža nelikvidi, pasiūla ir paklausa nesiformavo.

O kokia buvo EM ir ministro pozicija NŠG atžvilgiu? Ar buvo mėginama [...]

2013 m. buvo pakeitimas padarytas, kartus su NŠŪP įtvirtinimu. Anksčiau buvo nacionalinio ŠŪ plėtros programa. Tai buvo praplėstas ratas kada yra reguliuojami šilumos gamintojai. [...] 2013 metų liepos mėnesį Seime buvo priimtas įstatymas kuris numatė kad yra tokia programa, kokie yra reikalavimai, kas programoj yra numatyta. IR tuo pačiu buvo pakeistas ir 10-tas straipsnis, kuris numatė kokiais atvejais NŠG privalo būti reguliuojami.

Ir kas pasikeitė konkrečiai?

Pakeista tai kad NŠG tampa reguliuojamais tada kada pasinaudoja kažkokia tai valstybės pagalba.

Kokį pati matot esminį skirtumą tarp reguliuojamų ir nereguliuojamų? Kaina kitokia siūloma?

Esmė yra ta, kad reguliuojamam šilumos gamintojui yra nustatoma maksimali riba, su kuria jie galėtų dalyvauti aukcione. Tai reiškia jie negali dalyvauti su didesne negu yra nustatyta kainų komisijos. Mažinti ją gali, su didesne negali eiti.

Gal prisiminkim patį NŠŪP rengimą, kas tai darė? Ar EM buvo iš esmės atsakinga?

Įpareigota buvo pati EM parengti NŠŪP. Man atrodo buvo priimti įstatymai ir tada buvo pradėti organizuoti paslaugų pirkimai ir 2013 metais buvo pradėta ji rengti.

O kas darė?

CIVITTA

Ir kada ji buvo baigta?

2014 m pradžioje buvo pateikta vyriausybei, ir jai buvo pritarta protokolinis sprendimas, balandžio mėn. Buvo pateikta kovo mėn., galiausiai programai buvo pritarta balandžio mėn. Ir tada įpareigota ministerija.

Ar pati neprisimenat ar nebuvo ministerijoje NŠŪP rengimo metu įtampos ar nesutarimų rengimo metu?

Negaliu žinoti tokių dalykų, nes na... [...]

Ar buvo kalbama apie konkurenciją?

Realiai, tai pagrinde buvo taip kad programa numatė visus ES nustatytus įpareigojamus, tiek dėl taršos reikalavimų,

ties dėl atsinaujinančių išteklių didinimo, ties dėl kuro balanso, ties dėl pačių įrenginių, kaip jie turėtų būti skatinami. Bet konkrečiai gal reikėtų patikslinti klausimą, ką tu turi omeny dėl to kad konkurencija buvo numatyta.

Teigta, kad jo programoj nebuvo numatytas valstybinės monopolijos kūrimas ką jis mato kaip nuostatas dėl kogeneracinių elektrinių Vilniuje ir Kaune, kur valstybei priklauso po 51 procentą.

Tai man atrodo kad reikia pasikelti tas programas [...] Turėtų būti viešai... Dar galima paminėti, kad po to kai buvo pritarta mūsų programai, FM pateikė kitą nutarimų projektą, dėl Vilniaus ir Kauno projektų pripažinimo ekonomiškais, svarbiais projektais. Ten yra įrašyta kad projektų vystytojas yra LE. Tai šis projektas, ir pats nutarimas yra tikrai viešas.

[...] Turiu omeny nepavyko atkasti, tai ką siūlė tuometinė ministerija ir kas buvo protokoliniu sprendimu priimta.

Reikia tada žiūrėti kas buvo rengėjas, ta programa keliavo, kas ką darė. [...]

[...]

O kaip jūs pati manot, Vilniaus ir Kauno atveju, jie turi kažkokius neigiamos įtakos konkurencijos formavimui? Mažiau palankias sąlygas?

Apibrėžkim kas yra nepalankios sąlygos, realiai rinkoj atsiranda dar vienas stambus žaidėjas tai klausimas, ar tai konkurenciją didina, bet ar tarkim kiti smulkesni žaidėjai yra patenkinti. Čia tas pats kaip Lidl ateina į Lietuvą, paklauskit Maximos ar Iki ar jie yra patenkinti kad ateina dar vienas skirtingas žaidėjas [...]. Kaip sakant į jų smėlio dėžę braunasi dar vienas vaikas.

Ar buvo kažkaip pamatyta kad nepasitvirtino privataus sektoriaus šilumos gamintojai? Kam to iš principo reikėjo?

Ta prasme, Vilniuj tai iš esmės t.y. dar praktiškai galima užskaityti nežinau gal net 2015 metų galima buvo sakyti, kad Vilnius yra dujinis miestas, nes čia pagrinde šiluma buvo gamina iš dujų ir jokios investicijos nebuvo daromos kad pakeisti kuro balansą.

[...]

Ką matytumėte kaip šilumos ūkio politikos kaitos lyderį, laikotarpiu kuriuo dirbote?

Nelabai galėčiau atsakyti. Jų tikrai daug yra, tiek įvairūs asociacijų atstovai, tiek įvairūs mokslininkai, konsultantų įmonės, institucijų atstovai, kurie dirba toj pačio kainų komisijoje, yra kompetentingi. Yra tikrai daug.

[...]

11 interviu su buvusi VKEKK pirmininke D. Korsakaite

Penktadienis, 2016 m. gegužės 6 d.

Pradėkime nuo 2008 m. Ką išskirtumėte kaip esminius XV Vyriausybės ŠŪ politikos sprendimus ir kokią įtaką tai turėjo reguliavimui?

Prieš pradėdant kalbėti apie tai ką jie nuveikė ar nenuveikė (Kubiliaus vyriausybė), labai svarbu paminėti tą lūžį kuris buvo 97-98 m., kada buvo priimtas sprendimas leisti savivaldybėms iškonsesinti šilumos ūkius. Ir tada tos savivaldybės kurios turėjo labiausiai apgailėtiną savo šilumos ūkio būklę, techninę ir bet kokią kitokią, tos savivaldybės iškonsesino. Ir tai paaiškina kodėl kai kuriose savivaldybėse nuomininkai ir buvo, ir yra, o kai kuriose savivaldybėse jų nebuvo ir pačios savivaldybės iki pat šios dienos tvarkosi su savo šilumos ūkais. Iš dalies tai paaiškina ir kitus diskusinius momentus, kurie iki pat šios dienos, kiek stebiu lietuvišką erdvę, galioja. Neva kaip šilumos ūkiuose kurie buvo iškonsesinti, dabar yra kainos aukštesnės, todėl kad kažkaip tai

reguliuojamas skyrėsi, kas yra visiškai netiesa, bet tai yra pasekmė to kas buvo labiausiai apgailėtina, prasčiausia techninė būklė, ir tą techninę būklę sunormalizuoti iki vidutinio lygio arba tarkim, šiandien galim sakyti, kad visos savivaldybės yra daugmaž tam pačiam techniniam lygy, ir reikėjo santykinai daugiau investicijų, negu kad tuose ūkiuose, kurie buvo kokiais 2006-2008 metais geresnės būklės.

Dabar peršokant prie Kubiliaus valdymo metų, tai aš išskirčiau du pačius esmingiausius momentus, kurie buvo susiję ne tiek su reguliavimu, kiek apskritai su konjunktūros visam šilumos ūkyje kaita. Pirmas momentas, kad iki 2009 m. kainas šilumos ūkyje buvo leidžiama peržiūrėti ne dažniau kaip kas vieneri metai, bet jeigu jos buvo peržiūrimos rečiau, dėl to niekas problemų nekėlė, ir tas buvo nekorektiška pagal gerąją praktiką, kaip turi būti atliekamas reguliavimas. Tai maždaug atitiko to laikmečio kainas, nes dujų kaina buvo stabili, nuo 2003 metų iki pat 2007 m. buvo 100 dolerių už 1000 m³. Ir tas nesikeitė. O tuo tarpu 2008-9 metais, kai dujų kaina sukilo, baigėsi sutarties punktas ties kuriuo buvo numatyta kad Gazpromas įsipareigoja išlaikyti dujų kainą stabilią iiki 100 dolerių ir tas nesikeitė. O tuo tarpu 8-9 metais, kai kana sukilo, kai baigėsi tas sutarties punktas kuriuo buvo numatyta, kad Gazpromas įsipareigoja išlaikyti stabilią dujų kainą iki atitinkamų metų, nes buvo parduoti tinklai, tiesiog Lietuvos Dujų bendrovė, tada dujų kainos pradėjo kilti ir jos pakilo drastiškai ir pakilo iki beveik 500 dolerių už tūkst. kubų. Ką tai reiškia? Neperskaičiuojant šilumos kainų dažnai arba laikant jas įšaldytas. Tai reiškia, kad šilumos ūkiai arba bendrovės, nepriklausomai nuo jų nuosavybės formos už kurą turėjo mokėti brangiau ir mokėjo brangiau negu, kad surinkdavo pajamų už parduotą šilumos energiją. Pakilus penkis kartus dujų kainai atitinkamai ir pati šilumos savikaina, bent ta dalis kuri yra susijusi su kuro dalimi. Galima čia perskaičiuoti, nedžiazuosiu, kažkiek dabar primiršau skaičius bet dujinėse savivaldybėse kuras sudaro 70 proc. kainos. Tai jeigu pakyla penkis kartus, tai pati kaina pakils 3,5-4 kartų. Tai va, pasekoje to, kad kainos buvo nekeičiamos, susidarė milžiniškos skolos, įsiskolinimai arba sukauptieji nuostoliai. Tai štai Kubiliaus Vyriausybės, o realiai tai Parlamentas, na pokytis buvo, kad jie leido pirma nustatyti dažnesnį šilumos kainų keitimą, keičiantis kuro kainoms, ir to pasekoje buvo įvestas kas mėnesinis galimas šilumos kainų reagavimas į besikeičiantį kurą. Savarankiškai pačioms bendrovėms keičiant šilumos kainą, o kainų komisijai kasmet peržiūrint ir sutikrinant ar buvo teisingai pakeista, tai čia pirmas. Ir antras svarbus sprendimas tas, kad buvo pripažinta ir leista faktiškai tuos milžiniškus sukauptus nuostolius, per kažkokį tai laikotarpį nurašyti. Tai kai kuriose savivaldybėse buvo nurašomas arba kompensacijos surinktos per du metus, kai kuriose išsitęsė iki 4-5 metų, o ta praktika ji toliau įsigalėjo tokia labai preciziško išskaičiavimo, kad kam kabutėse "skolingas" - ar vartotojai šilumos bendrovei ar bendrovė vartotojams už pasibaigusį laikotarpį, jįsai galioja ir šiandien savivaldybėse. Visose savivaldybėse, pasižiūrėjus surasite arba pliusinį, arba minusinį skaičiuką prie šilumos kainos. Antrasis, ko gero, reikšmingo, inovatyvaus ir labai modernaus, ką ta vyriausybė, arba, sakykim, kitas politinis establishment'as padarė, bet iniciatyva ėjo ne iš vyriausybės, o iš Prezidentūros, tai yra, atidarė rinką nepriklausomiems gamintojams. Atidarė rinką konkurenciniams santykiams ir tai buvo tuo metu 2010 birželio mėn. ŠŪĮ 10 str. pakeitimas nepaprastai svarbus to meto kontekste. Pirma, kyła dujų kainos ir esant neišvengiamai būtinybei didinti kainas, žinoma, jokia savivaldybė nenorėjo didinti kainos ir dėl rinkiminių, politinių priežasčių, dėl to, kad 11 metais vėl savivaldybiniai rinkimai, bet tai reiškia kad toliau ir toliau didinant arba laikant užšaldytą kainą, ir neleidžiant susikaupti investicinių lėšų savivaldybei šilumos ūkio bendrovei, atidarius rinką būtent naujiems gamintojams tuo pačiu pirma buvo atidarytos galimybės privačiam kapitalui įeiti ir savo lėšomis pasistatyti generuojančius katilus iš alternatyvių šaltinių, ne iš dujų. Antra, buvo duotas stiprus signalas savivaldybinėms bendrovėms, kad jeigu jūs nesitvarkote yra kas susitvarkys už jus ir pasigaminsime tą šilumą pigiau, tuo pačiu pristabdys tą tokį augimą dėl dujinės didmenos. Didelėse savivaldybėse kuriose buvo pakankamas potencialas ir kuriose nebuvo supolitikuota tos savivaldybės nusileido ir parodė labai gerą rezultatą, ir buvo pereita gana stipria apimtimi prie konkurencinių santykių. Visų pirma, Klaipėda, antra Kaunas, Joniškis ne tiek sėkmingai bet irgi taip, Panevėžio sav., Vilniaus sav. nebuvo tokį teigiamą rezultatą pademonstravusi. Tokia būdu atidarius rinką buvo pasiektas gana didelis proveržis šilumai būti pagamintai iš alternatyvių šaltinių, sumažinti priklausomybę nuo importuojamų gamtinių dujų, ir tuo pačiu pakeisti pačius tuos santykius. Ką reguliatorius padarė tuo metu, kad jeigu tai būtų neypatingai pasiteisinusi rinkos organizavimo forma, reguliatorius nustatė saugiklius ir slenksčius, kad joks nepasiteisinęs investicinis projektas nebūtų perkeltas ant vartotojų pečių. T.y., nesvarbu pas mus sėkminga ar nesėkminga privati investicija - vartotojas neturi mokėti brangiau negu kad mokėtų jeigu tokios privačios investicijos nebūtų buvę įvykdyta. Tai šitai aš labai aiškiai deklaruoju ir tai buvo įvykdyta, tai buvo labai sėkmingas sprendimas ir jis labai pasiteisino, jįsai galioja iki pat šiol, kad tarkim jau šiais metais, šį šildymo sezoną, ypatingai kitą šildymo sezoną, aišku, kad tą reikia peržiūrėti ir pagaliau nuimti tą saugiklį ir priversti municipalines bendroves konkuruoti lygiomis sąlygomis

su privačiomis bendrovėmis, nes kitaip tą konkurencinė reforma nebus įvykdyta iki galo. Šiai dienai vis dar yra tranzitinė būklė, tik tai kai jau įsijungia kiti, tai yra jau Butkevičiaus Vyriausybės veiksniai, t.y. sprendimai, pirma skirti Europinę paramą išimtinai tik municipalinėms savivaldybėms, tuo pačiu sudarant nekonkurencines sąlygas investuoti ir atitinkamai gauti geresnę kainą, jeigu dalis investicijų yra padaryta subsidinėm lėšom. Ir antra, tikslingai skirti, nepasakysiu tiksliai, bet, man atrodo, 60-70 procentų visų europinių investicijų einančių į energetiką, šilumos ūkį, vienai valstybinei bendrovei, tuo irgi ką jau čia bepasakysi - tai yra diskriminacinis požiūris, bet toks yra mūsų valstybės požiūris. Tai va, tai čia du tokie momentai kurie buvo svarbiausi Kubiliaus vyriausybės metu.

Tai ar jūs manot, kad Butkevičiaus Vyriausybės priimti sprendimai kažkiek pamina konkurencijos principus?

Ne kažkiek, o absoliučiai.

O kaip buvo su NŠG prijungimu prie tinklų? Ar buvo kažkokių problemų pradžioj? Na Grigiškių atveji visi žinom. Ir kaip tai veikė?

Grigiškių atvejis, tai yra populizmas, tai yra visiškas viešas melavimas, kuris buvo patogus tuometinei politinei struktūrai, kadangi Grigiškių gamintojas jis toks na tipo nepriklausomas. Dabar kokia reali situacija? Reali situacija pagal visą teisyne logiką ir pagal regulatoriaus išleistus sprendimus, pagrindinis principas yra prisijungiant toks: naujo gamintojo prijungimas neturi didinti visos sistemos operacinių arba išlaikymo/valdymo kaštų. Tai reiškia, kad jeigu gamintojas yra kažkiek nutolęs nuo pagrindinio dispečerizuojamo tinklo, tas gamintojas turi prie tinklo prisijungti savo lėšomis, pats nusitiesti nesvarbu ką: vamzdį, jeigu reikia, ar slėgio, ar kitus techninius įrenginius pasidaryti. Esmė - tinklo operatorius kuris operuoja vamzdyną, jis neturi patirti papildomų kaštų dėl to, kad pas jį ateina naujas gamintojas, nes o kur gi tie kaštai dėtūsi? Tai pereitų pas vartotoją, o tai vartotojui būtų nepalanku. Tai va, dar vienas momentas su Grigiškėm buvo tas, kad buvo problema, kad jie nenorėjo prasitiesti savo tinklo atkarpos, nes jiems tai būtų kainavę kažkiek tai pinigų, o jie tų pinigų nenorėjo įdėti. Antras momentas su Grigiškėmis buvo tas, kad jų šiluma buvo brangesnė negu, kad realiai „Vilniaus Energijos“ gaminama šiluma. Kadangi regulatorius buvo nustatęs labai aiškų reikalavimą kad nepriklausomo gamintojo, nesvarbu kas jis bebūtų, šiluma tiekama į tinklą neturi viršyti kintamųjų pagrindinio tiekėjo kaštų, ką jau sakiau - tranzitinis laikotarpis konkurencijai pilnai įvesti. Grigiškių kaina niekuomet nebuvo mažesnė, negu kad kintamoji „Vilniaus energijos“ kaštų dalis. Tai reiškia jie tiesiog negalėjo tos šilumos tiekti, savininkai jie, jeigu būtų tiekti, būtų tiekę nuostolingai sau. Prie to, turiu atkreipti dėmesį, kad Grigiškės turėjo nemažai Europinės investicijos paramos savo katilus pasigaminti, bet vis tiek tai buvo nepakankama, kad jie šilumą gamintų pigiau negu „Vilniaus Energija“. Štai jums atsakymas.

Jeigu klausiate ar buvo kitų konkrečių atvejų, kad gamintojui būtų neleista prisijungti prie tinklo, konkrečiai Vilniuje - taip, buvo ginčas su Pramonės energija, tas ginčas tęsėsi maždaug metus laiko, galiausiai Pramonės energija prisijungė, regulatoriui išsprendus, išmedijavus ginčą.

Supratau.

Ar buvo kitų atvejų? Ne, Kaune nebuvo, Klaipėdoje nebuvo, Šiauliuose tas atvejis tebesitėsia ir tai yra jums pavyzdys, kaip savivaldybei supolitikavus, ir teisingai “pozicionavus” viešąją informaciją galima užprioretizuoti savo gamintoją, uždaryti savo rinką ir neleisti kitiems ateiti, ką padarė Šiauliai, nes turėdami labai aiškius konkurencijos tarybos išvadas, man atrodo, dar ir dabar tebesitėsia teisminis procesas, kad Šiaulių savivaldybė neleidama įeiti kitam gamintojui, nebepamenu koks kitas gamintojas būtų, neleidu įeiti į rinką. Ir dabar tarkim, kai Šiaulių savivaldybė sako, kad neva tai jų investicija leidžia, tiksliau - jų neleidimas kitiems, leidžia Šiaulių vartotojams turėti pigesnę šilumos energiją, tai tame tiesa yra tik dalinė. Pirma, pačios rekogeneracija, antra - kogeneracija pastatyta iš europinių lėšų - vadinasi skaičiuojamas labai menkas nusidėvėjimas, trečia - labai antikongrencinis būdas, pelno sąskaita mažinti būtent kintamuosius kaštus ir tokiu būdu demonstruoti, kad tai yra pigi šilumos energija. Kitaip tariant, jeigu būtų elgiamasi pagal taisykles, tai tas šilumos kogeneracinio įrenginio generuojamas pelnas, kuris generuojamas dabar, jis galėtų būti naudojamas galutinei kainai vartotojui mažinti, tačiau nemažinti tą kartelę po kuria turi palysti privatus arba neprivatus tačiau kitos savivaldybinės įmonės investicinis vienetas.

Minėjote, kad Vilnius irgi buvo vienas iš tų miestų, kuriam konkurencijos įvesti nepavyko. Tai kas buvo tos esminės kliūtys?

Kliūtys buvo, sunku pasakyti, kaip jau sakiau - viena pramonės energija pusantrų metų, ten buvo labai nedidukas įrenginys prie to prisijungimo. Antra kliūtis, kurią aš galėčiau įvardinti taip žiūrėdama retrospektyviai, buvo ta, kad buvo nuolat buvo planuojama perplanuojama, peržiūrima, žodžiu, kažkokių tai politinių diskusijų lygmeny buvo kalbama, kad čia bus statoma atliekų deginimo jėgainė, kas kur ką niekas nelabai kas žinojo pajėgumus ir terminus ir visa kita, buvo patvirtinimų, atšaukimų, kitko, žodžiu, toks procesas vyko labai ilgas. Plius nuolat buvo irgi politinės diskusijos vykdomos - kogeneracija tokia, kitokia, trečiokia, kas statys, kodėl statys, už kokias lėšas statys ir irgi neaiškumas labai ilgai tęsėsi, kas irgi savotiškai galėjo ir tikrai atbaidė investuotojus, nes net ir į Komisiją investuotojai vaikščiojo šniūrais, nepriklausantys mūsų žinomoms didžiosioms grupėms, bet tiesiog investuotojai ir iš Vokietijos, ir Suomijos, ir kitur. Ir va toks neaiškumas ir neapibrėžtumas kas čia bus su tuo Vilniumi, nes reikia suprasti, kad investuotojai, tokie visgi smulkesnio kalibro, jie orientuojasi vis tik į vasarinį apkrovimą, ir daugiau į likutines galias, o kadangi buvo kalbama, kad kažkuri valstybinė kompanija paims bazines galias, kas, dabar matome, galiausiai ir įvyko su LE kogeneraciniais vienetais. Tai trūko to aiškumo dėl kogeneracinių vienetų ir dėl jų sąlygų veiklos. Ir tos veiklos sąlygos po šiai dienai vis dar nenustatytos. Jos vis dar kažkur tai kabinetuose vaikšto, o gal net ir neužgimę yra, jeigu taip realiai ant popieriaus, draft'uose. Tai jie irgi negalėjo daryti tų sprendimų. Ir plius, nereikia pamiršti, kad trečias tecas buvo išvestas iš operacijos tik šiais metais ir politinio sprendimo dėka. T.y. Butkevičiaus sprendimo dėka.

Pati minėjot kad konkurencijos skatinimas yra vis dar tranzitinėj būklėj. Kokia buvo vizija, kaip tai turėtų atrodyti, kai jau mes pagaliau pereisim į brandą? Kaip reguliavimas turėtų atrodyti?

Iki kol mažėja arba naujieji gamintojai, investuotojai atsikandžioja po nedidelę dalį to viso apkrovimo 5-10-15-20-30 procentų, ar daugiau, konkurencija turi vykti kintamosios kainos dalies apimtyje. T.y., kas neatsitiktų vartotojas nemoka daugiau. Tuo pačiu, mes tuo metu labai aiškiai supratome, kad tokiu būdu municipalinėms bendrovėms mes suteikiame kaštų privalumą, konkurencinį privalumą, nes pastoviuosius kaštus vartotojai šitoms bendrovėms ar taip, ar taip dengia. Ar jos stovi, ar jos veikia, pastovieji kaštai yra padengti ir jos buvo saugioj būklėj. Plius, konkurencinis pranašumas lieka. Dabar, be abejo, kad praėjus tam tikram laikotarpiui, t.y. kai visi nepriklausomi arba naujieji gamintojai pasiekia 50 proc. savivaldybės rinkos, tada jau reikia atidaryti konkurencinę rinką pilna apimtimi, tai yra municipaliniams subjektams nebesuteikti konkurencinio pranašumo ir visi, kurie veikia atitinkamoje municipalinėje rinkoje, tada jie turi konkuruoti visaip/visuminiai, tai yra taupo kaštai. To kol kas reguliatorius nėra padaręs.

Ar išskirtumėte kažkokį tai politikos lyderį analizuojamu laikotarpiu? Kas buvo tų esminių idėjų iniciatoriai?

Jeigu idėja su konkurencija, tai iniciatorius buvo Prezidentūros staff'as ir ministerija tuo metu, nepaisant kalbų arba nekalbų, iš tikrųjų nedarė nieko. Tiesiog leido dirbti pagal tuo metu buvusias teises sąlygas, ir leido tarkim reguliatoriui vystytis ir daryti tikrąjį teisingą konkurencinių antrinių teisės aktų tinklą. Kas ir buvo padaryta. Sakykim tas lyderis ir nešėjas buvo Prezidentūros žmonės, bet kokių pokyčių. O dabar prie Butkevičiaus Vyriausybės, Prezidentūra nebeturi idėjų nešėjų. Pačiam Vyriausybės kanceliarijos pastate irgi yra nulis. Ar ministerijoje yra? Ne, nėra. Dabar šilumos ūkio politika atskirais fragmentuotais lūžiais formuoja LE konglomerato žmonės.

Buvo bent iki šiol susidaręs įspūdis, kad Vyriausybės kanceliarijoje ganėtinai svarbiu galėtų būti T. Garasimavičius. Tai sakot, kad visgi jis negali būti tas idėjos nešėjas?

T. Gerasimavičius yra dokumentų nešiotojas. Dokumentų, kurie pas jį ateina iš LE konglomerato.

Jeigu kalbant apie tą ankstesnį laikotarpį, kai išskyrėt Prezidentūrą, gal buvo kažkoks konkretus žmogus?

Taip, buvo N. Udrėnas.

Ką išskirtumėte kaip išorės signalus, dariusius didžiausią įtaką imtis kaitos sprendimų? Tik dujų kaina ar dar

kažkas galėjo būti?

Ne vien tik tai dujų kaina, tiesiog buvo toks bendras tikėjimas ir pasitikėjimas atėjus naujai Prezidentei, naujai politinei jėgai (t.y. konservatoriai plius liberalai), atėjus ir naujam ministrui, kuris save pozicionavo kaip didelį kaitos nešėją. Nuvilnijo į platesnius sluoksnius kad galima daryti tai, tiesiog reikia dirbti ir daryti tą pasikeitimą pagal tą praktiką, kuri yra Europoj, tą praktiką kuri yra aprašoma, net nebijosiu pasakyti, tuose pačiuose vadovėliuose, kaip turi vykti rinkos, ir tai buvo daroma.

Ar teigtumėt kad ŠŪ politikoj, gal ir reguliavime atskirai, vyko ar vyksta politikos mokymasis? Ar mes kažko išmokom iš savų klaidų ir bandom dabar kažką geriau daryti?

Šiuo metu ŠŪ reguliavimas yra visiškai sustojęs, ten nevyksta jokių pokyčių ir nėra jokių sprendimų. Sakau jums su visa atsakomybe. Per pusantrų metų nebuvo priimtas joks sprendimas ŠŪ regulatoriaus apimty. Nei vieno, nei vieno.

Buvo prižiūrėtojų ir tiekėjų atskyrimas? Ar tai padarė kažkokios įtakos? Ten irgi buvo Prezidentūros idėja.

Ta idėja buvo Prezidentūros nešta, bet tai nebuvo Prezidentūros idėja. Bet jie neša tą vėliava.

O kieno?

Ta idėja išsirutuliojo Valstybinėj energetikos inspekcijoj, tenai. Ta idėja yra iliustracija kaip kartais dideli pokyčiai pasidaro atsitiktinumo dėka. Tai vat, tiesiog vieno susitikimo metu, kuriame ir aš dalyvavau, ji buvo pasakyta kaip dalykas, kuris arba kaip būtinas žingsnis kuris pilnai užbaigtų ŠŪ kaip sektoriaus aptvarkymą, t.y. išskaidymą. Tai kad vyksta, turi vykti ir vyks konkurencija generacijoj arba šilumos gamyboj jau tada buvo aišku, bet na kad ta konkurencija taip pat galėtų vykti ir tiekime, t.y. pačioj paskutinėj grandy, tada to dar nebuvo. Bet tuo metu buvo labai žiauriai sukilę pačios šilumos kainos, ir buvo labai didžiulis politinis spaudimas, kad reikia kažką daryti ir ta idėja tiesiog iškrito ir ji tiesiog išsirutuliojo realiai į 100 mln eurų nacionalizaciją turto, ir nors teismai pripažino iki paties aukščiausio lygio, kad šitas klausimas turi būti išspręstas. Kaip nacionalizuotą turtą kompensuoti tą turtą praradusiems asmenims, tačiau tai nebuvo įvykdyta dėl to, kad įpareigojimą kelė kartu su reguliatoriumi ir jokių veiksmų nebuvo vykdoma iki pat šiol. Taip atsidūrėm Arbitraže.

12 interviu su XV-osios LR Vyriausybės Energetikos viceministru R. Švedu

Pentadienis, 2016 m. gegužės 6 d.

[...]

Valstybė įsikišo tam kad atsirastu konkurencija. Nes jeigu valstybe nebūtų įsikišus, tos konkurencijos nebūtų buvę o valstybe per prievartą privertė įsteigti biržą, per prievartą privertė visus prekiauti biržoje, ir šiame kontekste būtent valstybės valinėmis pastangomis buvo pasiektas tas žingsnis link konkurencingumo. [...]

Čia kaip sakant drąsu, drąsiai pasielgėt šią temą pasirenkant, nes ji labai sudėtinga, labai sudėtinga. Vėlgi ta šilumos politika [...] ta pati energetika Lietuvos ekonomikos transformacijos kontekste, kai Lietuva atkūrė, pakeitė politinę sistemą, nepriklausomybę po 90-ųjų, prasidėjo ekonominė transformacija, pinigai, mokesčiai, darbo santykiai, nuosavybė ir t.t., energetika, realiai joje nieko nevyko, ji labai ilgai stagnavo. Ir ji stagnavo, sakyčiau, vos ne iki XV-tos vyriausybės, iki tol kol jau reikėjo uždaryti IAE rektorių. Jį uždarius, tada visi čia suvokė - vau - priklausomybė nuo Rusijos energetinė vos ne iki 80 procentų. Ir tada ką daryti? Tada vienu metu reikėjo daryti viską, ir jungtis, ir alternatyvų ieškoti, spręsti priklausomybę nuo Rusijos. O ten jau atsinaujinanti energetika ne dėl to kad jos niekas nemylėjo ar ten šiluma, visiškai laiko nebuvo tam. Ir XV vyriausybė iš esmės ką pradėjo, ji pradėjo spręsti geopolitinius, geoenergetinius klausimus. Ant stalo energetikos ministerijoje tada pas mus buvo esminiai klausimai, tai yra pats pagrindinis dalykas - kaip sumažinti priklausomybę nuo Rusijos. O šilumos sektorius, kadangi tai vis vien yra savivaldos dalis, ne centrinės valdžios, OK, ta prasme [...].

Ir sprendžiant tuos esminius klausimus, labai intensyviai, ir LEO, ir LEO ardymas, ir jungčių tiesimas, ir derybos

su švedais, su latviais su lenkais su "Gazprom", buvo žiauriai daug visko; japonų Hitachi paieškos; o ta energetika, tas ŠŪ jis buvo paliktas savieigai, buvo naudojamos ES lėšos biokurui įdiegti ir aišku verslas pasinaudojo ta parama ir čia kur sakyčiau truputį ta atsinaujinanti energetika, įskaičiuojant ir vėją ir saulę ir biokurą, buvo netgi diskredituota kaip idėja, nes verslas pradėjo piktnaudžiauti parama. Taip kaip su kokia saule, nustatė 1,40 Lt taip ir šilumos sektoriuje uždominavo vienas tiekėjas, t.y. Rubikonas, kuris po to ten keitė savo pavadinimus, ir tame atsirado problema. Kovoiant su viena monopolija, t.y. dujomis, susikūrė kita monopolija šilumos sektoriuje. Ir sakyčiau, mano vertinimu, ji pasidarė tokia stipri, kad jau savivaldybės lygį uždominavo visiškai. Dėl Vilniaus, t.p. ir kituose miestuose ir pareikalavo centrinės valdžios pastangų tai spręsti. Ir tada iškilo klausimas kad galbūt tą trečia paketą reikia taikyti ir šilumos sektoriui. Ir, aišku čia sudėtingi dalykai, bet koks piktnaudžiavimas, jį reikia įrodinėti, tai susiję su įrodymais, jų nėra, tas visas įtakas iširti sunku, bet kas tam šilumos sektoriui, bent jau Vilniuje panagrinėjus, būdinga, kad tuometinis šilumos tiekėjas ir dabartinis – „Vilniaus Energija“, t.y. Rubikonas, jį turėjo labai didelę įtaką savivaldybės taryboje. Ir čia labai sunku akademiniams tyrėjams, netgi nagrinėjant pvz. dujų dominavimą, viskas buvo paremta įstatymu. „Vilniaus energija“ turėjo Vilniaus sav. sprendimus, pritariančius „Vilniaus Energijos“ veiksmams. Ir „Vilniaus energija“ sako mes nieko nedarom neteisėto, ir dabar tie teismai, vis tiek teismas vadovaujasi teisine baze, o teisinė bazė buvo tokia - kokia tuo metu buvo reikalinga.

Kita problema yra [...] aš pavyzdžiui keliu klausimą, tai kokia ta Lietuvos šilumos ūkio politika? Nes jos kaip ir tokios aiškios nebuvo ir pasak šilumininkų (ne manęs, aš esu dalyvavęs jų diskusijose [...]), Lietuvos, arba bazinė problema yra, atspirties taškas nagrinėjant politiką šilumos, paimtas galbūt ne visai teisingas. Lietuva nuėjo butų privatizacijos keliu ir kiekvienas butas daugiabutyje yra privati nuosavybė, ir tada iškilo klausimas o kaipgi mes šildomės, kas yra savininkas, kas tiekia, kaip čia mes skaičiuojame? Kaip tiekiam karštą vandenį. Ir tai nuėjo taip sakant savieigai. Tuo metu kai buvo XV vyriausybė, sakyčiau, dėl ypač didelio Gazpromo dominavimo Lietuvoje ir iškilusių grėsmių energetiniam saugumui, tiesiog šilumai nebeužteko laiko, dabar jau yra skiriamas dėmesys. Tas kelias taip ir nueitas, bet dabar nepaisant to, šiandien biokuras sudaro apie pusę šildymo sektoriaus. Tai yra pažangu, dėl to šilumos kaina krito. Jūsų skirtis, kad vienur norima daugiau konkurencijos šilumos gamyboje, kitur mažiau [...]

Nežinau kiek čia yra teisinga išžvelgti ar neįžvelgti tą vienos vyriausybės norą, kitos vyriausybės nenorą. Nes, vėlgi klausimas, didysis, tiek kiek aš girdėjau šilumininkus diskutuojant, klausimas yra keliamas kokia ta turi būti politika, ar apskritai 3 paketą reikia įgyvendinti? Ir dabar nėra atsakyma iki galo. P.vz., Vilniaus m. sav. jums nepasakys kokia yra Vilniaus šildymo politika, ateities politika, aš nežinau ką jie jums pasakė... Bet tai nėra aišku ar Vilniaus šilumos tinklai, kurie priklauso savivaldybei ar jie bus generuojantys ar nebus generuojantys energiją. Tai, pagal šilumos ūkio įstatymus numatytas garantinis tiekėjas ar kažkaip tai kalbėti, tą atskyrimą padaryti yra sunku, konkurenciją sukurti yra sunku. Dėl neefektyvumo ir aukštos kainos, žmonės pradėjo atsikirtinėti, prarasta mąsto ekonomika, aišku kad šildytis yra pigiau kada yra kuo daugiau žmonių sistemoje, vartotojų ir mąsto ekonomija. Dėl neefektyvumo iš pradžių labai sunkiais visos tos reformos ėjo į priekį. [...]. Nežinau kiek čia tas skirtis teisinga ar ne. Sakant kad LE ir šita vyriausybė kelia klausimą, kad LE turi gaminti, šitie du projektai, Vilnius ir Kaunas, ar tai yra blogai ar gerai, negaliu pasakyti kad tai yra blogai. Gerai, vyriausybė rūpinasi centralizuotu šilumos tiekimu, gal tai ir gerai yra.

Kokie yra šilumos ūkio politikos tikslai?

[...] Yra sudėtinga, sakyčiau, tikslai yra konkurencija, be jokios abejonės. Sakykim pernai metais papildomos VKEKK priemonės dėl efektyvumo, naudingumo koeficiento, privalomos prekybos per biržą, tai yra labai sveiki dalykai. Tikrai, žinot, pas mus Lietuvoje, atsimenu valstybė tiesiog privertė įsteigi biržą, kurios dabar nebėra, nes ji buvo integruota į Šiaurės šalių elektros biržą Norvegijoje... bet mes vieną dieną įsteigėme biržą ir po ilgo proceso žurnalistai 'o žiūrėkit birža neveikia.' Na tai ta pati birža kuri yra Norvegijoje, ji tik per 5 metus įsivažiavo, pradėjo dirbti ir tapo naudinga. O mes kartais norimi iškart. Tuo labiau kad šilumos ūkyje yra begalės piktnaudžiavimų, yra žiauriai daug. Yra stiprios monopolijos, ir susiję verslai, tas pats savininkas per įvairias įmones, dukterines, išbarsto pelnus, yra ir šilumos tiekėjas, ir biokuro gamintojas, ir prekybininkas, tai yra baisingi dalykai kurie diskredituoja ir pačiom reformom trukdo ir skriaudžia vartotojus labai smarkiai. Ir tikrinti ir kokybę ir visus dalykus - tik dabar link to einama. Dabar, ko mes siekiama? Nėra niekur ir įvardinta, kaip aš ir sakiau ar ŠŪ sektorius bus integruotas ar atskirtas, sistema didžiuosiuose miestuose nuo gamybos, atsakymo nėra. Ką savo dispozicijoje laikys savivalda, kaip dalyvaus vyriausybė, kaip tarpusavyje kontaktuos savivaldos ir centrinė

valdžiau, LE, kaip deginsime šiukšles? Žinau kad LE nori deginti šiukšles, atliekas, bet klausimas yra žalios ekonomikos, perdirbimo, ir mano žiniomis - per daug užsiplėšia ir Europos Komisija nelabai nori skirti ES paramos, nes nesilaikoma perdirbimo, negalima visko sudeginti pagal ES kanonus. Tai mes dabar lengvam chaosėly. Tai, kad jus tiriate tą chaosėlį, tai yra gerai, tik aš sakau, dėl tų koalicijų komentuoju, man yra sunkoka sau pačiam atrasti skirtį. Didžiausią skirtį ŠŪ sektoriuje matau tarp piktnaudžiaujančiųjų ir kovotojų su piktnaudžiautojais. Bet čia kriminalinis skirtumas, ne idėjinis. Nors jau dabar kuomet yra reformuotas dujų sektorius, iš tikrųjų jau gamintojai prispausti stipriau, investuoti jau reikia labai atsakingai, jau nežabotų piktnaudžiavimų per daug nesama. [...]

Dar vienas labai jautrus dalykas - kogeneracija ir elektros gamyba, tiek kiek valstybė remia tai ar neriamė, nes šilumininkai labai nori tos paramos. Ir čia iš tikrųjų valstybė labai blaškosi, kaip čia dabar tą elektrą gaminsime ir kaip bus. Pas mus ir yra tas dalykas. Ir vis tiek energetikų investicijų dalykas yra labai baisus dalykas, nes investicijos atsiperka per daugelį metų. Jeigu privatus investuoja, jis turi turėti verslo planą, garantijas, kad jis veiks. Nes jis gali investuoti ir būti išstumtas iš rinkos. Tai patirs galingus nuostolius. Bet elektros generacija vėlgi yra pakibęs klausimas, nes šilumininkai nori paramos, energetikos ministerija nubraukė - tai irgi toks lengvas chaosėlis.

Tai reiškia šie lengvi chaosėliai persidengia?

[...] Mums lietuviams, per 25 metus, ko mums labiausiai trūksta? kompetencijų. 50 metų buvo centrinė planinė ekonomika, dvi kartos. Ir per vieną dieną centrinis plano komitetas patampa ūkio ministerija, tuo metu ekonomikos ministerija. Pagal rinkos ekonomikos principus. Ten dar dabar yra žmonių dirbusių anuomet. Tai jeigu žmogus visą gyvenimą mąstė pagal centrinės ir planinės ekonomikos principus, kaip jis gali žinoti rinkos ekonomikos principus? Ir mūsų bėda yra kame? Tame, kad mums žiauriai ir velnioniškai trūksta kompetencijų viešajam sektoriuj, valstybėj, kaip organizuoti šilumos ūkio sektorių? Velnioniškai trūksta kompetencijų kaip organizuoti gerai socialinės apsaugos sistemą? Kaip sutvarkyti visuomeninę sveikatos apsaugą? Pasižiūrėkit, absurdai gi vyksta. Tai čia yra dėl to kad trūksta žinių ir mes nepripažįstam to, o žinių trūksta labai, labai. Kai koks nors Chevron aiškina kaip jis darys gręžinius ir tirs ar yra skalūnų dujų ar ne, ir nueina į Seimą, ten Salamakiną pradeda aiškinti ar Žemaitaitis kaip ten turi būti viskas suorganizuota, tai apie ką mes kalbame, arba Bronius Bradauskas mokesčių sistemą mums kuria. Tai čia ir yra mūsų bėda. O šilumos ūkyje ta pati bėda. Ir tas kompetencijas tik dabar mes po truputį įgauname nes tam reikia laiko. Tuo tarpu labai dideli piktnaudžiavimai, tiesiog kriminalas iš didžiosios raidės. Ir kadangi visa tai vyko, tokioj situacijos šilumos sektorius ten ir atsidūrė. Privačiame sektoriuje kompetencijos buvo stipresnės keleriopai, viešajam sektoriuj kompetencijos organizuoti šilumos ūkį buvo silpnesnės. Bet privačiam sektoriuj, privatus, monopolinis susipyko su vertybėmis, nes vis negana. Na vat, kadangi jų vertybės kitokios, finansinės galimybės kitokios, tai gali pasisamdyti didžiules kompetencijas ir kovoti tokiu būdu su valstybe ir piktnaudžiauti. Tai va, aš kaip matau šitą procesą, aš jį matau taip. Ir tada pradžiai valstybė turi įgyti kompetencijas, paskui išsivalyti. Yra žinokit, šilumos ūkio konsultantai, yra tokių įmonių. Pvz., aš galiu paminėti įmonę Ekotermija, privati įmonė, jauni inžinieriai, konsultantai, labai progresyvūs, super gerai išmano kainodarą, konkurencijos kūrimą, šilumos ūkį, dalyvauja tarp projektuose, pradeda dalyvauti kitose valstybėse, na bet tokių yra vienetai. Ir jie nei kažkur lenda, nei kažkam rodosi, jie praktiškai visoj Lietuvos teisėkūroj yra dalyvavę. [...]

Tai kas buvo daroma per paskutines dvi vyriausybes, kad tikslas ir poreikis kilo iš monopolijos pažabojimo?

Nesuabsoliutinkit mano to žodžio. Pažaboti reikėjo monopolijas, o kodėl? Nes kaina aukšta. Idealistiškai kalbant, pirmas interesas yra vartotojas ir pilietis. Visa ekonomika dirba vartotojui ir piliečiui. Į tai yra orientuojamasi, ir viešai tikslas yra piliečio gerovė, ir verslo gerovė. Tai kokios buvo kainos šilumos? Buvo klausiama, kodėl tokios kainos? Todėl kad nėra konkurencijos, kodėl nėra konkurencijos - nes monopolija. Todėl ir reikėjo pažaboti ta monopoliją. Pažaboti ne dėl to kad pažaboti, ji apskritai yra blogas dalykas, o dėl to kad ir kainos labai aukštos buvo. Čia objektyvūs ekonominiai kriterijai. [...] Pvz., Vilniuj gyventojų daugiausia, kainos didžiausios, na tai kur tai matyta? Kaip tik turi būti pigiausios. [...]

Tai skirties tarp politinių partijų iš vis nebuvo?

Dar yra tas, kaip sakant, palikimas iš Sovietų sąjungos, didelių projektų. Lietuvos geležinkeliai,

socialdemokratams patinka tokie dariniai. Ir ta LE vėl padaryti holdingu - vėl socialdemokratams iš principo patinka, kad va "LE čia visiems tieks energiją." Mąstymo stereotipas. Aišku jau įgyvendinus 3 paketą.

Tai mes tikrai įgyvendinsim 3 paketą?

Šilumos? Dar nepriimtas, teisingai. Bet matot, LE, visų pirma tai yra didžiulė elektros gamintoja ir elektros ir dujų sektoriuje įgyvendintas 100 proc. Šilumoj ne. Bet tai vėl, šilumoj nėra būtina pagal ES, nebent patys norim nes matom kad kitaip nebesusitvarkom. Bet vėlgi, šilumos sektorius yra toks kaip sakant, jautrus sektorius, jeigu turėti integruotą įmonę, kurį ir gamina ir atsakinga už tiekimą, ir kuri būtų nepelno siekianti ir siektų maksimaliai dirbti tiktai kaštų pagrindu, tai gal būtų integruotą, ekonomiškai mąstant, ir pigiau turėti. Bet nėra konkurencijos, tada ta įmonė nesistengia dirbti efektyviai ir vėl yra uždaras ratas, jeigu bandai atskirti tinklus, tinklams vėlgi bus sunku išgyventi vien iš tinklų. [...]

Matau politiką tokią. Kaip sumažinti kainą? Kainą galime sumažinti per konkurenciją ir efektyvumą. Kaip pasiekti efektyvumą ir konkurenciją? Vėlgi per skaidrinimą ir biržą ir privalomus reikalavimus, tai kas jau buvo padaryta. Tai, kiek valstybė turi dalyvauti? Ji turi dalyvauti per teisinį reguliavimą. Per kapitalą - nežinau, jeigu ji konkuruoja, ji gali. Bet ta LE, tuose projektuose, bent jau Vilniuje ji susikūrė sau išskirtines sąlygas, ir tas projektas vykdomas ne konkurencijos sąlygomis.

Ką reiškia išskirtines sąlygas?

Tai reiškia, buvo priimtas nutarimas kad tik valstybės kontroliuojama įmonė gali deginti atliekas, imti šilumą. Ją, vyriausybę, netgi apskundė tą nutarimą privatus sektorius, mano žiniomis. Bet jie ten pagrindė viešu interesu, šiukšlių deginimu... Kodėl sukonzentruota Vilniuj ir Kaune? Pagal dydį, viskas nuo dydžio priklauso.

Ką galima būtų išskirti kaip šilumos ūkio politikos kaitos lyderį?

Rubikonas lyderis, čia visiems įvarė, kaip sakant, baimės. Nežinau lyderio, negaliu išskirti, nėra lyderio.

Kokius permainų išorės signalus įvardintumėte?

Pagrindinis išorės signalas - vertikali integruota monopolija privačiame sektoriuje, kuri pradėjo dominuoti ir piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi. Tai toks, jeigu čia išorė. Išorė, tai buvo veiksnys skatinantis reformą. Jeigu ne Rubikonas, galbūt tos reformos [...] čia kaip su Gazpromu, jeigu jis normaliai būtų su Lietuva elgęsis, gal ir to terminalo nebūtume statę. Bet kadangi mums taikė vieną aukščiausių kainų Europoje, pradėjom terminalą statyti, pats Gazprom privertė mus pastatyti terminalą - paradoksas. Rubikonas privertė pradėti dirbti, imtis iniciatyvos, reformuoti ūkį, kurti rinką. Mano vertinimu taip.

Ar manote, kad įvyko politikos mokymasis?

Nežinau, o ką čia galim pasimokyti, gal dar įvyks. [...] Nuolatinis tai jis visur yra. Kažkokio specialaus nebėra mokymosi. Yra tas Rubikono grėblis, galvas sukrėtėme, galbūt ta prasme. Nes kodėl valstybės vaidmuo padidintas? Dėl piktnaudžiavimo. Aš bandau analogijas suvesti su dujų sektoriumi, nes LD privatizavome, vokiečiams ir rusams pardavėme, o paskui išpirkome atgal, nes supratom kad magistralinių dujotiekių negalima kitom valstybėms atiduoti, galima gamybą atiduoti, bet ne magistralinius kelius. Tai išmokom patys pamoką, susimokėjome du kartus. Tai čia kažkuria prasme analogija yra.

Kaip manote ar šilumos ūkio politikos kaitai svarbus politinis dėmesys? [...]

Nebuvo jo dėl išorinių veiksnių, trūko. Nors iš kitos pusės, XV vyriausybė įsteigė energetikos ministeriją, parodė išskirtinį dėmesį energetikai. Bet vėlgi tas pas šilumos sektorius, jis yra savivaldos srityje. Tai čia vėl gali išversti į kitą pusę, kad jeigu ten centrinė valdžia pradės labai kištis, savivaldybės mojuoja visokiomis deklaracijomis, nepriklausomumo ir t.t. Bet dėmesio trūko, dėl to įsigalėjo tie piktnaudžiavimai [...]

<netranskribuotas klausimas>

Apie susipriešinimą tarp skirtingų veikėjų.

[...] Esminių ideologinių susipriešinimų nemačiau, bet kur vyko susipriešinimas, kad privatus verslas uždominavo ir sukūrė monopoliją, kuri pradėjo piktnaudžiauti, akivaizdžiai. Ir tada valstybė pradėjo kovą su piktnaudžiaujančia monopolija.

Apie demonizavimą.

Jo, to tai būtų labai daug, visi kas viešoj erdvėj kariauja, demonizuoja viską. Dabar „Vilniaus Energija“ demonizuoja viską, kaip ir savivaldybė. Neaišku kas iš tikrųjų čia baubas o kas ne. Bet be jokios abejonės demonizavimo esą.

[...]

13 interviu su LR Prezidentūros atstovu

Antradienis, 2016 m. gegužės 12 d.

Kokius esminius įvykius šilumos ūkio politikos srityje išskirtumėte 1997-2008 m. laikotarpiu (iki XV-osios Vyr.)? Ar šiai sričiai skirta pakankamai dėmesio ministerijų ir aukščiausių valdžios institucijų lygmeniu?

Lietuvos Energijos išskaidymas 1997 m., dujų sistemos dalinis privatizavimas Gazprom ir EON, atidavimas savivaldybėms šilumos ūkio koncesijų be Vyriausybės patikrinimo, RST ir VST atskyrimas. Visas energetikos ūkis yra susijęs vienas su kitu. Gaminant elektrą gaunama šiluma, o elektra gaminama iš dujų labai dažnai ar iš biokuro dabar vis dažniau. Todėl šilumos ūkio atskirai nagrinėti negalima.

T.y. dalis bendros politikos, kiek privatus verslas ar užsienio valstybių verslas gebėjo atsiriikti iš LT valstybės, kuri tam momentui neturėjo tiek gebėjimų, kiek reiktų tam sektoriui prižiūrėti.

Ką išskirtumėte, kaip esminius XV-osios Vyriausybės (energetikos ministru esant A. Sekmokui) darbus šilumos ūkio politikos srityje 2008-2012 m.? Kokie esminiai sprendimai priimti? Ar buvo inicijuotų sprendimų, kurių nepavyko patvirtinti XV-osios Vyr. valdymo laikotarpiu?

Ilgą laiką Energetikos ministerija nesikišo į šilumos ūkį, nes tai yra savivaldybių kompetencijų sritis.

Laikotarpis laikomas konkurencijos ir NŠG atsiradimo rinkoje skatinimo periodu – kokiomis priemonėmis tai buvo daroma? Ar laikote tai tinkamu žingsniu? Kokių rezultatų tai davė?

Netinkamu. Tačiau tai buvo dalis politinės ekonomikos proceso ir reikėjo suvaldyti procesą, kad jis atneštų kuo mažesnę žalą bendrajai gerovei.

2011 m. įvyko priūrėtojų ir tiekėjų atskyrimas, o kadencijos pabaigoje suintensyvėjo diskusijos apie III-iojo ES energetikos paketo principų perkėlimą į šilumos ūkį – ką ir kodėl pavyko įgyvendinti? Ar tai palaikė Prezidentė?

Nepalaikė. Per maži šilumos ūkiai Lietuvoje, kad būtų galima įgyvendinti III paketą. Vartotojų interesus pakankamai galima užtikrinti per reguliavimą bei biokuro ar dujų biržos instrumentus.

Kaip pasikeitė šilumos ūkio pertvarkos vizija po 2012 m. Seimo rinkimų į valdžią atėjus XVI-ajai Vyriausybei?

Buvo patvirtinta svarbi valstybės rolė energetikoje, Lietuvos energija tapo atsakinga užtikrinti vartotojų interesus ir šilumos ūkyje Vilniuje, ir Kaune. Tai užtikrins realią naudą vartotojams, kai bus valstybės skaidri gamybos sąnaudų reguliuojama kainodara. Konkuruojantys NŠG turės palįsti po šia kaina.

Kodėl Prezidentė, iš pradžių pasisakiusi už konkurenciją (ne kartą teigta, kad tik reali konkurencija užtikrins žemiausią šilumos kainą), vėliau ėmė remti didesnę valstybės įsikišimą per NŠŪP?

Konkurencijos šūkio prisidengimu buvo bandoma šilumos ūkį perimti iš savivaldybių, o realių konkurentų

neįsileisti. Grigiškių pvz. Vilniuje.

Ką išskirtumėte, kaip esminius XVI-osios Vyriausybės darbus šilumos ūkio politikos srityje 2012 m. - dabar? Kokie esminiai sprendimai priimti?

Biokuro rinkos išlaikymas ir jos užvedimas į realią veiklą. LNG termalo dedamosios persvarstymas. Vilniaus ir Kauno projektai. LT dujų perėmimas ir tinkamas kainodaros parinkimas, nuolaida suteikiant vartojantiems vartotojams, taip mažinant bendrą kainų lygį.

Ar manote, kad NŠŪP įtvirtinti tikslai, priemonės, uždaviniai bei rodikliai yra tinkami ir pakankamai ambicingi? Ar kyla esminių sunkumų programos įgyvendinime?

Interesai siekia trukdyti valstybės rolės stiprinimui šiame sektoriuje, nes tai yra pelningas verslas.

Kaip paaiškintumėte, kodėl pasirinktas būtent toks modelis – įgyvendinti projektus Vilniuje ir Kaune per Lietuvos Energiją?

Valstybė skaidriai įgyvendins projektą ir tai sudarys kainų kepurę, po kuria turės palįsti privatininkai. Be to, tai sprendžia atliekų panaudojimo klausimą ir leidžia valstybei didinti skaidrumą dar viename sektoriuje.

Kokius darbus jau pavyko atlikti, įgyvendinant Nacionalinę šilumos ūkio plėtros programą Vilniuje ir Kaune?

Tvarus projekto įgyvendinimas juda į priekį, nepaisant trukdžių.

Ką pats laikote šilumos ūkio politikos tikslais?

Išlaikyti centralizuotą šilumos tiekimą didžiuosiuose miestuose, kad jis taptų taip ekonomiškai patraukliu, kad net nekiltų minčių apie gyventojų norą atsijungti nuo CŠT sistemos. Tai reiškia aiškios, skaidrios, žemos šilumos kainos. O kokybę jau turi užtikrinti namų administratoriai.

Ar galėtumėte apibūdinti, koks turėtų būti valstybės vaidmuo, formuojant ir įgyvendinant šilumos ūkio politiką? Ar ji turi dalyvauti šilumos gamyboje/tiekime?

Be jokios abejonės valstybė ne tiesiogiai, bet per savo bendroves turi veikti kaip verslo logika paremtas subjektas ir jei galima per masto ekonomiją ir skaidrią veiklą atnešti naudos vartotojams, tai turėtų būti daroma.

Kaip paaiškintumėte, kodėl 2014-2015 m. pasikeitė Vyriausybės, o kartu ir Energetikos ministerijos šilumos ūkio prioritetas? 2014 m. jis numatytas, kaip “šilumos ūkio pertvarka siekiant mažinti kainas (ypač platesnis biokuro naudojimas)”, tuo tarpu 2015 m. – “šilumos ūkio pertvarka Vilniuje ir Kaune, siekiant gerokai sumažinti kainas šilumos vartotojams.”

Kodėl persikoncentruota tik į Vilnių ir Kauną?

Biokuro birža iš esmės išsprendė mažesnių miestų problemą.

Kokia šių miestų specifika lėmė dėmesio jiems būtinybę?

Miestai, kur šilumos ūkis buvo daugiausiai apraizgytas interesų.

Ką galėtumėte išskirti kaip šilumos ūkio politikos kaitos lyderį? Galbūt jis keitėsi, keičiantis valdančiajai daugumai? Galbūt tokį vaidmenį suteiktumėte Prezidentei?

Žinoma.

O ar pati Prezidentė ir buvo idėjų iniciatorė? Galbūt čia svarbų vaidmenį atliko patarėjai? Galbūt tai buvo jūsų idėjos?

Prezidentė buvo valinga ir tiesiog išreiškė aiškų siekį – vartotojų interesų užtikrinimą ir žemiausią šilumos kainą.

O jau pasitikėjimas savo komanda reiškė, kad veikimo formą ir būdus leido pasirinkti man. Aš susitikinėjau formaliuose ir neformaliuose susitikimuose ir su Energetikos ministru, ir su Seimo nariais. Bandėm rodyti tą kryptį, kuria reiktų judėti.

Tai jūs buvot ŠŪ politikos kaitos lyderis?

Ne, visgi sakyčiau, kad Prezidentė (šypsosi).

Kokius išorės signalus, skatinusius imtis permainų įvardytumėte 2008-2012 ir 2012-2016 m. laikotarpiais? Pvz., iškastinio kuro kainos pokyčiai, visuomenės nuomonės pokyčiai, LR Prezidento išrinkimas/perrinkimas, kt.

Prezidento nuosekli energetikos politika – ginti vartotojus ir Lietuvą. Energetikos saugumas ir žemos kainos vartotojams.

Kaip manote, ar šilumos ūkio politikos kaitai svarbus politinis dėmesys, t.y. kuo jis didesnis ir ilgiau išlaikomas aukščiausios valdžios institucijų darbotvarkėje, tuo labiau galime tikėtis esminių kaitos sprendimų? Kaip šiuo aspektu galėtumėte apibūdinti XV ir XVI Vyr. kadencijas - kada buvo skiriama daugiausiai dėmesio ir atvirksčiai, kokių implikacijų politikai tai turėjo?

Politikos tęstinumas nepaisant vyriausybių kaitos energetikos srityje buvo lemiamas, kad buvo pasiektas tvarus institucinis ir ekonominis efektas.

Summary

Policy Change of the Lithuania's Heating Sector: The Empowerment of Competition or a Higher State Interference?

1997 marked a major reform of the Lithuania's heating sector when it was separated from the joint stock company, divided into independent units and transferred to the municipalities. They not only gained the rights for independent management of the units but also took the responsibility for their performance. However, in the face of challenges (delays of modernization and conversion to biofuels, especially characterized by large cities) and rising consumers' dissatisfaction, it was started to speak aloud about the need for restructure. Even though there was a clash of options, while reaching the decision, it was finalized in 2014 with a clear state interference to the heating sectors of Vilnius and Kaunas. The aim of this research was to explain the central level policy change for the above cities.

This is a case study based on the theoretical basis for the analysis, developed for a research on priorities of Lithuania's XV-th Government. Process tracing has been used in order to explain the policy change and the reasons behind it, while concentrating in the period of 2008-2015. Research has revealed three active coalitions: 1) for liberalization and empowerment of competition; 2) for a higher state interference; 3) conjunctural coalition representing the interest of the biggest market players'. In addition to process tracing, the research is based on over ten interviews with the sector actors, representatives of different bodies.

The first hypothesis was confirmed as major external shock - drastically rising price of imported natural gas - has led to the increasing price of heat and customer dissatisfaction. However, during the period of XV Government the major change has not been reached due to low concentration of attention caused by lack of human resources and a high number of other major energy projects. This has changed with XVI Government stating heating sector reform as one of her major priorities. This enabled to confirm second hypothesis as well.

Confirmation was reached on the third hypothesis as well, as the appropriate logic of intervention increased the probability of reaching the agreement. The most ambitious part of the plan was an increasing role of state through control of cogeneration projects in Vilnius and Kaunas. However, the use bulldozer strategy enabled the decision so the 4th hypothesis has been mainly rejected.

The use of strategy of demonization has been partly confirmed as even though it was largely used in the interaction of the 3rd coalition against the others, the conjunctural coalition has been mainly

ignored which still let to reach the change.

It must be highlighted that potential for leadership was mainly concentrated in the Presidential palace. Not only did the President strive for results, but her adviser had a major role as well during the period of 2008-2012 m. In the period of 2012 – afterwards concentration of ideas was mainly in the “Lithuanian Energy” (the future implementer of the major cogeneration projects). 6th hypothesis has been partly confirmed.

As for the 7th, it has been confirmed due to high importance of lessons learnt in the heating sector policy in the last 19 years.